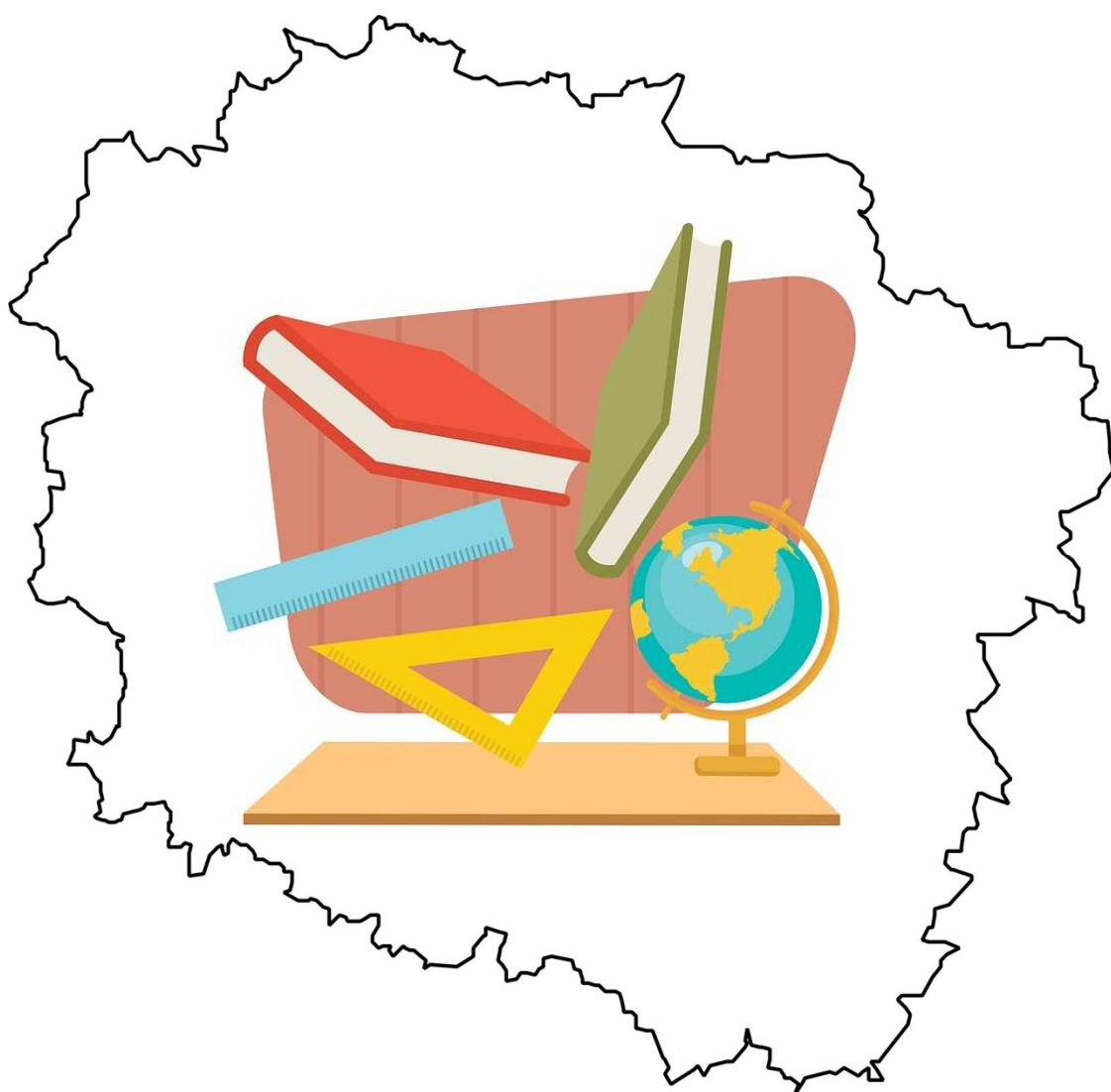

Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020

Raport końcowy

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa
Kujawsko-Pomorskiego
Pl. Teatralny 2

87-100 Toruń
Tel. 56 62-18-600
Email: punkt.informacyjny@kujawsko-pomorskie.pl

**Województwo
Kujawsko-Pomorskie**

Wykonawca:

EVALU Sp. z o.o.
ul. Dzika 19/23 lok. 55
00-172 Warszawa
tel.: 22 403-80-26
fax: 22 403-80-25
e-mail: evalu@evalu.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	7
STRESZCZENIE	9
SUMMARY	16
1 WPROWADZENIE	23
2 METODOLOGIA BADANIA	27
3 EDUKACJA PRZEDSZKOLNA	32
3.1 Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej	32
3.2 Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze edukacji przedszkolnej w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu	36
3.2.1 Analiza sytuacji w obszarze edukacji przedszkolnej w województwie kujawsko- pomorskim.....	36
3.2.2 Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze edukacji przedszkolnej	40
3.2.3 Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji przedszkolnej.....	42
3.2.4 Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze edukacji przedszkolnej	49
3.3 Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz edukacji przedszkolnej	50
3.3.1 Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji przedszkolnej 50	
3.3.2 Dodatkowe efekty realizacji wsparcia edukacji przedszkolnej	58
3.3.3 Efektywność kosztowa wsparcia edukacji przedszkolnej	60
3.3.4 Wpływ wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020	62
3.4 Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji przedszkolnej.....	63
3.5 Edukacja przedszkolna – wnioski i rekomendacje	66
4 KSZTAŁCENIE OGÓLNE.....	68
4.1 Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze kształcenia ogólnego	68
4.2 Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze kształcenia ogólnego w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu.....	70
4.2.1 Analiza sytuacji w obszarze kształcenia ogólnego w województwie kujawsko-pomorskim 70	
4.2.2 Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze kształcenia ogólnego	74

4.2.3	Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia ogólnego.....	76
4.2.4	Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze kształcenia ogólnego.....	82
4.3	Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz kształcenia ogólnego	84
4.3.1	Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia ogólnego	84
4.3.2	Dodatkowe efekty realizacji wsparcia kształcenia ogólnego	91
4.3.3	Efektywność kosztowa wsparcia kształcenia ogólnego	93
4.3.4	Wpływ wsparcia w obszarze kształcenia ogólnego na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020	97
4.4	Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru kształcenia ogólnego.....	99
4.5	Kształcenie ogólne – wnioski i rekomendacje.....	101
5	POMOC STYPENDIALNA	103
5.1	Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze pomocy stypendialnej.....	103
5.2	Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze pomocy stypendialnej w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu.....	104
5.2.1	Analiza sytuacji w obszarze pomocy stypendialnej w województwie kujawsko-pomorskim.....	104
5.2.2	Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze pomocy stypendialnej	107
5.2.3	Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze pomocy stypendialnej	108
5.2.4	Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze pomocy stypendialnej	109
5.3	Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz pomocy stypendialnej.....	110
5.3.1	Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze pomocy stypendialnej	110
5.3.2	Dodatkowe efekty realizacji wsparcia pomocy stypendialnej.....	111
5.3.3	Efektywność kosztowa wsparcia pomocy stypendialnej	112
5.3.4	Wpływ wsparcia w obszarze pomocy stypendialnej na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020	113
5.4	Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru pomocy stypendialnej	113
5.5	Pomoc stypendialna – wnioski i rekomendacje.....	114
6	KSZTAŁCENIE ZAWODOWE.....	115
6.1	Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze kształcenia zawodowego	115

6.2	Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze kształcenia zawodowego w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu.....	119
6.2.1	Analiza sytuacji w obszarze kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim.....	119
6.2.2	Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze kształcenia zawodowego	126
6.2.3	Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia zawodowego	128
6.2.4	Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze kształcenia zawodowego ..	134
6.3	Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz kształcenia zawodowego.....	135
6.3.1	Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia zawodowego.....	135
6.3.2	Dodatkowe efekty realizacji wsparcia kształcenia zawodowego	143
6.3.3	Efektywność kosztowa wsparcia kształcenia zawodowego.....	146
6.3.4	Wpływ wsparcia w obszarze kształcenia zawodowego na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020	152
6.4	Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru kształcenia zawodowego	154
6.5	Kształcenie zawodowe – wnioski i rekomendacje.....	157
7	EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH	161
7.1	Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze edukacji osób dorosłych	161
7.2	Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze edukacji osób dorosłych w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu.....	162
7.2.1	Analiza sytuacji w obszarze edukacji osób dorosłych w województwie kujawsko-pomorskim.....	162
7.2.2	Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze edukacji osób dorosłych.....	168
7.2.3	Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji osób dorosłych.....	171
7.2.4	Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze edukacji osób dorosłych....	180
7.3	Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz edukacji osób dorosłych.....	181
7.3.1	Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji osób dorosłych.....	181
7.3.2	Dodatkowe efekty realizacji wsparcia edukacji osób dorosłych	185
7.3.3	Efektywność kosztowa wsparcia edukacji osób dorosłych	186
7.3.4	Wpływ wsparcia w obszarze edukacji osób dorosłych na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020	187

7.4	Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji osób dorosłych.....	189
7.5	Edukacja osób dorosłych – wnioski i rekomendacje.....	191
8	WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	193
9	SYNTETYCZNE ODPOWIEDZI NA PYTANIA BADAWCZE.....	200
10	SPIS TABEL I WYKRESÓW	215

WYKAZ SKRÓTÓW

BKL	Bilans Kapitału Ludzkiego
BDL	Bank Danych Lokalnych
BUR	Baza Usług Rozwojowych
BTOF	Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny
CAWI	Wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW (ang. Computer-Assisted Web Interview)
CKZiU	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FGI	(ang. Focus Group Interview) zogniskowany wywiad grupowy
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony (ang. Individual In-depth Interview)
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KM	Komitet Monitorujący
KOWEZiU	Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej
KUZ	Kurs Umiejętności Zawodowych
KKZ	Kwalifikacyjne Kursy Zawodowe
NGO	organizacja pozarządowa (ang. non-government organization)
OKE	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
ORSG	Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. Organisation for Economic Co-operation and Development)
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
RPO	Regionalny Program Operacyjny / Regionalne Programy Operacyjne
RPO WK-P 2007-2013	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013
RPO WK-P 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
RIS	Rejestr Instytucji Szkoleniowych
RPD	Roczny Plan Działania
RSI	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
SRWK-P	Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+
TIK	Technologie Informacyjno-Komunikacyjne

LLL	Uczenie się przez całe życie (ang. life long learning)
UM	Urząd Marszałkowski
WoD	Wniosek o dofinansowanie
WoP	Wniosek o płatność
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
WLWK	Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

STRESZCZENIE

Celem badania pn. *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020* jest **ocena realizacji działań podejmowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 na rzecz edukacji w regionie**. Analizy w badaniu zostały przeprowadzone w pięciu głównych obszarach wsparcia tj. **edukacja przedszkolna, kształcenie ogólne, pomoc stypendialna, kształcenie zawodowe, edukacja dorosłych**.

Analizą w niniejszym badaniu objęto projekty, dla których podpisano umowy o dofinansowanie nie później niż **30 kwietnia 2018 roku**. Analizując stopień realizacji wskaźników oraz wydatkowania środków opierano się na danych z dnia 30 czerwca 2018 roku.

W obszarze edukacji na dzień 30 kwietnia 2018 roku podpisano umowy na realizację **168 projektów** na łączną kwotę ponad 303 mln zł, w tym wartość dofinansowania ze środków EFS i EFRR wynosi powyżej 226 mln zł, co stanowiło 30% alokacji w Programie na poszczególne Poddziałania.

EDUKACJA PRZEDSZKOLNA

Mimo znacznej poprawy sytuacji w obszarze edukacji przedszkolnej od 2007 roku (szczególnie dzięki funduszom europejskim) województwo kujawsko-pomorskie nadal pozostaje na jednej z ostatnich pozycji w kraju pod względem odsetka dzieci objętych opieką przedszkolną. **Potrzeby dotyczą zarówno tworzenia nowych miejsc w przedszkolach, jak i remontów i przystosowywania do tej pory funkcjonujących placówek** (ze względu na zły stan techniczny jak i ze względu na **konieczność dostosowania ich do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami**). Wsparcie oferowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 (zarówno infrastrukturalne, jak i kompetencyjne) jest **adekwatne w stosunku do strategicznych wyzwań w obszarze edukacji przedszkolnej**, określonymi w takich dokumentach jak *Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+*, *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020* czy *Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego*.

Przy projektowaniu RPO WK-P 2014-2020 wykorzystano doświadczenia z perspektywy 2007-2013. Przede wszystkim przyjęto kryteria wyboru projektów mające zapewnić większą trwałość realizowanych projektów, tak aby uniknąć przypadków mających miejsce w poprzednim okresie programowania, kiedy nowopowstałe miejsca w przedszkolach przestawały istnieć nawet przed upływem okresu trwałości projektu. Z przeprowadzonych badań wśród beneficjentów i przedstawicieli przedszkoli wynika, iż **istnieje duży potencjał trwałości uzyskanych efektów**. Warunkiem trwałości wysoko jakościowych efektów, jest możliwość dalszego ich utrzymania i finansowania, ale nie zidentyfikowano zagrożenia w tym aspekcie.

Opracowane w ramach RPO WK-P **kryteria oceny projektów pozwalają na wybór projektów adekwatnie odpowiadających na potrzeby województwa oraz samych beneficjentów i odbiorców wsparcia**. Warunkiem dostępu jest wykonanie diagnozy potrzeb placówki ubiegającej się o dofinansowanie. Dzięki premiowaniu wnioskodawców z terenów o niskim odsetku dzieci objętych opieką przedszkolną zapewnione jest również wyrównanie różnic pomiędzy gminami w województwie. Beneficjenci dotychczas realizowanych projektów uznali dostępne wsparcie za adekwatne do ich potrzeb.

Postępy rzeczowe w analizowanych Poddziałaniach RPO WK-P 2014-2020 są adekwatne do postępów finansowych i harmonogramów projektów. Trudności realizacyjne związane są przede wszystkim z realizacją zamówień publicznych, ale nie stanowią zagrożenia dla terminowego osiągania zakładanych produktów i rezultatów.

Analiza postępów w realizacji projektów (stan na 30.06.2018 r.) wskazuje na brak ryzyka niezrealizowania zakładanych wartości wskaźników. Można spodziewać się, że **wartości docelowe dla 2023 roku zostaną nawet przekroczone**. Biorąc pod uwagę, iż w ramach Poddziałów finansowanych z EFS do wydania pozostało 72% alokacji, a przedstawiciele placówek edukacji przedszkolnej wykazywali potrzebę szczególnego wsparcia dzieci ze zdiagnozowanymi deficytami (nie tylko z niepełnosprawnościami), rekomenduje się, aby część alokacji w ramach EFS **ukierunkować na jeszcze wyższą jakość tworzonych miejsc wychowania przedszkolnego**, na przykład poprzez premiowanie projektów zakładających działania ukierunkowane na zajęcia, szczególnie indywidualne, dla dzieci z dysfunkcjami oraz zakup specjalistycznych (droższych niż standardowe wyposażenie) pomocy dydaktycznych i specjalistycznych.

Analiza rozkładu terytorialnego projektów kompetencyjnych i infrastrukturalnych RPO WK-P 2014-2020 w obszarze wychowania przedszkolnego wskazuje na **wysoki stopień komplementarności międzyfunduszowej**. Analiza postępu rzeczowego wykazuje, że projekty realizowane w ramach ZIT charakteryzują się nieco wyższą efektywnością kosztową oraz wyższym stopniem realizacji wskaźników. Za najbardziej efektywną kosztowo formę wsparcia w relacji do zakładanych efektów należy uznać rozszerzenie oferty ośrodków wychowania przedszkolnego o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w zakresie stwierdzonych deficytów.

Na podstawie analizy zakresu działań podejmowanych w projektach można stwierdzić, że **istnieje mały potencjał rozszerzania efektów projektowych na inne placówki wychowania przedszkolnego**, zwłaszcza te, które nie brały udziału w projekcie. Jednocześnie ani beneficjenci, ani przedstawiciele przedszkoli nie mają potrzeb w zakresie sieciowania lub wymiany doświadczeń ponad już podejmowane przez nich działania.

KSZTAŁCENIE OGÓLNE

Interwencja w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji ogólnej zamyka się w dwóch kategoriach: działaniach na rzecz wysokiego poziomu edukacji w szkołach podstawowych i gimnazjach oraz w szkołach ponadgimnazjalnych. Wśród wspartych projektów dominują zawierające następujące instrumenty wsparcia: **zajęcia dodatkowe (różne formy) dla uczniów; wsparcie doskonalenia zawodowego nauczycieli; doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne**. Z analizy postępu rzeczowego wskaźników wynika, że najlepsze efekty osiągnięto dotychczas w zakresie wsparcia nauczycieli. Biorąc pod uwagę stopień wykorzystania alokacji w obu Poddziałaniach (61% w Poddziałaniu 10.1.2 oraz 12% w Poddziałaniu 10.2.2) oraz dotychczasowe koszty jednostkowe wsparcia jednego ucznia, można przewidywać, że na koniec okresu programowania wskaźnik liczby uczniów objętych wsparciem zostanie przekroczony.

Analiza rozkładu terytorialnego projektów wskazuje na **trafną lokalizację projektów w relacji do poziomu edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w odniesieniu do wyników egzaminów końcowych**. Realizowane są także zintegrowane projekty w największych miastach regionu i ich obszarach funkcjonalnych, odnoszące się do relatywnie dużych dysproporcji w jakości kształcenia w skali dużych miast kraju, co również odpowiada stwierdzonym na etapie programowania potrzebom.

Porównanie wybranych paramentów i cech szkół objętych wsparciem oraz tych, które nie korzystały z RPO WK-P 2014-2020 wskazuje na to, że **w perspektywie dwuletniej wpływ działań projektowych na wyniki nauczania był niewielki**. Uzyskane oszacowania sugerują jednak, że choć pozytywny wpływ na liczbę uczniów uzyskujących wysokie oceny końcowe cechował się małą siłą, to był obserwowalny w 15% placówek, w związku z czym **można spodziewać się bardziej odczuwalnych zmian w dłuższym okresie**.

Wyzwaniem dla rozwoju w obszarze edukacji ogólnej pozostaje niska zdawalność egzaminów zewnętrznych na wszystkich poziomach edukacyjnych. Wskaźnik ten jednak należy potraktować jako symptom wskazujący na kompleks przyczyn zarówno o charakterze ekonomicznym, jak i społeczno-kulturowym. Problemem jest niewątpliwie **brak wyposażenia edukacyjnego, zwłaszcza w zakresie matematyki i nauk przyrodniczych** lub znaczna dekapitalizacja już istniejących pracowników. Nakładają się na to również przyczyny takie, jak **poziom przygotowania zawodowego kadr nauczycielskich** (zwłaszcza w zakresie nowoczesnych metod nauczania i wykorzystania TIK) i **postawy nauczycieli wobec konieczności doskonalenia zawodowego**, szczególnie w dłuższych formach, np. studiów podyplomowych. Ze splotu przyczyn społeczno-kulturowych wynika ogólnie **niski poziom wykształcenia mieszkańców regionu**, przekładający się na **niski poziom aspiracji edukacyjnych**. Występuje tu negatywne sprzężenie zwrotne – niskie aspiracje edukacyjne społeczeństwa przekładają się na niedostateczne priorytety strategiczne gmin i na niski poziom świadomości przedstawicieli samorządów w zakresie wyzwań edukacyjnych

W poprzednim okresie programowania odpowiedzią na wyzwania strategiczne z zakresu edukacji ogólnej były projekty systemowe, co, ze względu na stanowisko KE, zostało ograniczone w latach 2014-2020. Brak takiej możliwości sprawia, że **RPO WK-P 2014-2020 odpowiada przede wszystkim na deficyty na poziomie organów prowadzących szkoły** – zakres projektów rzadko wychodził poza organizację standardowych zajęć dodatkowych. Jednocześnie Program, ze względu na ograniczoną wielkość alokacji Poddziałów 10.2.1 i 10.2.2, nie będzie miał zasięgu pozwalającego na uzyskanie poprawy jakości we wszystkich szkołach regionu. W związku z tym **warto promować realizację w trybie konkursowym projektów, spełniających podobne funkcje, jak projekty systemowe w poprzednim okresie programowania**. Ich celem byłoby wsparcie rozwoju i rozpowszechniania innowacyjnych form edukacji. Projekty, realizowane np. przez wyższe uczelnie, lub inne placówki, specjalizujące się w innowacyjnych formach edukacji, mogłyby polegać m.in. na tworzeniu eksperymentalnych pracowni, w których nauczyciele mogliby trenować, a uczniowie korzystać z nowoczesnych metod nauczania.

Kolejne wyzwania dla rozwoju edukacji ogólnej w regionie to: **wzrastająca liczba dysfunkcji rozwojowych wśród uczniów szkół podstawowych i nasilanie się problemów wychowawczych**. W związku z tym rekomenduje się, by w obu przypadkach interwencja w większym stopniu opierała się na różnorodnych formach wsparcia dla ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych, co zostało już przewidziane w jej logice. Zakres tego rodzaju wsparcia powinien być jednak większy niż dotychczas, a projekty zawierające tego rodzaju działania powinny uzyskiwać dodatkowe preferencje przy naborze.

POMOC STYPENDIALNA

W ramach Działania 10.3 *Pomoc stypendialna* na dzień 30 kwietnia 2018 roku realizowane były 2 projekty: *Prymus Pomorza i Kujaw* (Poddziałanie 10.3.1 *Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów rozwijających kompetencje kluczowe*) oraz *Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza I* (Poddziałanie 10.3.2 *Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych*). W okresie objętym ewaluacją (do listopada 2018 r.) przyjęto także do dofinansowania 2 kolejne wnioski o dofinansowanie projektów: *Humaniści na start!* (Poddziałanie 10.3.1) i – kontynuujący wcześniejsze wsparcie - *Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza II* (Poddziałanie 10.3.2). Beneficjentem wszystkich tych projektów jest Województwo Kujawsko-Pomorskie.

Projekty odpowiadają na zdiagnozowane deficyty szkół województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie rozwijania wsparcia ucznia zdolnego, mierzone liczbą szkół i placówek znajdujących się w wykazie „Szkół Odkrywców Talentów” i „Miejsc Odkrywania Talentów”. Wzrastająca liczba uczniów regionu uzyskujących stypendia Prezesa Rady Ministrów oraz liczba laureatów ogólnopolskich olimpiad przy spadającej liczbie laureatów i finalistów regionalnych konkursów organizowanych przez

Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy wskazuje na **wysoką potencjalną rolę pomocy stypendialnej jako instrumentu motywującego ucznia zdolnego do rozwijania swoich umiejętności**. Zarówno oba projekty Poddziałania 10.3.2, jak i skierowany do dofinansowania projekt pozakonkursowy Poddziałania 10.3.1 *Humaniści na start!* **wypełniają lukę w ogólnopolskiej i regionalnej ofercie wsparcia stypendialnego**. Konieczność zapewnienia współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym przy opracowywaniu indywidualnego programu rozwojowego ucznia zdolnego w przedmiotach zawodowych może przyczynić się do promocji pomocy stypendialnej jako narzędzia stosowanego przez instytucje rynku pracy w regionie.

Realizowane projekty zapewniają osiągnięcie celów Działania 10.3, mierzonych wskaźnikami produktu i rezultatu, które osiągane są zgodnie z harmonogramem. Nie napotkano na problemy kontraktacji wniosków stypendialnych, czy też problemy związane z ich rozliczaniem. **Wartością dodaną wsparcia jest konieczność opracowania dla każdego ucznia objętego pomocą stypendialną indywidualnego planu rozwoju edukacyjnego**. Może to przyczynić się do promocji indywidualizacji nauczania jako mechanizmu pracy z uczniem zdolnym. Zaleca się rozwinięcie działań informacyjno-promocyjnych prezentujących indywidualne programy rozwojowe ucznia zdolnego jako narzędzia przynoszące korzyści również poza pomocą stypendialną.

Projekty Działania 10.3 Pomoc stypendialna charakteryzują się **wysoką efektywnością kosztową**, co wynika zarówno z zaproponowanego systemu kryteriów, stopniowania wysokości stypendiów w zależności od wyników w nauce i miejsca w rankingu wniosków oraz z doświadczeń projektu systemowego „Zdolni na start”, realizowanego przez Województwo Kujawsko-Pomorskie w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013.

KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

W ramach RPO WK-P 2014-2020 wsparcie skierowane do obszaru kształcenia zawodowego ma charakter zarówno infrastrukturalny (Poddziałanie 6.3.2 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego*, Poddziałanie 6.4.3 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT*), jak i kompetencyjny (Poddziałanie 10.1.3 *Kształcenie zawodowe w ramach ZIT*, Poddziałanie 10.2.3 *Kształcenie zawodowe*). Wsparcie infrastrukturalne jest zaawansowane, zakontraktowano 38% alokacji przeznaczonej na Poddziałanie 6.3.2 i 54% alokacji Poddziałania 6.4.3. W ramach wsparcia kompetencyjnego zaangażowano w Poddziałaniu 10.1.3 i w Poddziałaniu 10.2.3 odpowiednio 33% i 25% alokacji. Ogółem na dzień 30 kwietnia 2018 roku realizowanych było 40 projektów w obszarze wsparcia kompetencyjnego i 22 projekty w obszarze wsparcia infrastrukturalnego.

Zidentyfikowano bariery realizacyjne projektów wynikające z nieadekwatnych kosztów wsparcia, zakładanych we wnioskach o dofinansowanie projektów infrastrukturalnych w stosunku do cen rynkowych. Bariera ta skutkuje opóźnieniami w znacznej liczbie projektów, może także w jednym przypadku spowodować niemożność zrealizowania działań projektowych. Wycofywanie się uczniów ze wsparcia jest istotną przeszkodą dla terminowego osiągnięcia zakładanych wartości docelowych wskaźnika mierzącego udział uczniów w stażach/praktykach u pracodawcy. Zidentyfikowano tę przeszkodę w 35% realizowanych projektów, ale zaledwie jeden badany beneficjent wskazał ją jako istotne ryzyko nieosiągnięcia zakładanych rezultatów projektu.

Projekty w obszarze wsparcia kształcenia zawodowego realizowane są we wszystkich powiatach regionu z wyjątkiem powiatu grudziądzkiego, który zaplanował realizację projektów w dalszych latach wdrażania RPO WK-P 2014-2020. **Występuje koncentracja liczby i wartości projektów w środkowych powiatach regionu, co odpowiada zarówno liczbie uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na tym obszarze, jak i pozytywnym tendencjom lokalnych rynków pracy**.

W ciągu ostatniej dekady postępowała systemowa marginalizacja szkolnictwa zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim. Spadła zarówno liczba techników (ze 178 do 138), jak i zasadniczych szkół zawodowych, obecnie szkół branżowych I stopnia (ze 152 do 117). Spadkowi liczby szkół prowadzących kształcenie zawodowe w regionie towarzyszy spadek liczby uczniów. Najsilniejszy jest w zasadniczych szkołach zawodowych (w latach 2008-2016 wyniósł 34%, przy zmniejszeniu liczby uczniów technikum wynoszącym zaledwie 8%). Problemy finansowe, podażowe i popytowe szkolnictwa zawodowego owocują jego niskim przygotowaniem infrastrukturalnym do kształtowania w uczniach umiejętności przystosowania się do zmieniającego się rynku pracy oraz niską jakością kształcenia zawodowego w stosunku do wymagań potencjalnych pracodawców. Wymiar praktyk i zajęć praktycznych jest niewystarczający do nabycia umiejętności zawodowych. Zidentyfikowano także niedostosowanie kierunków kształcenia do wymagań rynku pracy, niewystarczające i nieaktualne kompetencje i kwalifikacje kadry nauczycielskiej. Istotnym czynnikiem niskiej jakości kształcenia zawodowego jest również brak systematycznie prowadzonego doradztwa edukacyjno-zawodowego. **Wszystkie te potrzeby zostały zaadresowane w RPO WK-P 2014-2020.** Kierunek wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia zawodowego jest też spójny z większością bieżących założeń polityki strategicznej województwa kujawsko-pomorskiego. **Wsparcie RPO WK-P 2014-2020 przyczynia się nie tylko do wzrostu konkurencyjności szkolnictwa zawodowego, ale również do zwiększenia spójności społecznej w skali całego regionu.** Zdaniem przedstawicieli badanych szkół największe znaczenie dla podniesienia jakości kształcenia oraz podniesienia zatrudnialności absolwentów mają działania ukierunkowane na rozwijanie nowych kwalifikacji, wykraczających poza podstawę programową danego zawodu.

Na skutek pozytywnych tendencji rynku pracy, ożywienia gospodarczego i wzrostu popytu na pracę w regionie kujawsko-pomorskim, w latach 2015-2017 nastąpił raptowny wzrost zatrudnialności absolwentów technikum. Jednocześnie nie nastąpił wzrost zatrudnialności absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia), co jest skutkiem ich niewystarczających i nieaktualnych kompetencji zawodowych. Rekomenduje się więc **premiowanie udziału uczniów zasadniczych szkół zawodowych we wsparciu z RPO WK-P 2014-2020**, ze szczególnym uwzględnieniem dofinansowania kursów kwalifikacyjnych i szkoleń zawodowych podnoszących ich umiejętności uniwersalne i społeczne oraz rozszerzające ich zakres kształcenia o kwalifikacje istotne na rynku pracy, wykraczające poza podstawę programową.

Należy podkreślić, iż zatrudnialność absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe nie zależy od powodzenia na egzaminie zawodowym. Uzależniona jest raczej od **aktualności umiejętności absolwenta w stosunku do wymagań pracodawcy, często wykraczających poza podstawę programową danego kierunku kształcenia.** Pożądane jest więc zapewnienie w przyszłych projektach RPO WK-P 2014-2020 angażowania potencjalnych pracodawców do użyczania swojego warsztatu do realizacji egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu oraz ich większe zaangażowanie w kształtowanie programu nauczania zawodowego.

Mimo poprawy sytuacji absolwentów na rynku pracy potrzeby edukacji zawodowej nadal pozostają aktualne. Systemowej marginalizacji szkół kształcenia zawodowego w regionie towarzyszyć musi konieczność konsolidacji wysiłków modernizacyjnych i inwestycyjnych oraz ich kalibracji, a także koncentracji w kierunku jak największego dopasowania kształcenia zawodowego do wymagań rynku pracy. Biorąc pod uwagę szybki postęp technologiczny wydaje się jednak, iż korzystne jest nie tylko inwestowanie w infrastrukturę poszczególnych szkół, ale również **większy udział wsparcia w modernizacji lokalnych centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego, które mogłyby pełnić rolę miejsc kształcenia praktycznego uczniów kształcenia zawodowego.** Wdrożenie zalecenia pozwoliłoby na kompleksowe rozwiązanie problemów związanych z niedoposażeniem warsztatów i

niedoinwestowaniem infrastruktury kształcenia zawodowego. Zapewniłoby ono również długofalową trwałość wsparcia Programu.

Porównanie szkół objętych wsparciem i tych nieuczestniczących w projektach wskazuje na wymierne pozytywne efekty projektów. Dzięki RPO WK-P 2014-2020 w 26% placówek, w których realizowano projekty zakładające odbycie staży i praktyk, odnotowano zwiększenie liczby staży i praktyk oferowanych przez pracodawców, a liczba uczniów odbywających staże i praktyki w ciągu roku szkolnego zwiększyła się średnio o 7 osób. Ponadto projekty RPO WK-P wpływały na zwiększenie liczby uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych, przyczyniały się także do zwiększenia liczby ofert pracy zgłaszanych przez potencjalnych pracodawców. Zidentyfikowano ponadto efekt netto inwestycji infrastrukturalnych – doprowadziły one do zauważalnej poprawy warunków nauczania zawodu w 20% objętych nimi placówek kształcenia zawodowego.

Założenia programowe RPO WK-P 2014-2020 dotyczące wsparcia nauczycieli obarczone są dużym ryzykiem niepowodzenia. W realizowanych projektach zakontraktowano zaledwie 8% zakładanej wartości wskaźnika odnoszącego się do liczby nauczycieli objętych wsparciem, co wynika zarówno z niskiego zainteresowania nauczycieli wzięciem udziału w projekcie, jak i niską efektywnością kosztową wsparcia. Należy przypuszczać, iż włączenie do katalogu działań skierowanych do nauczycieli w postaci szkoleń i kursów dotyczących poprawy umiejętności uniwersalnych i społecznych uczniów szkół zawodowych może poprawić skuteczność realizacji wskaźnika w kolejnych projektach. Pozytywnie należy ocenić wprowadzenie kryterium dostępowego w kolejnych naborach, związanego z obligatoryjnym udziałem nauczycieli w kursach kwalifikacyjnych, studiach podyplomowych, stażach u pracodawcy, bądź w pozostałych szkoleniach. Kryterium temu powinno towarzyszyć premiowanie udziału nauczycieli w stażach/praktykach u pracodawcy.

W 40% projektów wsparciu kompetencyjnemu towarzyszy doposażenie pracowni kształcenia praktycznego. **Interwencje sporadycznie tylko stosowały innowacje czy autorską modyfikację podstawy programowej.** Relatywnie w niewielu projektach zdecydowano się na modernizację systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego. Zaleca się wprowadzenie kryterium premiującego szerszy udział otoczenia społeczno-gospodarczego w realizacji działań projektowych niż oferowanie miejsc staży i praktyk, np. poprzez opracowanie innowacyjnego programu nauczania, tworzenia klas patronackich, angażowania zakładu pracy jako miejsca odbywania egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu itp.

Długookresowa trwałość zakładanych efektów realizowanych projektów w skali lokalnej jest niewątpliwa ze względu na tendencje rynku pracy i kierowanie wsparcia na zawody deficytowe i zrównoważone. Sprzyjać jej będzie także planowana reforma edukacji zawodowej polegająca na zwiększeniu wymiaru kształcenia praktycznego uczniów, wprowadzeniu obligatoryjnych szkoleń dla nauczycieli zawodu, różnicowaniu subwencji oświatowej w zależności od kosztochłonności danego kierunku kształcenia.

Realizowane interwencje pozostają w wysokiej komplementarności międzyfunduszowej. W niemal we wszystkich szkołach, które modernizowano infrastrukturalnie w ramach Poddziałania 6.3.2 i 6.4.3 realizowane jest także wsparcie kompetencyjne w Poddziałaniu 10.1.3 lub Poddziałaniu 10.2.3 RPO WK-P 2014-2020. Beneficjenci deklarują dalsze ubieganie się o wsparcie kompetencyjne, komplementarne do już realizowanych projektów współfinansowanych zarówno ze środków EFRR, jak i środków EFS. Wszystkie realizowane projekty są komplementarne wobec interwencji prowadzonych w ramach komponentu regionalnego PO KL poprzedniej perspektywy finansowej.

Relatywnie rzadko beneficjenci decydują się na realizację projektów partnerskich, choć większość przedstawicieli badanych beneficjentów i badanych szkół deklaruje zwiększenie skali współpracy z innymi szkołami na danym terenie. Równie rzadko beneficjenci doposażają pracownie międzyszkolne,

ze względu na objęcie wsparciem projektowym różnorodnych kierunków kształcenia na swoim obszarze. **Potencjał mnożnikowania efektów interwencji poza obszarem realizacji projektu jest więc ograniczony. Rekomenduje się zwiększenie wagi kryterium premiującego wsparcie pracowni międzyszkolnych.** Istotne byłoby także wprowadzenie kryterium premiującego rozwijanie nowych profili kształcenia uzasadnionych oczekiwaniami pracodawców, np. poprzez zastosowanie kryterium współpracy z lokalnymi pracodawcami przy opracowywaniu diagnozy potrzeb szkolnictwa zawodowego w danym kierunku kształcenia. Kryterium to w większym stopniu odpowiadałoby kształtowaniu szkolnictwa zawodowego w stronę „kierunków zamawianych”.

EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH

Wsparcie edukacji osób dorosłych realizowane jest w RPO WK-P 2014-2020 w ramach Poddziałania 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych* i Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy*. Na dzień 30 kwietnia 2018 r. w realizacji znajdowały się zaledwie 2 projekty, w tym po 1 w każdym Poddziałaniu. Zakontraktowano łącznie 5% alokacji przeznaczonej na Poddziałanie 10.4.2 i 30% alokacji przeznaczonej na Poddziałanie 10.4.1.

Istotą wsparcia edukacji dorosłych w ramach RPO WK-P 2014-2020 jest zarówno możliwość wsparcia osób pracujących, należących do grup defaworyzowanych (**wsparcie kompetencji**), jak i konieczność zapewnienia wymiernych efektów tych działań (**formalnie potwierdzone przez instytucję uprawnioną do certyfikowania**).

W roku 2017 skala kształcenia ustawicznego w województwie kujawsko-pomorskim osiągnęła poziom niższy od średniej w kraju. Należy jednak odnotować wzrost odsetka mieszkańców województwa, którzy deklarują samokształcenie, czyli nieformalną drogę edukacji dorosłych. Spada jednakże – z wyjątkiem grupy osób pracujących – skłonność mieszkańców regionu do edukacji pozaformalnej na kursach lub szkoleniach, lub do edukacji formalnej. Sytuacja ta niesie wyzwania dla wdrażania RPO WK-P 2014-2020, z jednej strony wśród mieszkańców wzrasta świadomość konieczności kształcenia ustawicznego, z drugiej zaś spada ich skłonność do formalnego potwierdzenia kwalifikacji, które są elementem wsparcia.

Nadal przedstawiciele grup defaworyzowanych objętych wsparciem, czyli osoby powyżej 50. roku życia oraz osoby o niskich kwalifikacjach, wykazują mniejszą skłonność do podnoszenia umiejętności, kwalifikacji i kompetencji niż reszta mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Pracodawcy oczekują też konkretnych umiejętności zawodowych i kwalifikacji dostosowanych do zmieniających się warunków wykonywania zawodu. **Tendencje te świadczą o aktualności założeń wsparcia RPO WK-P 2014-2020. Rekomenduje się jednak również monitorowanie udziału w projektach mieszkańców obszarów wiejskich** (którzy wykazują duże zainteresowanie pozyskaniem wsparcia zarówno w ramach edukacji na rzecz rynku pracy jak i w ramach podnoszenia kompetencji cyfrowych). Jest to grupa, która także doświadcza trudności w kształceniu ustawicznym.

Wsparcie w ramach Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020 wpływa na zatrudnialność uczestników, którzy preferują szkolenia/kursy umożliwiające im wykonywanie nowych zawodów. Przyczynia się ono także do większego dostosowania ofert firm szkoleniowych do potrzeb i oczekiwań mieszkańców regionu.

SUMMARY

The aim of the “Evaluation of activities undertaken for education within the framework of the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020” is to evaluate the implementation of activities undertaken within the framework of the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020 for education in the region. Analyses in the study were carried out in five main areas of support: pre-school education, general education, scholarship aid, vocational training, adult education.

The analysis in this study covered projects for which co-financing agreements were signed no later than 30 April 2018. When analysing the degree of indicators implementation and disbursement of funds, the data of 30 June 2018 were used.

In the area of education, as at 30 April 2018, agreements were signed for the implementation of 168 projects for the total amount of over PLN 303 million, including the value of co-financing from the ESF and ERDF amounts to over PLN 226 million, which constituted 30% of the Programme allocation for individual Sub-measures.

PRE-SCHOOL EDUCATION

Despite a significant improvement of the situation in the area of pre-school education since 2007 (especially thanks to European funds), the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship has remained on one of the last positions in the country in terms of the percentage of children in pre-school care. The needs concern both the creation of new places in kindergartens, as well as the renovation and adaptation of existing institutions (due to poor technical condition and the need to adapt them to the needs of children with disabilities). The support offered under the ROP Kuyavian-Pomeranian 2014-2020 (both infrastructural and competence-based) is adequate in relation to strategic challenges in the area of pre-school education, as defined in such documents as the Strategy for the Development of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship Modernisation Plan 2020+, the Regional Innovation Strategy of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship for 2014-2020 or the Assumptions of the territorial policy of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship.

When designing the ROP Kuyavian-Pomeranian 2014-2020, experience from the perspective of 2007-2013 was used. First of all, criteria were adopted for selection of projects to ensure greater sustainability of the implemented projects, so as to avoid cases occurring in the previous period of programming, when newly created places in kindergartens ceased to exist even before the end of the project's sustainability period. Surveys carried out among beneficiaries and representatives of kindergartens show that there is a great potential for sustainability of the results achieved. The condition for maintaining high quality effects is the possibility of their further maintenance and financing, but no threats have been identified in this respect.

The project evaluation criteria developed within the ROP Kuyavian-Pomeranian 2014-2020 allow the selection of projects adequately responding to the needs of the voivodeship as well as the beneficiaries and recipients of support themselves. The condition for access is to diagnose the needs of the institution applying for co-financing. Thanks to awarding bonuses to applicants from areas with a low percentage of children in kindergarten care, it is also ensured that the differences between communes in the voivodeship are evened out. Beneficiaries of projects implemented so far considered the available support adequate to their needs.

The material progress in the analysed Submeasures of the ROP Kuyavian-Pomeranian 2014-2020 is adequate to the financial progress and project schedules. Difficulties in implementation are mainly related to the implementation of public procurements, but do not pose a threat to the timely achievement of the assumed products and results.

The analysis of progress in project implementation (as at 30 June 2018) indicates that there is no risk that the assumed values of indicators will not be achieved. It may be expected that the target values for 2023 will even be exceeded. Taking into account the fact that 72% of the allocation remains to be spent under Submeasures financed by the ESF, and representatives of pre-school education institutions demonstrated the need for special support for children with diagnosed deficits (not only with disabilities), it is recommended that part of the ESF allocation should be directed towards an even higher quality of created pre-school education places, for example by awarding projects assuming measures aimed at classes, especially individual, for children with dysfunctions and purchase of specialist (more expensive than standard equipment) didactic and special aids.

The analysis of the territorial distribution of competence and infrastructure projects of the ROP Kuyavian-Pomeranian 2014-2020 in the area of pre-school education indicates a high degree of complementarity between the funds. The analysis of material progress shows that projects implemented within ZIT are characterised by slightly higher cost-effectiveness and a higher degree of indicators implementation. The most cost-effective form of support in relation to the assumed effects should be considered the extension of the offer of pre-school education centres by additional activities equalizing educational opportunities for children in the scope of identified deficits.

On the basis of the analysis of the scope of activities undertaken in the projects, it can be concluded that there is little potential for extending the project effects to other pre-school education institutions, especially those which did not participate in the project. At the same time, neither beneficiaries nor representatives of kindergartens have any need for networking or exchange of experience over and above the activities already undertaken by them.

GENERAL EDUCATION

The intervention within the ROP Kuyavian-Pomeranian 2014-2020 in the area of general education is closed in two categories: measures for a high level of education in primary and lower secondary schools and upper secondary schools. Among the supported projects, the following support instruments predominate: additional classes (various forms) for students; support for teachers' professional development; provision of modern teaching aids to schools. The analysis of material progress of indicators shows that the best results have been achieved so far in the scope of teacher support. Taking into account the degree of utilisation of allocations in both Submeasures (61% in Submeasure 10.1.2 and 12% in Submeasure 10.2.2) and the unit costs of support for one student so far, it can be predicted that at the end of the programming period the number of students covered by support will be exceeded.

The analysis of the territorial distribution of projects indicates that the projects are correctly located in relation to the level of primary, lower secondary and upper secondary education in relation to the results of final exams. Integrated projects are also implemented in the largest cities of the region and their functional areas, relating to relatively large disproportions in the quality of education in large cities of the country, which also corresponds to the needs identified at the programming stage.

A comparison of selected parameters and characteristics of schools covered by support and those which did not use the ROP Kuyavian-Pomeranian 2014-2020 indicates that in the two-year perspective the impact of project activities on learning outcomes was small. The obtained estimations suggest, however, that although the positive impact on the number of pupils obtaining high final grades was not very strong, it was observable in 15% of institutions, therefore, more noticeable changes can be expected in the longer term.

Low pass rate of external exams at all educational levels remains a challenge for development in the area of general education. However, this indicator should be treated as a symptom demonstrating a

complex of both economic and socio-cultural causes. The problem is undoubtedly the lack of educational equipment, especially in mathematics and natural sciences, or a significant decapitalization of existing laboratories. This is also compounded by reasons such as the level of professional preparation of teaching staff (especially in the field of modern teaching methods and the use of ICT) and teachers' attitudes towards the need for professional development, especially in longer forms, e.g. post-graduate studies. The combination of social and cultural causes results in a generally low level of education of the region's inhabitants, which translates into a low level of educational aspirations. There is a negative feedback - low educational aspirations of the society translate into insufficient strategic priorities of the communes and a low level of awareness of representatives of self-governments with regard to educational challenges.

In the previous programming period, the answer to strategic challenges in the field of general education were systemic projects, which, due to the position of the EC, was limited in the years 2014-2020. The lack of such a possibility makes the ROP Kuyavian-Pomeranian 2014-2020 respond primarily to deficits at the level of bodies running schools - the scope of projects rarely went beyond the organisation of standard additional classes. At the same time, due to the limited allocation of Sub-measures 10.2.1 and 10.2.2, the Programme will not have the scope to achieve quality improvement in all schools in the region. Therefore, it is worth promoting the implementation of projects with similar functions as systemic projects in the previous programming period. Their aim would be to support the development and dissemination of innovative forms of education. Projects, implemented e.g. by universities or other institutions specialising in innovative forms of education, could consist, among others, in the creation of experimental laboratories where teachers could train and students could use modern teaching methods.

Other challenges for the development of general education in the region are: increasing number of developmental dysfunctions among primary school students and intensification of educational problems. Therefore, it is recommended that in both cases the intervention should be based to a greater extent on various forms of support for students with special educational needs, which has already been foreseen in its logic. However, the scope of this type of support should be greater than before, and projects containing such measures should obtain additional preferences when recruiting.

SCHOLARSHIP ASSISTANCE

As part of Measure 10.3 Scholarship assistance as at 30 April 2018, 2 following projects were implemented: "Prymus Pomorza i Kujaw" (Sub-measure 10.3.1 Scholarships for students with special talents in subjects developing key competences) and "Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza I" (Sub-measure 10.3.2 Scholarships for students with special talents in vocational subjects). In the period covered by the evaluation (until November 2018), two further applications for project financing were also accepted for co-financing: "Humanists to start!" (Sub-measure 10.3.1) and - continuing earlier support - "Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza II" (Sub-measure 10.3.2). The beneficiary of all these projects is the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship.

The projects respond to the diagnosed deficits of schools in the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship in terms of developing support for a talented student, measured by the number of schools and institutions included in the list of "Schools of Talent Explorers" and "Places of Talent Discovery". The growing number of students of the region receiving scholarships from the Prime Minister and the number of winners of national Olympics with the decreasing number of winners and finalists of regional competitions organised by the Education Office in Bydgoszcz indicates the high potential role of scholarship aid as an instrument motivating a student capable of developing his or her skills. Both Sub-measure 10.3.2 projects and the noncompetition project of Sub-measure 10.3.1 "Humanists at the start!" aimed at financing fill a gap in the national and regional scholarship support offer. The need to

ensure cooperation with the social and economic environment in the development of an individual development programme for gifted students in vocational subjects may contribute to the promotion of scholarship assistance as a tool used by labour market institutions in the region.

The implemented projects ensure achievement of the objectives of Measure 10.3, measured by output and result indicators, which are achieved according to the schedule. There were no problems with contracting scholarship applications or problems related to their settlement. The added value of the support is the need to develop an individual educational development plan for each student receiving scholarship aid. This may contribute to the promotion of individualisation of teaching as a mechanism of work with talented students. It is recommended to develop information and promotion activities presenting individual development programmes of a talented student as tools that bring benefits also outside the scholarship aid.

Projects under Measure 10.3 Scholarship assistance are characterised by high cost-effectiveness, which results both from the proposed system of criteria, grading the amount of scholarships depending on learning outcomes and place in the ranking of applications, and from the experience of the "Ability to start" systemic project implemented by the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship under the regional component of the HC OP 2007-2013.

VOCATIONAL TRAINING

Under the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020, the support addressed to the area of vocational education is both infrastructural (Sub-measure 6.3.2 Investments in vocational education infrastructure, Sub-measure 6.4.3 Investments in vocational education infrastructure within the Integrated Territorial Investments) and competence-based (Sub-measure 10.1.3 Vocational education within the Integrated Territorial Investments, Sub-measure 10.2.3 Vocational education). Infrastructure support is advanced, 38% of the allocation allocated for Sub-measure 6.3.2 and 54% of Sub-measure 6.4.3 allocation was contracted. Within the framework of competence support, 33% and 25% of the allocation were involved in Sub-measure 10.1.3 and Sub-measure 10.2.3 respectively. In total, as of 30 April 2018, 40 projects in the area of competence support and 22 projects in the area of infrastructure support were implemented.

Barriers to the implementation of projects were identified which resulted from inadequate support costs, assumed in applications for co-financing of infrastructure projects in relation to market prices. This barrier results in delays in a significant number of projects, and in one case may also result in the inability to carry out project activities. Withdrawal of students from support is a significant obstacle to the timely achievement of the target values of the indicator measuring the share of students in internships/internships with the employer. This obstacle was identified in 35% of the implemented projects, but only one surveyed beneficiary indicated it as a significant risk of not achieving the assumed project results.

Projects in the area of support for vocational training are implemented in all poviats of the region, except for Grudziądz powiat, which planned the implementation of projects in the further years of implementation of the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020. There is a concentration of the number and value of projects in central poviats of the region, which corresponds both to the number of students providing vocational training in this area, as well as positive trends in local labour markets.

During the last decade, the systemic marginalisation of vocational education in the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship has progressed. The number of technicians (from 178 to 138) as well as basic vocational schools, currently 1st grade vocational schools (from 152 to 117), has decreased. The decrease in the number of schools providing vocational education in the region is accompanied by a

decrease in the number of students. It is strongest in basic vocational schools (in 2008-2016 it amounted to 34%, with a decrease in the number of students of technical secondary schools amounting to only 8%). Financial, supply and demand problems of vocational education result in its low infrastructural preparation for shaping students' ability to adapt to the changing labour market and low quality of vocational education in relation to the requirements of potential employers. The dimension of apprenticeships and practical classes is insufficient for the acquisition of professional skills. The following were also identified: non-adjustment of fields of study to the requirements of the labour market, insufficient and outdated competences and qualifications of the teaching staff. An important factor of low quality of vocational education is also the lack of systematically conducted educational and vocational counselling. All these needs were addressed in the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020. The direction of support for the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020 in the area of vocational education is also consistent with most of the current strategic policy assumptions of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship. The support of the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020 contributes not only to the increase of competitiveness of vocational education, but also to the increase of social cohesion on the scale of the whole region. In the opinion of representatives of the schools under analysis, measures aimed at developing new qualifications, going beyond the core curriculum of a given profession, are of the greatest importance for improving the quality of education and increasing the employability of graduates.

As a result of positive trends in the labour market, economic revival and growth in labour demand in the Kuyavian-Pomeranian region, in the years 2015-2017 there was a rapid increase in the employability of graduates of technical school. At the same time, there was no increase in the employability of graduates of basic vocational schools (currently industry schools of the first degree), which is a result of their insufficient and outdated professional competences. It is therefore recommended to reward the participation of students of basic vocational schools in the support from the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020, with particular emphasis on co-financing of qualification courses and vocational training improving their universal and social skills and extending their scope of education with qualifications important on the labour market, going beyond the core curriculum.

It should be stressed that the employability of graduates of schools providing vocational training does not depend on their success at a vocational examination. It depends rather on the timeliness of graduates' skills in relation to the requirements of the employer, often going beyond the core curriculum of a given field of study. It is therefore desirable to ensure in future ROP projects Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020 that potential employers are involved in lending their skills to carry out practical exams under the supervision of a vocational teacher and that they are more involved in shaping the vocational curriculum.

Despite the improvement of the situation of graduates on the labour market, the needs of vocational education are still valid. The systemic marginalisation of vocational education schools in the region must be accompanied by the need to consolidate modernisation and investment efforts and to calibrate them, as well as to concentrate on adjusting vocational education as much as possible to the requirements of the labour market. Taking into account the rapid technological progress, it seems, however, that it is beneficial not only to invest in the infrastructure of individual schools, but also to increase the share of support in the modernisation of local centres of practical and lifelong learning, which could play the role of places of practical education for vocational training students. Implementation of the recommendation would allow for a comprehensive solution of problems related to under-fitting of workshops and underinvestment of vocational education infrastructure. It would also ensure long-term sustainability of the Programme support.

Comparison of schools supported and those not participating in the projects shows measurable positive effects of the projects. Thanks to the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020, 26% of institutions where projects involving internships and apprenticeships were implemented had an increase in the number of internships and apprenticeships offered by employers, and the number of students completing internships and apprenticeships during the school year increased on average by 7 persons. Moreover, ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship projects increased the number of students participating in additional classes, they also contributed to an increase in the number of job offers submitted by potential employers. Moreover, the net effect of infrastructural investments was identified - they led to a noticeable improvement in teaching conditions in 20% of vocational training institutions covered by them.

The programme assumptions of the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020 concerning support for teachers are burdened with a high risk of failure. Only 8% of the assumed value of the indicator related to the number of teachers covered by support was contracted in the implemented projects, which results both from low interest of teachers in taking part in the project and low cost effectiveness of support. It should be assumed that inclusion in the catalogue of activities aimed at teachers in the form of training and courses concerning the improvement of universal and social skills of vocational school students may improve the effectiveness of the indicator implementation in subsequent projects. The introduction of an access criterion in subsequent calls for proposals related to obligatory participation of teachers in qualification courses, post-graduate studies, internships at the employer's or in other training should be assessed positively. This criterion should be accompanied by a bonus for teachers' participation in traineeships/internships with the employer.

In 40% of the projects the competence support is accompanied by retrofitting of the practical training laboratory. Interventions sporadically applied only innovations or original modification of the core curriculum. Relatively few projects decided to modernize the educational and vocational counseling system. It is recommended to introduce a criterion rewarding a wider participation of the social and economic environment in the implementation of project activities than offering internship and apprenticeship places, e.g. by developing an innovative curriculum, creating patronage classes, engaging the workplace as a place to take practical exams under the supervision of a teacher of the profession, etc. The criterion is also recommended.

Long-term sustainability of the assumed effects of implemented projects on a local scale is unquestionable due to labour market tendencies and directing support to deficit and sustainable professions. It will also be supported by the planned reform of vocational education consisting in increasing the dimension of practical education of students, introduction of obligatory training for vocational teachers, differentiation of educational subsidies depending on the cost of a given field of education.

The implemented interventions remain in high inter-fund complementarity. In almost all schools, which were infrastructurally modernized within Submeasures 6.3.2 and 6.4.3, competence support is also implemented in Submeasure 10.1.3 or Submeasure 10.2.3 of the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020. All implemented projects are complementary to interventions carried out under the regional component of Human Capital Operational Programme of the previous financial perspective.

Relatively rarely do beneficiaries decide to implement partnership projects, although the majority of representatives of the examined beneficiaries and the schools declare to increase the scale of cooperation with other schools in a given area. Equally rarely, beneficiaries retrofit inter-school laboratories, due to the fact that various fields of study in their area were covered by project support. Therefore, the potential for multiplication of intervention effects outside the project implementation

area is limited. It is recommended to increase the importance of the criterion of awarding support to inter-school laboratories. It would also be important to introduce a criterion rewarding the development of new educational profiles justified by employers' expectations, e.g. through the use of the criterion of cooperation with local employers while preparing a diagnosis of vocational education needs in a given field of education. This criterion would correspond to a greater extent to the shaping of vocational education in the direction of "ordered faculties".

ADULT EDUCATION

Support for education of adults is implemented in ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020 within Sub-measure 10.4.1 Education of adults in the scope of digital competences and foreign languages and Sub-measure 10.4.2 Education of adults for the labour market. As of 30 April 2018, only 2 projects were under implementation, including 1 in each Sub-Measure. A total of 5% of the allocation earmarked for Sub-measure 10.4.2 and 30% of the allocation earmarked for Sub-measure 10.4.1 were contracted.

The essence of support for adult education within ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020 is both the possibility of supporting working persons belonging to disadvantaged groups (competence support), as well as the necessity to ensure measurable effects of these measures (formally confirmed by an institution authorised to certify).

In 2017, the scale of lifelong learning in Kuyavian-Pomeranian Voivodeship reached a level lower than the national average. However, an increase in the percentage of inhabitants of the voivodeship who declare self-education, i.e. an informal way of adult education, should be noted. However, with the exception of the working population, the propensity of the region's inhabitants to non-formal education on courses or trainings, or to formal education is decreasing. This situation brings challenges for the implementation of the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020, on the one hand, the awareness of the necessity of lifelong learning increases among the inhabitants, and on the other hand, their inclination to formal confirmation of qualifications, which are an element of support, decreases.

Still, representatives of disadvantaged groups covered by support, i.e. people over 50 and people with low qualifications, are less inclined to improve their skills, qualifications and competences than the rest of the inhabitants of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship. Employers also expect specific professional skills and qualifications adjusted to the changing conditions of performing the profession. However, it is also recommended to monitor the participation of inhabitants of rural areas in projects (who show great interest in obtaining support both within the framework of education for the labour market and within the framework of increasing digital competences). It is a group which also experiences difficulties in lifelong learning.

Support under Measure 10.4 of the ROP Kuyavian-Pomeranian Voivodeship 2014-2020 affects the employability of participants who prefer training/courses enabling them to perform new professions. It also contributes to a greater adaptation of training companies' offers to the needs and expectations of the region's inhabitants.

1 WPROWADZENIE

Cel badania

Celem badania pn. *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020* jest ocena realizacji działań podejmowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 na rzecz edukacji w regionie.

Przedmiotowe badanie dotyczy kompleksowej oceny projektów realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020, które miały na celu poprawę efektywności i jakości kapitału ludzkiego oraz dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Należy pamiętać, że jakość kształcenia ma istotny wpływ na konkurencyjność gospodarki, ponadto od jakości funkcjonowania systemu edukacji zależy zdolność do wytwarzania i wdrażania innowacji. Wyniki zrealizowanego badania zostaną wykorzystane przez Instytucję Zarządzającą RPO WK-P w pracach nad sprawozdawczością Programu oraz planowaniem przyszłych działań z zakresu edukacji.

Badanie obejmuje następujące **obszary badawcze**:

Obszar badawczy 1: **Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze edukacji w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu.**

Obszar badawczy 2: **Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz edukacji w ramach osi 6 i 10 RPO WK-P 2014-2020.**

Obszar badawczy 3: **Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020.**

Obszar badawczy 4: **Sformułowanie wniosków i rekomendacji pobadawczych.**

Kryteria badawcze

Badanie zostało przeprowadzone według następujących **kryteriów oceny**:

- o **Trafność/Adekwatność** – rozumiana jako stopień adekwatności celów realizowanego wsparcia w stosunku do zmieniających się potrzeb i wyzwań społeczno-gospodarczych zidentyfikowanych w obszarze edukacji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego;
- o **Skuteczność** – rozumiana jako ocena czy założone cele wsparcia zdefiniowane na etapie programowania są osiąmane dzięki realizowanym projektom w obszarze edukacji;
- o **Efektywność** – rozumiana jako analiza relacji pomiędzy nakładami a osiągniętymi efektami również pod kątem możliwości osiągnięcia zbliżonych lub lepszych efektów przy wykorzystaniu mniejszych lub porównywalnych zasobów;
- o **Trwałość w ujęciu długofalowym** – rozumiana jako stopień utrzymania efektów wsparcia po okresie trwałości wymaganym w RPO WK-P na lata 2014-2020;
- o **Spójność/komplementarność międzyokresowa i międzyprogramowa** – rozumiana jako stopień współzależności efektów wsparcia od inwestycji i działań finansowanych ze środków poza RPO WK-P.

Zagadnienia badawcze

Zagadnienia badawcze dotyczyły:

- Oceny postępów we wdrażaniu wsparcia w obszarze edukacji,

- dynamiki zmian w obszarze edukacji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ostatnich kilku latach
- oceny trafności i aktualności wsparcia do założeń dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym,
- wykorzystania przy programowaniu wsparcia doświadczeń z wdrażania perspektywy finansowej 2007-2013, a także analiz aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu,
- oceny systemu wyboru projektów w kontekście wpływu kryteriów na jakość projektów,
- ocenę potencjalnej trwałości uzyskanych efektów (poza okresem trwałości wymaganym w ramach RPO WK-P 2014-2020),
- oceny efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz edukacji w ramach osi 6 i 10 RPO WK-P 2014-2020,
- oceny komplementarności międzyfunduszowej i międzyokresowej wsparcia w obszarze edukacji,
- porównania realizacji projektów dotyczących Polityki Terytorialnej z tymi realizowanymi poza Polityką Terytorialną pod kątem ich skuteczności i efektywności,
- identyfikacji czynników o charakterze egzogennym i endogennym wpływających lub mogących wpłynąć na skuteczność realizacji projektów z obszaru edukacji,
- oceny efektywności projektów, mierzonej stosunkiem poniesionych nakładów do osiągniętych efektów,
- identyfikacji barier i trudności, a także dobrych praktyk w realizacji projektów z obszaru edukacji,
- oceny użyteczności projektów, tj. na ile wsparcie udzielone beneficjentom RPO WK-P 2014-2020 przyczynia się do podniesienia jakości nauczania na danym poziomie kształcenia w porównaniu z instytucjami, które nie korzystały ze środków Programu,
- oceny wpływu projektów na zwiększenie współpracy z otoczeniem,
- oceny wpływu wsparcia RPO WK-P na wysokość wskaźników rezultatu strategicznego Programu w obszarze edukacji i rynku pracy oraz na realizację celów Strategii Europa 2020,

Ponadto jednym z zagadnień badawczych była ocena, w jaki sposób zapewniono w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 **wypełnianie zasad horyzontalnych**. W obszarach objętych analizą, w RPO WK-P 2014-2020 założono realizację następujących polityk horyzontalnych:

- 1) zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- 2) zasada równości szans kobiet i mężczyzn,
- 3) zasadę zrównoważonego rozwoju.

Przedmiot badania

Analizy w badaniu zostały przeprowadzone w **pięciu głównych obszarach wsparcia** z zakresu edukacji tj.

- **Edukacja przedszkolna,**
- **Kształcenie ogólne,**
- **Pomoc stypendialna,**
- **Kształcenie zawodowe,**
- **Edukacja dorosłych.**

W ramach RPO WK-P 2014-2020 wsparcie ukierunkowane na edukację realizowane jest poprzez **oś priorytetową 6 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry** oraz **oś priorytetową 10 Innowacyjna edukacja**. W ramach obu osi wsparcie kierowane jest na następujące obszary: **wychowanie**

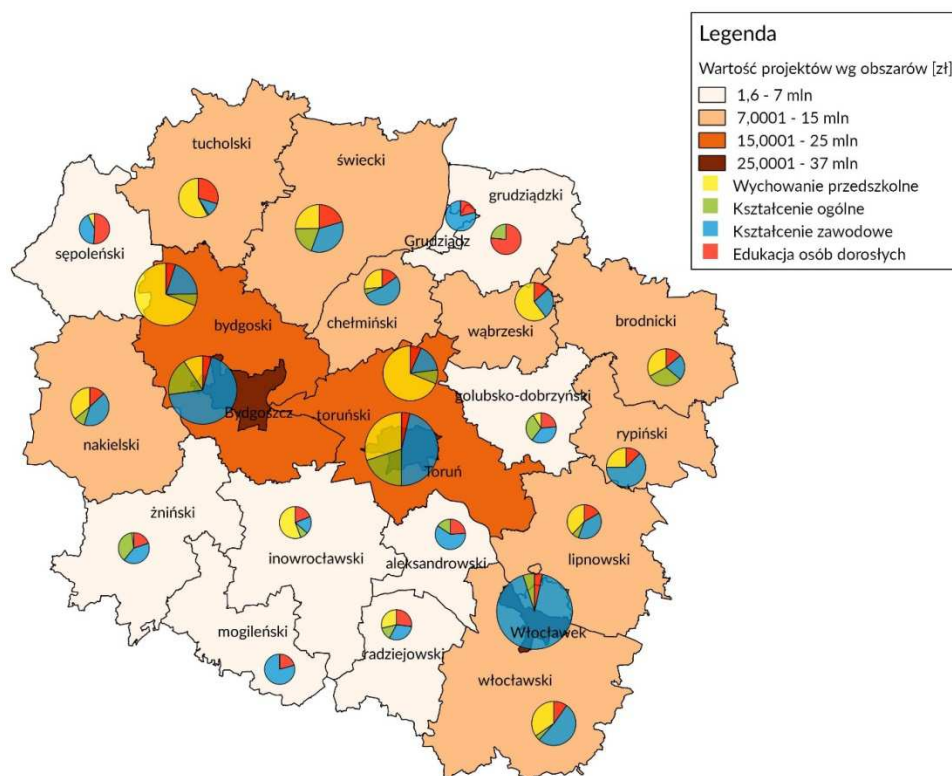
przedszkolne (Poddziałanie 6.3.1 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną; Poddziałanie 6.4.2 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach ZIT; Poddziałanie 10.1.1 Wychowanie przedszkolne w ramach ZIT; Poddziałanie 10.2.1 Wychowanie przedszkolne), **kształcenie ogólne** (Poddziałanie 10.1.2 Kształcenie ogólne w ramach ZIT; Poddziałanie 10.2.2 Kształcenie ogólne), **kształcenie zawodowe** (Poddziałanie 6.3.2 Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego; Poddziałanie 6.4.3 Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT; Poddziałanie 10.1.3 Kształcenie zawodowe w ramach ZIT; Poddziałanie 10.2.3 Kształcenie zawodowe), **edukacja osób dorosłych** (Poddziałanie 10.4.1 Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych; Poddziałanie 10.4.2 Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy) **oraz pomoc stypendialna** (Poddziałanie 10.3.1 Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów rozwijających kompetencje kluczowe; Poddziałanie 10.3.2 Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych).

W ramach wszystkich ww. Poddziałiań podpisano umowy na realizację **168 projektów** na łączną kwotę ponad 303 mln zł, w tym **wartość dofinansowania powyżej 226 mln zł**, co stanowiło **30% alokacji** (według stanu na dzień 25 kwietnia 2018 roku).

Najwyższą łączną wartość realizowanych projektów odnotowano we Włocławku, Toruniu i Bydgoszczy. Zaś najniższą wartość projektów odnotowano w powiecie grudziądzkim. We Włocławku, Toruniu i Bydgoszczy największą część wartości realizowanych projektów stanowią projekty z obszaru kształcenia zawodowego, natomiast w powiecie grudziądzkim obszar dot. edukacji osób dorosłych.

Wysoką wartość projektów odnotowano także w powiatach bydgoskim i toruńskim. W obu powiatach największą część łącznej wartości realizowanych projektów stanowiły projekty z zakresu wychowania przedszkolnego. Największą liczbę projektów odnotowano w powiecie toruńskim oraz bydgoskim, natomiast najmniej projektów realizowano w powiecie grudziądzkim.

Mapa 1 Rozkład terytorialny wartości dofinansowania projektów w obszarach: wychowania przedszkolnego, kształcenia ogólnego, kształcenia zawodowego, edukacji osób dorosłych [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia 2018 roku; wielkość wykresu kołowego odzwierciedla wartość wsparcia

Mapa 2 Liczba wspartych szkół/placówek w obszarze edukacji przedszkolnej, ogólnej i zawodowej

2 METODOLOGIA BADANIA

Na potrzeby opracowania raportu końcowego zrealizowano następujące metody badawcze:

1. **Analiza dokumentów**, w tym:

- Analiza baz SL 2014 - w zakresie zakładanej i osiągniętej liczby uczestników, wartości, lokalizacji projektu w zależności od Poddziałania,
- Dane pochodzące ze statystyki publicznej, m.in. BDL, OKE, WUP w Toruniu, Strateg,
- Dokumentacja projektowa – wnioski o dofinansowanie oraz wnioski o płatność,
- Dokumenty programowe - Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 wersja 3.0 z 25 lipca 2018 roku, Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (z Załącznikami) z dnia 3 lipca 2018 roku (oraz kolejne wersje),
- Dokumenty strategiczne – Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan Modernizacji 2020+; Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020; Regionalny Plan Kształcenia przez Całe Życie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2017+; Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, MliR, wersja z 24.10.2017 r.; EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu; Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020,
- Dokumentacja konkursowa naborów z obszaru wsparcia edukacji,
- Sprawozdania - Sprawozdanie końcowe z realizacji RPO WK-P 2007-2013 w zakresie rezultatów projektów kluczowych i własnych Samorządu Województwa; Sprawozdanie końcowe z realizacji komponentu regionalnego PO KL w województwie kujawsko-pomorskim,
- Badania ewaluacyjne i inne opracowania powiązane z tematyką analizy.

2. **Wywiady pogłębione z przedstawicielami UM WK-P** – łącznie przeprowadzono 12 wywiadów pogłębionych z przedstawicielami Departamentów:

- Departament Spraw Społecznych, Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego i Zdrowia,
- Departament Rozwoju Regionalnego,
- Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego.

3. **Wywiady pogłębione z przedstawicielami Kuratorium Oświaty** – łącznie przeprowadzono 4 wywiady z przedstawicielami Wydziału Edukacji Przedszkolnej i Podstawowej oraz Wydziału Edukacji Ponadpodstawowej, Specjalnej i Placówek.

4. **Wywiady pogłębione wywiadów z dyrektorami szkół i innych placówek oświaty** – łącznie przeprowadzono 20 wywiadów, w podziale na obszary wsparcia – kształcenie osób dorosłych, wychowanie przedszkolne, szkolnictwo zawodowe, kształcenie ogólne. Wywiady zostały przeprowadzone zarówno z przedstawicielami tych szkół i innych placówek, w których realizowane jest kompleksowe wsparcie (uwzględniające liczne formy wsparcia i typy działań), jak i z przedstawicielami szkół, w których ograniczono zakres wsparcia do podstawowych form wsparcia.

5. Badania ilościowe

W ramach ewaluacji przeprowadzone zostały **trzy badania ilościowe**. W każdym z nich zastosowane zostało **podejście mixed-mode** łączące techniki CAWI i CATI w realizacji badania. Jest to podejście powszechnie stosowane w ostatnim czasie w badaniach ewaluacyjnych. Zapewnia wykorzystanie potencjału bazy kontaktowej (możliwość dotarcia do respondenta różnymi kanałami) i zrealizowanie założeń metodologicznych. Procedura realizacji badań zakładała: 1/nawiązanie kontaktu z respondentem i przekazanie informacji o badaniu – wysyłka wiadomości e-mail z informacją o badaniu, listem polecającym oraz linkiem do elektronicznej wersji kwestionariusza, 2/dwukrotną wysyłkę monitów drogą elektroniczną (do respondentów, którzy nie wypełnili ankiet) 3/kontakt telefoniczny z respondentami, którzy nie wypełnili (po wysłaniu 2 przypomnień mailowych), 4/przeprowadzenie wywiadu techniką CATI.

Pierwszym badaniem ilościowym zostali objęci **beneficjenci projektów edukacyjnych w ramach RPO WK-P 2014-2020**. Wzięto w nim udział 112 przedstawicieli beneficjentów (2/3 wszystkich beneficjentów). W badaniu ankietowym wzięto udział co najmniej 50% beneficjentów w każdym z Poddziałów objętych ewaluacją. Osiągnięta wielkość próby pozwala na generalizowanie wyników na całą populację beneficjentów projektów edukacyjnych w ramach RPO WK-P 2014-2020 (maksymalny błąd oszacowania wynosi 5,3% przy poziomie ufności 95%). Szczegółowa struktura osiągniętej próby badawczej wg Poddziałów RPO WK-P 2014-2020 została przedstawiona w tabeli poniżej.

Tabela 1 Struktura populacji i próby badania CAWI/CATI z beneficjentami RPO WK-P 2014-2020

Poddziałanie	Liczba umów (stan na 30.04.2018 r.)	Liczebność próby badawczej
6.3.1 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	18	14
6.3.2 Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	18	12
6.4.2 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach ZIT	10	5
6.4.3 Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT	4	4
10.1.1 Wychowanie przedszkolne w ramach ZIT	13	8
10.1.2 Kształcenie ogólne w ramach ZIT	9	7
10.1.3 Kształcenie zawodowe w ramach ZIT	4	3
10.2.1 Wychowanie przedszkolne	32	24
10.2.2 Kształcenie ogólne	20	12
10.2.3 Kształcenie zawodowe	36	19
10.3.1 Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów rozwijających kompetencje kluczowe	1	1
10.3.2 Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych	1	1
10.4.1 Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych	1	1
10.4.2 Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy	1	1
Ogółem	168	112

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL 2014 (stan na 30.04.2018 r.) oraz osiągniętej próby badawczej

Drugie badanie ilościowe zostało skierowane do **uczestników wsparcia – nauczycieli, instruktorów praktycznej nauki zawodu i pracowników placówek oświaty, którzy wzięli udział w projektach w ramach RPO WK-P 2014-2020**. Dobór prób miał charakter warstwowo-losowy. Operat losowania

stanowiła baza danych uczestników wsparcia pochodząca z systemu SL2014 przekazana przez Zamawiającego (licząca 1400 uczestników). Zrealizowano 450 wywiadów – co, przy maksymalnym błędzie oszacowania na poziomie 3,8% i przyjętym przedziale ufności 95%, pozwala uogólniać wyniki badania na całą badaną populację. W badaniu ankietowym wzięło udział co najmniej 30% uczestników wsparcia w ramach każdego z Poddziałiań (w sumie 32% objętych badaniem). Szczegółowa struktura osiągniętej próby badawczej wg Poddziałiań RPO WK-P 2014-2020 została przedstawiona w tabeli poniżej.

Tabela 2 Struktura populacji i próby badania CAWI/CATI z uczestnikami wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020

Poddziałanie	Liczebność populacji (stan na 13.08.2018 r.)	Liczebność próby badawczej
10.1.1 Wychowanie przedszkolne w ramach ZIT	4	2
10.1.2 Kształcenie ogólne w ramach ZIT	720	226
10.1.3 Kształcenie zawodowe w ramach ZIT	122	45
10.2.1 Wychowanie przedszkolne	10	3
10.2.2 Kształcenie ogólne	481	147
10.2.3 Kształcenie zawodowe	63	27
Ogółem	1400	450

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL 2014 (stan na 13.08.2018 r.) oraz osiągniętej próby badawczej

W ramach badania ewaluacyjnego zostało również przeprowadzone **badanie kontrfaktyczne** – z przedstawicielami szkół, przedszkoli, placówek, które wzięły udział w projektach w ramach RPO WK-P 2014-2020 (grupa eksperymentalna) oraz z przedstawicielami szkół z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego, które nie brały udziału w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 (grupa kontrolna).

Operat badania został stworzony na podstawie danych dotyczących szkół zebranych od beneficjentów wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020 (poprzez formularz elektroniczny) oraz danych przekazanych przez kuratorium oświaty w Bydgoszczy.

Zrealizowano 153 wywiady z przedstawicielami szkół, przedszkoli, placówek, które wzięły udział w projektach w ramach RPO WK-P 2014-2020 (grupa eksperymentalna) oraz 330 wywiadów z przedstawicielami szkół z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego, które nie brały udziału w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 (grupa kontrolna). Duża różnica między liczebnością grupy eksperymentalnej i grupy kontrolnej wynika z założeń metodologicznych, iż, jeśli będzie to technicznie wykonalne, liczebność próby kontrolnej będzie trzykrotnie wyższa niż liczebność grupy eksperymentalnej w celu optymalnego dopasowania szkół, przedszkoli, placówek do analiz kontrfaktycznych.

- Zogniskowane wywiady grupowe z dyrektorami szkół i innych placówek oświaty** w 4 obszarach wsparcia – wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne, kształcenie zawodowe oraz kształcenie osób dorosłych.
- Telefoniczne wywiady pogłębione z beneficjentami projektów w obszarze kształcenia osób dorosłych** – łącznie badaniem objęto wszystkich beneficjentów, mających podpisane umowy o dofinansowanie na dzień 30 kwietnia 2018 roku, tj. dwóch Poddziałiań 10.4.1 oraz dwóch Poddziałiań 10.4.2.

8. **Telefoniczne wywiady pogłębione z uczestnikami obszaru kształcenia osób dorosłych** – łącznie przeprowadzono 18 wywiadów z uczestnikami projektów w Poddziałaniu 10.4.1 oraz Poddziałaniu 10.4.2.

9. **Benchmark rozwiązań instytucjonalnych w zakresie kształcenia osób dorosłych:**

- analiza dokumentów, w tym dokumenty programowe (RPO, SZOOP, dokumentacja naborów z obszaru kształcenia osób dorosłych we wszystkich 16 RPO województw Polski)
- 7 wywiadów telefonicznych z przedstawicielami IZ/IP w województwach benchmarkowych (województwa: łódzkie, małopolskie, podkarpackie, podlaskie, śląskie, świętokrzyskie, wielkopolskie),
- 3 wywiady telefoniczne z przedstawicielami beneficjentów w województwach benchmarkowych (małopolskie, podlaskie, śląskie).

10. **Analizy kontrfaktyczne**

W ramach badania ewaluacyjnego zostało również przeprowadzone **badanie kontrfaktyczne** – z przedstawicielami placówek (szkół, zespołów szkół, przedszkoli i innych OWP, placówek kształcenia zawodowego i ustawicznego), które wzięły udział w projektach w ramach RPO WK-P 2014-2020 (grupa eksperymentalna) oraz z przedstawicielami placówek z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego, które nie brały udziału w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 (pula kontrolna).

Badanie przeprowadzono w trzech obszarach: wychowania przedszkolnego, kształcenia ogólnego i kształcenia zawodowego. Operat badania został stworzony na podstawie danych dotyczących szkół zebranych od beneficjentów wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020 (poprzez formularz elektroniczny), danych przekazanych przez kuratorium oświaty w Bydgoszczy oraz z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych.

Uzyskano 153 wypełnione kwestionariusze od przedstawicieli szkół i placówek oświatowych, które wzięły udział w projektach w ramach RPO WK-P 2014-2020 (grupa eksperymentalna) oraz 330 wypełnionych kwestionariuszy od przedstawicieli szkół i placówek oświatowych z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego, które nie brały udziału w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 (pula kontrolna). Następnie za pomocą metod kontrfaktycznych spośród puli kontrolnej wyłoniono grupy kontrolne dla każdego z trzech analizowanych obszarów (tj. wychowania przedszkolnego, kształcenia ogólnego i kształcenia zawodowego). W tym celu zastosowano dwie techniki statystyczne: *optimal full matching* oraz *propensity score weighting* (w raporcie podano oszacowanie efektu netto uzyskane przy użyciu tej techniki, która w danym przypadku pozwoliła skuteczniej zredukować obciążenie selekcyjne). Po wyodrębnieniu efektywnej grupy eksperymentalnej i grupy kontrolnej w każdym z obszarów za pomocą estymatora *difference-in-differences* dokonano oszacowania wpływu realizacji projektów na szereg wskaźników, których wartość ustalono na podstawie badania kwestionariuszowego. Jako objęte wsparciem traktowano przy tym tylko te placówki oświatowe, w których rodzaj prowadzonych działań projektowych pozwalał przypuszczać, że działania te mogły mieć wpływ na dany wskaźnik. Przykładowo, w przypadku badania wpływu RPO WK-P 2014-2020 na liczbę uczniów objętych zajęciami specjalistycznymi, do efektywnej grupy eksperymentalnej zaliczono tylko te placówki, w których w ramach projektów RPO WK-P 2014-2020 (zgodnie z deklaracjami respondentów) miało miejsce "wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz uczniów młodszych w ramach zajęć specjalistycznych, dydaktyczno-wyrównawczych, warsztatów, porad i konsultacji", lub "doposażenie szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz

uczniów młodszych". Niestety stosunkowo niewielka liczebność porównywanych grup placówek sprawiła, że oszacowania efektu netto cechowały się niską precyzją, a w niektórych przypadkach (np. doradztwa zawodowego w obszarze kształcenia ogólnego) zostały nawet uznane za praktycznie niewykonalne.

Początkowo planowano szacować efekt netto dla tych placówek, w których działania projektowe zakończyły się najpóźniej w I połowie 2018 roku. Niewielka liczba placówek spełniających ten warunek wymusiła jednak rezygnację z takiego ograniczenia. Ostatecznie za moment pomiaru przed interwencją przyjęto 31 marca 2016 roku (rok szkolny 2015/2016 w przypadku wskaźników, które są określone dla całego roku szkolnego, a nie w danym momencie, np. liczby wyjść edukacyjnych poza siedzibę placówki), a za moment pomiaru efektów interwencji 31 marca 2018 roku (rok szkolny 2017/2018 w przypadku wskaźników, które są określone dla całego roku szkolnego, a nie w danym momencie)¹. Oznacza to, że **szacowano efekt netto działań projektowych prowadzonych w latach szkolnych 2016/2017 i 2017/2018, występujący pod koniec roku szkolnego 2017/2018**. Przy czym działania projektowe mogły zostać zakończone przed momentem pomiaru efektu.

¹ Wyjątek poczyniono w obszarze wychowania przedszkolnego, w którym pytano o zajęcia prowadzone w aktualnym roku szkolnym, czyli roku szkolnym 2018/2019.

3 EDUKACJA PRZEDSZKOLNA

3.1 Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej

W ramach RPO WK-P 2014-2020 wsparcie skierowane do obszaru wychowania przedszkolnego realizowane jest zarówno infrastrukturalnie (Poddziałanie 6.3.1 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną*, Poddziałanie 6.4.2 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach ZIT*), jak i kompetencyjne (Poddziałanie 10.1.1 *Wychowanie przedszkolne w ramach ZIT*, Poddziałanie 10.2.1 *Wychowanie przedszkolne*).

Celem wsparcia **infrastruktury przedszkolnej** jest lepszy dostęp do usług edukacyjnych w zakresie wychowania przedszkolnego poprzez zwiększenie liczby osób korzystających z objętej wsparciem infrastruktury przedszkolnej oraz zwiększenie liczby dostępnych miejsc w infrastrukturze przedszkolnej, a także wzmocnienie potencjału objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej.

Wsparcie infrastruktury przedszkolnej w ramach RPO WK-P 2014-2020 obejmuje inwestycje w infrastrukturę edukacyjną przedszkoli lub innych form edukacji przedszkolnej, polegającą na pracach budowlanych lub modernizacyjnych w obiektach² na potrzeby świadczenia usług wychowania przedszkolnego wraz z niezbędnym wyposażeniem odnoszącym się do zakresu infrastrukturalnego projektu, w tym również wyposażeniem placów zabaw oraz zakup sprzętu informatycznego, multimedialnego i oprogramowania wykorzystywanego w zajęciach dydaktycznych jako uzupełnienie budowy lub modernizacji obiektów. Wsparcie obejmuje swoim zakresem również możliwość tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego w istniejących OWP, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Projekty uwzględniające potrzeby dzieci z niepełnosprawnościami w ośrodkach przedszkolnych przewidują także rozszerzenie oferty o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w zakresie stwierdzonych deficytów, doskonalenie kompetencji lub kwalifikacji zawodowych nauczycieli, przydatnych do pracy z dziećmi z niepełnosprawnościami.

W rezultacie, wsparcie ma przyczynić się do zwiększenia dostępności edukacji przedszkolnej oraz zapewnienia dzieciom w wieku przedszkolnym miejsca w przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego, co w efekcie zwiększy aktywność zawodową osób wychowujących dzieci, w szczególności kobiet powracających na rynek pracy³.

Wsparcie infrastrukturalne jest zaawansowane, na dzień 30 kwietnia 2018 roku zakontraktowano 88% alokacji⁴ w ramach Poddziałania 6.4.2 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach ZIT*, w ramach którego realizowanych było 10 projektów o wartości 30,5 mln zł, w tym dofinansowanie UE wyniosło 15 mln zł. W ramach Poddziałania 6.3.1 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną* realizowano 18 projektów o wartości 31,8 mln zł, w tym dofinansowanie UE 17,6 mln zł. Na dzień 30 kwietnia 2018 r. zakontraktowano 45%⁵ alokacji przeznaczonej na Poddziałanie 6.3.1. Biorąc jednakże pod uwagę alokowanie w sierpniu 2018 roku dodatkowych 5 mln zł na to Poddziałanie, faktyczne wykorzystanie alokacji jest mniejsze i wynosi 29%⁶.

² Budowie, rozbudowie, nadbudowie, przebudowie, adaptacji, modernizacji, remoncie wspartych obiektów.

³ Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 wersja 3.0 z 25 lipca 2018 roku

⁴ Wielkość alokacji pochodzi z Indykatywnego Planu finansowego z SZOOP (czerwiec 2018). Wartość alokacji w złotych przeliczono wg kursu 1 euro = 4,203 zł, zgodnie z tabelą wydatków kwalifikowalnych z czerwca 2018 roku.

⁵ Wielkość alokacji pochodzi z Indykatywnego Planu finansowego z SZOOP (czerwiec 2018). Wartość alokacji w złotych przeliczono wg kursu 1 euro = 4,203 zł, zgodnie z tabelą wydatków kwalifikowalnych z czerwca 2018 roku.

⁶ Wielkość alokacji pochodzi z Indykatywnego Planu finansowego z SZOOP (sierpień 2018). Wartość alokacji w złotych przeliczono wg kursu 1 euro = 4,203 zł, zgodnie z tabelą wydatków kwalifikowalnych z czerwca 2018 roku.

aleksandrowskim, grudziądzkim, mogileńskim, Bydgoszczy, Grudziądzu i Włocławku nie realizowano żadnego projektu z EFRR.

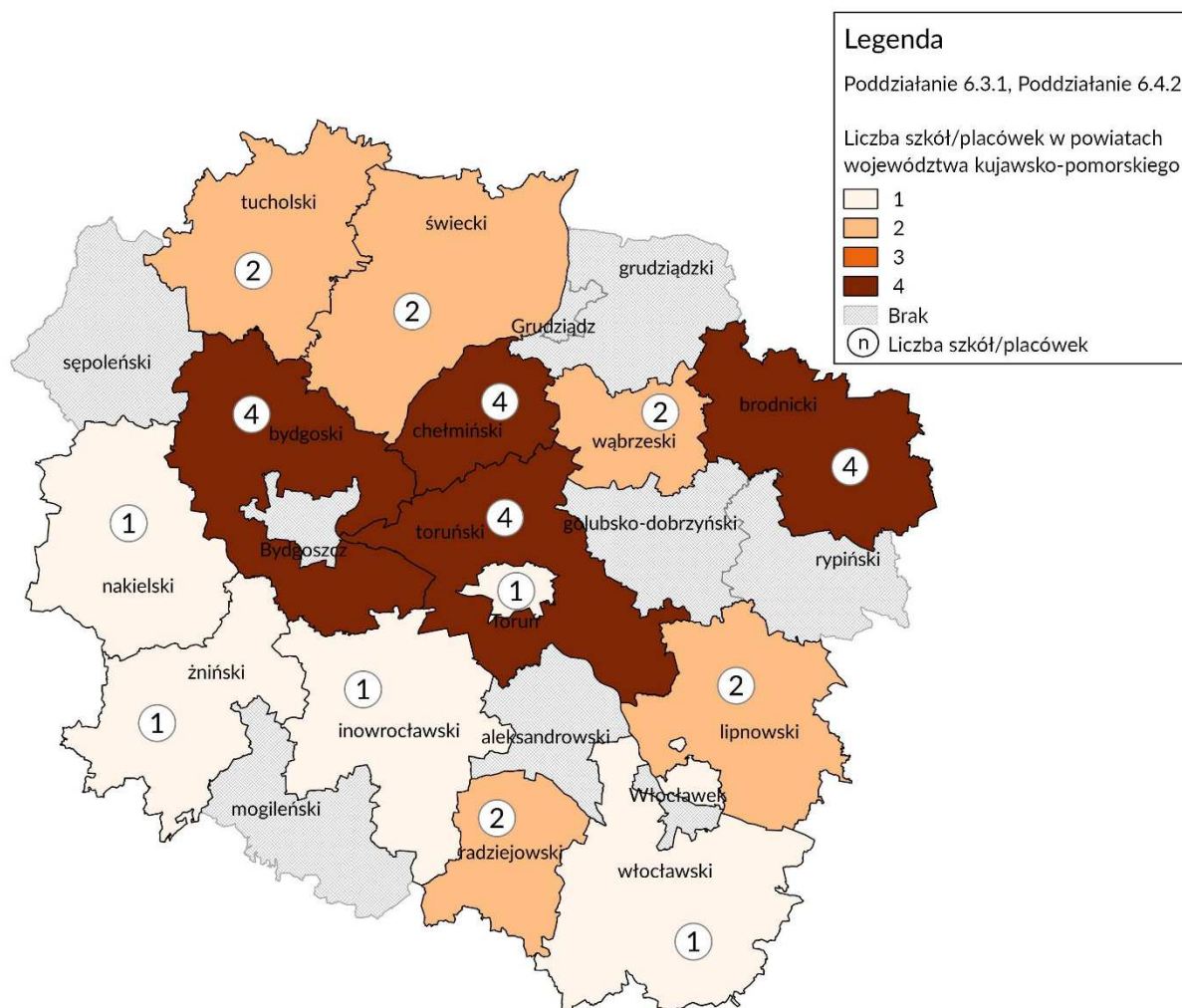
Najwięcej projektów z obszaru wychowania przedszkolnego finansowanych z EFS realizował powiat toruński (7), a najmniej (po jednym) powiaty: nakielski, sępoleński, żniński oraz miasto Bydgoszcz. Po 4 projekty realizowano w powiecie bydgoskim, lipnowskim i świeckim, po 3 projekty w powiecie brodnickim, tucholskim, wąbrzeskim i chełmińskim, a po 2 projekty w powiecie radziejowskim, inowrocławskim, rypińskim, włocławskim, golubsko-dobrzyńskim oraz w mieście Toruń. Najwyższa wartość projektów realizowanych z EFS dotyczy Torunia, a następnie miasta Bydgoszcz, natomiast najmniejsza powiatu żnińskiego.

Analiza rozkładu terytorialnego projektów kompetencyjnych i infrastrukturalnych RPO WK-P 2014-2020 w obszarze wychowania przedszkolnego wskazuje na wysoki stopień komplementarności międzyfunduszowej. Jej brak odnotowano jedynie w powiecie golubsko-dobrzyńskim, sępoleńskim, żnińskim oraz w mieście Bydgoszcz (wyłącznie projekty kompetencyjne współfinansowane z EFS).

W powiatach aleksandrowskim, grudziądzkim, mogileńskim, w Grudziądzu oraz Włocławku nie realizowano żadnego projektu z obszaru wychowania przedszkolnego.

Wsparciem infrastrukturalnym w obszarze edukacji przedszkolnej objęto 31 placówek. Nie wszystkie z nich już funkcjonują. Ich rozkład terytorialny przedstawiono poniżej.

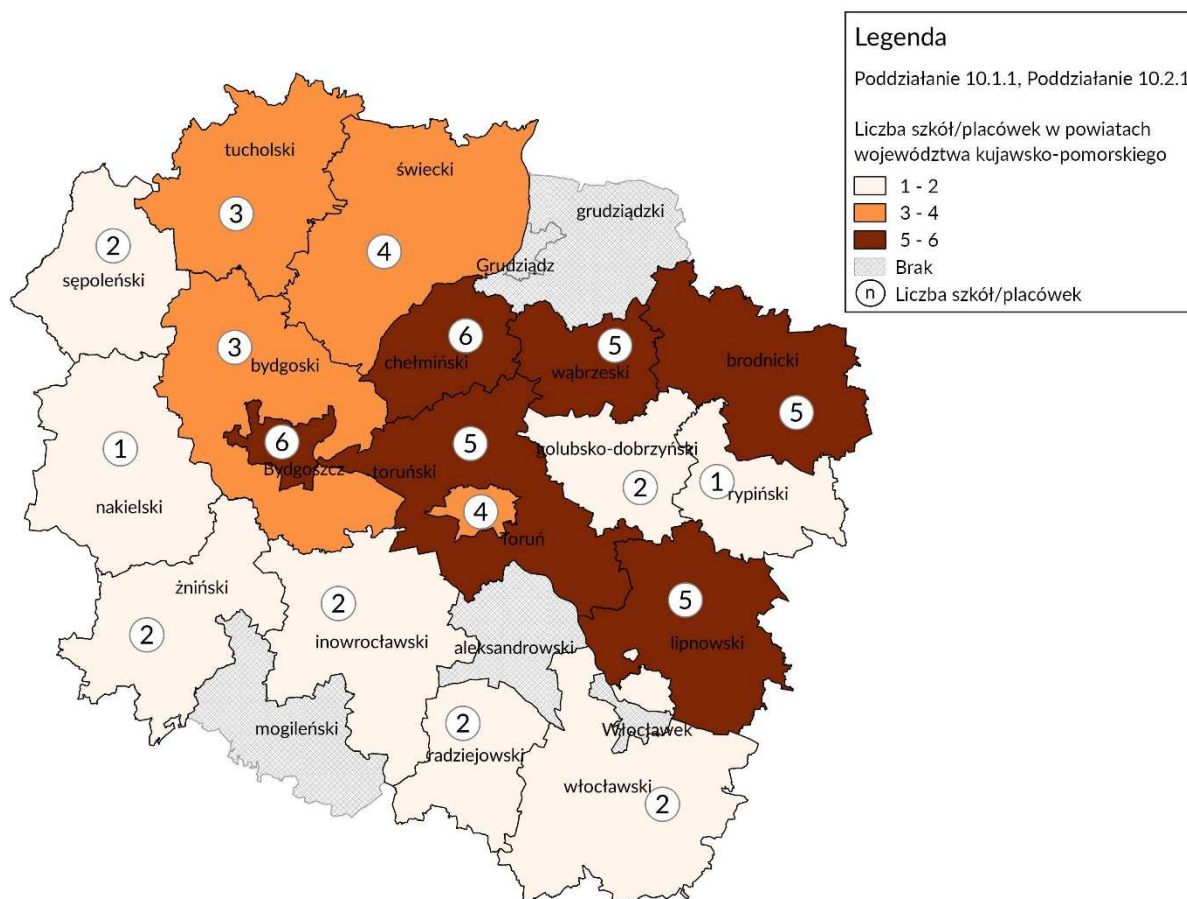
Mapa 4 Liczba placówek objętych wsparciem w Poddziałaniu 6.3.1 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną oraz Poddziałaniu 6.4.2 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach ZIT

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy szkół biorących udział w projektach - dane pozyskane od beneficjentów (sierpień 2018).

Wsparcie kompetencyjne w obszarze edukacji przedszkolnej skierowano do 60 placówek. Ich rozkład terytorialny przedstawiono poniżej.

Mapa 5 Liczba placówek objętych wsparciem w Poddziałaniu 10.1.1 *Wychowanie przedszkolne w ramach ZIT* oraz Poddziałaniu 10.2.1 *Wychowanie przedszkolne*

Źródło: własne na podstawie bazy szkół biorących udział w projektach - dane pozyskane od beneficjentów (sierpień 2018).

3.2 Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze edukacji przedszkolnej w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu

3.2.1 Analiza sytuacji w obszarze edukacji przedszkolnej w województwie kujawsko-pomorskim

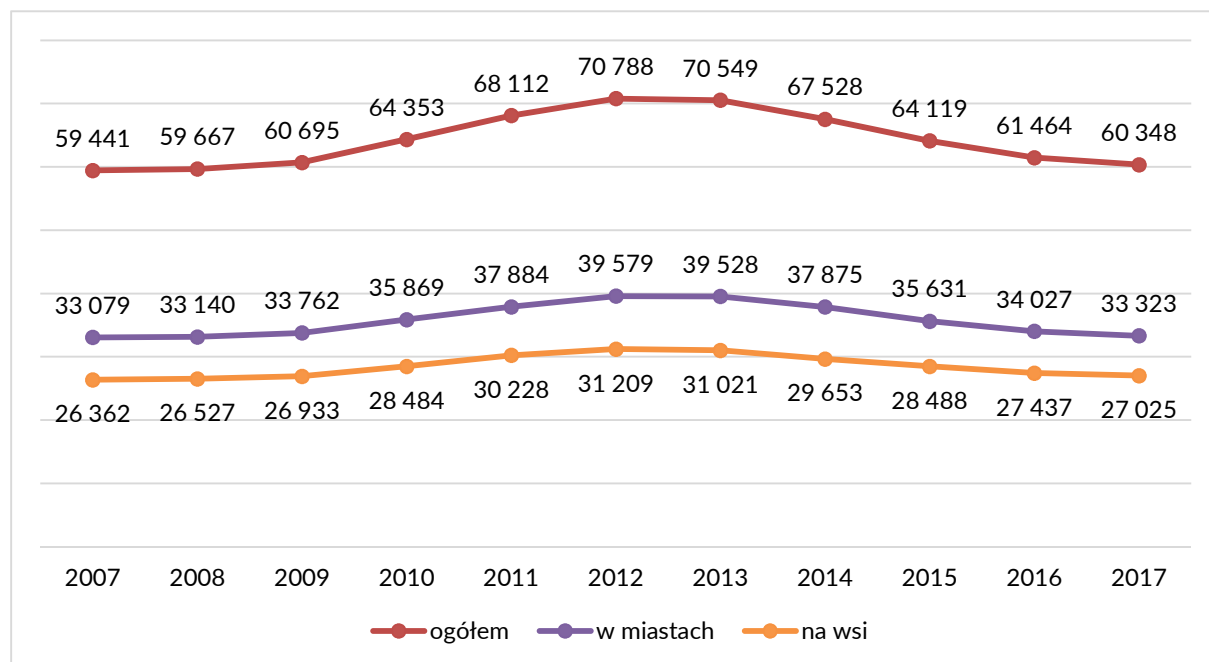
Pytania badawcze:

1. Jaka jest dynamika zmian w obszarze edukacji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ostatnich kilku latach?

5. Czy realizując działania w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji brano pod uwagę analizy aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu?⁷

W województwie kujawsko-pomorskim w latach 2007-2017 liczba dzieci w wieku przedszkolnym zwiększyła się o 1,5%. Jest to wzrost o ponad połowę mniejszy niż średnia krajowa, która wynosi 9,7%. Największy wzrost dzieci w tym wieku miał miejsce do 2012 roku, następnie liczba ta spadła do poziomu z 2009 roku. Większy wzrost miał miejsce na terenach wiejskich (2,5%) niż na terenach miejskich (0,8%). W gminach regionu zaobserwowano duże różnice w trendach dotyczących zmiany liczby dzieci w wieku przedszkolnym. W niektórych gminach zanotowano nawet niemal 30 procentowy spadek liczby dzieci w wieku przedszkolnym, podczas gdy w niektórych był to ponad 50 procentowy przyrost. Mimo różnic w skali zjawiska ogólna tendencja spadków i wzrostów liczby dzieci w wieku przedszkolnym nie odbiega od tendencji ogólnokrajowych (gdzie również w latach 2011-2012 nastąpił szczyt liczebności dzieci w tym wieku, aby następnie z powrotem nieco zmaleć).

Wykres 1 Liczba dzieci w wieku przedszkolnym 3-5 lat w województwie kujawsko-pomorskim (osoby)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

⁷ Numeracja pytań zgodna z raportem metodologicznym.

Tabela 3 Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat w placówkach wychowania przedszkolnego

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Polska ogółem	47%	53%	60%	63%	69%	70%	74%	79%	84%	81%	85%
Kujawsko-pomorskie	37%	42%	49%	53%	60%	62%	67%	72%	78%	73%	76%
Powiat aleksandrowski	28%	30%	41%	46%	53%	61%	65%	74%	76%	72%	75%
Powiat brodnicki	23%	30%	37%	41%	52%	54%	59%	64%	69%	63%	67%
Powiat bydgoski	23%	33%	44%	46%	55%	57%	63%	67%	75%	71%	76%
Powiat chełmiński	29%	30%	43%	45%	50%	52%	63%	66%	72%	67%	72%
Powiat golubsko-dobrzyński	20%	24%	37%	40%	52%	54%	60%	64%	68%	64%	69%
Powiat grudziądzki	19%	24%	32%	34%	42%	44%	45%	48%	56%	51%	54%
Powiat inowrocławski	40%	46%	51%	56%	63%	64%	72%	76%	81%	74%	78%
Powiat lipnowski	22%	26%	33%	35%	46%	50%	59%	63%	67%	62%	63%
Powiat mogileński	41%	47%	54%	58%	65%	67%	70%	80%	82%	75%	78%
Powiat nakielski	27%	33%	42%	46%	55%	60%	64%	69%	72%	69%	73%
Powiat radziejowski	26%	30%	37%	42%	49%	47%	56%	61%	65%	59%	63%
Powiat rypiński	24%	27%	36%	40%	54%	48%	56%	60%	64%	58%	63%
Powiat sępoleński	28%	35%	37%	43%	47%	48%	56%	62%	66%	58%	63%
Powiat świecki	34%	38%	50%	53%	56%	56%	61%	67%	72%	65%	67%
Powiat toruński	16%	20%	31%	35%	47%	48%	61%	66%	73%	62%	67%
Powiat tucholski	31%	33%	42%	48%	62%	59%	61%	68%	72%	63%	72%
Powiat wąbrzeski	17%	27%	30%	34%	42%	40%	47%	52%	65%	59%	60%
Powiat włocławski	19%	21%	34%	40%	48%	49%	59%	62%	64%	60%	62%
Powiat żniński	34%	38%	50%	51%	61%	61%	65%	69%	74%	66%	68%
Powiat m.Bydgoszcz	63%	69%	73%	73%	79%	80%	83%	88%	91%	91%	91%
Powiat m.Grudziądz	43%	47%	53%	54%	62%	66%	71%	76%	87%	81%	85%
Powiat m.Toruń	58%	64%	66%	72%	77%	78%	82%	86%	92%	92%	95%
Powiat m.Włocławek	49%	53%	56%	60%	65%	65%	70%	77%	82%	76%	80%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W ostatnich dziesięciu latach zaobserwowano również wzrost **liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym**. W latach 2007-2017 odsetek ten zwiększył się w kujawsko-pomorskim niemal dwukrotnie: z 37% w 2007 roku do 76% w roku 2017. W skali całego kraju wzrost ten był nieco

mniejszy i wyniósł 38 p.p. (z 47% do 85%). Podobnie jak w całym kraju, wyższy odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną w województwie kujawsko-pomorskim jest obserwowany w miastach niż na wsi - w miastach na prawach powiatu: Toruniu (95%), Bydgoszczy (91%) oraz Grudziądzu (85%). Wśród powiatów ziemskich najwyższym odsetkiem dzieci objętych edukacją przedszkolną charakteryzował się powiat mogileński i inowrocławski (78%). Najniższy odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną w 2017 odnotowano w powiecie grudziądzkim i wąbrzeskim.

Tabela 4 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Polska ogółem	1,50	1,44	1,36	1,35	1,34	1,31	1,24	1,17	1,12	1,01	0,94
Kujawsko-pomorskie	1,84	1,78	1,66	1,64	1,64	1,57	1,44	1,35	1,27	1,14	1,06
Powiat aleksandrowski	2,36	2,47	2,03	1,99	1,87	1,69	1,49	1,38	1,24	1,08	0,93
Powiat brodnicki	3,12	2,56	2,43	2,46	2,50	2,00	1,55	1,52	1,51	1,34	1,25
Powiat bydgoski	2,68	2,40	1,94	1,97	1,93	1,78	1,64	1,54	1,31	1,17	1,10
Powiat chełmiński	2,12	2,10	1,70	1,72	1,82	1,89	1,59	1,79	1,70	1,55	1,26
Powiat golubsko-dobrzyński	3,81	4,45	2,78	2,23	2,32	2,21	1,82	1,89	2,02	1,61	1,32
Powiat grudziądzki	2,71	2,74	2,61	2,90	2,98	2,93	2,60	2,63	2,53	2,26	2,11
Powiat inowrocławski	1,73	1,66	1,57	1,54	1,56	1,43	1,35	1,26	1,18	1,13	1,06
Powiat lipnowski	3,00	3,09	2,91	2,91	2,97	2,78	2,10	1,97	1,64	1,35	1,27
Powiat mogileński	1,58	1,58	1,70	1,80	1,80	1,70	1,76	1,47	1,44	1,23	1,27
Powiat nakielski	2,75	2,59	2,47	2,50	2,15	1,99	1,91	1,62	1,47	1,39	1,32
Powiat radziejowski	2,80	2,66	2,83	2,81	3,18	2,91	2,55	2,40	2,12	1,52	1,53
Powiat rypiński	2,33	2,39	2,24	2,38	2,24	2,19	2,26	2,04	2,06	1,57	1,47
Powiat sępoleński	1,97	2,10	2,08	1,91	2,24	2,62	2,27	2,09	1,88	1,82	1,61
Powiat świecki	2,08	1,99	1,75	1,80	1,97	2,07	1,92	1,79	1,74	1,60	1,61
Powiat toruński	5,53	4,40	3,33	2,88	2,87	2,64	2,16	1,83	1,62	1,50	1,32
Powiat tucholski	2,33	2,30	1,96	2,02	1,64	1,71	1,89	1,88	1,88	1,73	1,59
Powiat wąbrzeski	3,29	3,23	2,84	2,73	3,33	3,52	3,06	2,56	1,77	1,42	1,35
Powiat włocławski	3,41	3,47	3,03	2,69	2,46	2,30	1,89	1,71	1,71	1,58	1,42
Powiat żniński	1,77	1,74	1,61	1,57	1,70	1,66	1,59	1,50	1,45	1,26	1,16
Powiat m.Bydgoszcz	1,06	1,02	0,99	1,00	1,02	1,00	0,96	0,90	0,85	0,76	0,75
Powiat m.Grudziądz	1,52	1,39	1,30	1,36	1,19	1,09	1,03	0,90	0,88	0,76	0,72
Powiat m.Toruń	1,25	1,22	1,23	1,18	1,19	1,16	1,08	1,08	1,06	0,93	0,86
Powiat m.Włocławek	1,58	1,53	1,44	1,44	1,46	1,51	1,29	1,20	1,09	1,01	0,87

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Podobnie jak w całym kraju, **liczba dzieci w wieku przedszkolnym przypadająca na jedno miejsce wychowania przedszkolnego** w województwie kujawsko-pomorskim systematycznie spada – co świadczy o większej dostępności miejsc w przedszkolach. W 2017 roku średnia województwa była tylko niewiele większa od średniej krajowej. Również liczba przedszkoli w województwie od 2007 roku znacząco się powiększyła o ponad 200 (patrz Tabela 5). W przedszkolach w 2016 r. znajdowało się 51 765 miejsc, natomiast w 2017 r. 54 686, oferowanych przez jednostki samorządu gminnego i

powiatowego. W 2017 roku 60 348 dzieci w wieku od 3 do 5 lat zostało objętych edukacją przedszkolną⁸.

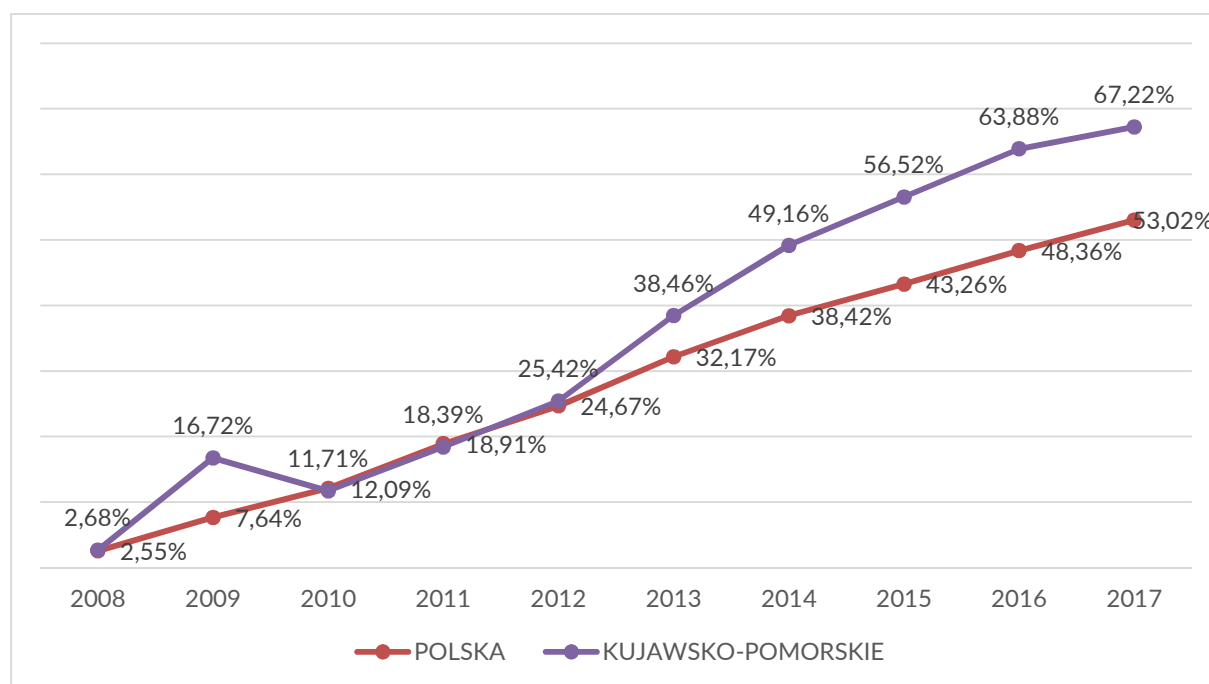
Tabela 5 Liczba przedszkoli (z wyłączeniem przedszkoli specjalnych)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
POLSKA	7 765	7 963	8 358	8 704	9 233	9 681	10 263	10 748	11 124	11 520	11 882
KUJAWSKO-POMORSKIE	299	307	349	334	354	375	414	446	468	490	500

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Jakkolwiek więc w porównaniu do ogółu kraju województwo kujawsko-pomorskie zajmuje nadal 15. pozycję pod względem odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, należy zauważyć, że wzrost liczby dzieci objętych edukacją przedszkolną jest znaczący. Porównanie procentowego przyrostu przedszkoli od 2007 roku w Polsce w województwie kujawsko-pomorskim pozwala stwierdzić, że przyrost w badanym regionie był procentowo większy niż w ogóle kraju.

Wykres 2 Procentowy wzrost liczby przedszkoli (z wyłączeniem przedszkoli specjalnych) w porównaniu z rokiem 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wiele inwestycji udało się zrealizować dzięki funduszom unijnym w perspektywie finansowania 2007-2013. Powstało wiele przedszkoli, szczególnie prowadzonych przez organy samorządowe, które funkcjonują do dzisiaj. Co więcej, prognozy dotyczące liczby ludności na lata 2014-2025 i 2014-2050 wskazują na systematyczne zmniejszanie się liczebności grupy wiekowej 3-6 lat. W 2025 grupa ta

⁸ Liczba obejmuje również dzieci objęte edukacją przedszkolną w placówkach niepublicznych.

będzie stanowić 78,5% liczby ludności regionu z 2013 roku w tej grupie wiekowej, w 2050 roku zaś będzie to 61,3%.

Mimo korzystnych zmian w latach 2007-2013, diagnoza wykonana na potrzeby RPO WK-P 2014-2020 wykazała, że obszar wychowania przedszkolnego na terenie całego województwa nadal jest deficytowy i wymaga inwestycji, szczególnie na terenach wiejskich. Ankieta przeprowadzona na potrzeby diagnozy „Wychowanie przedszkolne w województwie kujawsko-pomorskim 2017” wykazała, że 34% gmin wskazało na istnienie obiektów przedszkolnych, których stan techniczny wymaga interwencji, bez której zagrożone jest ich funkcjonowanie, natomiast 64% gmin wskazało na brak istnienia obiektów w złym stanie technicznym. Niemal 40% gmin zgłosiło również zapotrzebowanie na powstanie placówek oferujących opiekę żłobkową.

Jak zauważono w diagnozie wykonanej na potrzeby RPO WK-P 2014-2020 szczególnie na terenach miejskich konieczne są i będą w nadchodzących latach (również po roku 2020) inwestycje kładące nacisk na zwiększenie jakości placówek przedszkolnych oraz jakości ich oferty edukacyjnej, w gminach wiejskich zaś nadal duże są potrzeby dotyczące tworzenia nowych miejsc w przedszkolach. Szczególnie aktualne w kolejnej perspektywie będą potrzeby dotyczące inwestycji w jakość istniejących już placówek wychowania przedszkolnego. Biorąc pod uwagę analizę aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu projektując konkursy w ramach RPO WK-P 2014-2020 zdecydowano się na dodatkową punktację regionów o niskim odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. W ramach kryteriów konkursowych położono również nacisk na sporządzenie trafnej diagnozy placówki ubiegającej się o dofinansowanie.

Opisane powyżej trendy potwierdzone zostały poprzez badanie jakościowe (IDI, FGI) z przedstawicielami placówek przedszkolnych oraz przedstawicielami IZ RPO WK-P 2014-2020. Według nich zauważalny jest stały wzrost zapotrzebowania na usługi wychowania przedszkolnego, związany w dużej mierze z obowiązkami zawodowymi rodziców dzieci w wieku przedszkolnym, a także rosnące zapotrzebowanie na opiekę nad dziećmi do późniejszych godzin popołudniowych. Duże zapotrzebowanie według uczestników wywiadu grupowego oraz według przedstawiciela Biura Programowania RPO WK-P 2014-2020 dotyczy także miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego dla dzieci z różnymi niepełnosprawnościami oraz ze specjalnymi potrzebami. Przedstawiciel IZ RPO WK-P 2014-2020 potwierdza również, że mimo dużej skali inwestycji w wyniku poprzedniej perspektywy finansowej i dużego skoku jakościowego miejsc przedszkolnych, nadal w województwie kujawsko-pomorskim występują duże potrzeby w tym zakresie, szczególnie na terenach wiejskich.

3.2.2 Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze edukacji przedszkolnej

Pytania badawcze:

2. Czy wszystkie potrzeby sektora edukacji określone w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+ zostały uwzględnione w typach projektów planowanych do realizacji w ramach Programu? Jeśli nie, jakie są przyczyny nieuwzględnienia wszystkich potrzeb w tym zakresie?

3. Czy działania realizowane do tej pory w obszarze edukacji są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa?

Działania ukierunkowane na wsparcie placówek wychowania przedszkolnego **wpisują się w cele Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+** takie jak „Modernizacja przestrzeni wsi i miast” – podniesienie jakości życia mieszkańców oraz „Nowoczesne społeczeństwo” – rozwój społeczny, efektywna edukacja, aktywny udział społeczeństwa w życiu lokalnym i regionalnym, „Silna metropolia” – atrakcyjne miejsce do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Według SRWK-P najważniejsze potrzeby edukacyjne na poziomie wychowania przedszkolnego to po prostu niedobór miejsc wychowania przedszkolnego oraz niski w stosunku do reszty kraju odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną (mimo znacznego wzrostu tego wskaźnika od 2007 roku). Według SRWK-P szczególnego wsparcia w zakresie zwiększenia liczby miejsc przedszkolnych wymagają obszary wiejskie. Jak wykazała analiza, do tej pory realizowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 projekty adekwatnie odpowiedziały na tę potrzebę.

Powszechna dostępność edukacji przedszkolnej została wpisana jako jedna z kategorii interwencji w celu strategicznym Strategii „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi”. W Strategii zdiagnozowano również potrzebę odbudowy rangi zajęć sportowych, również na etapie edukacji przedszkolnej. Projekty infrastrukturalne realizowane w przedszkolach, dotyczące np. budowy czy modernizacji placów zabaw w pełni wpisują się w ten cel. W jednym z realizowanych projektów doposażono nawet obiekt przedszkolny w basen do nauki pływania dla dzieci, w dwóch innych zaplanowano dodatkowe zajęcia na istniejących już pływalniach. W wielu projektach również realizowano dodatkowe zajęcia ruchowe dla dzieci, na przykład w ramach gimnastyki korekcyjnej.

W SRWK-P zaplanowano również już na poziomie edukacji przedszkolnej edukację doświadczalną w ramach innowacyjnych programów nauczania. Wydaje się, że do tej pory realizowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 projekty EFS odpowiadają na tę potrzebę jedynie w części, w postaci wielu zajęć dodatkowych oferowanych przez dofinansowane placówki, a także za sprawą oferowanych w ramach niektórych z projektów dodatkowych szkoleń dla nauczycieli, uwzględniających również metody pracy z dziećmi z niepełnosprawnościami. Ani założenia RPO WK-P 2014-2020, ani warunki wsparcia nie były ukierunkowane na rozwój edukacji doświadczalnej w przedszkolach.

Nacisk na dofinansowanie edukacji przedszkolnej w SRWK-P opiera się na założeniu, że szeroka dostępność tego typu opieki wpływa nie tylko na większą aktywność zawodową kobiet, lecz także pozwala na wyrównanie szans dzieci z różnych środowisk i przekłada się na lepsze wyniki na późniejszych etapach edukacji. Wsparcie przedszkoli jest więc elementem kompleksowego wsparcia edukacji w województwie kujawsko-pomorskim. Do tej pory realizowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 projekty dotyczące edukacji przedszkolnej w pełni wpisują się w ten cel.

Wsparcie przedszkoli wpisuje się również w budowanie regionalnej tożsamości oraz kształtowania postaw społeczeństwa obywatelskiego zgodnie z założeniem, że wiedza o regionie i budowanie regionalnej tożsamości możliwe jest już od najmłodszych lat. W tym celu opracowano materiały do edukacji regionalnej zgodne z podstawą programową również dla przedszkoli.

W dokumencie **Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020** w ramach celu strategicznego I Ukształtowanie innowacyjnych i kreatywnych postaw społeczności regionu Cel Operacyjny I.1 *Rozwój innowacyjnej edukacji* zaplanowano działania mające na celu kształtowanie postaw przedsiębiorczych i proinnowacyjnych wśród młodzieży od najmłodszych lat. Działania w ramach wyżej wspomnianego celu skierowane są głównie do starszych dzieci, począwszy od szkół podstawowych, jednak innowacyjne metody nauczania wprowadzane przez nauczycieli przedszkolnych wspartych w ramach projektów RPO WK-P 2014-2020 wpisują się w dążenie do spójnej, nowoczesnej edukacji opartej między innymi na metodach doświadczalnych i cyfrowych. Nie dotyczy to wszystkich projektów, jednak wyniki indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz analiza WoD wskazują na takie przypadki.

W **Założeniach polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego** brak jest zapisów wprost dotyczących edukacji przedszkolnej, jednak jak wspomniano powyżej, powstawanie nowych miejsc edukacji przedszkolnej w szerszej perspektywie wpisuje się w działania wspierające zatrudnienie (szczególnie kobiet), a także pośrednio wzmacnianie potencjału gospodarczego regionu poprzez tworzenie warunków przyjaznych dla rodzin z małymi dziećmi.

Zapisy RPO WK-P 2014-2020 są więc trafne w zakresie potrzeb województwa w obszarze edukacji przedszkolnej. Podobnego zdania są beneficjenci projektów biorący udział w badaniu ilościowym. Zdecydowana większość z nich wskazuje na zadowolenie z efektów projektów oraz ocenia ich skalę jako adekwatną do potrzeb, zarówno w przypadku projektów miękkich, jak i infrastrukturalnych. Natomiast w opinii przedstawicieli IZ potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej – zarówno infrastrukturalne, jak i dotyczące oferty edukacyjnej nadal są duże i niezaspokojone. Wskazuje to na trafność wsparcia – przedstawiciele dofinansowanych placówek są zadowoleni z realizowanych projektów, w skali makro całego województwa jednak nadal można mówić o niezaspokojonych potrzebach.

Jak wynika z wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IZ RPO WK-P 2014-2020, największe niezaspokojone potrzeby w obszarze edukacji przedszkolnej, dotyczą wsparcia dzieci z niepełnosprawnościami – zarówno w obszarze udogodnień infrastrukturalnych, jak i organizacji dodatkowych zajęć wyrównujących, a także specjalistycznych szkoleń dla opiekunów i nauczycieli. Szczególnie istotne jest wsparcie dzieci nie kwalifikujących się do szkół specjalnych, tak aby na wczesnym etapie wyrównywać ich szanse edukacyjne. Duże potrzeby dotyczą także unowocześniania obecnie już funkcjonujących lokali, w których znajdują się przedszkola.

Trafność wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji przedszkolnej znacznie wzrosła w świetle reformy edukacji. Sytuacja w obszarze wychowania przedszkolnego zmieniła się bowiem zasadniczo w związku z nowelizacją Ustawy o systemie oświaty, która cofnęła sześciolatków ze szkół podstawowych do placówek wychowania przedszkolnego, w związku z czym placówki te powinny zapewnić obecnie miejsca nie trzem, ale czterem rocznikom przedszkolaków. Zmniejszenie dostępności przedszkoli dla młodszych dzieci przyczyniło się do spadku upowszechnienia wychowania przedszkolnego wśród dzieci w wieku 3-5 lat, ze względu na niedostateczną ilość miejsc w placówkach. W związku z tym część przedszkoli nie prowadziła naborów do najmłodszych grup.

Podsumowując należy stwierdzić, że generalnie typy projektów realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 wpisują się w dokumenty strategiczne, przede wszystkim w zakresie inwestycji w innowacyjne metody nauczania a także w dążenie do podniesienia ogólnego poziomu wykształcenia na wszystkich poziomach. Realizowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 projekty z obszaru edukacji przedszkolnej wpisują się również w zapisy dokumentów strategicznych dotyczące dążenia do zwiększenia zatrudnienia i potencjału gospodarczego regionu.

3.2.3 Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji przedszkolnej

Wykorzystanie doświadczeń z RPO WK-P 2007-2013

Pytanie badawcze:

4. Czy planując interwencje możliwe do zrealizowania w ramach RPO WK-P 2014-2020 przy konstruowaniu dokumentu oraz kryteriów konkursowych brano pod uwagę rezultaty projektów kluczowych, systemowych i własnych konkursowych Samorządu Województwa dotyczących sektora edukacji, współfinansowanych z RPO WK-P 2007-2013?

Przed perspektywą finansową 2007-2013 dostępność edukacji przedszkolnej w województwie kujawsko-pomorskim była bardzo niewielka. W ramach RPO WK-P 2007-2013 udało się jednak zrealizować wiele projektów wspierających placówki przedszkolne. Konkursy realizowane w poprzedniej perspektywie programowania były otwarte zarówno na JST, jak i na NGO, czy prywatne podmioty zakładające przedszkola. W projektach – szczególnie tych realizowanych przez podmioty prywatne – problemem okazało się utrzymanie trwałości efektów projektu nawet na wymagane 2 lata. Na problem ten wskazywali przedstawiciele IZ RPO WK-P 2014-2020 oraz dyrektorzy placówek objętych wywiadami pogłębionymi. Jak pokazano w badaniu ewaluacyjnym „Ocena ośrodków wychowania

przedszkolnego utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL⁹ największą trwałością wykazywały się tworzone w ramach dofinansowania przedszkola, natomiast najniższą – punkty przedszkolne. Często wraz z zakończeniem wymaganego okresu trwałości projektu powstałe miejsca zamykano, przez co sytuacja powracała do punktu wyjścia. W przypadku punktów przedszkolnych po zakończeniu projektu funkcjonowało jedynie 63% powstałych placówek.

Mimo znaczącej poprawy dostępności miejsc przedszkolnych w województwie kujawsko-pomorskim, w momencie przygotowywania RPO WK-P 2014-2020 potrzeby w tym zakresie nadal były wysokie. W projektowaniu wymogów konkursowych zwrócono uwagę na przygotowanie rzetelnej diagnozy problemowej obszaru i placówki ubiegającej się o dofinansowanie. Według przedstawiciela IZ, diagnoza taka jest kluczowym elementem przygotowania projektu i była rzetelnie oceniana na etapie oceny wniosku. Aby zapobiec problemom z trwałością, zastosowano ostrzejsze kryteria dostępu placówek ubiegających się o dofinansowanie na utworzenie nowych miejsc przedszkolnych. W porównaniu z poprzednią perspektywą w RPO WK-P 2014-2020 położono nacisk nie tylko na ilość powstających miejsc, lecz także na ich jakość. Dlatego realizowane projekty mogą prowadzić nie tylko do tworzenia nowych miejsc edukacji przedszkolnej, lecz także polegać na ulepszaniu już istniejących – również takich, które zaspokajają zapotrzebowanie na ilość miejsc przedszkolnych w danej gminie. Bardzo ważnym elementem w nowej perspektywie jest także wsparcie merytoryczne dla opiekunów i nauczycieli, również wpisujące się w dążenie do poprawiania jakości edukacji przedszkolnej w województwie kujawsko-pomorskim.

Trafność zaprojektowanego wsparcia potwierdziło badanie ilościowe z beneficjentami. Ponad połowa respondentów zadeklarowała, że inwestycje zrealizowane w ramach projektu zaspokoły ich potrzeby.

Wykres 3 Czy inwestycje przeprowadzone w ramach projektu zaspokoją/zaspokajają wszystkie potrzeby infrastrukturalne w placówce/placówkach objętych wsparciem? (inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach Poddziałania 6.3.1 i 6.4.2)

Źródło: Badanie CAWI/CATI wśród przedstawicieli szkół/placówek biorących udział we wsparciu z RPO W-KP 2014-2020, n=19

⁹ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, Ośrodek Ewaluacji 2012.

Pytanie badawcze:

11. Czy kryteria wyboru projektów i regulaminy konkursów z obszaru edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020 zapewniają wybór projektów, które odpowiadają na aktualne potrzeby edukacyjne wynikające z sytuacji społeczno-gospodarczej regionu?

Najważniejsze kryteria uwzględniane w ramach konkursów RPO WK-P 2014-2020 w odniesieniu do obszaru edukacji przedszkolnej wyglądają następująco:

Wychowanie przedszkolne

- utworzone w ramach projektu miejsca wychowania przedszkolnego będą funkcjonować przez okres co najmniej 2 lat od daty zakończenia realizacji projektu
- planowana do utworzenia liczba nowych miejsc wychowania przedszkolnego odpowiadać powinna faktycznemu i prognozowanemu w perspektywie 3-letniej zapotrzebowaniu na usługi edukacji przedszkolnej w gminie/na terenie miasta
- planowane działania w zakresie zwiększenia liczby miejsc w ośrodkach wychowania przedszkolnego powinny obejmować w pierwszej kolejności wsparcie dotychczas funkcjonujących ośrodków wychowania przedszkolnego
- realizacja wsparcia na rzecz ośrodków wychowania przedszkolnego zostanie każdorazowo poprzedzona diagnozą

Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną:

- dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
- uwzględnianie trendów demograficznych
- budowa nowych obiektów na potrzeby świadczenia usług edukacji przedszkolnej dopuszczalna jedynie, gdy zapewnienie infrastruktury w inny sposób nie jest możliwe oraz wyłącznie na obszarach o najniższym poziomie upowszechnienia edukacji przedszkolnej
- działania infrastrukturalne w obszarze edukacji przedszkolnej, finansowane ze środków EFRR, mają charakter pomocniczy w stosunku do działań EFS.

W ramach kryteriów preselekcyjnych Poddziałów 10.1.1, 10.2.1, 6.3.1 i 6.4.2 ocenie podlegała też między innymi spójność wniosku z analizą problemową sytuacji zawartą w dokumencie *Wychowanie przedszkolne w województwie kujawsko-pomorskim 2015* oraz w *Strategii rozwoju Obszaru Strategicznej Interwencji (OSI)* lub *Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego (ORSG)*. Oceniano także, czy projekt przyczynia się do osiągnięcia celów RPO WK-P 2014-2020 oraz czy jest spójny merytorycznie w zakresie wskazanego opisu grupy docelowej, trafności doboru zadań, harmonogramu zadań, wskaźników planowanych do osiągnięcia, szacowanego budżetu projektu. Według kryteriów preselekcyjnych w naborach na projekty zintegrowane ocenie podlegało w szczególności to, czy zaplanowane działania inwestycyjne, finansowane ze środków EFRR, są niezbędne do realizacji projektu finansowanego ze środków EFS. Oceniano również, na ile projekt przyczyni się do rozwiązania/załagodzenia sytuacji problemowej opisanej we wniosku o dofinansowanie.

Dodatkowo w Poddziałaniu 6.4.2 weryfikowano, czy Wnioskodawca tworzy nowe miejsca opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym na obszarze gminy, charakteryzującej się słabym dostępem do usług wychowania przedszkolnego. Kryterium to ma przyczynić się do zmniejszenia nierówności w dostępie do edukacji przedszkolnej, w szczególności na obszarach o najniższym stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej. Kryteria te dobrane są w sposób trafny do diagnozy potrzeb w województwie kujawsko-pomorskim w obszarze edukacji przedszkolnej – pozwalają na wybór projektów odpowiadających zdiagnozowanym lokalnie potrzebom a także wspierają obszary o najmniejszym stopniu dostępności opieki przedszkolnej.

Podczas badań terenowych nie zidentyfikowano problemów związanych z kryteriami oceny projektów – beneficjenci ani dyrektorzy dofinansowanych placówek nie zgłaszali problemów ze spełnieniem czy zrozumieniem kryteriów bądź z przygotowaniem dokumentacji konkursowej.

Zdecydowanie pozytywnie w kontekście potrzeb w regionie należy ocenić wynegocjowane z Komisją Europejską zmiany w RPO WK-P 2014-2020, rozszerzające możliwość realizowania projektów infrastrukturalnych nie tylko ukierunkowanych na tworzenie nowych miejsc w przedszkolach, ale również na poprawę stanu technicznego obiektów, gdzie realizowane jest wychowanie przedszkolne i mające na celu doprowadzenie tych obiektów do stanu, który nie zagraża bezpieczeństwu oraz ich zamknięciu. Jest to działanie zgodne z przywoływaną wcześniej diagnozą, według której wiele placówek wychowania przedszkolnego w regionie pozostaje w słabym stanie technicznym. Zapisy takie znalazły się w wersji RPO WK-P 2014-2020 z lipca 2018 roku. Można spodziewać się dużego zainteresowania wnioskodawców, biorąc pod uwagę, że inicjatywa opracowania wniosku o dofinansowanie wychodzi najczęściej od najbardziej zainteresowanej grupy odbiorców, tj. dyrektorów placówek. Jak wykazała analiza projektów w systemie SL, wiele z nich dotyczyło adaptacji pomieszczeń w istniejących już budynkach (np. szkołach) na potrzeby dzieci w wieku przedszkolnym albo przystosowania istniejących placówek do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami.

Podsumowując należy stwierdzić, że kryteria oceny projektów zapewniają wybór projektów odpowiadających na potrzeby edukacyjne wynikające z sytuacji społeczno-gospodarczej regionu – trafnych, efektywnych, użytecznych i trwałych. Kryteria odnoszące się do punktowania obszarów o najniższym dostępie do edukacji przedszkolnej zapewniają wyrównanie tejże dostępności w skali całego województwa. Podobnie kryteria punkujące projekty realizujące inwestycje poprawiające dostępność placówek dla dzieci z niepełnosprawnościami pozwalają na wybór projektów przyczyniających się do poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych w województwie. Kryteria zastosowane do oceny projektów finansowanych z EFS pozwalają na skuteczny wybór interwencji cechujących się potencjalnie największą efektywnością i trwałością, zaś konieczność przedstawienia pełnej diagnozy potrzeb pozwala na realizację projektów o wysokiej trafności.

Długofalowa trwałość

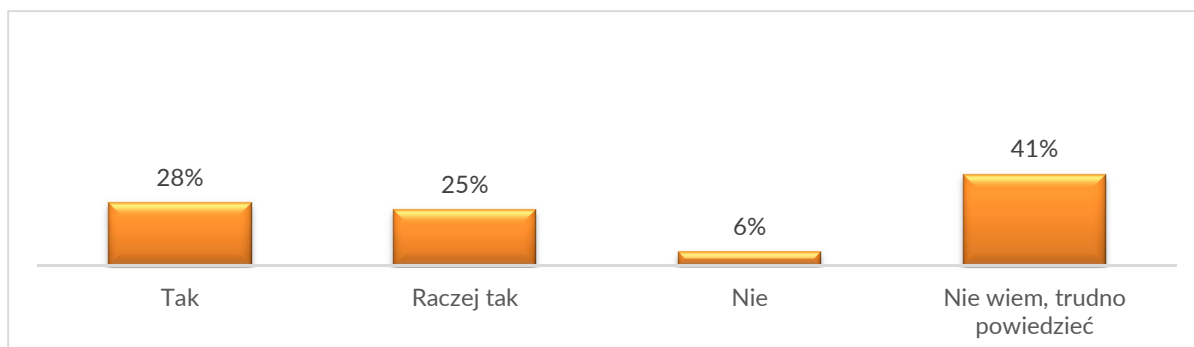
Pytanie badawcze:

8. Jaki jest potencjał trwałości uzyskanych efektów (poza okresem trwałości wymaganym w ramach RPO WK-P 2014-2020)? Czy beneficjenci i uczestnicy projektów planują kontynuować prowadzone działania po zamknięciu projektu? Jakie są warunki zapewnienia trwałości efektów w skali szkoły/placówki, która pozyskała wsparcie?

Wnioskodawcy poza projektami zakładającymi działania „miękkie”, realizują również działania infrastrukturalne, takie jak przebudowa lub modernizacja istniejących obiektów lub tworzenie nowych. Są to niewątpliwie te elementy projektów, które zapewniają ich trwałość przez co najmniej dwa lata od momentu zakończenia projektu. Niemniej jednak, jak pokazują wyniki badania – efekty mają duży potencjał, aby utrzymać się dłużej, niż wynika to z zobowiązań umownych. Podobnie, kompetencje nauczycieli, które wspierane były w ramach projektów, przekładają się na trwałą poprawę jakości pracy z dziećmi. Szczególnie istotne będą kompetencje dotyczące wspierania dzieci z niepełnosprawnościami oraz pracy z dziećmi ze zdiagnozowanymi deficytami, ze względu na to, iż takich dzieci jest coraz więcej. Na etapie realizacji projektów uwidoczniła się jeszcze bardziej taka potrzeba, która powinna być zaspokojona w przyszłych interwencjach.

Wykres 4 Plany dotyczące wdrażania kolejnych projektów z zakresu wychowania przedszkolnego w placówkach, które uczestniczą/ły w projekcie

Pyt. Czy po zakończeniu projektu wdrażają lub planują Państwo wdrażać kolejne działania ukierunkowane na te same cele w placówce/placówkach, które w nim uczestniczą/uczestniczyły?

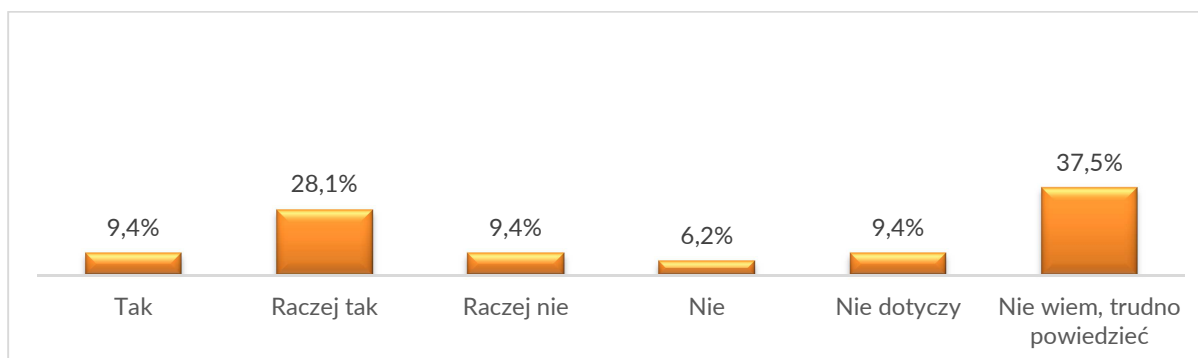
Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=32

Beneficjenci w większości są przekonani, że będą prowadzić dalsze działania po zakończeniu projektów. Z badania wynika też jednak, że duża część z nich nie ma pewności lub ma trudność z odpowiedzią na pytanie, czy działania będą kontynuowane. Prawdopodobnie dla wielu beneficjentów, zwłaszcza tych, których projekty niedawno się rozpoczęły, jest jeszcze za wcześnie, aby decydować o kontynuacji. Jak deklarowali też uczestnicy wywiadów grupowych, realizacja działań wychodzących poza bieżącą działalność placówek, jest uzależniona od dostępności do zewnętrznych źródeł finansowania, które nie są na razie znane.

Wszyscy beneficjenci, którzy planują kolejne działania ukierunkowane na te same cele co w realizowanych projektach, zamierzają skierować je do dzieci, 83% do nauczycieli, natomiast 67% planuje działania inwestycyjne w tych placówkach. Kontynuacja projektów ukierunkowana na te same cele przyczyni się do zintensyfikowania ich efektów i pomoże zachować trwałość.

Wykres 5 Plany dotyczące wdrażania kolejnych projektów z zakresu wychowania przedszkolnego w pozostałych placówkach zarządzanych przez organ

Pyt. Czy planują Państwo realizować działania ukierunkowane na te same cele w pozostałych szkołach/placówkach zarządzanych przez Państwa podmiot?

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=32

Jedynie 37% beneficjentów planuje realizować działania ukierunkowane na te same cele w pozostałych szkołach/placówkach przez nich zarządzanych. Beneficjenci są częściej skłonni do kontynuowania działań ukierunkowanych na te same cele w placówkach już wspieranych, niż realizowania działań w pozostałych placówkach przez nich zarządzanych.

W tym kontekście warto odnieść się do jeszcze jednego aspektu, związanego z potencjałem aplikacyjnym. Jak wykazało badanie, inicjatywa, aby przygotować i złożyć wniosek o dofinansowanie często wychodzi z dołu, tj. od dyrektora lub pracowników szkoły/placówki. Zdaniem uczestników wywiadów grupowych dopiero impuls w postaci możliwości otrzymania dofinansowania powoduje, że organ prowadzący zaczyna rozważać np. zwiększenie liczby miejsc przedszkolnych (nowy oddział w istniejącej placówce) lub realizację działań skierowanych do uczniów. W kolejnym kroku organ prowadzący we współpracy ze szkołą lub szkołami przygotowują szczegółową diagnozę potrzeb oraz określają zakres projektu. Stąd niski odsetek beneficjentów deklarujących brak planów w odniesieniu do innych placówek na ich terenie nie oznacza braku potrzeb w tych placówkach, ani też nie oznacza, że nie pojawią się tam projekty w przyszłości.

Istotne jest także dotarcie z informacją o harmonogramie naborów wniosków oraz planowanych w najbliższym czasie konkursach do szkół i placówek oświatowych. Jak wskazują dyrektorzy szkół, na samodzielne poszukiwanie informacji brakuje im czasu. Można też zakładać, że również dla dyrektorów części placówek otrzymanie informacji o możliwości aplikowania o środki skłoniłoby ich do zastanowienia się, czy mają taką potrzebę i możliwości. Wszyscy rozmówcy podkreślali bowiem, iż kluczowym elementem na etapie podejmowania decyzji o udziale w Programie nie jest diagnoza potrzeb i wynikająca z niej identyfikacja deficytów etc., ale chęć, zaangażowanie i potencjał do przygotowania diagnozy i wniosku o dofinansowanie po stronie pracowników placówki i organu prowadzącego.

REKOMENDACJA: Podsumowując, rekomenduje się wysyłanie informacji o planowanych konkursach (wraz z informacją, kto i na jakie działania może składać wnioski o dofinansowanie) w obszarze wsparcia edukacji do szkół i placówek z regionu na adresy mailowe udostępnione przez Kuratorium Oświaty.

Beneficjenci zostali również zapytani o przyszłe potrzeby w zakresie infrastruktury przedszkolnej w regionach przez nich zarządzanych. Nieco ponad połowa badanych beneficjentów (53%) uważa, że nie będzie już potrzeb z tego zakresu, natomiast 36% nie potrafi jeszcze udzielić odpowiedzi na to pytanie. Beneficjenci, którzy odpowiedzieli, że placówki wymagają wsparcia infrastrukturalnego nie wiedzą, czy będą w stanie je zapewnić z innych, niż RPO WK-P 2014-2020 środków. Według beneficjentów trwałości obecnych projektów mogą zagrażać takie czynniki jak: reformy edukacji, brak źródeł finansowania działań miękkich i inwestycyjnych.

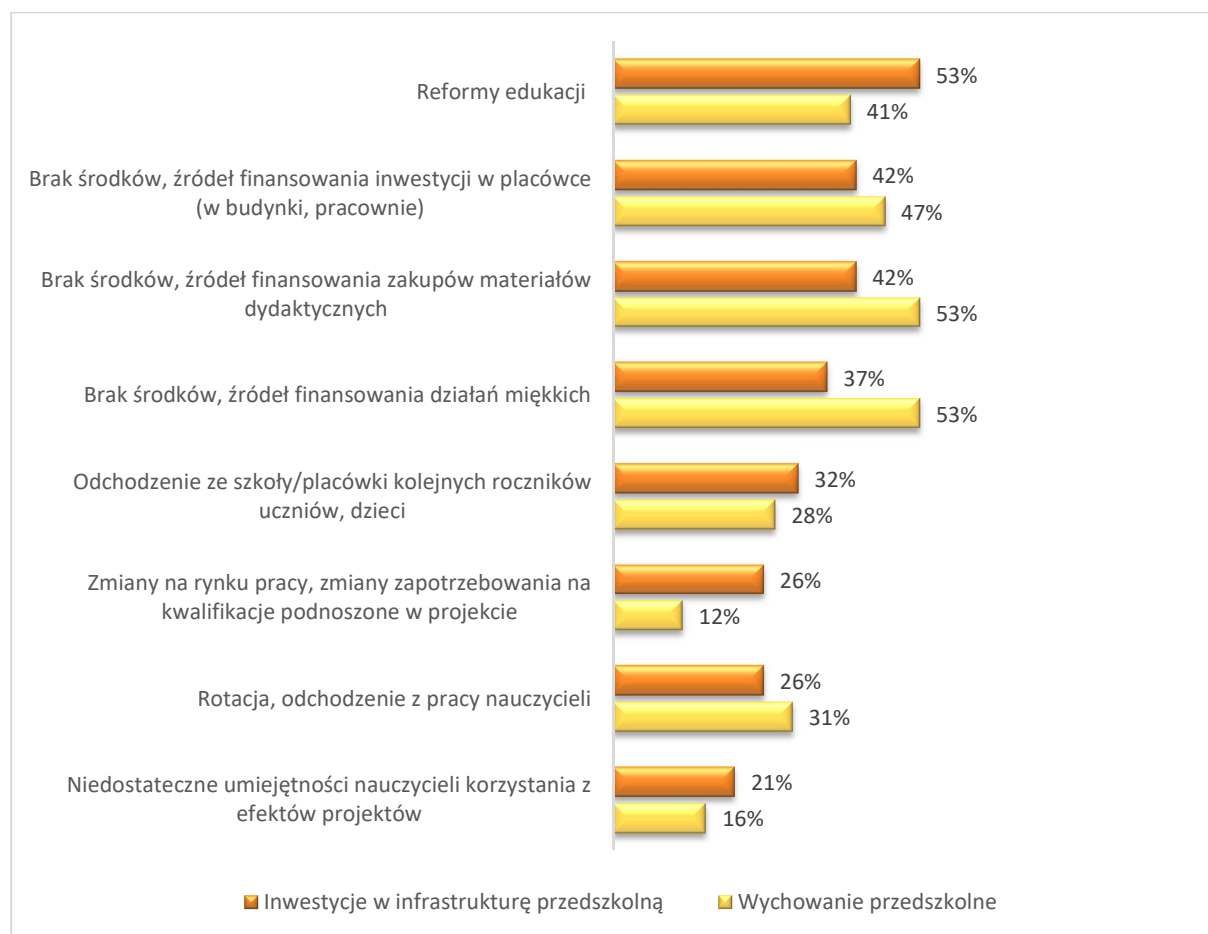
Jednocześnie beneficjenci projektów kompetencyjnych wskazują na potrzebę dalszego modernizowania infrastruktury w prowadzonych przez nich placówkach przedszkolnych.

Kolejnym wskaźnikiem trwałości będzie czas wykorzystywania infrastruktury przez beneficjentów. 84% z nich deklaruje, że zmodernizowana infrastruktura będzie służyła ponad 10 lat. Podobny odsetek przedstawicieli i przedstawicielek placówek¹⁰ uważa również, że infrastruktura będzie służyła ponad 10 lat. Efekty projektów kompetencyjnych będą według placówek widoczne również przez wiele lat po zakończeniu projektu, co rozmówcy podczas badań jakościowych przypisywali głównie zakupionemu wyposażeniu, a w dalszej kolejności – podnoszeniu kwalifikacji nauczycieli. Według 79% badanych beneficjentów utrzymanie infrastruktury nie będzie ograniczało inwestowania w inną w placówkach nieobjętych wsparciem. 69% beneficjentów projektów kompetencyjnych uważa, że efekty projektów

¹⁰ Na podstawie badania CAWI/CATI z przedstawicielami placówek/szkół.

będą utrzymywały się w placówce przez wiele lat, natomiast 12% nie jest w stanie określić jak długo utrzymają się efekty projektu¹¹.

Wykres 6 Zagrożenia dla trwałości efektów projektów

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=19 (inwestycje w infrastrukturę przedszkolną), n=32 (wychowanie przedszkolne)

Beneficjenci projektów infrastrukturalnych obawiają się najbardziej, że niemożliwe do przewidzenia na dzień dzisiejszy skutki ostatniej reformy edukacyjnej, jak i przyszłe ewentualne reformy edukacji, mogą wpłynąć negatywnie na trwałość projektów. Z kolei beneficjenci projektów kompetencyjnych obawiają się, że nie będą mieli środków na finansowanie działalności placówki - działań miękkich oraz zakupu materiałów dydaktycznych.

Takie same ryzyka wskazują przedstawiciele i przedstawicielki placówek, którzy brali udział w badaniu ilościowym. Wskazują oni na zagrożenia związane głównie z finansowaniem różnorodnych działań. Zarówno placówki, w których realizowane są lub były projekty kompetencyjne, jak i placówki, w których realizowano lub realizuje się projekty infrastrukturalne, wskazują w pierwszej kolejności na ryzyko braku źródeł finansowania działań miękkich, a w dalszej kolejności – zakupu materiałów dydaktycznych i inwestycje w placówce np. w budynki, pracownie.

¹¹ Na podstawie badania CAWI/CATI z przedstawicielami placówek/szkół.

Istnieje duży potencjał trwałości uzyskanych efektów, zwłaszcza tych, których multiplikowanie nie wymaga dodatkowych nakładów finansowych. Warunkiem utrzymania się wysoko jakościowych efektów, zwłaszcza w projektach, które zakładają modernizację infrastruktury jest możliwość dalszego finansowania. Nie ma jednak zagrożenia, że same efekty w postaci zmodernizowanej infrastruktury nie utrzymają się przez kilka lub kilkanaście lat. Ponad połowa (53%) beneficjentów planuje kontynuować działania po zakończeniu działań projektowych w placówkach, które brały w nich udział.

3.2.4 Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze edukacji przedszkolnej

Pytanie badawcze:

7. W jaki sposób zapewniono w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 wypełnianie zasad horyzontalnych, tj. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zasady zrównoważonego rozwoju?

Zasada równości szans i niedyskryminacji

Projekty obejmujące wsparcie w obszarze edukacji przedszkolnej są realizowane z zachowaniem zasady równości szans i niedyskryminacji. Dostęp do wytworzonych produktów i korzystanie z rezultatów projektu (przede wszystkim dostęp do przedszkoli, polityka zatrudniania pracowników przedszkoli) nie jest uzależniony od płci, rasy, pochodzenia etnicznego, religii, światopoglądu, niepełnosprawności, wieku czy orientacji seksualnej. Przy wyborze wykonawców projektów infrastrukturalnych przestrzegano zachowania zasad wolnej konkurencji.

Projekty infrastrukturalne realizowane są z zachowaniem zasad projektowania uniwersalnego tzn. zgodnie z 8 regułami, w tym z uwzględnieniem usprawnień architektonicznych dla osób z niepełnosprawnościami. Usługi udostępnione przez placówki przedszkolne dofinansowane w ramach EFS świadczone są w budynkach dostępnych dla osób z utrudnioną mobilnością oraz, o ile wymaga tego projekt, zapewnione są niezbędne pomoce do zabaw i zajęć. Zwrócona została również uwaga na potrzeby dzieci niedowidzących lub z wadami wzroku - sposób prezentowania treści na zajęciach jest dostosowywany do potrzeb uczestników.

Projekty z zakresu EFS zapewniają odpowiednie przygotowanie kadry – do współpracy z dziećmi z niepełnosprawnościami. Działania w ramach projektów zapewniają jednakową jakość wychowania przedszkolnego niezależnie od płci i niepełnosprawności.

Stworzenie nowych miejsc przedszkolnych umożliwia podjęcie pracy zarobkowej osobom sprawującym opiekę nad dziećmi w wieku 3-6 lat (przede wszystkim kobietom). Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury i opieki przedszkolnej na terenach wiejskich zapobiega migracji małżeństw oraz osób samotnie wychowujących dzieci na tereny miejskie ze względu na dostępność i pojemność infrastruktury przedszkolnej na terenie gminy.

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn

Projekty zarówno z EFRR i EFS realizowane są w poszanowaniu zasady równości szans kobiet i mężczyzn, m.in. poprzez wybór osób zaangażowanych w realizację/wdrożenie przedsięwzięcia bez względu na płeć, a kierując się doświadczeniem osób, ich kompetencjami i umiejętnościami. Powstała w efekcie realizacji projektów wspartych z EFRR infrastruktura oraz świadczone w jej ramach usługi publiczne wsparte z EFS w zakresie kształcenia i wychowania przedszkolnego, są dostępne dla każdego dziecka, bez stosowania jakichkolwiek kryteriów dyskryminujących możliwość jej użytkowania chociażby ze względu na płeć.

Zasada zrównoważonego rozwoju

W ramach projektów poruszane są zagadnienia związane z ekologią i jej pozytywnym wpływem na jakość życia oraz tematyka segregowania odpadów. Dodatkowo, członkowie zespołu projektowego zostali poinformowani o sposobach oszczędzania energii przy realizacji projektu oraz powtórным wykorzystaniu surowców. Skala materiałów wytwarzanych w ramach projektów jest dopasowywana do potrzeb, aby uniknąć nadmiernej produkcji ewentualnych odpadów. Beneficjenci w swoich projektach zapewniają wykorzystywanie materiałów ekologicznych, np. wykonanych z materiałów biodegradowalnych lub pochodzących z recyklingu.

Wsparcie z Poddziałania 10.2.1 przewiduje również lekcje na łonie natury dla dzieci, podczas których wychowankowie będą mogli zapoznawać się z otaczającym je środowiskiem naturalnym i oddziaływaniem na nie człowieka.

3.3 Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz edukacji przedszkolnej

3.3.1 Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji przedszkolnej

Skuteczność poszczególnych typów działań

Pytania badawcze:

9. Jakie typy działań podejmowanych w projektach z obszaru edukacji dominują w ramach RPO WK-P 2014-2020? (...)

10. Które typy projektów są najbardziej skuteczne, tzn. osiągnęły najlepsze efekty (analiza postępu rzeczowego wskaźników)?

12. Jakie czynniki o charakterze egzogennym i endogennym wpływają lub mogą wpłynąć na skuteczność realizacji projektów z obszaru edukacji?

Stan poziomu kontraktacji w Poddziałaniach dedykowanych edukacji przedszkolnej wskazuje na znaczące zaawansowanie Programu, szczególnie w przypadku Poddziałania skierowanego do ZIT. Na dzień 30 kwietnia 2018 roku w Poddziałaniu 6.4.2 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach ZIT* zakontraktowano 88% alokacji, a w Poddziałaniu 10.1.1 *Wychowanie przedszkolne w ramach ZIT* 59%. Z kolei na dzień 30 kwietnia 2018 roku w Poddziałaniu 6.3.1 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną* zakontraktowano 45% alokacji, aczkolwiek należy mieć na uwadze, że w sierpniu zwiększono alokację na to Poddziałanie o 5 mln euro, co oznacza, że podpisane umowy na 30 kwietnia 2018 stanowią 29% nowej alokacji. Projekty w Poddziałaniu 10.2.1 *Wychowanie przedszkolne* konsumują 21% alokacji. Niższy poziom kontraktacji w przypadku Poddziałania EFS wynika między innymi z harmonogramu naborów oraz z harmonogramu projektów zintegrowanych, gdzie jako pierwsze realizowane są działania infrastrukturalne.

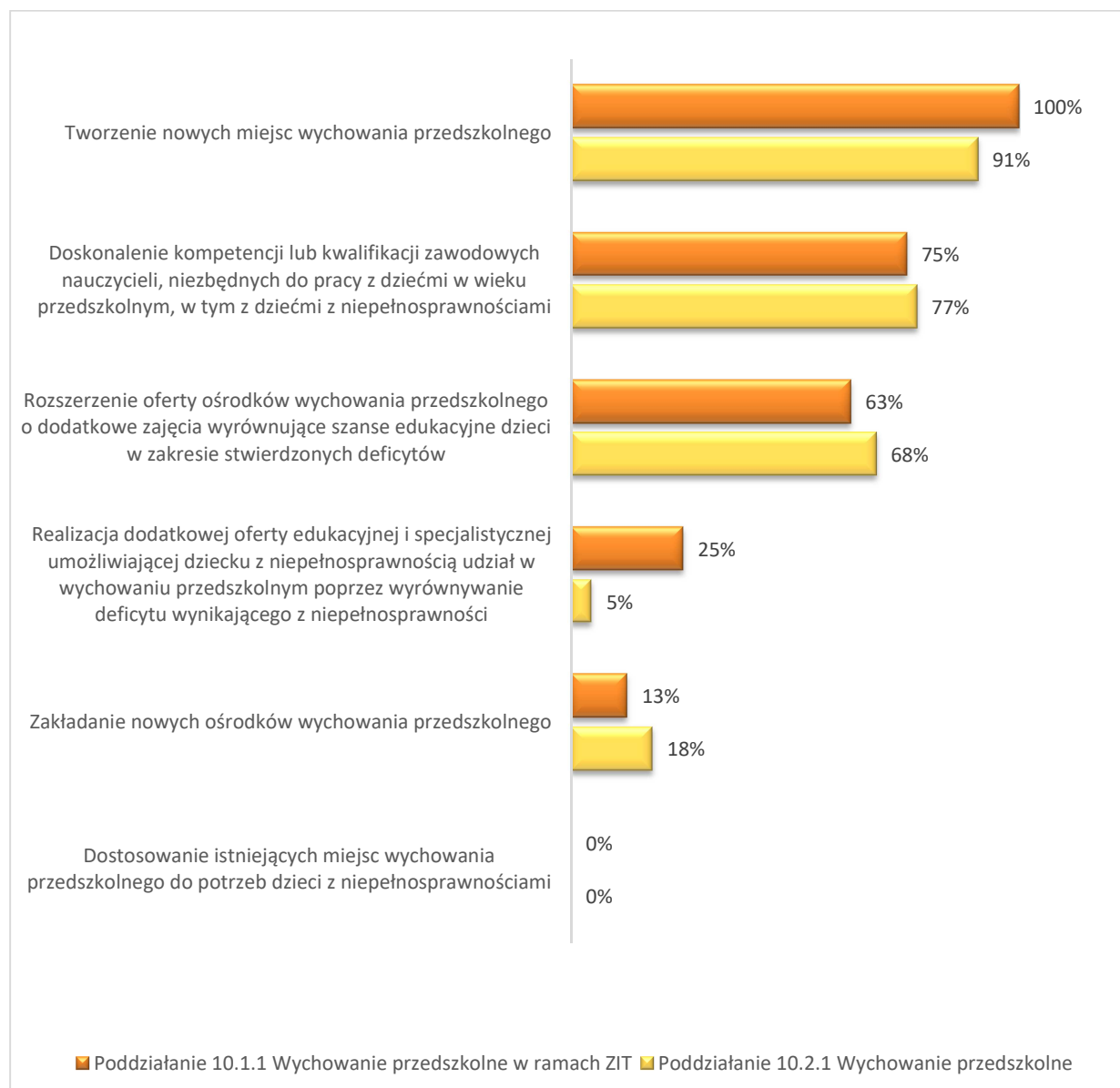
W obecnej perspektywie priorytetem okazało się tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego oraz doskonalenie kompetencji zawodowych nauczycieli. Żaden z badanych beneficjentów, którzy brali udział w badaniu nie realizuje działań dotyczących dostosowania placówek do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Potrzeba ta została zdiagnozowana m.in. podczas indywidualnych i grupowych wywiadów z dyrektorami placówek. Zajęcia dodatkowe realizowane w placówkach objętych wsparciem są skierowane do wszystkich dzieci, a nie ukierunkowane na pracę indywidualną – szczególnie z dziećmi ze stwierdzonymi deficytami. Jak wynika z wywiadów, w placówkach istnieje potrzeba prowadzenia zajęć indywidualnych. Zajęcia grupowe realizowane są w ramach bieżącej pracy placówki, niezależnie od wsparcia zewnętrznego. Dyrektorzy zauważają, że dzieci, które wymagają indywidualnego wsparcia jest coraz więcej. Koszt zajęć indywidualnych, wymagających specjalistycznych kompetencji jest wyższy, niż standardowych zajęć dodatkowych. Ponadto zajęcia indywidualne nie przyczyniają się w takim stopniu, jak grupowe do realizacji wskaźnika *Liczba dzieci objętych w ramach programu*

dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej. Z tych powodów takie zajęcia nie są w projektach traktowane priorytetowo przez organy prowadzące.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się, aby w warunkach konkursowych wprowadzić preferencję dla projektów oferujących wsparcie specjalistyczne, w szczególności indywidualne dla dzieci ze stwierdzonymi deficytami, nie tylko z niepełnosprawnością.

Dodatkowo według beneficjentów największe znaczenie dla poprawy jakości edukacji miały takie działania jak: rozszerzenie oferty ośrodków wychowania przedszkolnego o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w zakresie stwierdzonych deficytów, zakładanie nowych ośrodków wychowania przedszkolnego oraz tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego.

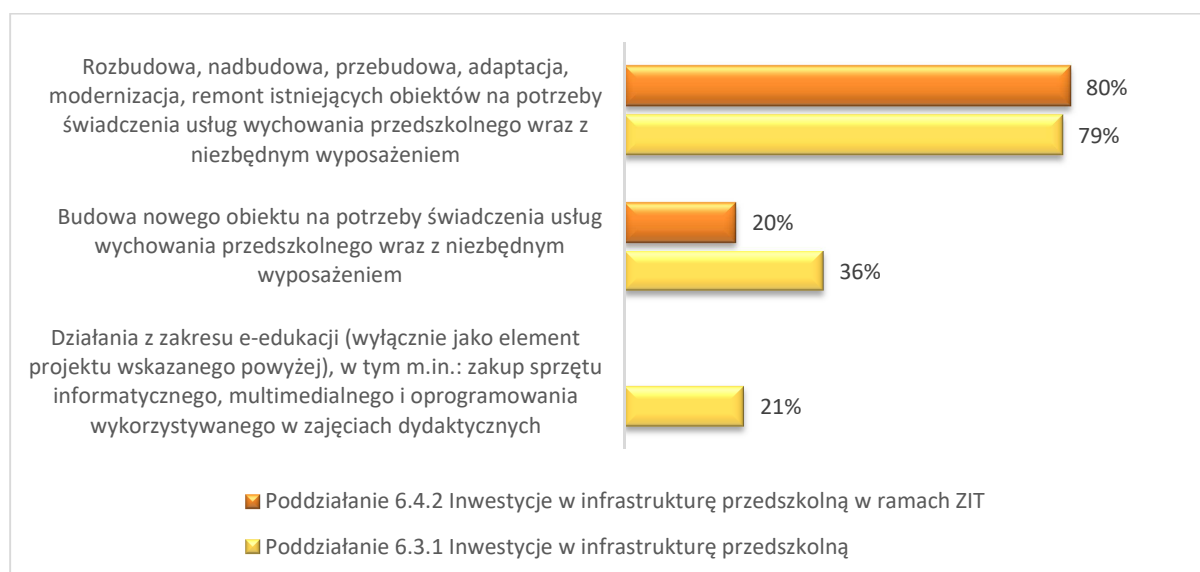
Wykres 7 Działania planowane przez beneficjentów do realizacji w aktualnie realizowanych (stan na wrzesień/październik 2018) projektach kompetencyjnych (%)

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=32

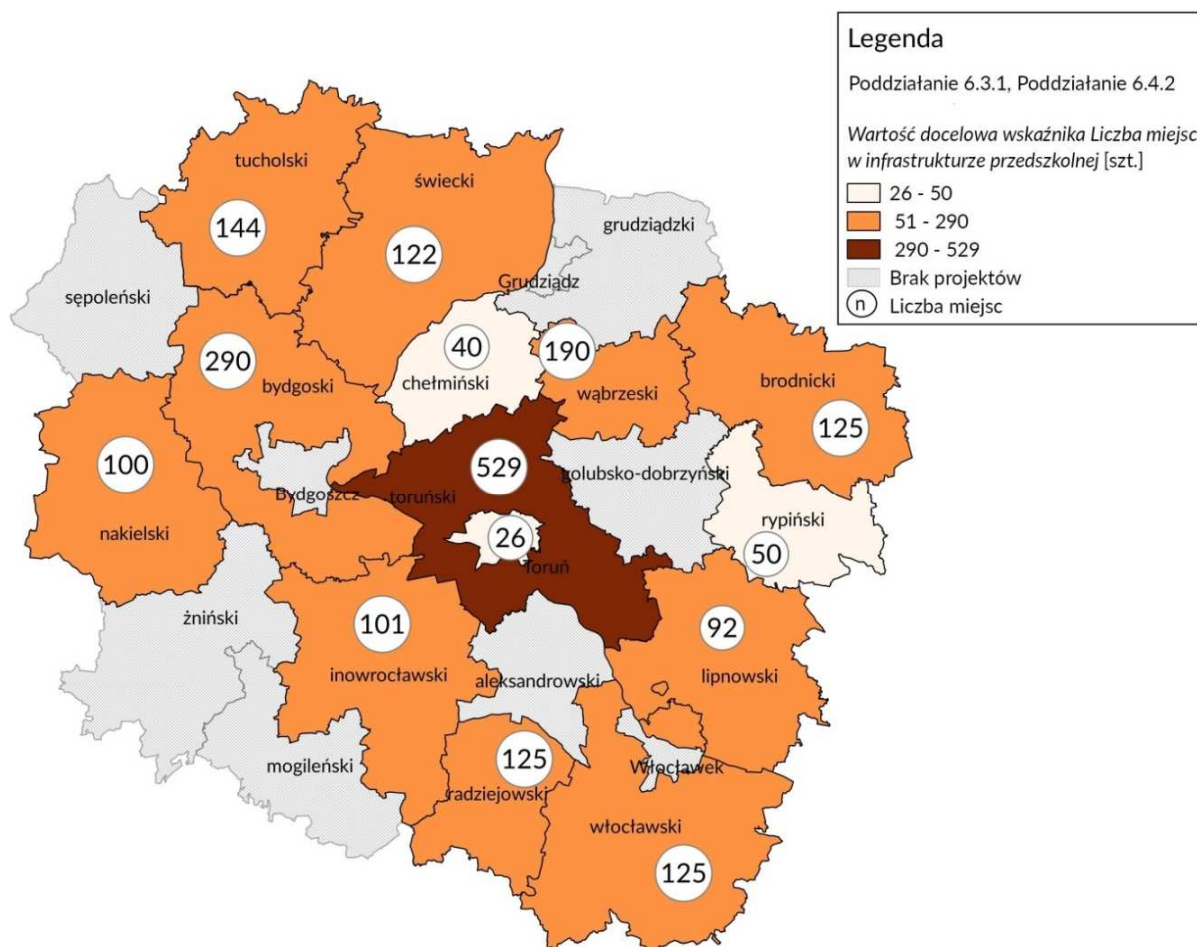
W obecnej perspektywie zdecydowanie większość działań dotyczy wszelkiego rodzaju przebudowy obiektów, aniżeli budowy nowych – co wynika również założeń konkursów.

Wykres 8 Działania planowane do realizacji w projektach EFRR (%)

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=32

Mapa 6 Rozkład terytorialny zaplanowanej w realizowanych projektach wartości docelowej wskaźnika *Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej w ramach Poddziałania 6.3.1 i 6.4.2*

Źródło: opracowanie własne na podstawie WoD

W projektach EFRR założono (wartości docelowe w projektach, dla których podpisano umowę nie później niż 30.04.2018), że zostanie utworzonych 2 159 miejsc w infrastrukturze przedszkolnej, w tym 1 240 w ramach Poddziałania 6.3.1 oraz 919 w ramach 6.4.2¹². Wg stanu realizacji na dzień 30 czerwca 2018 roku dla Poddziałania 6.3.1 osiągnięto wartość 12% wskaźnika wartości docelowej założonej w projektach, natomiast dla Poddziałania 6.4.2 – 11%. Najwięcej miejsc zaplanowano w powiecie toruńskim (529), bydgoskim (290), wąbrzeskim (190). Największe wartości osiągnięto jak dotąd w powiecie tucholskim (48%), radziejowskim (40%) oraz bydgoskim (34%).

W ramach wskaźnika *Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej* w Poddziałaniu 6.3.1 założono wsparcie 12 obiektów, w ramach Poddziałania 6.4.2 – 6. Wsparcie w ramach Poddziałania 6.3.1 zaplanowano w powiatach: chełmińskim (2), inowrocławskim (1), lipnowskim (2), radziejowskim (3), świeckim (1), Toruniu (1), tucholskim (1) i włocławskim (1). Wskaźniki udało się osiągnąć w 100% w powiecie tucholskim oraz w 66% w powiecie radziejowskim. W powiecie bydgoskim, nakielskim oraz toruńskim zaplanowano wsparcie kolejno 2, 1 i 3 obiektów w ramach ZIT. Udało się wesprzeć po 1 placówce w powiecie toruńskim i bydgoskim. W obu Poddziałaniach wskaźnik osiągnięto w 33%. Zakładana wartość wskaźnika *Liczba wspartych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty* w RPO to 113 w obu Poddziałaniach. Założono w projektach jak dotąd 13% tej wartości w Poddziałaniu 6.3.1 oraz 5% w Poddziałaniu 6.4.2¹³.

Kolejnym analizowanym wskaźnikiem jest *Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej*. W ramach Poddziałania 6.3.1 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną* nie osiągnięto jeszcze tego wskaźnika w żadnym stopniu. W ramach Poddziałania 6.4.2 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach ZIT* został on osiągnięty w 24% w powiecie toruńskim. Wskaźnik jest generowany przez projekty wyłącznie z tego powiatu.

Założono, że w obu Poddziałaniach *liczba osób korzystających z objętej wsparciem infrastruktury przedszkolnej* wyniesie 2 875. Najwyższe wskaźniki w ramach Poddziałania 6.3.1 założono dla powiatów: inowrocławskiego (210 osób), chełmińskiego (134) oraz włocławskiego (125), natomiast dla Poddziałania 6.4.2 powiatu toruńskiego (270) oraz bydgoskiego (240). Jak dotąd udało się osiągnąć ten wskaźnik w 7% dla Poddziałania 6.3.1 oraz 19% dla Poddziałania 6.4.2. Najwyższą wartość osiągnięto w powiecie toruńskim i bydgoskim – blisko 50%.

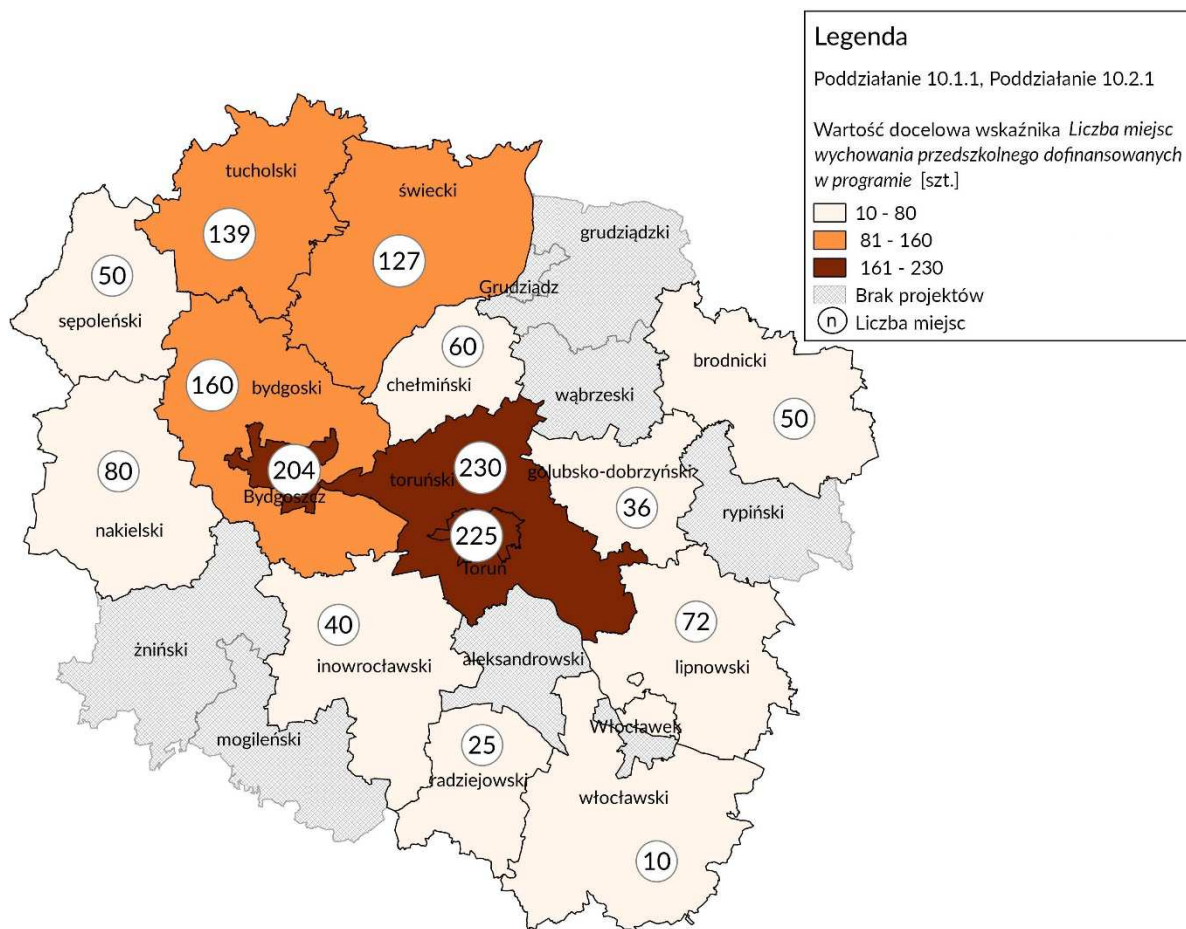
Kontraktowanie alokacji projektów w ramach ZIT jest zdecydowanie bardziej zaawansowane, stąd wyższy jest stopień osiągania wskaźników w tych projektach. Podobnie, od czasu ogłoszenia wyników konkursu do momentu podpisania umowy w ramach Poddziałania 6.3.1 w ¼ przypadków minęły ok. 3-4 miesiące. Wyniki konkursów ogłoszono w grudniu 2017, a umowy podpisano w marcu/kwietniu 2018 roku¹⁴. Ponadto pierwsze konkursy w ramach ZIT ogłoszono w 2016 roku – około 9 miesięcy wcześniej, niż w ramach Poddziałania 6.3.1.

¹² Ze względu na nieuwzględnienie w bazie SL2014 wszystkich projektów i ich wskaźników (stan na 30.04.2018), zakładaną wartość wskaźnika dla Poddziałania 6.3.1 oraz 6.4.2 wyliczono na podstawie przeglądu wniosków o dofinansowanie.

¹³ Informacje dotyczące stopnia osiągnięcia wartości docelowej zostały zaczerpnięte ze Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 z dnia 3 lipca 2018 roku r.

¹⁴ Na podstawie <http://www.mojregion.eu/> - ogłoszenia i wyniki naboru wniosków oraz bazy SL RPO W-KP 2014-2020 stan na 30.06.2018 r.

Mapa 7 Rozkład terytorialny zaplanowanej w realizowanych projektach wartości docelowej wskaźnika
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia 2018 roku.

W projektach EFS założono, że zostanie dofinansowanych 1 508 miejsc wychowania przedszkolnego, w tym 779 w ramach Poddziałania 10.1.1 *Wychowanie przedszkolne w ramach ZIT* i 729 w ramach Poddziałania 10.2.1 *Wychowanie przedszkolne*. Dla pierwszego Poddziałania osiągnięto wartość 39% wskaźnika, dla drugiego z wymienionych – 22%. Najwięcej miejsc do dofinansowania zaplanowano w powiecie toruńskim (230), Toruniu (225) oraz Bydgoszczy (204). Najwyższą wartość docelową osiągnięto w Bydgoszczy (100%), w powiecie golubsko-dobrzyńskim (100%) oraz bydgoskim (63%) i lipnowskim (51%). Zakładana wartość tego wskaźnika w Programie to 3 357 w obu Poddziałaniach, zatem założono w projektach jak dotąd 45% tej wartości

Zaplanowano, że 2 323 dzieci zostanie objętych w ramach Programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej, z czego 1 271 w ramach Poddziałania 10.1.1 a 1 052 Poddziałania 10.2.1. W Poddziałaniu 10.1.1 osiągnięto ten wskaźnik w 8%, w ramach Poddziałania 10.2.1 w 2%. Najwięcej dzieci w ramach Poddziałania 10.2.1 zaplanowano do wsparcia w powiecie tucholskim (369 osób) oraz świeckim (270). W obu powiatach nie objęto jeszcze żadnych dzieci tym wsparciem. W Poddziałaniu 10.1.1 najwięcej dzieci zaplanowano do wsparcia w Toruniu (675) oraz Bydgoszczy (266). W obu powiatach również osiągnięto zerowy poziom realizacji tego wskaźnika. Zakładana wartość tego wskaźnika w Programie to 8 096 w obu Poddziałaniach, zatem założono w projektach jak dotąd 29% tej wartości.

Kolejnym analizowanym wskaźnikiem jest *Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie* – zaplanowano, że łącznie zostanie wspartych 191 osób – 149 w ramach Poddziałania 10.1.1 i 42 w ramach Poddziałania 10.2.1. Najwięcej osób do wsparcia w ramach projektów ZIT zaplanowano w Bydgoszczy (86) i Toruniu (53), natomiast w Poddziałaniu 10.2.1 w powiecie świeckim (20) i tucholskim (10). Wskaźnik ten udało się osiągnąć w 3% dla Poddziałania 10.1.1 i 12% dla Poddziałania 10.2.1. W RPO WK-P 2014-2020 założono, iż wskaźnik programowy *Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie* wyniesie w 2023 roku 5 055 osób, zatem oba Poddziałania wygenerują 4% tej wartości.

Wartość wskaźnika rezultatu *Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu* oszacowano w projektach Poddziałania 10.1.1 na 144 osoby, dla Poddziałania 10.2.1 – 42 osoby. Wskaźnik udało się osiągnąć odpowiednio w 3% oraz 10%. W Poddziałaniu 10.2.1 byli to głównie nauczyciele z powiatu świeckiego (20) i tucholskiego (10) oraz w Poddziałaniu 10.1.1 z Bydgoszczy (86) i Torunia (53).

Podobnie jak w projektach infrastrukturalnych od czasu ogłoszenia wyników konkursu do momentu podpisania umowy w ramach Poddziałania 10.1.1 (ZIT) czas oczekiwania na umowę to 3-4 miesiące. Wyniki konkursów ogłoszono w grudniu 2017, a umowy podpisano w marcu/kwietniu 2018 roku¹⁵.

Jak wynika z badania ilościowego, beneficjenci projektów realizowanych w ramach ZIT nie mieli trudności na etapie zamówień publicznych w znalezieniu wykonawców. Natomiast beneficjenci Poddziałania 10.2.1 i 6.3.1 borykali się z tymi problemami, zwłaszcza w przypadku działań infrastrukturalnych. Trudności na etapie zamówień opóźniały realizację projektów. W związku z tym może być to jedną z przyczyn, dla których wskaźniki w ramach Poddziałania 10.2.1 i 6.3.1 nie są osiągnięte w takim stopniu, jak w projektach realizowanych w ramach ZIT.

Z analizy postępu rzeczowego wskaźników EFRR wynika, że jak dotąd najlepsze efekty osiągnęły projekty dotyczące zwiększania liczby miejsc w infrastrukturze przedszkolnej. Postępy w realizacji wskaźników po 30 czerwca 2018 r. wskazują na brak zagrożeń. Dzięki dodatkowej realokacji środków – 5 mln euro na Poddziałanie 6.3.1, w ramach obu Poddziałania zostało do wydania 58% alokacji (stan na 30.08.2018). Na podstawie tych danych można spodziewać się, że wskaźniki w 2023 roku zostaną zrealizowane w większym stopniu, niż zakładano.

Z analizy postępu rzeczowego wskaźników EFS dla edukacji przedszkolnej wynika, że jak dotąd najlepsze efekty osiągnęły projekty dotyczące dofinansowania zwiększania miejsc wychowania przedszkolnego. W ramach projektów EFS (Poddziałania 10.1.1 oraz 10.2.1) do wydania pozostało 72% alokacji. Biorąc pod uwagę ten fakt oraz analizę postępów realizacji wskaźników po 30 czerwca 2018 roku, w tych projektach również nie ma ryzyka niezrealizowania zakładanych wskaźników.

REKOMENDACJA: Można zatem rekomendować, aby pozostałą część alokacji ukierunkować na jeszcze wyższą jakość tworzonych miejsc wychowania przedszkolnego, na przykład poprzez premiowanie projektów zakładających działania ukierunkowane na zajęcia, szczególnie indywidualne, dla dzieci z dysfunkcjami oraz zakup specjalistycznych (droższych niż standardowe wyposażenie) pomocy dydaktycznych i specjalistycznych.

Na obniżenie skuteczności realizacji projektów z zakresu edukacji przedszkolnej wpływ mogą mieć opóźnienia wynikające z trudności ze znalezieniem wykonawców robót budowlanych w przypadku projektów infrastrukturalnych oraz zakupowych w projektach kompetencyjnych.

¹⁵ Na podstawie <http://www.mojregion.eu/> - ogłoszenia i wyniki naboru wniosków oraz bazy SL RPO W-KP 2014-2020 stan na 30.06.2018 r.

Endogennym czynnikiem mogącym pozytywnie wpłynąć na skuteczność wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej może być wzrastający poziom zatrudnienia w województwie kujawsko-pomorskim. Wśród pracujących rodziców zapotrzebowanie na opiekę nad dziećmi jest wyższe niż wśród osób pozostających bez pracy. Innym pozytywnym czynnikiem może być wspomniane przez jedną z beneficjentek pozytywne sprzężenie zwrotne wynikające z realizacji projektu – dzięki realizacji wsparcia zarówno w zakresie inwestycyjnym, jak i kompetencji nauczycieli, wzrasta satysfakcja rodziców dzieci uczęszczających do placówki. W efekcie tego renoma przedszkola wzrasta a wraz z nią liczba chętnych, co z kolei powoduje zapotrzebowanie na kolejne inwestycje zwiększające dostępność miejsc przedszkolnych. Dyrektorzy przedszkoli uczestniczący w wywiadzie grupowym jednoznacznie wskazywali też na zmianę trendów w chęci wysyłania dzieci do przedszkola. Zmienia się postrzeganie edukacji przedszkolnej jako ważnego elementu ścieżki rozwoju dziecka. Szczególnie trendy te widoczne są na obszarach wiejskich, gdzie dostępność miejsc przedszkolnych jest nadal niedostateczna. Trend ten dotyczy w szczególności obszarów wiejskich nie tylko ze względu na zmianę świadomościową osób zamieszkujących tam „od pokoleń”, ale również ze względu na nowych mieszkańców, przenoszących się z ośrodków miejskich.

Wśród egzogennych czynników zwiększających skuteczność wsparcia można wskazać, że w związku z wprowadzaniem nowych metod nauczania przedszkolnego (m. in. z wykorzystaniem interaktywnych metod) przewidywać można dalsze zapotrzebowanie na szkolenia z tego zakresu wśród nauczycieli przedszkolnych.

Wśród egzogennych czynników mogących negatywnie wpłynąć na skuteczność projektów z zakresu edukacji przedszkolnej można wskazać zmiany demograficzne oraz migracje wewnętrzne w związku z ogólną sytuacją w województwie. Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym często są aktywni zawodowo, potencjalnie możliwa jest więc sytuacja, że prognozy dotyczące liczby dzieci w wieku przedszkolnym przeprowadzane na potrzeby diagnoz w realizowanych projektach będą odbiegać od rzeczywistości. Z drugiej jednak strony niski w stosunku do reszty kraju odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną sugeruje, że zapotrzebowanie na nowe miejsca przedszkolne powinno utrzymać się w kolejnych latach zgodnie z przewidywaniami wnioskodawców. Co więcej jak wspomniano powyżej prognozy dotyczące wzrastającego zatrudnienia w województwie kujawsko-pomorskim sugerują raczej wzrastające zapotrzebowanie na opiekę przedszkolną niż na wzrost migracji osób w wieku produkcyjnym.

Komplementarność międzyfunduszowa w ramach RPO WK-P 2014-2020

Pytanie badawcze:

9. (...) Czy działania realizowane ze środków EFRR stanowią uzupełnienie dla interwencji podejmowanej w ramach EFS?

Komplementarność międzyfunduszowa w ramach RPO WK-P 2014-2020 jest warunkiem realizacji projektów infrastrukturalnych, zgodnie z kryterium dostępu: działania infrastrukturalne w obszarze edukacji przedszkolnej, finansowane ze środków EFRR, mają charakter pomocniczy w stosunku do działań EFS.

O wysoki stopień zintegrowania projektów EFRR i EFS miały zadbać wprowadzone w pierwszym konkursie zintegrowanym w ramach Poddziałania 6.4.2 *Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach ZIT* zapisy o złożeniu jednocześnie dwóch wniosków o dofinansowanie – na realizację projektów EFRR i EFS. Formuła taka okazała się jednak nieefektywna, zarówno z punktu widzenia prac po stronie instytucji organizującej konkurs (problematyczność przeprowadzenia oceny wniosku o dofinansowanie przez dwa różne departamenty, niedostosowanie systemu informatycznego do takich przypadków), jak również z punktu widzenia sekwencyjności wdrażania projektów. Jak zauważyli dyrektorzy placówek i potwierdził przedstawiciel IZ RPO WK-P 2014-2020, złożenie wniosku o dofinansowanie projektu EFS razem z wnioskiem o dofinansowanie projektu EFRR, powoduje, że po

zakończeniu inwestycji, co ma miejsce rok, dwa a nawet trzy lata po złożeniu wniosków o dofinansowanie, i tak wymaga aktualizacji (np. ze względu na zmiany przepisów w obszarze edukacji) i ponownego wyliczenia kosztów (np. w związku ze zmianami wynagrodzeń dla nauczycieli). Pozytywnie zatem należy ocenić wprowadzone przez IZ RPO WK-P 2014-2020 rozwiązanie, aby do wniosku o dofinansowanie projektu EFRR dołączać jedynie ogólny opis projektu kompetencyjnego, a nie pełny wniosek o dofinansowanie. Jednocześnie nie zdiagnozowano ryzyka realizowania inwestycji w przedszkola, które nie będą potem funkcjonować ze względu na brak środków. Rozszerzono bowiem jednocześnie możliwość finansowania funkcjonowania przedszkola dofinansowanego z EFRR o źródła spoza RPO WK-P 2014-2020.

Analiza rozkładu terytorialnego projektów kompetencyjnych i infrastrukturalnych RPO WK-P 2014-2020 w obszarze wychowania przedszkolnego wskazuje na wysoki stopień komplementarności międzyfunduszowej. Jej brak odnotowano jedynie w powiecie golubsko-dobrzyńskim, sępoleńskim, żnińskim oraz w mieście Bydgoszcz (wyłącznie projekty kompetencyjne współfinansowane z EFS).

W powiatach aleksandrowskim, grudziądzkim, mogileńskim, w Grudziądzu oraz Włocławku nie realizowany jest żaden projekt z obszaru wychowania przedszkolnego.

Niemal wszyscy beneficjenci objęci badaniem ilościowym (18 spośród 19) deklarują, że w placówkach, w których realizowane są działania infrastrukturalne realizowane są również projekty EFS. W sytuacji, gdyby realizacja projektu EFS nie była obligatoryjnym warunkiem realizacji projektu EFRR, 30% beneficjentów i tak zrealizowałaby ten projekt, 23% inny projekt miękkiej, a 17% żadnego. Niemal wszyscy (18 spośród 19) respondenci odpowiedzieli również, że projekt EFRR ma kluczowe lub duże znaczenie dla osiągnięcia celów projektu EFS.

Na podstawie badań jakościowych¹⁶ można wnioskować, że działania EFS są niezbędne i spełniają potrzeby placówek, zatem nie istnieje ryzyko, że będą one realizowane tylko z powodu obligatoryjności, nawet jeśli powszechne jest przekonanie, że priorytetowe dla organów prowadzących, a także dyrektorów, są projekty inwestycyjne i możliwość ich sfinansowania ze źródeł zewnętrznych. Dlatego, co pojawia się również w wypowiedziach przedstawicieli IZ RPO WK-P 2014-2020, założenie poczynione przez Komisję Europejską, iż projekty EFRR mają charakter pomocniczy w stosunku do działań EFS, jest „sztuczne”, a decyzja o realizacji projektu inwestycyjnego nie jest wynikiem zdiagnozowanej potrzeby realizacji projektu kompetencyjnego, tylko odwrotnie. Nie generuje to jednak problemu w postaci realizacji projektów kompetencyjnych, które są niepotrzebne, lub nietrafne. Powszechnie bowiem pojawia się opinia, iż w obszarze edukacji, każda możliwość skorzystania ze środków zewnętrznych na rzecz poprawy jakości edukacji jest nie do przecenienia. W przypadku edukacji przedszkolnej komplementarność międzyfunduszowa jest niejako naturalna – powstanie nowego przedszkola lub oddziału pociąga za sobą konieczność finansowania jego działalności.

Realizacja projektu infrastrukturalnego warunkuje realizację projektu kompetencyjnego – wpływa na harmonogram i osiąganie wskaźników. Późne rozpoczęcie projektów EFRR, a także pojawiające się na etapie realizacji problemy np. z wyborem wykonawcy, powodowały czasem konieczność przesunięć realizacji projektów kompetencyjnych. Zdaniem przedstawicieli IZ, takie sytuacje dotyczyły większości projektów zintegrowanych, ale nie stwarzały ryzyka dla osiągania wskaźników w projektach. Jak wynika z wywiadu grupowego z dyrektorami, w jednym przypadku miała miejsce sytuacja odwrotna, tj. nowopowstały oddział przedszkolny został uruchomiony pomimo tego, że nie zostało dostarczone jeszcze całe wyposażenie.

¹⁶ Wywiady IDI z przedstawicielami IZ oraz FGI z dyrektorami placówek

3.3.2 Dodatkowe efekty realizacji wsparcia edukacji przedszkolnej

Skuteczność projektów w ramach Polityki Terytorialnej

Pytanie badawcze:

11. Jak wygląda porównanie realizacji projektów dotyczących Polityki Terytorialnej (ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych) z tymi realizowanymi poza Polityką Terytorialną pod kątem ich skuteczności i efektywności?

Zdecydowanie bardziej zaawansowane jest wsparcie w ramach ZIT. Na dzień 30 kwietnia 2018 roku w Poddziałaniu 6.4.2 zakontraktowano 88% alokacji, natomiast w 10.1.1 59% alokacji w porównaniu z Poddziałaniami 6.3.1 i 10.2.1 gdzie zakontraktowano odpowiednio 45% (a 29% w odniesieniu do alokacji z sierpnia 2018 roku) i 21%.

Założenia Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego określają różnicowanie wsparcia ukierunkowanego na realizację PI 10a oraz PI 10i na trzech poziomach:

- **Poziom wojewódzki** – obejmuje miasta Bydgoszcz i Toruń oraz obszar powiązany z nimi funkcjonalnie: powiat bydgoski, toruński, miasto Chełmża, Nakło nad Notecią, Kowalewo Pomorskie (ZIT wojewódzki).
- **Poziom regionalny i subregionalny** - obejmuje miasta Włocławek, Grudziądz i Inowrocław wraz z obszarami powiązаныmi z nimi funkcjonalnie (OSI miast regionalnych/subregionalnych).
- **Poziom ponadlokalny (powiatowy)** – obejmuje obszar powiatu ziemskiego (Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego). Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego obejmują powiaty: włocławski, grudziądzki, inowrocławski, aleksandrowski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, lipnowski, mogileński, nakielski, radziejowski, rypiński, sępoleński, świecki, tucholski, wąbrzeski, żniński.

Rozkład terytorialny wsparcia, zarówno pod względem wartości projektów, jak też wskaźników wskazuje na największy udział wsparcia na poziomie wojewódzkim, zarówno w projektach w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach EFS, jak i poza podejściem zintegrowanym. Projekty w miastach Toruń i Bydgoszcz będą generowały najwyższe wartości wskaźników w ogóle projektów. Np. w przypadku wskaźnika „liczba miejsc wychowania przedszkolnego” założono, że Bydgoszcz zrealizuje 13% wartości tego wskaźnika, natomiast Toruń 15%. W przypadku projektów EFRR realizacja większej części wskaźników rozkłada się równomiernie pomiędzy 5 powiatów.

Analiza postępu rzeczowego wykazuje, że projekty realizowane w ramach ZIT charakteryzują się nieco wyższą efektywnością kosztową oraz większym stopniem realizacji wskaźników. Jak wskazano w rozdziale 3.3.1 *Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji przedszkolnej*, większe postępy rzeczowe i finansowe projektów ZIT wynikają z kilku przyczyn. Po pierwsze z wcześniej ogłoszonych konkursów niż w przypadku Poddziałania poza ZIT, a po drugie ze zdiagnozowanych w trakcie badań terenowych mniejszych problemów realizacyjnych, np. z zamówieniami publicznymi. Kolejnym czynnikiem, wpływającym zarówno na większą skuteczność, ale też efektywność kosztową jest to, że średnio projekt ZIT generuje większą wartość wskaźnika (np. w EFRR 92 miejsca w infrastrukturze przedszkolnej podczas gdy poza ZIT 68), zatem szybsza realizacja przekłada się na szybsze postępy w osiąganiu wskaźnika. Więcej informacji o kosztach jednostkowych przedstawiono w rozdziale 3.3.3 *Efektywność kosztowa wsparcia edukacji przedszkolnej*.

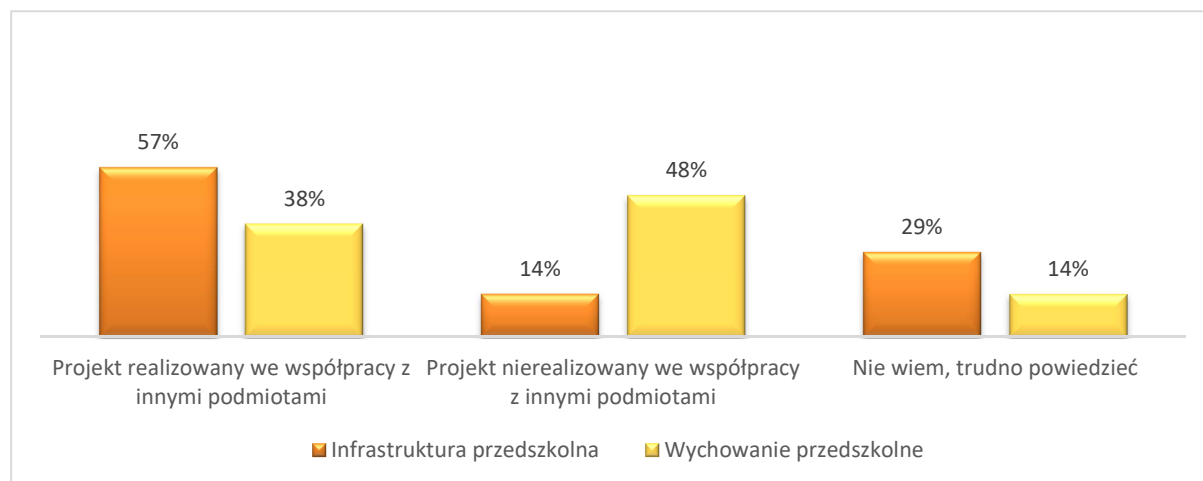
Pytanie badawcze:

16. W jakim zakresie realizacja projektów wpłynęła na zwiększenie współpracy z otoczeniem? Czy powstały sieci współpracy międzyszkolnej? Jaki jest potencjał dyfuzji rezultatów, doświadczeń projektowych poza szkoły biorące udział w projekcie?

Współpraca między różnymi podmiotami na etapie realizacji projektów rzadko wykraczała poza współpracę między placówkami będącymi odbiorcami projektu a organem prowadzącym, szczególnie w przypadku projektów infrastrukturalnych. Realizacja działań miękkich angażowała, choć rzadko, szerokie spektrum podmiotów: inne przedszkola, placówki doskonalenia nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, służby takie jak straż miejska, staż pożarna, policja etc. – na potrzeby działań skierowanych do nauczycieli i dzieci.

Zdecydowana większość dyrektorów objętych badaniem ilościowym uważa, że współpraca miała duże lub bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia celów projektu. Placówki planują dalszą współpracę z samorządem i innymi podmiotami, i mają już sprecyzowane plany dotyczące kontynuacji współpracy. Z badań jakościowych wynika, że współpraca taka ma również miejsce poza projektami i jest stałym elementem realizacji działań edukacyjnych, a realizacja projektu była dodatkowym impulsem dla zacieśnienia tej współpracy.

Wykres 9 Realizacja projektów we współpracy z innymi podmiotami (%)

Źródło: Badanie CAWI/CATI wśród przedstawicieli szkół/placówek biorących udział we wsparciu z RPO W-KP 2014-2020, n=29

Na podstawie wyników badań można stwierdzić, że istnieje mały potencjał rozszerzania efektów projektowych na inne placówki przedszkolne, zwłaszcza te, które nie brały udziału w projekcie, ale podlegają pod ten sam organ prowadzący. Specyfika pracy placówek¹⁷ wychowania przedszkolnego nie wskazuje na to, aby tworzenie sieci współpracy było konieczne i przyniosło wartość dodaną. Jak dotąd placówki współpracują z samorządem, służbami dyspozycyjnymi, biblioteką oraz w razie konieczności – z innymi placówkami wymieniając się sporadycznie doświadczeniami lub sprzętem. Dla podniesienia kwalifikacji również nie jest konieczne sieciowanie – dyrektorzy deklarują, że nauczyciele wychowania przedszkolnego w dużej mierze sami doskonalą swoje kompetencje poprzez uczęszczanie na dodatkowe kursy lub szkolenia. Nie pojawiły się również głosy wśród rozmówców o problemie braku

¹⁷ Na podstawie badań ilościowych ze szkołami/placówkami, IDI z dyrektorami, FGI z dyrektorami.

komunikacji i współpracy między nauczycielami – jest to bowiem środowisko, które utrzymuje kontakty między sobą, wymienia się doświadczeniami i materiałami dydaktycznymi.

Komplementarność międzyokresowa

Pytanie badawcze:

17. Jaka jest komplementarność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w relacji do inwestycji ze środków krajowych i europejskich w perspektywie 2007-2013 oraz w relacji do inwestycji i działań wdrażanych w bieżącej perspektywie poza RPO WK-P 2014-2020?

Założeniem IZ¹⁸ było, aby potrzeby zdiagnozowane podczas realizacji projektów w perspektywie 2007-2013 miały swoje zaspokojenie w perspektywie 2014-2020. Niezmiennie priorytetem było tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej, jednak ze względu na wymóg KE, duży nacisk położono na projekty „miękkie” realizowane w ramach EFS i to one stały się projektami wiodącymi. Większość placówek realizujących projekty infrastrukturalne, biorących udział w badaniu, deklaruje, że obecne projekty nie są kontynuacją, ani uzupełnieniem projektów z perspektywy 2007-2013, co jest naturalną konsekwencją specyfiki tych projektów – ukierunkowanych na tworzenie nowych przedszkoli. W przypadku projektów dotyczących wychowania przedszkolnego mniej więcej połowa projektów stanowi kontynuację lub dopełnienie projektów z poprzedniej perspektywy. Zazwyczaj projekty realizowane w obecnej perspektywie wykorzystują infrastrukturę utworzoną w poprzedniej lub stanowią kolejny etap projektu realizowanego w poprzednich latach. Ponad połowa beneficjentów planując swój udział w projektach dotyczących wychowania przedszkolnego, wykorzystywała doświadczenia zdobyte w ramach innych projektów. Były to głównie projekty finansowane w ramach PO KL. Wykorzystanie tych doświadczeń w dużej mierze przyczyniło się do zwiększenia jakości projektów realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020.

Badanie nie wykazało, aby placówki korzystały z innego rodzaju wsparcia, które stanowiłoby konkurencję dla środków pochodzących z RPO. Z badań jakościowych wynika, że korzystano z programów komplementarnych np. Erasmus.

3.3.3 Efektywność kosztowa wsparcia edukacji przedszkolnej

Pytania badawcze:

13. Które typy projektów są najbardziej efektywne, tj. mierzone stosunkiem poniesionych nakładów do osiągniętych efektów?

14. Czy efekty podobne do uzyskanych w projektach z obszaru edukacji można było osiągnąć bez wsparcia środkami Programu lub przy niższych nakładach?

15. Czy wsparcie udzielone beneficjentom RPO WK-P 2014-2020 przyczynia się do podniesienia jakości nauczania na danym poziomie kształcenia w porównaniu z instytucjami, które nie korzystały ze środków Programu?

Analiza kosztów jednostkowych głównych typów działań realizowanych we wdrażanych projektach RPO WK-P 2014-2020 pozwala na uporządkowanie relacji poniesionych nakładów do założonych efektów wsparcia. Analiza ta znajduje uzasadnienie jedynie w projektach kompetencyjnych, współfinansowanych ze środków EFS.

Za wysoko efektywną kosztowo formę wsparcia w relacji do zakładanych efektów należy uznać rozszerzenie oferty ośrodków wychowania przedszkolnego o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse

¹⁸ Na podstawie IDI z przedstawicielem IZ RPO WK-P 2014-2020.

edukacyjne dzieci w zakresie stwierdzonych deficytów. Średni koszt jednostkowy (w przeliczeniu na uczestnika projektu) wynosi 615 zł, przy wariacji od 60,5 zł do 2 700 zł, w zależności od stopnia specjalizacji i kompetencji wymaganych do zrealizowania zajęć np. zajęcia z arteterapii są droższe, niż zajęcia taneczne.

Nieco niższą efektywnością kosztową charakteryzuje się doskonalenie kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli. Średni koszt jednostkowy (w przeliczeniu na uczestnika projektu) wynosi 2411 zł, przy wariacji od 492 zł do 5 600 zł w zależności od stopnia specjalizacji danego kursu czy szkolenia lub studiów podyplomowych.

Terytorializacja wsparcia różnicuje średnie koszty jednostkowe w poszczególnych typach działań. W projektach ZIT średni koszt wsparcia nauczyciela jest o 400 zł niższy, niż w projektach nierealizowanych w ramach ZIT. Podobnie, jeśli chodzi o realizację zajęć dodatkowych – w projektach ZIT ich średni koszt jest aż o 493 zł niższy. Jest to uzasadnione większą liczbą nauczycieli biorących udział w jednym projekcie oraz większą dostępnością oferty edukacyjnej dla nich w dużych miastach np. kursów i szkoleń bez konieczności finansowania dojazdów.

Wysoką efektywnością charakteryzuje się również tworzenie miejsc w infrastrukturze przedszkolnej. Koszt utworzenia jednego miejsca to średnio 16 657 zł przy wariacji od 3 696 zł do 38 968 zł w zależności od Poddziałania. Średnia dla Poddziałania 6.4.2 ZIT jest nieco wyższa (20 754 zł), niż dla Poddziałania 6.3.1 (12 560 zł). Wariancja dla Poddziałania 6.4.2 ZIT wynosi od 3 748 zł do 38 968 zł w przeliczeniu na jedno utworzone miejsce, natomiast dla Poddziałania 6.3.1 od 3 696 zł do 29 997 zł. W przypadku Poddziałania 6.3.1 w połowie projektów koszt jednostkowy wyniósł mniej niż 11 870 zł, w połowie więcej. Wśród 18 badanych projektów, tylko dla dwóch koszt jednostkowy przekroczył 20 tys. zł na jedno miejsce. Mediana dla projektów z Poddziałania 6.4.2 (ZIT) jest nieco wyższa i wynosi 16 725 zł dla jednego miejsca w infrastrukturze przedszkolnej. Wśród 10 projektów trzy przekroczyły kwotę 20 tys. zł na jedno miejsce, z czego dla dwóch z nich koszt jednostkowy miejsca to ponad 30 tys. zł.

Z badań jakościowych wynika, że zarówno beneficjenci, jak i placówki starają się zapewnić wysoką efektywność kosztową projektów. Z uwagi na konieczność zapewnienia wkładu własnego do projektów zwracają uwagę na ponoszone koszty. Jednocześnie dofinansowanie zewnętrzne umożliwia zakup wyposażenia, który byłby niemożliwy bez udziału w projektach, szczególnie w przypadku specjalistycznych pomocy dydaktycznych.

Efekty netto interwencji w obszarze wychowania przedszkolnego

Efekty netto w obszarze wychowania przedszkolnego oszacowano stosując techniki analiz kontrfaktycznych: *full optimum matching* (FOM), *propensity score weighting* (PSW) i *difference-in-differences* (DiD). Więcej szczegółów na temat metodologii badania znajduje się w rozdziale 2. Efektywna liczebność grupy eksperymentalnej wynosiła 20, zaś efektywna liczebność grupy kontrolnej – 79 OWP. W tabeli poniżej podano oszacowanie efektu netto i technikę dopasowania próby kontrolnej, którą zastosowano w celu uzyskania tego oszacowania.

Tabela 6 Oszacowania efektu netto dla obszaru wychowanie przedszkolne

Lp.	Wskaźnik	Uwzględnione działania projektowe	Oszacowanie efektu netto	Technika dopasowania
1	Liczba podopiecznych	wszystkie	+32	PSW
2	Wzrost liczby dostępnych zajęć		+21 p.p.	PSW
3	Prowadzenie zajęć matematycznych		+10 p.p.	FOM
4	Prowadzenie zajęć przyrodniczych		+12 p.p.	FOM

Lp.	Wskaźnik	Uwzględnione działania projektowe	Oszacowanie efektu netto	Technika dopasowania
5	Prowadzenie nauki czytania i pisanie		+15 p.p.	PSW
6	Uczenie języków obcych		-2 p.p.	FOM
7	Prowadzenie zajęć artystycznych		+ 6 p.p.	PSW
8	Prowadzenie zajęć sportowych lub innych zajęć fizycznych		+6 p.p.	PSW
9	Prowadzenie zajęć korekcyjnych lub rehabilitacyjnych		+ 13 p.p.	PSW
10	Prowadzenie zajęć dla dzieci z niepełnosprawnościami		+7 p.p.	FOM
11	Prowadzenie zajęć wyrównawczych		-12 p.p.	PSW
12	Nieprowadzenie żadnych z powyższych zajęć		+5 p.p.	FOM

Źródło: analizy własne.

Wyniki analiz wskazują na to, że **RPO WK-P 2014-2020 przyczynił się do wzrostu liczby miejsc wychowania przedszkolnego** (średnio o 32 na placówkę objętą interwencją). Ponadto w 21% OWP realizacja projektu przyniosła efekt netto w postaci zwiększenia liczby dostępnych zajęć. Wyniki sugerują, że w największym stopniu RPO WK-P 2014-2020 przyczynił się do upowszechnienia zajęć z nauki czytania i pisanie, korekcyjnych, rehabilitacyjnych, przyrodniczych, matematycznych, a ponadto wpłynął na zmniejszenie skali prowadzenia zajęć wyrównawczych (co jest pozytywnym wnioskiem jeśli założyć, że wynikało to ze zmniejszenia potrzeby takich zajęć).

3.3.4 Wpływ wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020

Pytanie badawcze

18. W jakim zakresie wsparcie RPO WK-P 2014-2020 wpływa/wpłyne na wysokość wskaźników rezultatu strategicznego Programu w obszarze edukacji i rynku pracy? W jakim zakresie wpłynie na osiągnięcie wskaźników SRWK-P Plan Modernizacji 2020? W jakim zakresie przyczyni się do realizacji celów Strategii Europa 2020?

Jak wspomniano w podrozdziale dotyczącym 3.2.2 Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze edukacji przedszkolnej działania realizowane w obszarze edukacji przedszkolnej w ramach RPO WK-P 2014-2020+ wpisują się w kilka celów SRWK-P Plan modernizacji 2020+.

Działania realizowane w ramach RPO WP 2014-2020 przyczynią się do realizacji wskaźników **SRWK-P Plan Modernizacji 2020 +**:

- Odsetek dzieci w wieku 3 lat objętych wychowaniem przedszkolnym,
- Odsetek dzieci w wieku 4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym,
- Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarach wiejskich.

Natomiast w ramach priorytetu Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji **Strategii Europa 2020** państwa europejskie mają zapewnić odpowiedni poziom inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich etapach, w tym na etapie kształcenia przedszkolnego, a także poprawić rezultaty systemu kształcenia, stosując zintegrowane podejście, również na poziomie kształcenia przedszkolnego. **Projekty realizowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 w pełni wpisują się w ten cel.**

Zaplanowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 wskaźniki rezultatu, na które wpływ mają mieć dofinansowane projekty z obszaru edukacji przedszkolnej w projektach EFS są następujące:

- Liczba nauczycieli którzy nabyli uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu.

Wskaźniki produktu:

- Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej,
- Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie,
- Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie.

Zaś zaplanowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 wskaźniki rezultatu, na które wpływ mają mieć dofinansowane projekty z obszaru edukacji przedszkolnej w projektach infrastrukturalnych to:

- Liczba osób korzystających z objętej wsparciem infrastruktury przedszkolnej,
- Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (CI35),
- Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej.

Wskaźniki produktu:

- Liczba wspartych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty,
- Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej.

Analiza stanu realizacji wyżej wymienionych wskaźników w momencie przeprowadzania niniejszej ewaluacji wskazuje, że o ile projekty infrastrukturalne realizowane ze środków EFRR prezentują wysoki stopień realizacji, o tyle projekty realizowane w ramach EFS są nadal na początkowym etapie realizacji, przynajmniej pod względem osiągniętych wartości wskaźników. Należy jednak pamiętać, że wiele projektów miękkich możliwych będzie do realizacji dopiero po zakończeniu inwestycji infrastrukturalnych, dlatego niskie wartości wskaźników niekoniecznie oznaczają zagrożenie ich realizacji. Na pewno jednak będą miały miejsce opóźnienia w realizacji projektów infrastrukturalnych wynikające z problemów z wykonawcami robót budowlanych, co również odbije się na harmonogramach projektów kompetencyjnych.

3.4 Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji przedszkolnej

Pytania badawcze:

19. Jakie bariery i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji występują w ramach RPO WK-P 2014-2020?

20. Jak można wskazać dobre praktyki z realizacji projektów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji?

Większość badanych beneficjentów – 63% odnotowała trudności w realizacji projektów. Beneficjenci spotkali się głównie z trudnościami dotyczącymi zamówień publicznych.

W związku z zidentyfikowanymi trudnościami w prawie 80% przypadków, w których odnotowano trudności, wydłużono okres realizacji projektów infrastrukturalnych. W przypadku projektów dotyczących wychowania przedszkolnego w 4 na 14 przypadków trudności skutkowały koniecznością skoncentrowania działań projektowych w krótszym czasie, w 2 przypadkach wystąpiły trudności z zachowaniem spójności, wydłużono okres realizacji projektu i wystąpiło zagrożenie nieosiągnięcia zakładanych wskaźników. Większość respondentów twierdzi jednak, że wystąpienie tych trudności nie

wpłynęło negatywnie na jakość projektu lub też jest za wcześnie, by to ocenić. Według beneficjentów nie występuje ryzyko, że projekt nie zostanie zrealizowany w zakładanym pierwotnie kształcie.

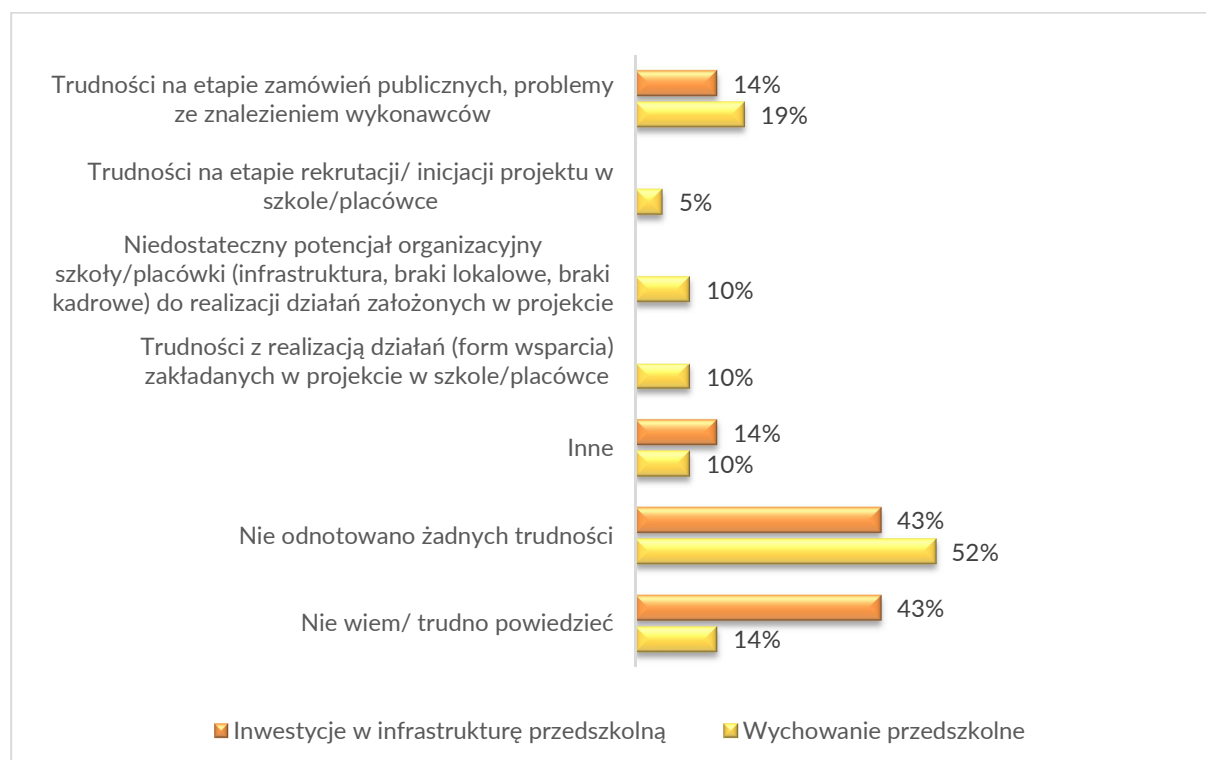
Wykres 10 Trudności w realizacji projektów zidentyfikowane przez beneficjentów (%)

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=46

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach ZIT w porównaniu do pozostałych nie mieli trudności na etapie zamówień w Poddziałaniach dotyczących wychowania przedszkolnego. Podobnie w Poddziałaniu 6.4.2 żaden beneficjent nie wskazał na trudności na etapie zamówień w porównaniu z 7 beneficjentami Poddziałania 6.3.1.

Wykres 11 Trudności w realizacji projektów zidentyfikowane przez placówki przedszkolne (%)

Źródło: Badanie CAWI/CATI wśród przedstawicieli szkół/placówek biorących udział we wsparciu z RPO W-KP 2014-2020 n=29

Zarówno beneficjenci, jak i przedstawiciele placówek projektów realizowanych poza ZIT spotkali się z trudnościami dotyczącymi zamówień publicznych. Trudności, które pojawiały się w realizacji projektów infrastrukturalnych skutkowały wydłużeniem okresu ich realizacji. Trudności w realizacji projektów z zakresu wychowania przedszkolnego skutkowały zagrożeniem, że część wskaźników nie zostanie zrealizowana lub wymagały skoncentrowania działań, w krótszym, niż zaplanowano czasie. Zidentyfikowane trudności nie wpłynęły znacząco na jakość projektów.

Jednym z projektów, które można uznać za dobrą praktykę jest „Budowa przedszkola gminnego w Osielsku wraz z infrastrukturą towarzyszącą”. Projekt został zakończony w sierpniu 2018 i osiągnął 100% zakładanych wskaźników. W wyniku projektu w nowo powstałym przedszkolu znalazło się 100 miejsc wychowania przedszkolnego. Wsparto również 4 nauczycieli, którzy wzięli udział w szkoleniach. Projekt charakteryzuje się wysoką kompleksowością działań – zaplanowane zostało zarówno podniesienie kompetencji zawodowych nauczycieli, jak i zajęcia dodatkowe dla dzieci.

Projekt jest dobrym przykładem na pozytywne sprzężenie zwrotne związane z realizacją projektów mających na celu utworzenie nowych miejsc przedszkolnych. Zainteresowanie ofertą przedszkola jest tak duże, że obecnie planowane jest utworzenie kolejnych miejsc i kolejna rozbudowa. Działania szkoleniowe zrealizowane w ramach projektu były pochodną pierwotnej potrzeby, jaką było utworzenie nowych miejsc przedszkolnych w gminie. Analizowany przypadek projektu jest więc dobrym przykładem na skuteczność wzbudzających kontrowersje projektów zintegrowanych. Projekt miękki powstał bowiem częściowo z konieczności uzupełnienia projektu infrastrukturalnego, jednak przyniósł bardzo dobre efekty.

Dzięki stworzeniu od nowa placówki przedszkolnej możliwe było dobranie kompetentnej i zaangażowanej kadry i stworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej, przyciągającej rodziców dzieci w wieku przedszkolnym z gminy. Nauczyciele biorący udział w szkoleniach w ramach projektu nauczyli się stosowania nowoczesnych metod nauczania, a także pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach. Dzięki projektowi w przedszkolu uruchomiono dodatkowe zajęcia, takie jak logopedia, taniec i gimnastyka korekcyjno-kompensacyjna.

Powstałe w wyniku projektu przedszkole jest pierwszym publicznym przedszkolem w gminie. Dzięki dofinansowaniu udało się stworzyć obiekt z powodzeniem konkurujący z placówkami niepublicznymi. Mimo początkowej niepewności, czy uda się zapełnić przedszkole (nieznaczne opóźnienie w uruchomieniu placówki zniechęciło część rodziców) ostatecznie zainteresowanie ofertą przedszkola w gminie jest bardzo wysokie. Przypadek ten jest o tyle specyficzny, że gmina, mimo że teoretycznie wiejska de facto jest przedmieściem Bydgoszczy, przez co w dużym stopniu zamieszkała jest przez ludzi zamożnych, jednocześnie posiadających wysokie wymagania względem edukacji swoich dzieci, dlatego fakt tak dużego zainteresowania przedszkolem należy uznać za duży sukces.

Sukces projektu wynika między innymi z dobrze przeprowadzonej diagnozy potrzeb oraz tendencji demograficznych związanych między innymi z przyrostem naturalnym w gminie a także migracjami i przyrostem liczby ludności. Ważnym elementem projektu jest także stworzenie dodatkowych etatów dla nauczycieli. Jak podkreśliła przedstawicielka przedszkola dzięki stworzeniu nowych etatów merytoryczna oferta przedszkola bardzo się podwyższyła.

W porównaniu z innymi projektami efektywność kosztowa projektu wypada bardzo dobrze – koszty projektu były niższe niż średnie dla województwa, co może świadczyć o tym, że dla sukcesu projektu kluczowe są nie drogie inwestycje, lecz – jak wspomniano powyżej – trafnie przeprowadzona diagnoza potrzeb. Wydaje się więc, że nacisk położony w perspektywie 2014-2020 na dobrze przygotowaną diagnozę potrzeb w przypadku opisywanego projektu sprawdził się bardzo dobrze.

Na uwagę zasługują również dwa z trzech projektów w ramach EFS, które zakładają realizację działań skierowanych bezpośrednio do dzieci z niepełnosprawnościami.

Projekt pt. „Przedszkolaki – debeściaki – edukacja przedszkolna i terapia dla dzieci z niepełnosprawnościami” realizowany w Toruniu to jedyny projekt w całości poświęcony wyrównywaniu szans i deficytów dzieci z niepełnosprawnościami. Projekt zakłada finansowanie działalności bieżącej nowo utworzonych miejsc wychowania przedszkolnego specjalnego, prowadzenie dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz terapii specjalistycznych i rehabilitacyjnych z dziećmi. Prowadzone zajęcia mają na celu zwiększenie szans edukacyjnych dzieci z niepełnosprawnościami w edukacji przedszkolnej. Ponadto projekt przewiduje doskonalenie zawodowe nauczycieli Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, warsztaty dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami oraz turnusy rehabilitacyjne. Projekt zakłada objęcie edukacją przedszkolną 26 dzieci z niepełnosprawnościami (6 grup) w stopniu umiarkowanym lub znacznym, niepełnosprawnością ruchową, niepełnosprawnościami sprzężonymi, autyzmem, a także z niepełnosprawnościami dot. wzroku i słuchu. Projekt ten, jeśli chodzi o skalę – wspiera znacząco mniej dzieci, niż standardowe projekty i jest znacznie droższy w realizacji. Turnusy rehabilitacyjne i szkolenia dla nauczycieli kosztują łącznie powyżej 10 tys. zł jednostkowo, podobnie jak kompleksowe zajęcia dla dzieci, w których biorą udział terapeuci i rehabilitanci. Niemniej jednak projekt stanowi uzupełnienie oferty placówki, która będzie specjalizować się w kształceniu przedszkolnym dzieci z niepełnosprawnością i w znaczący sposób odpowiada na potrzeby zidentyfikowane podczas realizacji RPO 2014-2020 np. potrzebę wyposażenia przedszkoli w specjalistyczny sprzęt.

Kolejnym projektem, który warto opisać i monitorować jest projekt pt. „Uczymy przez zabawę - to rozwój i przyszłość każdego dziecka” (beneficjent: gmina Nowe w powiecie świeckim, projekt realizowany w Przedszkolu Samorządowym w Nowem). Jest to projekt, który łączy wsparcie skierowane do dzieci z niepełnosprawnościami oraz bez niepełnosprawności. W ramach projektu poza standardowymi zajęciami logopedycznymi, korygującymi wady postawy, zajęcia z psychologiem, zaplanowano również indywidualne zajęcia z dzieckiem z orzeczeniami PPP - metodą Weroniki Sherborne oraz terapię pedagogiczną dla dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Planuje się, że zajęciami zostaną objęte dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, ze sprzężonymi deficytami rozwojowymi, z zaburzeniami sensorycznymi posiadające orzeczeniami PPP. W rekrutacji pierwszeństwo mają dzieci z niepełnosprawnościami. Dodatkowo zaplanowano podniesienie różnego rodzaju kompetencji nauczycieli w tym cyfrowych oraz z zakresu metod poznawczo-behawioralnych. W tym przypadku koszty jednostkowe zarówno w kształceniu nauczycieli, jak i prowadzeniu zajęć są poniżej średnich. Wynika to z dominacji zajęć grupowych nad indywidualnymi w projekcie. Można powiedzieć, że projekt, pomimo iż zawiera działania o charakterze specjalistycznym nie kosztuje więcej, niż standardowe projekty. Projekt jest jeszcze realizowany, jednak warto monitorować osiągalność jego wskaźników, jeśli chodzi o wsparcie dzieci z niepełnosprawnością. W przyszłości to działanie może stać się dobrą praktyką realizacji projektów do dwóch grup dzieci – z niepełnosprawnością i bez. Warto zaznaczyć jednak, że projekt nie zakłada zakupu specjalistycznego sprzętu, ani wsparcia dzieci z niepełnosprawnością ruchową, w tym dostosowania placówki, stąd również relatywnie niskie koszty jego realizacji.

3.5 Edukacja przedszkolna – wnioski i rekomendacje

Z badania wynika, że szczególnie na terenach miejskich konieczne są i będą w nadchodzących latach (również po roku 2020) inwestycje kładące nacisk na zwiększenie jakości placówek przedszkolnych oraz jakości ich oferty edukacyjnej. W gminach wiejskich zaś nadal duże są potrzeby dotyczące tworzenia nowych miejsc w przedszkolach. Szczególnie aktualne w kolejnej perspektywie będą potrzeby dotyczące inwestycji w jakość istniejących już placówek wychowania przedszkolnego. Jeśli

chodzi o kryteria oceny projektów nie rekomenduje się znaczących zmian. Obecne kryteria oceny projektów zapewniają wybór projektów odpowiadających na potrzeby edukacyjne wynikające z sytuacji społeczno-gospodarczej regionu – trafnych, efektywnych, użytecznych i trwałych. Kryteria odnoszące się do punktowania obszarów o najniższym dostępie do edukacji przedszkolnej zapewniają wyrównanie dostępności tejże w skali całego województwa. Podobnie kryteria punktujące projekty realizujące inwestycje poprawiające dostępność placówek dla dzieci z niepełnosprawnościami pozwalają na wybór projektów przyczyniających się do poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami w województwie. Kryteria zastosowane do oceny projektów finansowanych z EFS pozwalają na skuteczny wybór projektów cechujących się potencjalnie największą efektywnością i trwałością, zaś konieczność przedstawienia pełnej diagnozy potrzeb pozwala na realizację projektów o wysokiej trafności. Pomimo iż w konkursach preferuje się projekty zakładające wsparcie dzieci z niepełnosprawnością, wciąż zdecydowana mniejszość beneficjentów decyduje się je realizować, pomimo deklarowanych potrzeb placówek dotyczących realizacji takich działań. Rekomendujemy, aby w warunkach konkursowych wprowadzić preferencję dla projektów oferujących wsparcie specjalistyczne, w szczególności indywidualne dla dzieci ze stwierdzonymi deficytami, nie tylko z niepełnosprawnością.

Beneficjenci projektów zakładają, że ich efekty będą trwałe, niemniej jednak wyrażają obawy dotyczące trwałości. Beneficjenci projektów infrastrukturalnych obawiają się najbardziej, że niemożliwe do przewidzenia dziś skutki reformy edukacji mogą negatywnie wpłynąć na trwałość projektów. Z kolei beneficjenci projektów kompetencyjnych obawiają się, że nie będą mieli środków na finansowanie działań miękkich oraz zakup materiałów dydaktycznych. W samej realizacji projektów beneficjenci oraz przedstawiciele placówek spotkali się z trudnościami dotyczącymi zamówień publicznych. Trudności te, szczególnie w realizacji projektów infrastrukturalnych skutkowały wydłużeniem okresu ich realizacji.

Z badania wynika, że to placówki inicjują działania dotyczące rozpoczynania realizacji nowych projektów, a następnie zgłaszają potrzeby projektowe organom prowadzącym. Rekomenduje się wysyłanie informacji o planowanych konkursach (wraz z informacją, kto i na jakie działania może składać wnioski o dofinansowanie) w obszarze wsparcia edukacji do szkół i placówek z regionu na adresy mailowe udostępnione przez Kuratorium Oświaty.

Projekty realizowane zarówno w ramach EFS, jak i EFRR w dziedzinie edukacji przedszkolnej osiągają wysokie wskaźniki i nie ma ryzyka, że zakładane wskaźniki nie zostaną zrealizowane. W ramach projektów EFS dotyczących edukacji przedszkolnej (Poddziałania 10.1.1 oraz 10.2.1) do wydania zostało 72% alokacji.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się, aby pozostałą część alokacji w ramach EFS ukierunkować na jeszcze wyższą jakość tworzonych miejsc wychowania przedszkolnego, na przykład poprzez premiowanie projektów zakładających działania ukierunkowane na zajęcia, szczególnie indywidualne, dla dzieci z dysfunkcjami oraz zakup specjalistycznych (droższych niż standardowe wyposażenie) pomocy dydaktycznych i specjalistycznych.

Niejednokrotnie konieczność wyposażenia przedszkoli w sprzęt specjalistyczny przekracza możliwości finansowe samorządów. W związku z tym w województwie kujawsko-pomorskim jest mało przedszkoli specjalistycznych, choć istnieje takie zapotrzebowanie. Dotyczy to szczególnie małych miejscowości, z których dzieci z niepełnosprawnościami są dowożone do większych ośrodków, co dla niektórych z nich jest dodatkową barierą ze względu na np. niepełną sprawność ruchową.

4 KSZTAŁCENIE OGÓLNE

4.1 Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze kształcenia ogólnego

W ramach RPO WK-P 2014-2020 wsparcie skierowane do obszaru kształcenie ogólnego realizowane jest w zakresie kompetencyjnym (Poddziałanie 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT*, Poddziałanie 10.2.2 *Kształcenie ogólne*).

Celem wsparcia **kształcenia ogólnego** jest rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku, doradztwo edukacyjno-zawodowe, rozwijanie zindywidualizowanego podejścia do ucznia oraz staże zawodowe.

Wsparcie kompetencyjne kształcenia ogólnego w ramach RPO WK-P 2014-2020 obejmuje działania polegające na wsparciu uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi, a także wsparcie młodszych uczniów, np. poprzez wyposażenie szkół i placówek w pomoce dydaktyczne i sprzęt oraz zajęcia specjalistyczne, dydaktyczno-wyrównawcze, warsztaty, porady i konsultacje. Możliwe jest również realizowanie projektów polegających na wsparciu uczniów zagrożonych przedwczesnym opuszczeniem systemu oświaty, przede wszystkim poprzez indywidualne ścieżki wsparcia pedagogiczno-psychologicznego, wsparcie rówieśnicze (np. w ramach świetlic szkolnych, coaching rówieśniczy), zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze. W ramach wsparcia uczniom oferowane może być również doradztwo edukacyjno-zawodowe związane z wyborem dalszych kierunków kształcenia i uwzględniające potrzeby rynku pracy. Interwencja odpowiada również na potrzebę tworzenia warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu w zakresie kompetencji matematyczno-przyrodniczych (doposażenie pracowni w specjalistyczny sprzęt, kształtowanie i rozwijanie kompetencji uczniów). Ze wsparcia mogą skorzystać również nauczyciele i pracownicy pedagogiczni podnosząc swoje kompetencje w zakresie metod indywidualnej (w tym eksperymentalnej i specjalistycznej) pracy z uczniami (w tym uczniami z niepełnosprawnościami i innymi dysfunkcjami) oraz doradztwa edukacyjno-zawodowego (w tym pomoc w organizacji staży) lub korzystania z TIK.

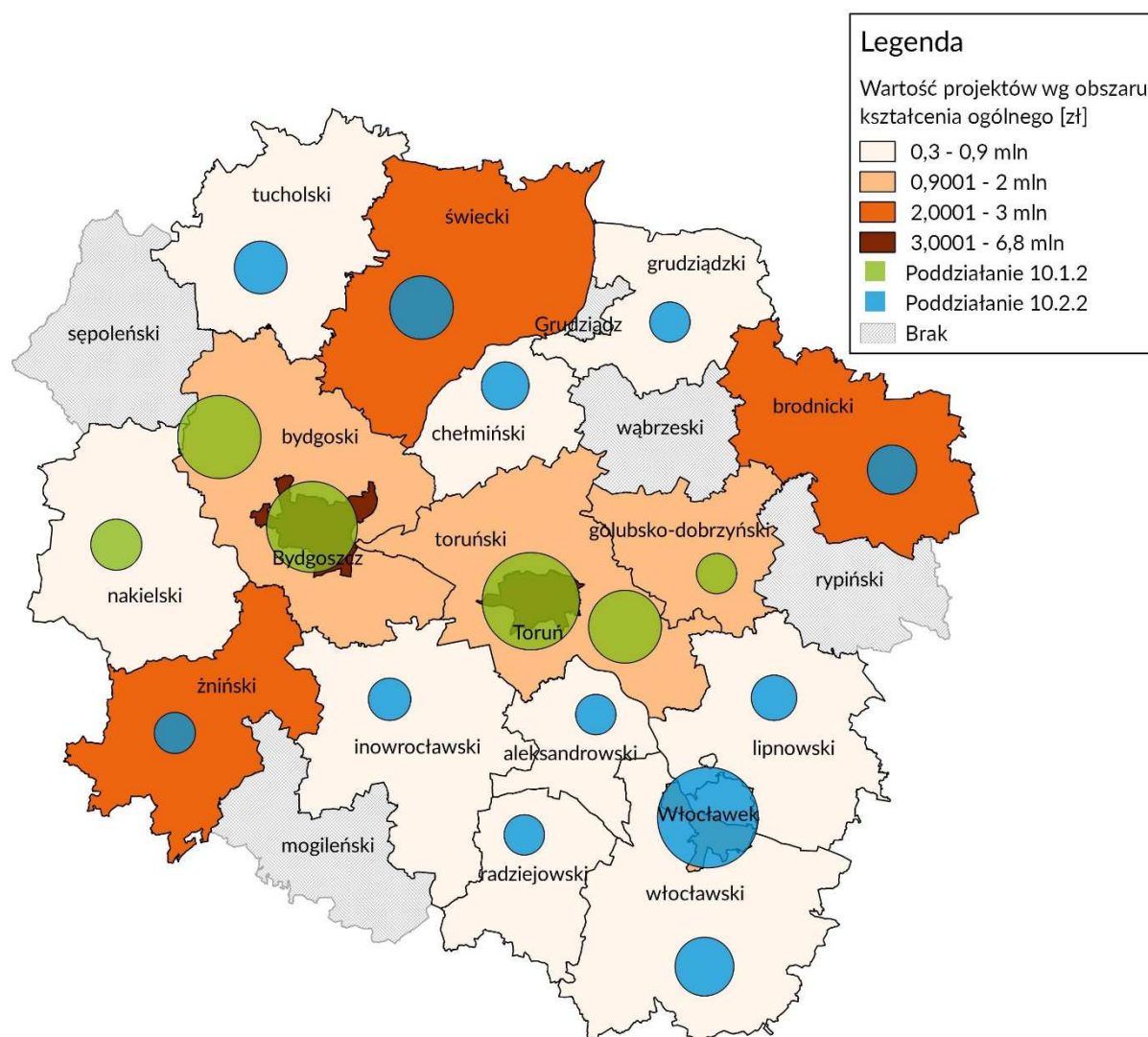
W ramach wsparcia kompetencyjnego zaangażowano w Poddziałaniu 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT* i w Poddziałaniu 10.2.2 *Kształcenie ogólne* odpowiednio 61% i 12% alokacji¹⁹. W ramach Poddziałania 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT* realizowano 9 projektów o wartości 17,7 mln zł, w tym dofinansowanie UE 15 mln zł. Natomiast w ramach Poddziałania 10.2.2 *Kształcenie ogólne* realizowano 20 projektów o wartości 13,4 mln zł, w tym dofinansowanie UE 11,4 mln zł.

Ogółem na dzień 30 kwietnia 2018 roku realizowanych było 29 projektów w obszarze wsparcia kompetencyjnego.

Najwyższa wartość projektów według stanu na dzień 30 kwietnia 2018 w obszarze kształcenia ogólnego realizowana była w Toruniu i Bydgoszczy, zaś najniższa wartość projektów dotyczy powiatu tucholskiego.

¹⁹ Wielkość alokacji pochodzi z Indykatywnego Planu finansowego z SZOOP (czerwiec 2018). Wartość alokacji w złotych przeliczono wg kursu 1 euro = 4,203 zł, zgodnie z tabelą wydatków kwalifikowalnych z czerwca 2018 roku.

Mapa 8 Rozkład terytorialny wartości dofinansowania projektów w obszarze kształcenia ogólnego [zł]

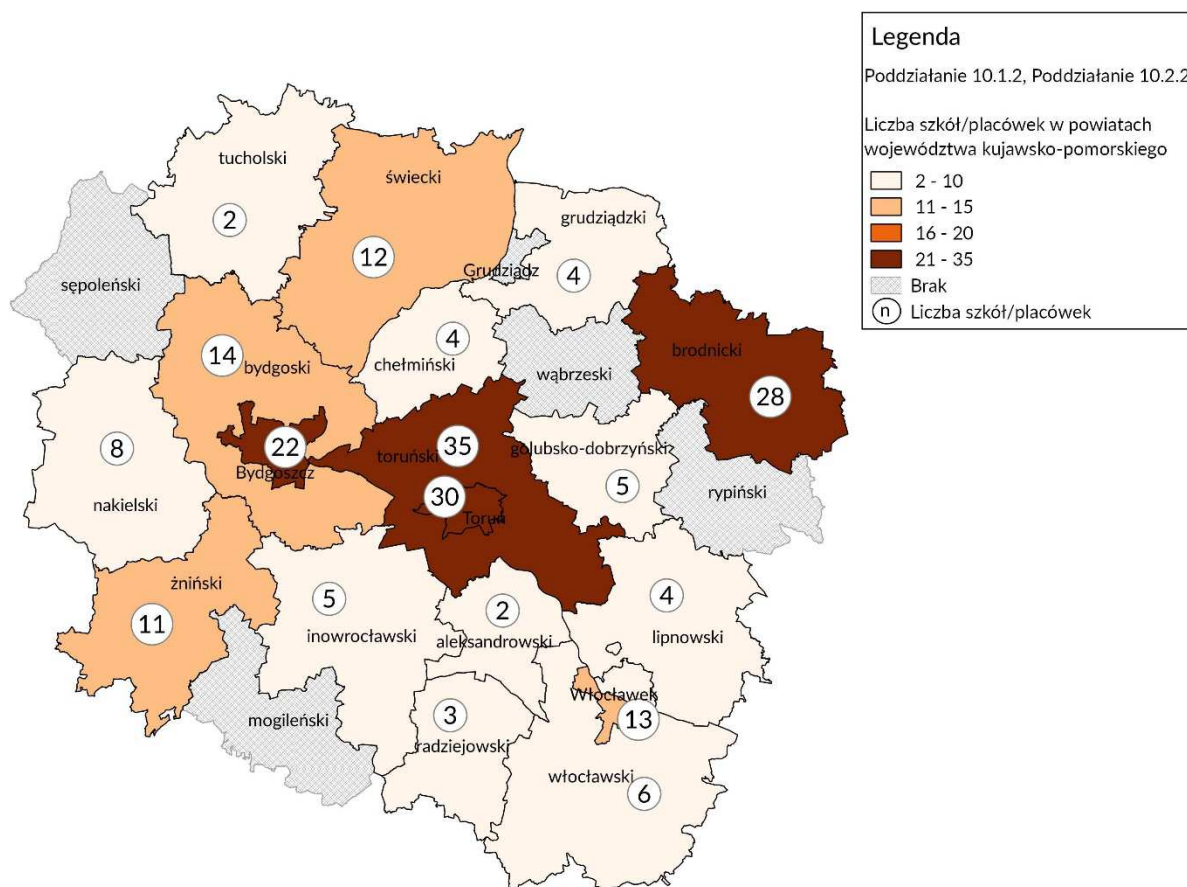
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014, stan na 30.04.2018; wielkość wykresu kołowego odzwierciedla wartość wsparcia

W ramach obszaru edukacja ogólna nie występuje żaden powiat lub miasto, które realizowałoby projekty z obu działań. W powiecie bydgoskim i żnińskim realizowano po 4 projekty, w powiecie świeckim 3 projekty, w powiatach brodnickim, inowrocławskim, włocławskim i mieście Toruń po 2 projekty, natomiast najmniej (po 1 projekcie) realizowano w powiatach aleksandrowskim, chełmińskim, golubsko-dobrzyńskim, grudziądzkim, lipnowskim, nakielskim, radziejowskim, toruńskim, tucholskim oraz we Włocławku i Bydgoszczy.

W powiecie mogileńskim, rypińskim, sępoleńskim, wąbrzeskim oraz w mieście Grudziądz nie realizowano żadnego projektu z obszaru edukacji ogólnej.

Wsparciem w obszarze edukacji ogólnej objęto 208 szkół, w tym w Poddziałaniu 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT* 114 szkół, a w Poddziałaniu 10.2.2 *Kształcenie ogólne* 94 szkoły. Rozkład terytorialny placówek przedstawiono na mapie poniżej.

Mapa 9 Liczba szkół objętych wsparciem w Poddziałaniu 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT* oraz Poddziałaniu 10.2.2 *Kształcenie ogólne*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od beneficjentów oraz analizy wniosków o dofinansowanie projektów

4.2 Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze kształcenia ogólnego w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu

4.2.1 Analiza sytuacji w obszarze kształcenia ogólnego w województwie kujawsko-pomorskim

Pytania badawcze:

1. Jaka jest dynamika zmian w obszarze edukacji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ostatnich kilku latach?
5. Czy realizując działania w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji brano pod uwagę analizy aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu?²⁰

Diagnoza obszaru edukacji i kształcenia, przeprowadzona na użytek RPO WK-P 2014-2020 wskazuje na ogólnie niski poziom wykształcenia mieszkańców regionu, który jest skorelowany z niską jakością edukacji ogólnej. W roku 2012 mieszkańcy z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 16,4%. W 2017 roku, mimo wzrostu do 19,2%, region nadal znajdował się tym samym 14. miejscu w kraju. Osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowiły najliczniejszą grupę mieszkańców regionu

²⁰ Numeracja pytań zgodna z raportem metodologicznym.

(28,6%) zarówno w 2012, jak i 2017 roku. Druga najliczniejsza grupa to osoby z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym i niższym (23,6% osób w 2012 r. oraz 19,6% w 2017 r.). Niepokojące na tym tle są słabe w porównaniu do średnich krajowych wyniki sprawdzianów w szkołach podstawowych i egzaminów gimnazjalnych. Statystyczny uczeń szkoły podstawowej w regionie uzyskał w 2016²¹ roku wynik z matematyki niższy (51,0%) od swojego rówieśnika w kraju (54%), przy czym różnica ta pogłębiła się od roku 2013. W przypadku języka polskiego wynik w regionie wyniósł 69% w porównaniu do średniej krajowej 71%. Analiza wyników egzaminów gimnazjalnych w 2016 roku pokazuje, że statystyczny uczeń z województwa kujawsko-pomorskiego również i tu uzyskał wynik niższy od swojego rówieśnika w kraju we wszystkich częściach egzaminu (o 1 p.p. z zakresu języka polskiego, o 3 p.p. z matematyki i 2 p.p. przedmiotów przyrodniczych, języka angielskiego na poziomie rozszerzonym oraz z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie, o 3 p.p. z języka angielskiego na poziomie podstawowym), przy czym na tym poziomie nie odnotowano pogorszenia w porównaniu do roku 2013. Analiza wyników potwierdziła również występujące dysproporcje między wynikami gimnazjalistów ze szkół wiejskich, a wynikami gimnazjalistów ze szkół wielkomiejskich. Wyniki egzaminów w szkołach ponadgimnazjalnych są natomiast zbliżone do średnich wyników krajowych (79,5% w kraju, 79% w regionie, co oznacza nieznaczne pogorszenie w stosunku do roku 2013). Tu jednak stwierdzono też, jak w przypadku gimnazjów, duże różnice między wynikami uzyskiwanymi na obszarach wiejskich i w większych miastach regionu.

Jako czynnik niskiej jakości edukacji ogólnej wskazano m.in. złą jakość i słabą dostępność infrastruktury edukacyjnej. Jednym z problemów szkół funkcjonujących w regionie jest brak lub niedostateczne wyposażenie pracowni przedmiotowych (brak odpowiedniego sprzętu, przyrządów laboratoryjnych, pomocy do prowadzenia eksperymentów). Dotyczyło to przede wszystkim nauczania matematyki oraz przedmiotów przyrodniczych. Brak takiego wyposażenia lub jego dekapitalizację w diagnozie RPO WK-P 2014-2020 wskazuje się jako jedną z przyczyn pozycji regionu na tle innych województw pod względem wyników sprawdzianów i egzaminów gimnazjalnych. Program odpowiada na ten problem, przyjmując w założeniach wsparcia w ramach EFS możliwość tworzenia i doposażenia pracowni w ramach środków EFS.

Jednym z ważniejszych obszarów, wymagających poprawy, jest poziom kadr nauczycielskich. Jak wynika z Systemu Informacji Oświatowej ze zorganizowanych form rozwoju zawodowego korzysta zaledwie 12% nauczycieli. Najbardziej wybierane są te formy, które uznane są za bardziej efektywne m.in.: udział w sieciach współpracy, mentoring lub coaching. Kształcenie nauczycieli jako jeden ze wspieranych w ramach RPO WK-P 2014-2020 elementów projektów stanowi zatem odpowiedź na ten problem.

Przyczyną niskiej jakości edukacji ogólnej jest również – jak wynika z wywiadów indywidualnych i zogniskowanych, przeprowadzonych w ramach badania – niski poziom wykształcenia mieszkańców regionu, przekładający się na **niski poziom aspiracji edukacyjnych**. Występuje tu negatywne sprzężenie zwrotne – niskie aspiracje edukacyjne społeczeństwa przekładają się na priorytety strategiczne gmin i na poziom świadomości przedstawicieli samorządów w zakresie wyzwań edukacyjnych, co w konsekwencji prowadzi do tego, iż działania na rzecz edukacji i wydatki w tym obszarze mają dla wielu samorządów (czyli organów prowadzących) niski priorytet. W największej mierze dotyczy to obszarów wiejskich i mniejszych miast, gdyż właśnie tam samorządy odczuwają najmniejszą presję wyborców w tym zakresie. Utrudnia to podejmowanie działań na rzecz poprawy wyników kształcenia, choć zarazem

²¹ Wg OKE Gdańsk.

niski poziom usług edukacyjnych, wynikający z opisanych wyżej deficytów (braki wyposażenia, poziom kadr nauczycielskich) pozwala na osiągnięcie poprawy poprzez same zakupy wyposażenia czy zajęcia wyrównawcze nawet o niskim stopniu innowacyjności. Należy jednak liczyć się z tym, że osiągnięcie znaczącej poprawy pozycji regionu, jeśli chodzi o jakość edukacji ogólnej, będzie wymagało rozbudzenia i wzmacniania tychże aspiracji, co wiąże się z koniecznością oddziaływania pedagogicznego na rodziców, zwiększenie atrakcyjności oferty edukacyjnej szkół zarówno dla wszystkich uczniów, jak i, szczególnie, dla uczniów zdolnych, wprowadzenie innowacyjnych instrumentów kształcenia jako uzupełnienie klasycznych zajęć wyrównawczych, wreszcie – atrakcyjnej oferty kształcenia na poziomie wyższym, dostępnej w regionie.

Biorąc pod uwagę, że działania skierowane na podniesienie atrakcyjności oferty edukacyjnej są podobne we wszystkich województwach, czynnikiem sukcesu wydaje się w tym przypadku **oddziaływanie na grupę rodziców** (co ma szczególnie znaczenie na obszarach wiejskich, w małych miastach i generalnie w środowiskach defaworyzowanych). Włączeniu rodziców w proces edukacji sprzyja tu przede wszystkim poszerzenie grupy dzieci korzystających z edukacji przedszkolnej, co już na wczesnym etapie edukacji wytwarza u rodziców nawyk współpracy ze szkołą. W ocenie dyrektorów szkół, z którymi prowadzono wywiady, uczniowie uczestniczący w projektach nie zawsze są dostatecznie wspierani przez rodziców. Wymagałoby rozważenia, na ile ma znaczenie dla powodzenia interwencji wprowadzenie do niej instrumentów pedagogiki rodziców, przede wszystkim objęcie ich działaniami uświadamiającymi w zakresie trendów na rynku pracy i znaczenia dobrego wykształcenia dla dziecka. Dotyczy to również kształtowania domowych warunków uczenia się i wspólnego, wraz ze szkołą, rozwiązywania problemów wychowawczych.

Mimo stwierdzonej niskiej jakości edukacji, bezrobocie absolwentów nie stanowi zasadniczego problemu w regionie. W końcu 2016 r. w ewidencji powiatowych urzędów pracy pozostawał co 10. absolwent szkoły ponadgimnazjalnej z terenu województwa (9,9%). W grupie tej był zaledwie co 16. (6,1%) absolwent liceum ogólnokształcącego. Wynik ten jednak należy przypisać ogólnie dobrej koniunkturze na rynku pracy, choć może również świadczyć o wzroście aspiracji edukacyjnych absolwentów, częściej kontynuujących naukę na studiach. W porównaniu do roku 2015 liczba bezrobotnych absolwentów liceów zmniejszyła się o 23,7%. Najmniejsze problemy w tym zakresie występują w przypadku absolwentów szkół zlokalizowanych w Bydgoszczy, największe: w lipnowskim, wąbrzeskim, radziejowskim i toruńskim.

Innowacyjność i atrakcyjność oferty kształcenia zależy w największej mierze od zamiarów samorządów, które, zgodnie z opisaną wyżej praktyką, preferują raczej instrumenty niestanowiące poważnych wyzwań koncepcyjnych bądź organizacyjnych, czyli przede wszystkim zajęcia wyrównawcze. Można oczekiwać, że zmiana takiego nastawienia będzie zachodzić pod presją zmieniających swoje postawy rodziców, ale wpływać można na to również poprzez **preferencje dla określonego typu projektów** przy ogłaszaniu konkursów.

Kolejne trendy w zakresie edukacji ogólnej, stwarzające poważne wyzwania dla interwencji, to stwierdzone w wywiadach z dyrektorami szkół oraz z przedstawicielami Kuratorium:

- **wzrastająca liczba dysfunkcji rozwojowych wśród uczniów** szkół podstawowych – dysleksja, dysgrafia, dyskalkulia itp., w tym wzrost przypadków wymagających interwencji terapeutycznej;
- **nasilanie się problemów wychowawczych** – wbrew potocznym przekonaniom, malały w ostatnich latach problemy wychowawcze w gimnazjach, a narastały – w klasach I-VI.

W obu przypadkach interwencja powinna tu skupiać się na różnorodnych formach wsparcia dla ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych, co zostało przewidziane w zakresie udzielanego wsparcia, w

postaci kryterium preferencyjnego dla projektów oferujących wsparcie tylko dla uczniów ze specjalnymi potrzebami. W ocenie udzielających wywiadów przedstawicieli Kuratorium oraz dyrektorów szkół, zakres tego rodzaju wsparcia powinien być większy. Z drugiej strony, zrozumienie dla tej potrzeby w przypadku przedstawicieli sektora edukacji zderza się z niewystarczającym przywiązywaniem wagi do tego rodzaju wyzwań przez przedstawicieli organów prowadzących. Beneficjenci jak dotąd nie wystąpili z tego rodzaju projektami mimo preferencji.

Kwestia nastawienia samorządów, oprócz reagowania ich przedstawicieli na oczekiwania rodziców jako wyborców, wiąże się też z poziomem diagnoz, poprzedzających działania na rzecz edukacji. O ile na poziomie regionalnym, przy opracowywaniu RPO WK-P 2014-2020 korzystano z analiz sytuacji społeczno-demograficznej i związanych z nią wyzwań, co znalazło swoje przełożenie na kryteria konkursowe (o czym poniżej, w poświęconym tej kwestii rozdziale), o tyle diagnozy dokonywane na potrzeby projektów nie były zadowalające w ocenie przedstawicieli IZ i Kuratorium, a także dyrektorów szkół. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę zwłaszcza na tę ostatnią grupę, której przedstawiciele zauważali, że diagnozy obejmowały zwykle wyniki uczniów oraz potrzeby w zakresie wyposażenia, ale bardzo rzadko obejmowały kwestie demograficzne na poziomie lokalnym. Przedstawiciele kuratorium w tym kontekście zwracali uwagę, że dobrej jakości diagnoza, oprócz analizy wyników uczniów, uwarunkowań demograficznych oraz analizy potrzeb szkoły, powinna zawierać analizę uwarunkowań społecznych funkcjonowania szkół w danej gminie, obejmującą takie kwestie, jak aspiracje edukacyjne i poziom wykształcenia rodziców, charakterystyka społeczno-zawodowa lokalnej społeczności, a także historia dotychczasowych działań na rzecz rozwoju edukacji i ewentualnie analizę niepowodzeń. Przedmiotem analizy powinna być także szkoła w danej społeczności jako element jej systemu kulturowego: jako miejsce, na którym skupia się uwaga znacznej części społeczności, i z którym wiąże się znaczna część życia każdego niemal mieszkańca danej miejscowości, czy to jako ucznia, czy rodzica. W tym kontekście postrzeganie szkoły jako przede wszystkim miejsca edukowania na rzecz rynku pracy można uznać za ograniczające i mające negatywny wpływ na skuteczność działań na rzecz jakości edukacji – gdyż szkoła tak rozumiana nie angażuje ani rodziców, ani przedstawicieli samorządów do zmiany w zakresie aspiracji edukacyjnych całej społeczności.

Jest to problem, którego nie można rozwiązać przy pomocy operacyjnej rekomendacji zmiany charakteru diagnoz, dokonywanych na użytek projektów. Ma on szerszy wymiar i warto na niego zwrócić uwagę planując dalszą interwencję na rzecz jakości edukacji, w kolejnej perspektywie finansowej. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na rozwiązanie przyjęte w województwie pomorskim. Zgodnie z założeniami Poddziałania 3.2.1. RPO tego województwa, przedstawionymi w Załączniku nr 11 do Regulaminu Konkursu *Standardy realizacji wsparcia w zakresie Poddziałania 3.2.1. RPO WP 2014-2020*, zakres wsparcia w ramach projektu powinien wynikać z diagnozy sformułowanej na podstawie analizy indywidualnych sytuacji szkół lub placówek systemu oświaty uwzględniającej dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze potrzeby rozwojowe uczniów oraz wynikający z tych potrzeb zakres wsparcia nauczycieli. W *Standardach* określono zasady konstruowania diagnozy, która poprzedzać ma projekt, jako 3 etapowego procesu:

- (1) diagnoza przygotowana i przeprowadzana przez szkoły lub placówki systemu oświaty oraz zatwierdzona przez organ prowadzący, służąca identyfikacji zarówno problemów, jak i potencjałów tych szkół i placówek systemu oświaty w obszarze kształcenia ogólnego. Przygotowane diagnozy w I etapie mogły wspierać instytucje wspomagające m.in.: placówki doskonalenia nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, biblioteki pedagogiczne;
- (2) diagnoza przygotowana i przeprowadzana przez organ prowadzący obejmująca analizę założeń polityki danego organu w obszarze kształcenia ogólnego, przy czym analiza miała odnosić się do dokumentów strategicznych przyjętych na poziomie lokalnym (np. lokalnych strategii oświatowych lub

strategii rozwoju danego organu prowadzącego) oraz dokumentów strategicznych przyjętych na poziomie regionalnym;

(3) diagnoza przygotowana i przeprowadzana przez organ prowadzący dotycząca zakresu planowanego wsparcia w poszczególnych szkołach i placówkach systemu oświaty w ramach planowanego projektu – bezpośrednio poprzedzająca opracowanie wniosku o dofinansowanie.

Do konkursu, jako wnioskodawcy mogą przystąpić organy prowadzące szkoły lub placówki systemu oświaty, przy czym wsparcie w ramach tych projektów kierowane jest do minimum 60% podległych szkół/placówek, przy czym dodatkowo wprowadzono zasadę, że wsparcie kierowane jest w szczególności do szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne, których uczniowie uzyskali najniższe wyniki egzaminów zewnętrznych lub szkół charakteryzujących się ujemnym wskaźnikiem EWD, a także szkół i placówek systemu oświaty z niezadowalającym wynikiem ewaluacji zewnętrznej.

Przeprowadzone w 2018 roku badanie ewaluacyjne skuteczności wdrażania Poddziałania 3.2.1. *Jakość edukacji ogólnej* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020²² wykazało, iż często występuje niejednoznaczność strategii gminnych i powiatowych w obszarze edukacji lub czasem jest ich brak, co prowadzi do tego, że wiele procesów i działań ujętych w projektach RPO kształtowanych jest przez doraźne decyzje, nie wynikających z długofalowych planów. Jednocześnie jednak odnotowano istotną wartość dodaną wymogu opracowania 3 etapowej diagnozy jakości edukacji ogólnej – wymóg ten dostarczył asumptu władzy lokalnej do włączenia wsparcia edukacji w długofalowe cele działań. Zagadnienie jakości kształcenia ogólnego oraz dostosowania kształcenia do wymogów lokalnego rynku pracy zostało bowiem zidentyfikowane w 90% lokalnych strategii aktualizowanych w 2015 roku i później.

4.2.2 Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze kształcenia ogólnego

Pytania badawcze:

2. Czy wszystkie potrzeby sektora edukacji określone w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+ zostały uwzględnione w typach projektów planowanych do realizacji w ramach Programu? Jeśli nie, jakie są przyczyny nieuwzględnienia wszystkich potrzeb w tym zakresie?

3. Czy działania realizowane do tej pory w obszarze edukacji są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa? Czy założenia kierunków wsparcia w obszarze edukacji pozostają aktualne w momencie realizacji badania?

Zgodnie z diagnozą oraz analizą SWOT **Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+** województwo cechuje się słabym poziomem rozwoju społecznego. Jest to poważna bariera rozwojowa – w tej sferze notuje się największe deficyty (straty konkurencyjne) wobec innych regionów – przejawiająca się niskim poziomem aspiracji, zbyt małą zaradnością na rynku pracy oraz ograniczonymi możliwościami poszukiwania atrakcyjnej pracy, małą aktywnością i zaangażowaniem na rzecz poprawy warunków życia, niedostrzeganiem roli wykształcenia, brakiem dbałości o własne zdrowie oraz brakiem innowacyjności, co w życiu codziennym skutkuje mało efektywnym wykorzystaniem nowoczesnych technik i technologii. Obszarem, w którym lokuje się

²² Ocena trafności i skuteczności wsparcia udzielonego w ramach Poddziałania 3.2.1 *Jakość edukacji ogólnej* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, EVALU, 2018.

znaczną część przyczyn tego stanu rzeczy jest edukacja. Równocześnie jest to obszar, w którym interwencja może, wg Strategii, przynieść modernizację społeczeństwa.

W Strategii zwraca się uwagę na następujące wyzwania w obszarze edukacji: niskie wskaźniki wykształcenia mieszkańców regionu oraz niska pozycja województwa pod względem zdawalności egzaminów zewnętrznych.

Wyzwania w zakresie edukacji ogólnej realizowane są w ramach celu strategicznego **Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi**, a tzw. zakładane kategorie interwencji, które mają odpowiadać na wspomniane wyzwania to:

- wysoki poziom kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjach;
- wysoki poziom kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych;
- środowiskowe Centra Innowacyjnej Edukacji.

W ramach dwóch pierwszych kategorii mieszczą się takie działania projektowe, jak: rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy w zakresie: a) TIK, b) umiejętności matematyczno-przyrodniczych, c) umiejętności posługiwania się językami obcymi, d) umiejętności rozumienia, kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów, umiejętności uczenia się i umiejętności pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy, a także doradztwo edukacyjno-zawodowe, rozwijanie zindywidualizowanego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz rozwijanie kompetencji uczniów niezbędnych na rynku pracy poprzez staże zawodowe, doskonalenie zawodowe nauczycieli oraz zakupy wyposażenia TIK, a także nowoczesnych pomocy dydaktycznych. Działania te, według ocen przedstawicieli IZ, wyrażonych w wywiadach indywidualnych, realizowane są z powodzeniem na poziomie lokalnym, w oparciu o lokalne diagnozy potrzeb. Z kolei dyrektorzy szkół możliwości wsparcia w tym zakresie przedstawiają jako odpowiedź na realne potrzeby ich szkół i mające wpływ na poprawę jakości edukacji. Jak wynika z wywiadów z przedstawicielami IZ, tego rodzaju przedsięwzięcia stanowią pewne minimum działań na rzecz jakości edukacji i w pewnym stopniu przyczyniają się do poprawy wskaźników, takich jak wyniki egzaminów zewnętrznych oraz wielu pomniejszych rezultatów w tym obszarze (np. oceny bieżące, uczestnictwo w konkursach kuratorskich itp.). Działania te można zatem uznać za adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa. Zaspokajają one jednak przede wszystkim deficyty lokalne, ale w niewystarczającym stopniu przyczyniają się do poprawy pozycji konkurencyjnej regionu na tle pozostałych. Wynika to z tego, że – w opinii zarządzających interwencją – organy prowadzące szkoły skupiają się na tych wyznacznikach jakości edukacji, które są zauważalne dla wyborców: poprawie infrastruktury szkolnej, zakupach wyposażenia i osiąganiu przez uczniów lepszych wyników na egzaminach. Tym samym projekty stanowiące wyzwanie koncepcyjne – bardziej złożone, nienastawione jedynie na osiągnięcie takich wymiernych rezultatów, innowacyjne – rzadko są podejmowane na poziomie lokalnym. Jest to wyzwanie raczej dla władz regionu, niż dla samorządów gmin.

Odpowiedzią na to wyzwanie miały być Środowiskowe Centra Innowacyjnej Edukacji, przewidziane w RSI, które miały służyć z jednej strony doskonaleniu nauczycieli w zakresie nowoczesnych metod nauczania, a z drugiej strony miałyby być wykorzystywane do organizowania lekcji pokazowych dla uczniów, zapoznających ich z najnowocześniejszym wyposażeniem edukacyjnym. Ta kategoria interwencji nie została jednak wsparta w ramach RPO WK-P 2014-2020, gdyż tworzenie takich centrów wymagałoby inwestycji, których nie dałoby się sfinansować z EFS. Podjęto jednak starania, by Centra takie tworzyć w ramach Kontraktu Terytorialnego, Przyjęto szczegółowe założenia projektowe oraz plan realizacji tego przedsięwzięcia. Centra Innowacyjnej Edukacji (tzw. Minikoperniki) mają

powstać na terenie Radziejowa, Brodnicy, Świecia oraz Piwnic (bądź Przysieka). Niestety na realizację tego przedsięwzięcia nie ma na razie zgody ze strony MliR.

Centra Innowacyjnej Edukacji mają być odpowiedzią na słabe wyniki sprawdzianu dla szóstoklasistów, egzaminów gimnazjalnych oraz egzaminów maturalnych w województwie kujawsko-pomorskim, co może być wynikiem niedostatecznej jakości kształcenia na wszystkich etapach edukacji, uwarunkowanej standardem bazy oświatowej oraz kwalifikacjami nauczycieli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy. Zakłada się, iż ze względu na słabe wyniki egzaminów w sąsiednich powiatach Radziejów, Brodnica i Świecie będą pozytywnie oddziaływały na okoliczne powiaty m.in. poprzez przeszkoloną w ramach wcześniej realizowanych projektów wyspecjalizowaną kadrę nauczycieli, którzy posiadają niezbędną wiedzę, umiejętności i doświadczenie, aby edukować młodzież, a także innych nauczycieli ze słabszych ośrodków. Natomiast Piwnice, gdzie znajduje się Centrum Astronomii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, kształtujące studentów Wydziału Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej, a także służące obserwacji kosmosu, badaniom naukowym, popularyzacji wiedzy o wszechświecie posiadający wyspecjalizowaną kadrę, stanie się Centrum zarządzania siecią Centrów Innowacyjnej Edukacji oraz siecią Astrobaz.

REKOMENDACJA: Ze względu na to, że w obecnej perspektywie nie ma ani programowych, ani finansowych możliwości wsparcia tworzenia Centrów Innowacyjnej Edukacji, rekomenduje się uwzględnienie tego przedsięwzięcia w pracach programowych dla perspektywy 2021+, z uwzględnieniem postępów w realizacji przedsięwzięć uwzględnionych w Kontrakcie Terytorialnym.

Założeniom RSI odpowiadają w pewnym zakresie takie działania projektowe, jak kształtowanie kompetencji kluczowych, cyfrowych i wzmacnianie postaw przedsiębiorczych, ale formuła interwencji – w oparciu o projekty w skali poszczególnych placówek – nie sprzyja rzeczywistej innowacyjności wspieranych działań. Można zatem powiedzieć, że podejmowane działania będą sprzyjać poprawie jakości edukacji, ale nie należy spodziewać się w ich wyniku zasadniczej poprawy konkurencyjności regionu w tym obszarze.

4.2.3 Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia ogólnego

Wykorzystanie doświadczeń z RPO WK-P 2007-2013

Pytanie badawcze:

4. Czy planując interwencje możliwe do zrealizowania w ramach RPO WK-P 2014-2020 przy konstruowaniu dokumentu oraz kryteriów konkursowych brano pod uwagę rezultaty projektów kluczowych, systemowych i własnych konkursowych Samorządu Województwa dotyczących sektora edukacji, współfinansowanych z RPO WK-P 2007-2013?

W perspektywie 2014-2020 w zakresie edukacji ogólnej zrezygnowano z projektów systemowych, przyjmując dla realizowanych lokalnie projektów tryb konkursowy, co było zgodne z linią wyznaczoną przez KE, a pozakonkursowy rezerwując jedynie dla projektów stypendialnych. W ocenie IZ, rezygnacja z projektów systemowych była przedwczesna. Projekty te pozwalały na odpowiadanie na wyzwania strategiczne, dostrzegane na poziomie regionu, natomiast obecna formuła prowadzi do ograniczenia interwencji do działań odpowiadających przede wszystkim na deficyty lokalne. Nakłada się na to niedostateczna jakość diagnoz, dokonywanych przez organy prowadzące, które w niewielkim stopniu odnoszą się do regionalnych wyzwań i opisują przede wszystkim lokalne deficyty. Stanowiło to także barierę dla bardziej innowacyjnych projektów, które w kryteriach konkursowych obecnej perspektywy nie są wystarczająco promowane.

Tryb systemowy, poza tym, że pozwalał realizować zadania, które były istotne dla całego regionu, stanowił też swego rodzaju benchmark dla projektów konkursowych w okresie 2007-2013, jak również wskazówkę dla projektodawców w zakresie tego, jakiego rodzaju działania mogą być najbardziej

skuteczne. W ocenie IZ, w perspektywie 2007-2013 projekty systemowe umożliwiały też wsparcie przekrojowe, wykraczające poza pojedyncze szkoły i poza organy prowadzące. Dotyczyło ono uczniów ze słabszymi wynikami i szkół osiągających na tle innych gorsze wyniki, w ramach których tworzone pewien program rozwojowy, który mógł być realizowany następnie przez inne szkoły. Wykorzystywanie rozwiązań wypracowanych w ramach projektów systemowych zapewniało – poprzez ich dyfuzję – trwałość uzyskiwanych rezultatów i rozpowszechnienie ich jako dobrych praktyk.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się, by w przyszłym okresie programowania została przewidziana możliwość realizacji projektów, odpowiadających na strategiczne wyzwania regionalne, realizowanych bądź w trybie systemowym, bądź konkursowym. Projekty te mogłyby spełniać podobne funkcje, jak projekty systemowe w komponencie regionalnym PO KL w latach 2007-2013.

Projekty tego rodzaju mogłyby być realizowane w ramach Poddziałów 10.1.2 i 10.2.2. Przykładem takiego przedsięwzięcia jest projekt „Zaprogramowani – czyli zespołowo i kreatywnie w świecie robotyki”, gdzie liderem był Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika, a partnerem miasto Toruń, który został szczegółowo opisany w rozdziale 4.4.

W ocenie dyrektorów szkół formuła projektów, jakie są przez nich realizowane, choć ograniczająca się w znacznej mierze do realizacji zajęć wyrównawczych, połączonych z doskonaleniem zawodowym nauczycieli i zakupami wyposażenia – jest formułą optymalną, zapewniającą zgodność wsparcia z zapotrzebowaniem. Warto jednak zauważyć, że perspektywa dyrektora szkoły obejmuje przede wszystkim poprawę wyników uczniów szkoły i poprawę jakości usług świadczonych przez szkołę, natomiast kwestie strategicznych wyzwań dla regionu pozostają zwykle poza jego zainteresowaniem. Podobnie podchodzą do tego przedstawiciele organów prowadzących szkół, czyli beneficjentów projektów.

Wykres 12 Powiązanie projektu/ów RPO WK-P 2014-2020 (edukacja ogólna) z projektami/ działaniami podejmowanymi w okresie programowania 2007-2013.

Źródło: Badanie CAWI/CATI wśród przedstawicieli szkół/placówek biorących udział we wsparciu z RPO W-KP 2014-2020, n=58

Na to, że ciągłość działań między okresem 2007-2013 i obecnym jest ograniczona - wskazują też wyniki badania ilościowego przeprowadzonego wśród beneficjentów. Tylko 30% spośród respondentów zadeklarowało, że projekt jest uzupełnieniem lub kontynuacją projektu realizowanego w

poprzedniej perspektywie. 62% respondentów nie widzi żadnej ciągłości między projektami obecnej i poprzedniej perspektywy. Podobnych odpowiedzi udzielono w badanych szkołach – również tylko 30% wskazało powiązanie realizowanego projektu RPO WK-P 2014-2020 z działaniami realizowanymi w perspektywie 2007-2013, przy czym co druga taka szkoła wskazywała na projekty PO KL, a co czwarta na projekty z RPO WK-P 2007-2013 oraz projekty ze środków organu prowadzącego. W przypadku występowania komplementarności, w większości przypadków projekt RPO WK-P 2014-2020 stanowił rozszerzenie, uzupełnienie, bądź kolejny etap projektu/ projektów komplementarnych (62,3%).

Kryteria oceny projektów

Pytanie badawcze:

6. Czy kryteria wyboru projektów i regulaminy konkursów z obszaru edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020 zapewniają wybór projektów, które odpowiadają na aktualne potrzeby edukacyjne wynikające z sytuacji społeczno-gospodarczej regionu?

Typy projektów, które dopuszczane były w ramach konkursów, pozwalały na realizację celu szczegółowego RPO WK-P 2014-2020, jakim jest *Rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy (umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętności posługiwania się językami obcymi, w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin, TIK, umiejętność rozumienia, kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy), doradztwo edukacyjno-zawodowe, rozwijanie zindywidualizowanego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz rozwijanie kompetencji uczniów niezbędnych na rynku poprzez staże zawodowe.*

Najważniejsze kryteria uwzględniane w ramach konkursów RPO WK-P 2014-2020 w odniesieniu do obszaru edukacji ogólnej to:

Kryterium grupy docelowej. Projekty powinny być skierowane do następujących grup: uczniowie i wychowankowie szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne; szkoły oraz placówki systemu oświaty prowadzące kształcenie ogólne; szkoły specjalne przysposabiające do pracy; nauczyciele szkół oraz placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne; rodzice uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi, w tym w szczególności rodzice uczniów młodszych oraz z niepełnosprawnościami; opiekunowie stażysty u podmiotów przyjmujących na staż. W wyniku przeprowadzonych badań nie stwierdzono problemów ze stosowaniem tego kryterium. Z analizy trendów edukacji, jak również z wywiadów z dyrektorami szkół wynika, że w działaniach kierowanych do uczniów mogliby zostać uwzględniani rodzice, mimo, że nie są w tej chwili grupą docelową przewidzianą w SZOOP. Wiąże się to z potrzebą działań kierowanych do rodziców pod kątem ich współpracy ze szkołą i pod kątem rozbudzania aspiracji edukacyjnych w rodzinach, w których te aspiracje są na niższym poziomie. Z wywiadów wynikała też potrzeba współpracy wychowawczej szkoły z domem, czemu również mogłoby służyć poszerzone kryterium.

Realizacja działań na rzecz kształtowania i rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy. Zakres kompetencji, jaki miał być kształtowany w ramach projektów, w ocenie respondentów wywiadów odpowiadał najważniejszym potrzebom szkół i odnosił się do stwierdzonych w diagnozach deficytów. Podobnie oceniono możliwe do wykorzystania narzędzia procesu indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi, a także wsparcie ucznia młodszego. W przypadku nauki opartej na metodzie eksperymentu jako szczególnie korzystne oceniono możliwość ujęcia w projektach wyposażenia lub doposażenia pracowni, służących tym celom.

W projekcie założono podniesienie kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli. Jak stwierdzono w diagnozie RPO WK-P 2014-2020, co potwierdza też analiza obecnych trendów w edukacji, jednym z wyzwań mających wpływ na jakość edukacji jest odpowiednie przygotowanie kadr nauczycielskich. Zgodnie z wywiadami z dyrektorami szkół, ma to znaczenie zwłaszcza w przypadku doposażenia TIK i nauki metodą eksperymentu. Biorąc pod uwagę, że w diagnozie, opierającej się o deklaracje zawarte w SIO tylko 12% nauczycieli w sposób formalny podnosi swoje kwalifikacje, samo kryterium premiujące działania na rzecz kształcenia nauczycieli powinno mieć duże znaczenie dla jakości edukacji. Biorąc jednak pod uwagę, że większość z nauczycieli, odpowiadających na ankietę zadeklarowała udział w kursach i szkoleniach doskonalących (93% w Poddziałaniu 10.1.2 i 91% w Poddziałaniu 10.2.2), natomiast tylko nieliczni nauczyciele uczestniczyli w takich formach, jak studia podyplomowe, coaching, tutoring, tworzenie sieci wymiany doświadczeń, które w diagnozie zostały uznane za najbardziej pożądane i skuteczne, należy uznać, że kryterium preferencyjne dla kształcenia nauczycieli powinno wskazywać właśnie na te formy.

Kryterium realizacji wsparcia na podstawie diagnozy. Jak wynika z wywiadów z przedstawicielami IZ i Kuratorium, diagnozy często stanowią słabą stronę składanych wniosków. Opierają się zwykle na zebraniu danych na temat lokalnych deficytów i nie zawierają powiązania z koncepcją rozwojową edukacji w regionie. Oczekiwania wobec diagnozy, zawarte w kryteriach skłaniają projektodawców do wyboru form wsparcia, które przyczyniają się lokalnie do poprawy jakości edukacji poprzez zaspokojenie deficytów, nie mają jednak aspektu perspektywnego: rzadko odnoszą się do potrzeb, które mogą wystąpić w przyszłości. Projekty tworzone w oparciu o wymagania co do diagnozy zawarte w kryteriach wyboru projektów nie zawierają też zwykle rozwiązań innowacyjnych. Tak stosowane kryterium może mieć negatywny wpływ na trwałość rezultatów projektów.

Na problemy związane z nierównomierną jakością edukacji w regionie odpowiadają dwa kryteria: **promujące projekty realizowane na obszarach wiejskich oraz projekty skierowane do szkół i placówek w miastach średniej wielkości, tracących swoje funkcje społeczno-gospodarcze.** Stwarza to dodatkowe możliwości realizacji projektów w tych obszarach i podnosi dzięki temu skuteczność interwencji w obszarze edukacji ogólnej.

Niewystarczające z kolei – w świetle danych wskazujących na stosunkowo niewielki potencjał sieciowania projektów – były **preferencje dla projektów realizowanych w różnych formach partnerstwa.** Jak wykazujemy dalej (rozdz. 4.3.2) potencjał sieciowania szkół i placówek edukacyjnych w regionie jest ograniczony i nie uległ poprawie. Z analizy WoD wynika ponadto, że nie zostało praktycznie wykorzystane **kryterium wsparcia doposażenia pracowni międzyszkolnych lub tworzenia nowych,** co mogłoby być podstawą rozpowszechniania wiedzy i umiejętności z zakresu innowacyjnych metod kształcenia. Kryterium nie wymaga jednak doprecyzowania. Można je uznać za wystarczające, a jego niewykorzystanie wynika z priorytetowego traktowania przez szkoły i organy prowadzące przede wszystkim poprawy wymiernych wyników jakości nauczania, czyli wyników egzaminów.

Podsumowując, generalnie preferowane typy projektów odpowiadają potrzebom, stwierdzonym zarówno w **Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+,** jak i w badaniu ex-ante RPO WK-P 2014-2020 w zakresie poprawy jakości edukacji. Poprawa konkurencyjności regionu w zakresie edukacji ogólnej na tle kraju wymaga jednak zwiększenia nacisku na kształtowanie innowacyjnych form edukacji. Obecne kryteria nie wypełniają w stopniu zadowalającym założeń kształtowania edukacji innowacyjnej w regionie, wpisanych w tę Strategię, jak i wynikających z założeń RSI i nie odpowiadają w pełni sytuacji społeczno-gospodarczej regionu. Zmiany należałoby wprowadzić w ramach następujących kryteriów:

- kryterium podniesienia kompetencji i kwalifikacji nauczycieli w kierunku większego nacisku na formy takie jak coaching, tutoring i tworzenie sieci współpracy;

- kryterium preferencji dla różnych form partnerstwa;
- kryterium realizacji wsparcia w oparciu o diagnozę.

Można zatem stwierdzić – co wynika też z analizy wykorzystania doświadczeń z poprzedniej perspektywy – że wsparcie edukacji ogólnej w takim kształcie będzie prowadziło przede wszystkim do likwidacji lokalnych deficytów, natomiast w mniejszym stopniu przyczyni się do wzrostu konkurencyjności edukacji ogólnej w skali całego regionu.

REKOMENDACJA - Rekomenduje się w przypadku kryterium podniesienia kompetencji i kwalifikacji nauczycieli przeformułowanie go kierunku większego nacisku na formy takie jak coaching, tutoring i tworzenie sieci współpracy; W przypadku kryteriów: preferencji dla różnych form partnerstwa oraz realizacji wsparcia w oparciu o diagnozę należy zwiększyć ich wagę.

Długofalowa trwałość

Pytanie badawcze:

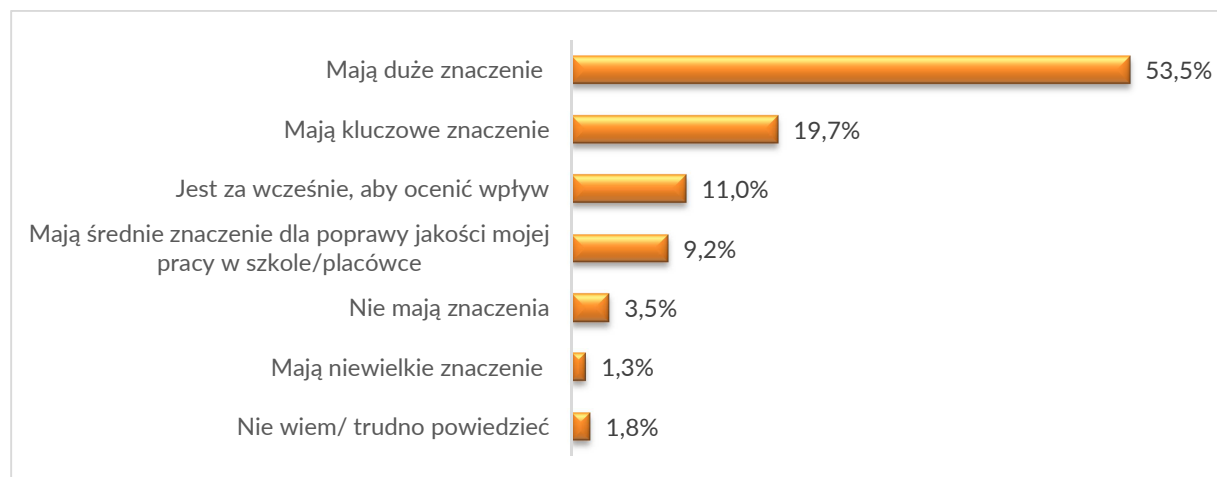
8. Jaki jest potencjał trwałości uzyskanych efektów (poza okresem trwałości wymagany w ramach RPO WK-P 2014-2020)? Czy beneficjenci i uczestnicy projektów planują kontynuować prowadzone działania po zamknięciu projektu? Jakie są warunki zapewnienia trwałości efektów w skali szkoły/placówki, która pozyskała wsparcie?

W oparciu o wywiady indywidualne oraz zogniskowane z dyrektorami placówek zidentyfikowano następujące **czynniki trwałości długofalowej projektów**:

- zakupy wyposażenia/pomocy dydaktycznych,
- wiedza nabyta przez nauczycieli.

W ocenie nauczycieli, którzy korzystali z działań podnoszących ich kwalifikacje, najwyższe oceny zyskały studia podyplomowe (w skali 6-punktowej 5,2 w Poddziałaniu 10.1.2 i 5,64 w Poddziałaniu 10.2.2). Oceny najczęściej wykorzystywanej formy, czyli szkoleń i kursów doskonalących były nieco niższe (4,7 i 4,9), należy jednak pamiętać, że grupa korzystająca ze studiów podyplomowych była bardzo nieliczna w porównaniu do korzystających z kursów i szkoleń. Ogólnie można stwierdzić, że większość uczestników wszystkich form wsparcia w zakresie doskonalenia zawodowego była zadowolona z ich poziomu i nabytych umiejętności.

Wykres 13 Ocena znaczenia zakupionego wyposażenia dydaktycznego dla pracy nauczycieli w szkołach – oceny nauczycieli edukacji ogólnej

Źródło: Badanie CAWI/CATI z nauczycielami, n=228

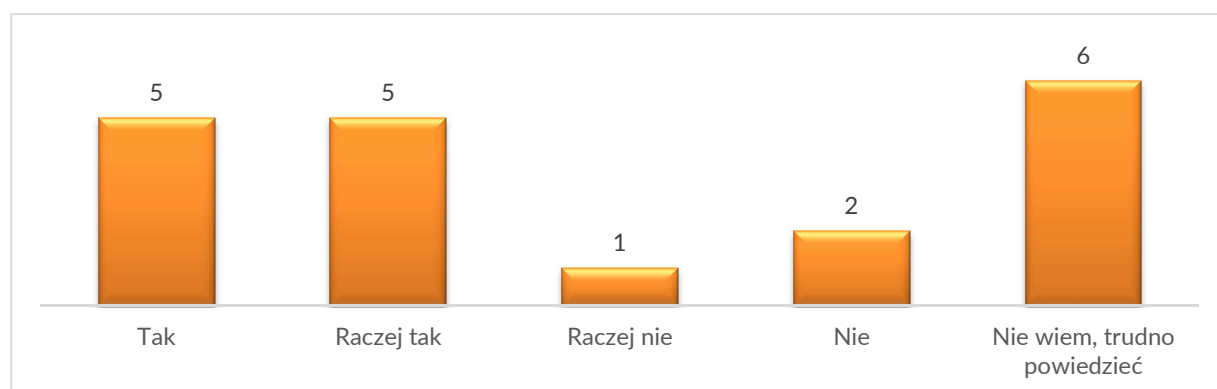
Jeżeli chodzi o zakupy wyposażenia, zdecydowana większość nauczycieli podziela zdanie dyrektorów szkół. W ankiecie większość zadeklarowała, że zakupy te mają kluczowe lub duże znaczenie dla ich pracy, co ilustruje powyższy wykres.

Wiedzę nabytą przez nauczycieli i zakupy wyposażenia określano w wywiadach z dyrektorami jako warunki sine qua non trwałości – czyli bez wystąpienia przynajmniej jednego z nich, a najlepiej obu – projekt nie był uznawany za trwały. W ocenie dyrektorów wyniki uzyskane dzięki zajęciom dodatkowym, dofinansowanym w ramach projektu należą z perspektywy szkoły do efektów, których utrzymanie będzie wymagało podobnych środków, jak wydatkowane w ramach projektu, a więc trwałość może tu być zapewniona albo przez wyasygnowanie tych środków z budżetów organów prowadzących, albo przez następne podobne projekty, finansowane ze środków zewnętrznych. Natomiast wyposażenie dydaktyczne i wiedza nauczycieli pozwala przenieść doświadczenia zdobyte w trakcie zajęć dodatkowych do codziennych zajęć lekcyjnych. Następuje wówczas synergia obu czynników trwałości: nauczyciele przy pomocy nowoczesnych narzędzi mogą prowadzić zajęcia w warunkach pozwalających na stosowanie nabytej wiedzy lub wiedzy wcześniej już posiadanej, do której zastosowania nie było możliwości (np. nauka metodą eksperymentu).

Czynnikiem wskazywanym jako istotny jest też doświadczenie projektowe placówki, czyli realizacja projektu jako kolejnego w łańcuchu wcześniejszych oraz gotowość realizacji następnych. W tym kontekście warto zbadać, jak wielu beneficjentów zamierza kontynuować projekty zrealizowane dzięki wsparciu w ramach RPO WK-P 2014-2020 i w jakiej zamierza robić to formie.

Jak widać, kontynuację działań projektowych przewiduje większość beneficjentów. Znaczące jest jednak, że duża grupa (31%) nie umie złożyć w tej kwestii jednoznacznej deklaracji. Wiąże się to najprawdopodobniej z tym, że takie działania projektowe, jak dalsze zakupy wyposażenia, zajęcia dodatkowe dla uczniów czy doskonalenie zawodowe nauczycieli wymagałoby dodatkowych środków albo z budżetów organów prowadzących, albo zewnętrznych. Dyrektorzy w wywiadach pogłębionych byli raczej sceptyczni wobec pierwszej z możliwości; odsetek odpowiadających „nie wiem/trudno powiedzieć” można zatem uznać za wyraz niepewności, czy w następnych latach perspektywy 2014-2020 pojawią się jakieś szanse na realizację kolejnych projektów.

Wykres 14 Deklaracje beneficjentów co do kontynuacji działań realizowanych w ramach projektu wg liczby wskazań

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=19

Beneficjentów zapytano również, czy zamierzają podobne działania prowadzić w innych placówkach, którymi zarządzają. Spośród 19 beneficjentów, którzy odpowiedzieli na ankietę, 5 zadeklarowało, że na pewno podejmie takie działania; 5 odpowiedziało, że „raczej tak”. Większość respondentów, pytana o to, jak długo utrzymają się efekty działań w ramach projektu, wybiera odpowiedzi: „przez kilka lat” lub „efekty będą widoczne przez wiele lat”. Tylko dwóch beneficjentów nie będzie na pewno

kontynuowało działań projektowych, 6 jednak nie ma umie w tej sprawie niczego zadeklarować, a jeden odpowiada „raczej nie”. Wskazywałoby to na znaczny potencjał trwałości realizowanych działań, z zastrzeżeniem jednak, że jest to w dużej mierze uzależnione od możliwości pozyskania środków zewnętrznych. Mimo to większość beneficjentów oczekuje, że rezultaty projektów utrzymają się przez dłuższy czas, co ilustruje poniższy wykres.

Wykres 15 Oczekiwania beneficjentów dotyczące utrzymywania się ogółu efektów projektu wg liczby wskazań

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=19

Z wywiadów z dyrektorami szkół wynika jednoznacznie, że te optymistyczne oczekiwania co do trwałości projektów wynikają z obserwowania przez nich oddziaływania pewnych czynników dodatkowych, wynikających z faktu, że w szkołach organu prowadzącego zrealizowany został projekt, dofinansowany ze środków zewnętrznych.

- Po pierwsze następuje w tych okolicznościach często zmiana nastawienia organów prowadzących, często niechętnie wcześniej asygnujących środki na potrzeby edukacji. Władze samorządowe widząc efekty, są gotowe wydatkować własne środki na podobne działania. Powstaje też swego rodzaju zobowiązanie, by efekty nie zostały zaprzepaszczone;
- Po drugie, osiągnięty poziom jakości edukacji staje się dla rodziców standardem; generuje to presję rodziców na dyrekcje szkół i władze samorządowe, by poziom ten został utrzymany.

Warto jednak zwrócić też uwagę na to, że zmiana jakości edukacji następuje w podobnym tempie we wszystkich regionach Polski. Osiągnięcie poprawy jakości edukacji poprzez zaspokojenie podstawowych lokalnych deficytów nie musi oznaczać realizacji strategicznego celu, jakim jest poprawa pozycji województwa w tym zakresie.

4.2.4 Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze kształcenia ogólnego

Pytanie badawcze:

7. W jaki sposób zapewniono w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 wypełnianie zasad horyzontalnych, tj. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zasady zrównoważonego rozwoju?

Zasada równości szans i niedyskryminacji

Przed realizacją projektów beneficjenci dokonali wstępnej diagnozy grup docelowych wśród potencjalnych uczestników wsparcia, w celu zidentyfikowania skali działań koniecznych do podjęcia w przypadku uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami. Jeżeli w projekcie biorą udział osoby z niepełnosprawnościami, realizacja działań odbywa się w miejscach dostosowanych do potrzeb takich osób (budynki, sale dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową).

Zgodnie z zapisami dokumentacji projektowej, zasada równości szans i niedyskryminacji jest spełniana poprzez umożliwienie uczestnictwa w projektach każdemu uczniowi spełniającemu warunki przystąpienia do projektu, bez względu na niepełnosprawność. W ramach projektów możliwe jest udostępnianie specjalistycznego sprzętu komputerowego i pomocy dydaktycznych. W projektach uwzględniany jest warunek spełniania 8 zasad uniwersalnego projektowania.

Zasada dostępności dla wszystkich, realizowana jest także poprzez odpowiednie materiały informacyjne i promocyjne. W ramach projektów zapewniono **dostępność cyfrową**, wszystkie zasoby cyfrowe wykorzystywane w ramach projektów spełniają kryteria dostępności wg standardów WCAG 2.0 co najmniej na poziomie AA.

Jak wynika z analizy wniosków, zasada równości szans i niedyskryminacji jest również realizowana w projektach dzięki odpowiednio wyedukowanej kadrze uczestniczącej w realizacji projektów, promującej zasadę niedyskryminacji. Kadra jest także odpowiedzialna za monitorowanie przestrzegania ww. zasad we wszystkich działaniach przewidzianych w danym projekcie.

W ramach Poddziałania 10.2.2 wsparcie zapewnia m.in. integrację uczniów z niepełnosprawnościami ze środowiskiem rówieśniczym poprzez realizację doradztwa edukacyjno-zawodowego, zastosowanie indywidualnego podejścia lub wydłużenia czasu wsparcia dla danego ucznia na poszczególnych zajęciach.

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn

W szkołach została przeprowadzona diagnoza grup docelowych projektów wspartych w ramach EFS. Polityka równych szans jest uwzględniona w realizowanych projektach – projekty skierowane są w równym stopniu do wszystkich uczennic i uczniów, bez względu na płeć – oraz przestrzegana na każdym etapie realizacji projektów, dzięki czemu nie powinny wystąpić żadne bariery w jej zakresie.

Zgodnie z zapisami dokumentacji projektowej, kadra realizująca projekty została przeszkolona w zakresie konieczności przestrzegania zasady równości szans, a kierownictwo na różnych etapach projektów przypomina o obowiązku ich stosowania. Osoby zaangażowane w realizację projektów są wybierane na podstawie kwalifikacji i doświadczenia bez względu na płeć.

Istotny obszar w ramach edukacji ogólnej, na który kładziony jest nacisk w ramach projektów, to wyrównanie umiejętności w zakresie TIK wśród dziewcząt i chłopców. Z zapisów przeprowadzonych diagnoz w ramach projektów wynika, że chłopcy są bardziej zainteresowani nabywaniem umiejętności w zakresie TIK niż dziewczęta. Większy udział dziewcząt w stosunku do chłopców obserwuje się natomiast w przypadku zajęć z języków obcych. Rekrutacja zajęć z poszczególnych dziedzin koncentrowała się zatem na kierowaniu zachęt do poszczególnych grup stanowiących mniejszość w danej dziedzinie, w celu zrównania poziomu umiejętności obu płci w tych obszarach.

W ramach projektów z Poddziałania 10.1.2 zapewniono również pogadanki dla uczniów (w niektórych projektach także dla ich rodziców) na temat równości szans. Spotkania dla młodzieży mają na celu zachęcanie do przełamywania stereotypów płci, budowanie szacunku wobec siebie i budowanie świadomości o możliwościach dokonywania wyborów bez względu na społeczne oczekiwania wobec płci.

Zasada zrównoważonego rozwoju

Realizacja projektów odbywa się z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, przy poszanowaniu czynnika społecznego, gospodarczego i ekologicznego, z zadbaniem o zachowanie równowagi pomiędzy nimi.

Beneficjenci kładą nacisk na promowanie zachowań ekologicznych, m.in. poprzez informowanie członków personelu projektowego o sposobach oszczędzania energii przy realizacji projektów, stosowanie materiałów biurowych pochodzących z recyklingu, segregację odpadów, wykorzystywanie technik TIK do działań edukacyjnych (elektroniczna forma dokumentów i materiałów do zajęć),

włączenie w zakres zajęć tematyki zrównoważonego rozwoju, w szczególności energii i powtórnego wykorzystania surowców.

4.3 Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz kształcenia ogólnego

4.3.1 Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia ogólnego

Pytania badawcze:

9. Jakie typy działań podejmowanych w projektach z obszaru edukacji dominują w ramach RPO WK-P 2014-2020? (...)

10. Które typy projektów są najbardziej skuteczne, tzn. osiągnęły najlepsze efekty (analiza postępu rzeczowego wskaźników)?

12. Jakie czynniki o charakterze egzogennym i endogennym wpływają lub mogą wpłynąć na skuteczność realizacji projektów z obszaru edukacji?

W projektach z obszaru edukacji ogólnej dominują trzy kategorie działań, zwykle występujące komplementarnie w ramach jednego projektu:

- zajęcia dodatkowe (różne formy) dla uczniów;
- wsparcie doskonalenia zawodowego nauczycieli;
- doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne.

Zgodnie z deklaracjami beneficjentów, stosunkowo najmniej popularnym działaniem projektowym była organizacja staży dla uczniów. W niemal wszystkich projektach wystąpiło z kolei kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów. Pełny rozkład popularności wszystkich działań projektowych przedstawia poniższy wykres.

Wykres 16 Działania stosowane w projektach edukacji ogólnej wg liczby wskazań

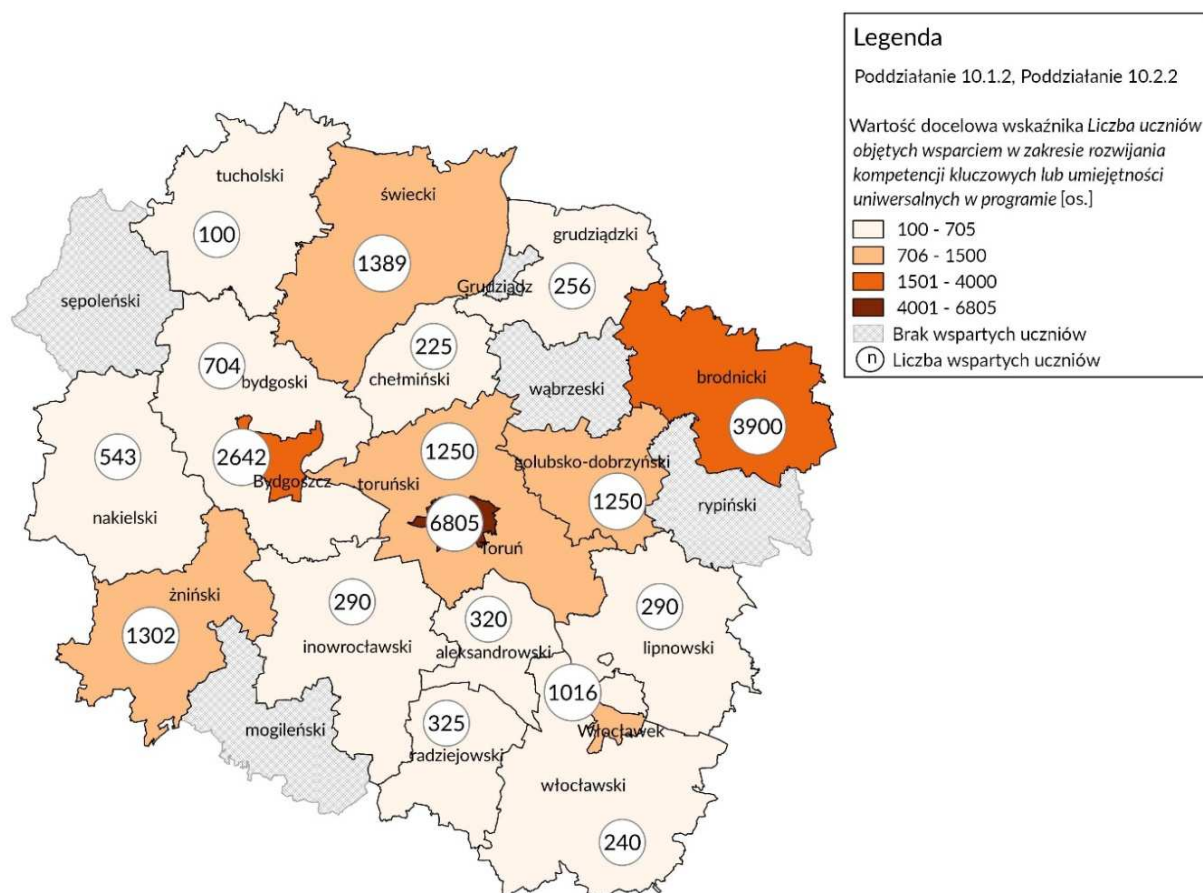
Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020, n=19

W większości projektów stosowano też działania mające na celu podniesienie kompetencji nauczycieli. Analiza wywiadów z dyrektorami szkół prowadzi jednak do wniosku, że praktycznie we wszystkich projektach stosowano kombinację trzech najpopularniejszych form wsparcia; zwykle było to połączenie kształtowania kompetencji kluczowych z kształtowaniem kompetencji matematyczno-przyrodniczych; niekiedy rezygnowano z jednej lub drugiej z tych form, ale generalnie większość projektów zachowuje podstawową formułę: zajęcia wyrównawczo-kompensacyjne wraz lub alternatywnie z zajęciami kształtującymi kompetencje kluczowe, dalej doskonalenie nauczycieli i doposażenie szkół. Większość projektów nie wykracza poza tę triadę, a pozostałe formy wsparcia mają charakter uzupełniający.

Pod względem stopnia osiągnięcia wskaźników zakładanych w projektach, poza wskaźnikiem liczby nauczycieli objętych wsparciem, bardziej zaawansowana jest realizacja projektów w Poddziałaniu 10.2.2 *Kształcenie ogólne*.

W sumie w ramach projektów w obu Poddziałaniach RPO WK-P 2014-2020 wspierających edukację ogólną, określono wartość docelową wskaźnika *Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie lub umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy* w wysokości 22 847 (stan na dzień 30.04.2018 roku), w tym w Poddziałaniu 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT* w wysokości 13 194, a w Poddziałaniu 10.2.2 *Kształcenie ogólne* w wysokości 9 653. Na koniec czerwca 2018 roku wykazano we wnioskach o płatność osiągnięcie tego wskaźnika na poziomie 37% w Poddziałaniu 10.1.2 oraz 47% w Poddziałaniu 10.2.2.

Mapa 10 Rozkład terytorialny zaplanowanej w realizowanych projektach wartości docelowej wskaźnika Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie lub umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia 2018 roku

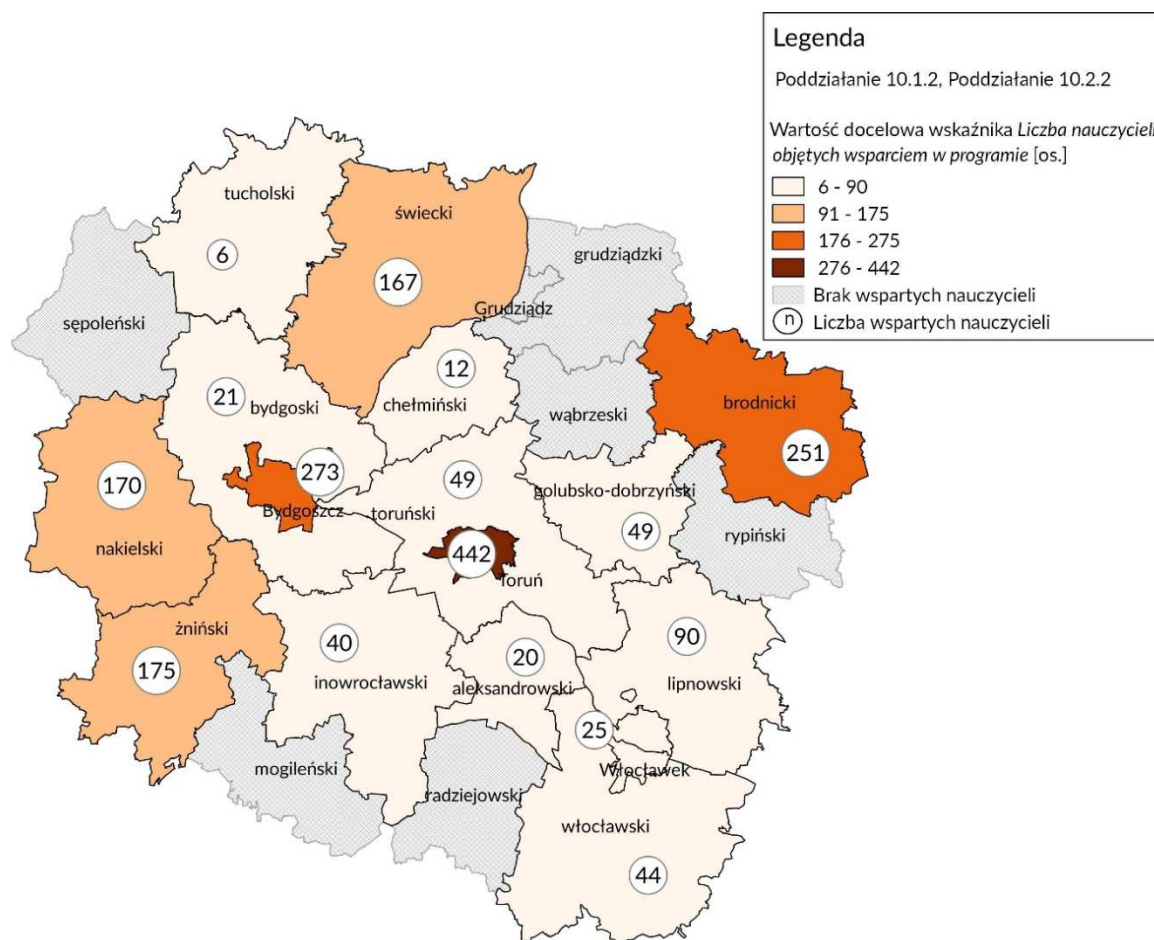
Zaplanowana w obu Poddziałaniach liczba 22 847 uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie lub umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy stanowi 42% wartości docelowej (na rok 2023) wskaźnika *Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie*.

Biorąc pod uwagę stopień wykorzystania alokacji w obu Poddziałaniach (61% w Poddziałaniu 10.1.2 oraz 12% w Poddziałaniu 10.2.2) oraz dotychczasowe koszty jednostkowe wsparcia jednego ucznia, można przewidywać, że na koniec okresu programowania wskaźnik liczby uczniów objętych wsparciem zostanie przekroczony, gdyż w samym Poddziałaniu 10.2.2 pozostała alokacja pozwala na wygenerowanie dodatkowych ponad 73 tysięcy jednostek wskaźnika.

Ze względu na wczesny etap realizacji projektów wskaźnik rezultatu Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu został wykazany w Poddziałaniu 10.2.2 *Kształcenie ogólne* na poziomie 0,3%, a w Poddziałaniu 10.1.2 na poziomie zerowym.

Rozkład terytorialny tego wsparcia nie jest równomierny. W części powiatów, jak wskazano już wcześniej (Grudziądz, powiaty sępoleński, wąbrzeski, rypiński, mogileński) nie podpisano dotąd żadnej umowy w obszarze edukacji ogólnej.

Mapa 11 Rozkład terytorialny zaplanowanej w realizowanych projektach wartości docelowej wskaźnika *Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia

Pod względem liczby nauczycieli objętych wsparciem w programie wyższy stopień wdrażania projektów ma miejsce w Poddziałaniu 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT*. W Poddziałaniu tym założono wsparcie 1 004 nauczycieli i dotychczas wykazano realizację wskaźnika w 72%. W przypadku Poddziałania 10.2.2 *Kształcenie ogólne* jest to 830 nauczycieli (58%).

Wskaźnik programowy *Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie* określono w RPO WK-P 2014-2020 dla roku 2023 na poziomie 5 055 osób, zatem zaplanowana w projektach Poddziałania 10.1.2 liczba nauczycieli stanowi 20% wartości tego wskaźnika, a Poddziałania 10.2.2 16%. Łącznie realizowane projekty (stan na 30.04.2018) zapewnią realizację wskaźnika programowego na poziomie 36%. Biorąc pod uwagę stan kontraktacji oraz dotychczasową powszechność kierowania w projektach działań do nauczycieli wskaźnik ten nie jest zagrożony.

Postępy w osiąganiu wskaźnika rezultatu *Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu [osoby]* są niewielkie w przypadku Poddziałania 10.1.2 (3%) oraz nieco większe w przypadku Poddziałania 10.2.2 (17%).

Projekty w obszarze edukacji ogólnej w znaczącym stopniu przyczynią się do osiągnięcia wskaźnika programowego *Liczba szkół, których pracownice przedmiotowe zostały doposażone w programie*. W obu Poddziałaniach zaplanowano łącznie wsparcie 142 szkół pod tym względem (92 w Poddziałaniu 10.1.2 oraz 50 w Poddziałaniu 10.2.2), co przekracza ponad dwukrotnie wartość docelową na rok 2023. Widać też postępy w wyposażaniu placówek w projektach – we wnioskach o płatność wykazano już wsparcie 24 szkół w Poddziałaniu 10.1.2 (26% wartości docelowej zakładanej w projektach) oraz 23 w Poddziałaniu 10.2.2 (46%).

Zaawansowana jest też realizacja innego wskaźnika produktu, a mianowicie *Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniów młodszych objętych pracą indywidualną*. W Poddziałaniu 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT* założono wsparcie 625 takich uczniów, a na koniec czerwca wykazano realizację wskaźnika na poziomie 127%, czyli o 167 uczniów więcej niż zaplanowano. W przypadku Poddziałania 10.2.2 wartość docelową określono na poziomie 1 168 uczniów, a do końca czerwca 2018 roku wsparto 709 (61% realizacji wskaźnika).

Zarówno przedstawiciele szkół i placówek objętych wsparciem, jak i nauczyciele (uczestnicy działań projektowych) wysoko oceniają poprawę jakości kształcenia w ich placówkach. Na poprawę wskazało 72% przedstawicieli szkół, którzy wzięli udział w badaniu ilościowym oraz większość nauczycieli. Ta druga grupa została poproszona o szczegółową analizę, w których obszarach jakość edukacji zmieniła się od 2015 roku. Szczegóły przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7 Ocena zmian w wyszczególnionych obszarach w szkole/placówce poczynając od roku 2015 – wskazania nauczycieli edukacji ogólnej

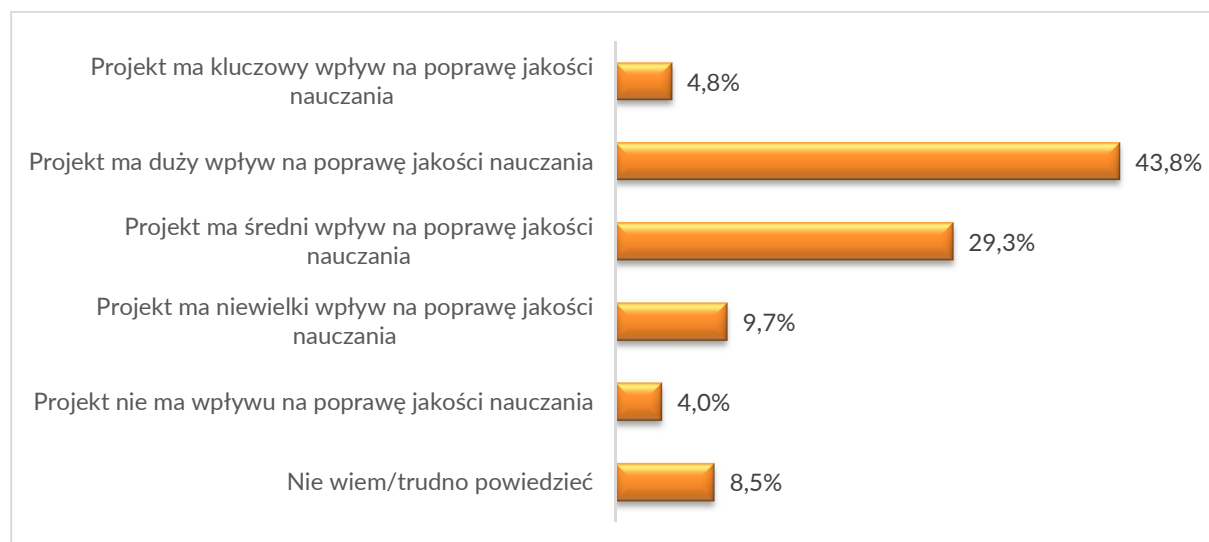
	Brak zmiany	Niewielka pozytywna zmiana	Średnia pozytywna zmiana	Duża pozytywna zmiana	Bardzo duża pozytywna zmiana	Nastąpił regres	Nie wiem/trudno powiedzieć
Kompetencje kluczowe uczniów	5,6%	12,1%	39,1%	24,7%	3,5%	0,5%	14,5%
Kompetencje społeczne uczniów	6,2%	15,0%	38,3%	22,5%	5,9%	0,8%	11,3%
Kreatywność i innowacyjność uczniów	5,1%	13,7%	32,4%	27,3%	8,0%	0,3%	13,1%

	Brak zmiany	Niewielka pozytywna zmiana	Średnia pozytywna zmiana	Duża pozytywna zmiana	Bardzo duża pozytywna zmiana	Nastąpił regres	Nie wiem/trudno powiedzieć
Indywidualizacja nauczania, wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	3,5%	9,7%	26,3%	37,5%	10,2%	0,3%	12,6%
Doradztwo edukacyjno-zawodowe	5,4%	7,8%	22,8%	15,8%	3,8%	0,0%	44,5%
Wiedza uczniów o rynku pracy	5,9%	9,9%	18,0%	13,4%	2,4%	0,0%	50,4%
Kompetencje informatyczne uczniów	3,2%	8,8%	24,4%	29,2%	10,5%	0,3%	23,6%

Źródło: Badanie CAWI/CATI z nauczycielami, n=373

W ocenie nauczycieli, którzy dostrzegają poprawę jakości edukacji w swojej szkole, projekty z Poddziałania 10.1.2 oraz 10.2.2 znacząco przyczyniają się do tej poprawy. Większość nauczycieli wskazuje na to, że projekty miały duży, a nawet kluczowy wpływ na jakość edukacji.

Wykres 17 Ocena wpływu projektu na jakość nauczania w szkole – opinie nauczycieli

Źródło: Badanie CAWI/CATI z nauczycielami, n=352

W ocenie nauczycieli obszary, w których odnotowano wpływ największy, to:

- Kreatywność uczniów – 76%
- Kompetencje społeczne uczniów – 61%
- Kompetencje kluczowe – 58%
- Indywidualizacja nauczania, wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – 46%
- Kompetencje informatyczne uczniów – 42%.

W odpowiedziach na pytanie otwarte wskazywano także jako ważny składnik poprawy to, że nauczyciele częściej stosują nowoczesne metody nauczania. Natomiast, na co warto zwrócić uwagę, zdecydowanie rzadziej deklarowano wzrost wiedzy uczniów o rynku pracy, a także poprawę jakości

doradztwa zawodowego. Może wskazywać to na duże prawdopodobieństwo, iż nauczyciele edukacji ogólnej nie przywiązują dużej wagi do kwestii przygotowania uczniów do wyzwań rynku pracy, skupiając się przede wszystkim na kompetencjach kluczowych i przedmiotowych, widzianych z perspektywy szkoły: wyników bieżących ucznia, osiągnięć w postaci udziału w konkursach, wyników egzaminów. Może to oznaczać, że szkoła z perspektywy nauczyciela nie jest miejscem, gdzie uczeń jest formowany jako pracownik, a przede wszystkim ma zapewniać mu ogólny rozwój – taki wniosek wskazywałby na przywiązanie do określonej koncepcji kształcenia; równie prawdopodobne jest jednak, że podejście takie wynika z nastawienia systemu kształcenia, a więc i oceniania nauczycieli pod kątem wyników osiągniętych przez uczniów.

Szczególnie wysoko, tym razem we wskazaniach przedstawicieli szkół i placówek, oceniono następujące formy wsparcia (jako wpływające na poprawę jakości nauczania):

- Tworzenie warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu,
- Wsparcie uczniów zdolnych,
- Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze,
- Realizacja doradztwa edukacyjno-zawodowego,
- Doposażenie szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczniów młodszych.

Tabela 8 Ocena, w jakim stopniu poszczególne formy wsparcia, realizowane w projekcie RPO WK-P 2014-2020 w zakresie edukacji ogólnej przyczyniły się do osiągnięcia jego celu – wskazania przedstawicieli szkół i placówek

	Brak wpływu na poprawę jakości edukacji	Niewielki wpływ na poprawę jakości edukacji	Średni wpływ	Duży wpływ	Bardzo duży wpływ	Nie wiem/ trudno powiedzieć
Realizacja działań na rzecz kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów	0,0%	3,1%	20,3%	57,8%	7,8%	10,9%
Doposażenie szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczniów młodszych	0,0%	4,5%	13,6%	34,1%	34,1%	13,6%
Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz uczniów młodszych w ramach zajęć specjalistycznych, dydaktyczno-wyrównawczych, warsztatów, porad i konsultacji	3,1%	9,4%	28,1%	37,5%	18,8%	3,1%
Wsparcie uczniów zdolnych	0,0%	0,0%	15,1%	64,2%	15,1%	5,7%
Realizacja indywidualnej ścieżki wsparcia pedagogiczno-psychologicznego ucznia	0,0%	16,7%	33,3%	50,0%	0,0%	0,0%
Wsparcie dla uczniów z dysfunkcjami społecznymi w ramach świetlic szkolnych lub innych form	20,0%	0,0%	40,0%	40,0%	0,0%	0,0%

	Brak wpływu na poprawę jakości edukacji	Niewielki wpływ na poprawę jakości edukacji	Średni wpływ	Duży wpływ	Bardzo duży wpływ	Nie wiem/ trudno powiedzieć
Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze	0,0%	0,0%	14,6%	62,5%	16,7%	6,3%
Realizacja doradztwa edukacyjno-zawodowego	6,7%	0,0%	20,0%	60,0%	13,3%	0,0%
Tworzenie warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu	0,0%	2,8%	13,9%	36,1%	44,4%	2,8%
Podniesienie kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych	2,0%	4,0%	36,0%	36,0%	18,0%	4,0%

Źródło: Badanie CAWI/CATI wśród przedstawicieli szkół/placówek biorących udział we wsparciu z RPO W-KP 2014-2020, n=64

Na podstawie badań jakościowych (wywiady pogłębione z przedstawicielami szkół, kuratorium i IZ) można zidentyfikować **trzy grupy czynników sukcesu projektu**:

- krótkoterminowe, sprowadzające się do wykonania i rozliczenia zaplanowanych działań;
- średnioterminowe w postaci poprawy jakości edukacji w szkole, mierzone przede wszystkim wynikami egzaminów zewnętrznych;
- długofalowe: pozytywne zmiany postaw uczniów, poczucie dobrostanu uczniów w szkole i odbieraniem jej jako miejsca przyjaznego, sukcesy życiowe i edukacyjne uczniów, zmiana roli szkoły w społeczności itp.

Jak wskazują dyrektorzy szkół, ocena, w jakim zakresie udało się uzyskać efekty długoterminowe i średnioterminowe jest w tej chwili trudna, tym bardziej, że w części szkół, z których przedstawicielami prowadzono wywiady, realizuje jeszcze projekt. Dyrektorzy zwrócili jednak uwagę, że bardzo istotnym **czynnikiem egzogennym, mającym wpływ na realizację projektu była reforma oświaty**. Likwidacja gimnazjów, dla których przewidywano część działań, wymagała w wielu przypadkach zmiany oferty, tak, by dostosować ją do potrzeb siódmoklasistów. Pojawiły się także problemy z planowanym tworzeniem pracowni wyposażeniem szkół w pomoce dydaktyczne, gdyż działania te były zaplanowane zwykle osobno dla gimnazjów, a osobno dla sześcioklasowych szkół podstawowych. Część dyrektorów zadeklarowała też problemy z rekrutacją uczniów klas siódmych, którzy są w tej chwili tak znacząco obciążeni zajęciami w związku z koniecznością realizacji w dwa lata zakresu podstawy programowej, która wcześniej realizowana była w trzy lata.

Problemem, który można zaliczyć do czynników egzogennych z kategorii barier jest kwestia złego skomunikowania wielu miejscowości na obszarach wiejskich. Konieczność zostawiania po lekcjach na zajęcia dodatkowe ogranicza możliwości uczestniczenia w nich tym uczniom, którzy mają trudności ze zorganizowaniem dojazdów w późnych godzinach popołudniowych. W szkołach podstawowych i gimnazjach problem ten występuje w przypadku szkół wiejskich, natomiast w przypadku szkół ponadgimnazjalnych dotyczy również większych miast, do których niekiedy uczniowie dojeżdżają z odległości kilkudziesięciu kilometrów: Inowrocławia, Włocławka, Grudziądza, a także Torunia i Bydgoszczy.

Czynnikiem o charakterze endogennym, związanym z charakterystyką społeczno-kulturową wspieranych społeczności jest z kolei poziom aspiracji edukacyjnych. Jak wskazano wcześniej – przezwyciężenie tej bariery wymaga po pierwsze pogłębienia o ten aspekt diagnoz poprzedzających projekt, a po drugie – wprowadzenie instrumentów oddziaływania na rodziców i generalnie społeczności lokalne w celu uzyskania zmian postaw wśród ogółu mieszkańców województwa. Jest to czynnik, któremu przypisano dużą wagę w SRWK-P, natomiast, jak wykazano w rozdziałach

poświęconych trendom w edukacji ogólnej i adekwatności wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w tym obszarze do wyzwań strategicznych regionu – realizowane obecnie projekty w niewielkim tylko stopniu mogą przyczyniać się do poprawy sytuacji w tym zakresie.

4.3.2 Dodatkowe efekty realizacji wsparcia kształcenia ogólnego

Skuteczność projektów w ramach Polityki Terytorialnej

Pytanie badawcze:

11. Jak wygląda porównanie realizacji projektów dotyczących Polityki Terytorialnej (ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych) z tymi realizowanymi poza Polityką Terytorialną pod kątem ich skuteczności i efektywności?

Analiza rozkładu terytorialnego projektów wskazuje na **trafną lokalizację projektów w relacji do poziomu edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w odniesieniu do wyników egzaminów końcowych**. Realizowane są także zbiorcze projekty w problemowych dużych miastach regionu, odnoszące się do relatywnie dużych dysproporcji w jakości kształcenia w skali dużych miast kraju.

Średni koszt wsparcia (dofinansowanie UE), przypadający na jedną szkołę dla obszaru ZIT to nieco ponad 132 tys. zł. Z kolei średni koszt wsparcia jednego uczestnika projektu (ucznia) to 1 086 zł. W przypadku obszarów poza ZIT na jedną szkołę przypada wsparcie w wysokości 121 tys. zł, a na jednego ucznia 1 182,5 zł²³. Wartości wsparcia w ZIT i poza ZIT bezpośrednio w miejscu wsparcia są zatem do siebie zbliżone. Średnia wartość projektu w ZIT jest jednak zdecydowanie wyższa niż w podejściu nieterytorialnym (dofinansowanie UE 1 673 676,27 zł vs. 570 754,27 zł), co jest wynikiem tego, że pojedynczy projekt obejmuje zwykle więcej szkół, gdyż projekty w ZIT są realizowane na obszarach miejskich. Z drugiej strony przyczyną tego, że poziom wsparcia na jeden projekt jest w Poddziałaniu 10.2.2 jest niższy, wynikać może ze skali potrzeb, ale przede wszystkim – jak można wnioskować na podstawie wywiadów z dyrektorami szkół – z możliwości wyasygnowania przez organy prowadzące wkładu własnego w miejscowościach o małym potencjale budżetowym.

Zwraca przy tym uwagę różnica potencjałów realizacji projektów, wyrażająca się wykorzystaniem alokacji w ramach ZIT oraz Poddziałania 10.2.2 (poza ZIT). Na dzień 30 kwietnia 2018 roku w Poddziałaniu 10.1.2 *Kształcenie ogólne w ramach ZIT* podpisano umowy dla 9 projektów, którymi objęto 114 szkół. Wykorzystanie alokacji w tym Poddziałaniu wyniosło 61%. W Poddziałaniu 10.2.2 *Kształcenie ogólne* wykorzystanie alokacji jest wyraźnie niższe i wynosi jedynie 13%. W ramach tego Poddziałania podpisano umowy dla 20 projektów, którymi objęto 94 szkoły.

W niektórych powiatach spoza ZIT – mogileńskim, rypińskim, sępoleńskim, wąbrzeskim i mieście Grudziądz - nie zrealizowano jak dotąd żadnego projektu z obszaru edukacji ogólnej. Zasadne jest zbadanie przyczyn nieaplikowania lub nieskutecznego aplikowania w obszarze tych jednostek samorządowych i generalnie występowania dysproporcji pomiędzy ZIT i działaniem nakierowanym na projekty spoza polityki terytorialnej, co może zostać przeprowadzone w ramach ewaluacji mid-term.

²³ Obliczono na podstawie zakładanych wartości wskaźnika *Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie* we wnioskach o dofinansowanie (stan na 30.04.2018 roku), liczby szkół i placówek objętych wsparciem (baza opracowana na podstawie deklaracji beneficjentów oraz analizy WoD), a także wartości dofinansowania UE projektów.

Pytanie badawcze:

16. W jakim zakresie realizacja projektów wpłynęła na zwiększenie współpracy z otoczeniem? Czy powstały sieci współpracy międzyszkolnej? Jaki jest potencjał dyfuzji rezultatów, doświadczeń projektowych poza szkoły biorące udział w projekcie?

Niewielka część beneficjentów biorących udział w badaniu ilościowym (3 na 19) wskazała, iż projekt był/jest realizowany we współpracy z innymi podmiotami, przy czym pod uwagę brano nie tylko partnerów projektu wskazanych we wniosku o dofinansowanie, ale również o inne instytucje współpracujące w projekcie. Głównie były to placówki doskonalenia nauczycieli (3 wskazania), a także samorząd – gmina, powiat, urząd marszałkowski (2 wskazania) oraz szkoły/placówki poza podmiotami uczestniczącymi w projekcie, pracodawcy/ przedsiębiorcy, Poradnie psychologiczno-pedagogiczne (po jedynym wskazaniu).

Na tej podstawie nisko można ocenić potencjał projektów do budowania partnerskich sieci współpracy. Jak wynika z wywiadów z dyrektorami szkół, realizacja projektów z udziałem innych podmiotów nie skutkuje zazwyczaj podejmowaniem trwałej współpracy z partnerami projektowymi, ani nie zachęca do poszukiwania partnerów do innych działań szkoły. W wielu przypadkach – co również wynika z indywidualnych i zogniskowanych wywiadów z dyrektorami – pojęcie sieci rozszerzane jest na różne przypadki współpracy incydentalnej. Potencjał sieciowania placówek objętych projektami ocenić należy zatem jako dość niski. Można jednak stwierdzić, że szkoły podlegające jednemu organowi prowadzącemu współpracują w formule quasi-sieciowej ze względu na to, że taką formułę narzuca organ prowadzący. Przypadkiem takim można określić np. szkoły podstawowe i gimnazja, podlegające miastu Świecie, gdzie podstawowe decyzje zarządcze, dotyczące doskonalenia nauczycieli i realizacji projektów podejmowane są przez kolegium dyrektorów szkół, a powołany przez organ prowadzący Ośrodek Oświaty i Wychowania pełni funkcje wykonawcze. Jest to jednak przede wszystkim struktura służąca zmniejszeniu jednostkowych kosztów prowadzenia szkół poprzez przeniesienie niektórych usług technicznych i zakupów na poziom organu prowadzącego.

Dwóch na trzech beneficjentów deklarujących realizację projektów z udziałem podmiotów zewnętrznych wskazało, że współpraca miała duże lub bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia celów projektu. Jeden beneficjent ocenił wagę tej współpracy jako niewielką. Z kolei przedstawiciele szkół, którzy realizowali projekt we współpracy z innymi podmiotami w większości uważają, że współpraca miała duże lub bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia celów projektu. Dyrektorzy – jak wynika z wywiadów – planują lub utrzymują przede wszystkim współpracę z innymi szkołami/placówkami w swoim otoczeniu. W większości przypadków były to albo inne **szkoły lub organy samorządu**, co należy zinterpretować jako dowód, że potencjał sieciowania placówek kształcenia ogólnego w regionie jest ograniczony. Podmioty spoza kategorii stale współpracującej w ramach struktury zarządzania edukacją przez organ prowadzący występowały w deklaracjach w ramach ankiety rzadziej. Około ¼ ogółu beneficjentów wskazało tu **wyższe uczelnie**; podobny odsetek wskazał **firmy doradcze**. Nie stwierdzono wśród beneficjentów gotowości tworzenia efektywnie działających sieci współpracy międzyszkolnej i wymiany doświadczeń, skupiających czy to placówki, czy np. nauczycieli.

Ograniczenie to ma charakter po części **organizacyjny: brak podmiotów** inicjujących taką współpracę, np. organizacji czy instytucji o szerszym zasięgu działania, zainteresowanych współpracą ze szkołami. Szkoły i pojedyncze organy prowadzące podejmować mogą raczej działania lokalne, a wychodzenie poza obszar ich działania jest dla nich stosunkowo trudne i bywa zwykle inicjatywą pojedynczych samorządowców, dyrektorów i nauczycieli. Bariery są tu także ograniczenia kompetencyjne – szkoły i organy prowadzące nie mają doświadczeń w tworzeniu struktur współpracy sieciowej; inicjatywa może

tu raczej należeć do wyższych uczelni, organizacji pozarządowych czy wspomnianych już, opisanych w SRWK-P jako osobna kategoria interwencji, Centrów Innowacyjnej Edukacji.

Komplementarność międzyokresowa

Pytanie badawcze:

17. Jaka jest komplementarność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w relacji do inwestycji ze środków krajowych i europejskich w perspektywie 2007-2013 oraz w relacji do inwestycji i działań wdrażanych w bieżącej perspektywie poza RPO WK-P 2014-2020?

W przypadku interwencji realizowanej w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia ogólnego komplementarność międzyokresowa ma dwojaki charakter. Z jednej strony występuje – jak wynika z analizy WoD – **ciągłość w realizacji projektów najpierw PO KL i RPO i obecnie RPO** w obszarze dofinansowania z EFS; z drugiej jednak strony **brak pełnej ciągłości merytorycznej między polityką oświatową realizowaną przy wsparciu PO KL i obecnie**. Oparcie się w obszarze edukacji ogólnej wyłącznie o projekty konkursowe, wdrażane w oparciu o diagnozy lokalne ograniczyło ciągłość wsparcia strategicznego w kluczowych obszarach budowania jakości edukacji w regionie: **rozwijania innowacyjnych rozwiązań w zakresie edukacji** oraz wsparcia – w ramach projektów systemowych – w tych obszarach, gdzie **deficyty są zauważalne na poziomie regionalnym**. Dotyczyć to może szczególnie wsparcia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, co przez część organów prowadzących postrzegana jest jako zadanie kłopotliwe, od którego uciekają, wybierając te instrumenty, które sprzyjają poprawie wskaźników, takich, jak wyniki egzaminów zewnętrznych.

Z drugiej strony, na poziomie lokalnym projekty realizowane obecnie przedstawiane są zwykle przez dyrektorów szkół jako kontynuacja projektów z poprzedniego okresu finansowania. Perspektywa organów prowadzących co do ciągłości działań projektowych i ich komplementarności międzyfunduszowej jest nieco odmienna niż szkół – tylko 5 beneficjentów z 19 odpowiadających na ankietę stwierdzała, że obecny projekt jest kontynuacją innego, wcześniejszego. W jednym przypadku kontynuowany jest projekt dofinansowany w ramach RPO WK-P 2007-2013, a w czterech przypadkach projekty dofinansowane w ramach PO KL.

4.3.3 Efektywność kosztowa wsparcia kształcenia ogólnego

Pytania badawcze:

13. Które typy projektów są najbardziej efektywne, tj. mierzone stosunkiem poniesionych nakładów do osiągniętych efektów?

14. Czy efekty podobne do uzyskanych w projektach z obszaru edukacji można było osiągnąć bez wsparcia środkami Programu lub przy niższych nakładach?

15. Czy wsparcie udzielone beneficjentom RPO WK-P 2014-2020 przyczynia się do podniesienia jakości nauczania na danym poziomie kształcenia w porównaniu z instytucjami, które nie korzystały ze środków Programu?

Efektywność działań projektowych

Koszty jednostkowe głównych typów działań realizowanych we wdrażanych projektach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji ogólnej są o tyle trudne do oszacowania, iż brakuje danych porównawczych w zakresie cen usług edukacyjnych, odpowiadających prowadzonym zajęciom. Z drugiej strony duża liczebność i różny zakres dokupowanego wyposażenia nie pozwala w oparciu o analizę WoD i WoP dokonać porównania między różnymi projektami.

Można natomiast ocenić – jakościowo – potencjał realizacji działań projektowych bez wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020. We wszystkich szkołach, w których przeprowadzono wywiady indywidualne z dyrektorami, zadeklarowano brak możliwości realizacji działań projektowych w takim zakresie, jakie umożliwiało wsparcie. Dotyczy to przede wszystkim mocno zdekapitalizowanych

pracowni przedmiotowych; tak samo nie było możliwe wcześniej tworzenie pracowni tam, gdzie już istniały. Stwierdzenia te wypowiadano niezależnie od tego, jakim rzeczywistym potencjałem finansowym dysponował organ prowadzący; nawet gdy ocena tego potencjału – jak w większych miastach, Toruń czy Bydgoszcz, czy w miejscowościach dysponujących większym niż przeciętnie budżetem (jak np. Świecie) – wsparcie zewnętrzne stanowi impuls, który skłania samorządy do wydatkowania większych środków na wzrost jakości edukacji.

Czynnikiem obniżającym efektywność kosztową jest w przypadku zakupów wyposażenia dydaktycznego, TIK oraz zewnętrznych usług edukacyjnych stanowi – paradoksalnie – obowiązująca procedura przetargowa. Po pierwsze, w ocenie części dyrektorów, obserwować można – w obliczu zwiększonego popytu – zjawisko zmów cenowych między firmami. Po drugie, występujący w związku z dużą ilością podobnych zakupów popyt powoduje samoczynnie wzrost cen powyżej wcześniej szacowanych, co stwarza bariery w realizacji wskaźników projektu.

Za najbardziej efektywną kosztowo formę wsparcia w relacji do zakładanych efektów należy uznać zakupy pomocy dydaktycznych i wyposażanie pracowni. Są to przedsięwzięcia, które nie byłyby dofinansowane z innych źródeł zarówno z uwagi na brak takich środków w budżetach gmin, jak i – w przypadku, gdyby wygospodarowanie tych środków było możliwe – brak gotowości do ich wydatkowania.

Efekty netto interwencji w obszarze kształcenia ogólnego

Efekty netto w obszarze kształcenia ogólnego oszacowano stosując techniki analiz kontrfaktycznych: *full optimum matching* (FOM), *propensity score weighting* (PSW) i *difference-in-differences* (DiD). Więcej szczegółów na temat metodologii badania znajduje się w rozdziale 2. Efektywna liczebność grupy eksperymentalnej wynosiła 45, a efektywna liczebność grupy kontrolnej 87, przy czym dla każdej ze zmiennych pomiaru efektu grupa eksperymentalna była zawężana do placówek oświatowych, w których prowadzono działania projektowe, które hipotetycznie mogły mieć wpływ na daną zmienną. W tabeli poniżej dla każdej zmiennej wyróżniono, jakie to były działania, oraz podano oszacowanie efektu netto i technikę dopasowania próby kontrolnej, którą zastosowano w celu uzyskania tego oszacowania.

Wyniki analiz sugerują, że realizacja projektów RPO WK-P 2014-2020 przyczyniła się do zwiększenia liczby uczniów uczestniczących w zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych – średnio o 28 uczniów w placówce oświatowej. Jeżeli jako wskaźnik przyjąć nie liczbę uczniów, lecz odsetek uczniów danej placówki uczestniczących w zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych, to według dokonanych oszacowań dzięki badanej interwencji wzrósł on średnio o 9 punktów procentowych. Podobną skalę miał wpływ interwencji na liczbę uczniów uczestniczących w zajęciach rozwijających zainteresowania i uzdolnienia (średnio +31 uczniów) oraz w wyjazdach edukacyjnych, warsztatach i podobnych formach aktywności (średnio +24 uczniów, +11 punktów procentowych). Dodatkowo oszacowano, że dzięki projektom RPO WK-P 2014-2020 w 18% placówek oświatowych objętych wybranymi działaniami projektowymi odnotowano wzrost liczby wyjazdów edukacyjnych, warsztatów edukacyjnych i podobnych form aktywności, a w 19% odnotowano wzrost liczby wyjść edukacyjnych poza siedzibę placówki na przestrzeni lat 2015-2018. Mniej zauważalny był wpływ interwencji na skalę prowadzonych zajęć specjalistycznych (korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne lub innych zajęć o charakterze terapeutycznym). Podsumowując, wyniki analiz kontrfaktycznych wskazują na to, że **projekty RPO WK-P 2014-2020 zwiększyły liczbę uczniów zaangażowanych w takie aktywności, jak zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia, czy wyjazdy edukacyjne.** Żadnego istotnego wpływu nie zaobserwowano natomiast w przypadku liczby uczniów uczestniczących w zajęciach rewalidacyjnych i zajęciach pozaszkolnych. W tym pierwszym przypadku hipotetycznie może to wynikać z tego, że

uczniowie wymagający rewalidacji są nią obejmowani również wtedy, gdy nie są dostępne środki unijne. Realizacja projektów RPO WK-P 2014-2020 nie zmienia więc zasięgu prowadzonych działań, choć nie jest wykluczone, że może oddziaływać na ich jakość, na przykład dzięki wyposażeniu placówek w specjalistyczny sprzęt. Z kolei w przypadku zajęć pozaszkolnych przyczyną braku istotnego efektu netto może być ich słabe powiązanie z działaniami projektowymi realizowanymi w szkole, co niejako wynika z samej definicji zajęć pozaszkolnych.

Niestety liczba placówek organizujących egzaminy gimnazjalne lub maturalne, które znalazły się w grupie eksperymentalnej, była zbyt niska, by przeanalizować wpływ RPO WK-P 2014-2020 na wyniki tych egzaminów. Wobec tego wpływ interwencji na wyniki nauczania zbadano wykorzystując inne wskaźniki, dotyczące liczby uczniów uzyskujących wysokie oceny końcowe, biorących udział w konkursach przedmiotowych lub nieuzyskujących promocji do następnej klasy. Przeprowadzone analizy wskazują na to, że **w perspektywie dwuletniej wpływ działań projektowych na wyniki nauczania był niezauważalny lub co najwyżej bardzo niewielki**. Uzyskane oszacowania sugerują jednak, że choć pozytywny wpływ na liczbę uczniów uzyskujących wysokie oceny końcowe cechował się bardzo małą siłą, to był obserwowalny w 15% placówek.

Tabela 9 Oszacowania efektu netto dla obszaru kształcenie ogólne

Lp.	Wskaźnik	Uwzględnione działania projektowe	Oszacowanie efektu netto	Technika dopasowania
1	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych	Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze	+28	PSW
2	Odsetek uczniów uczestniczących w zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych		+9 p.p.	PSW
3	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach rewalidacyjnych	Doposażenie szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczniów młodszych Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz uczniów młodszych w ramach zajęć specjalistycznych, dydaktyczno-wyrównawczych, warsztatów, porad i konsultacji	0	PSW
4	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach specjalistycznych*		+14	FOM
5	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach rozwijających zainteresowania i uzdolnienia	Realizacja działań na rzecz kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów Doposażenie szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczniów młodszych Wsparcie uczniów zdolnych Tworzenie warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu	+31	
6	Liczba uczniów uczestniczących w wyjazdach edukacyjnych, warsztatach i podobnych	Realizacja działań na rzecz kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami	+24	PSW

Lp.	Wskaźnik	Uwzględnione działania projektowe	Oszacowanie efektu netto	Technika dopasowania
	formach aktywności	rozwojowymi i edukacyjnymi oraz uczniów młodszych w ramach zajęć specjalistycznych, dydaktyczno-wyrównawczych, warsztatów, porad i konsultacji		
7	Odsetek uczniów uczestniczących w wyjazdach edukacyjnych, warsztatach i podobnych formach aktywności	Wsparcie uczniów zdolnych Wsparcie dla uczniów z dysfunkcjami społecznymi w ramach świetlic szkolnych lub innych form, uwzględniających elementy wsparcia rówieśniczego (w tym coaching rówieśniczy)	+11 p.p.	FOM
8	Deklaracja przez placówkę wzrostu liczby uczniów uczestniczących w wyjazdach edukacyjnych, warsztatach i podobnych formach aktywności	Tworzenie warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu Podniesienie kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych	+18 p.p.	PSW
9	Deklaracja przez placówkę wzrostu liczby wyjść edukacyjnych uczniów poza siedzibę placówki		+19 p.p.	PSW
10	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach pozaszkolnych	wszystkie	+2	PSW
11	Liczba uczniów uczestniczących w konkursach przedmiotowych	Realizacja działań na rzecz kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów Doposażenie szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczniów młodszych	+4	FOM
12	Odsetek uczniów uczestniczących w konkursach przedmiotowych	Wsparcie uczniów zdolnych Tworzenie warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu Podniesienie kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych	+2 p.p.	FOM
13	Deklaracja przez placówkę wzrostu liczby uczniów uczestniczących w konkursach przedmiotowych		+2 p.p.	FOM
14	Liczba uczniów uzyskujących wysokie oceny końcowe**		+3	PSW
15	Odsetek uczniów uzyskujących wysokie oceny końcowe**		+1 p.p.	PSW
16	Deklaracja przez placówkę wzrostu liczby uczniów uzyskujących wysokie oceny końcowe**		+15 p.p.	PSW
17	Liczba uczniów nieuzyskujących promocji do następnej klasy	Realizacja działań na rzecz kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów Doposażenie szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi	0	PSW
18	Odsetek uczniów nieuzyskujących promocji do następnej		0	PSW

Lp.	Wskaźnik	Uwzględnione działania projektowe	Oszacowanie efektu netto	Technika dopasowania
	klasy	potrzebami edukacyjnymi oraz uczniów młodszych Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz uczniów młodszych w ramach zajęć specjalistycznych, dydaktyczno-wyrównawczych, warsztatów, porad i konsultacji Realizacja indywidualnej ścieżki wsparcia pedagogiczno-psychologicznego ucznia Wsparcie dla uczniów z dysfunkcjami społecznymi w ramach świetlic szkolnych lub innych form, uwzględniających elementy wsparcia rówieśniczego (w tym coaching rówieśniczy) Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze Tworzenie warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu Podniesienie kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych		

* Tj. zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne lub innych zajęciach o charakterze terapeutycznym.

** Tj. w przeważającej większości bardzo dobre lub celujące.

Źródło: analizy własne.

4.3.4 Wpływ wsparcia w obszarze kształcenia ogólnego na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020

Pytanie badawcze

18. W jakim zakresie wsparcie RPO WK-P wpływa/wpływie na wysokość wskaźników rezultatu strategicznego Programu w obszarze edukacji i rynku pracy? W jakim zakresie wpłynie na osiągnięcie wskaźników SRWK-P Plan Modernizacji 2020? W jakim zakresie przyczyni się do realizacji celów Strategii Europa 2020?

Wsparcie RPO WK-P 2014-2020 odnosi się przede wszystkim do Priorytetu SRWK-P Plan Modernizacji 2020 *Nowoczesne społeczeństwo*, a w ramach tego priorytetu do celu strategicznego *Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi*.

Zgodnie ze Strategią, województwo cechuje się słabym poziomem rozwoju społecznego. Znajduje to wyraz w tym, że ogólne wskaźniki różnych aspektów rozwoju społecznego należą w kujawsko-pomorskim do niskich lub najniższych w kraju. Jak wykazano w rozdziale poświęconym trendom edukacji ogólnej, dotyczy to również wskaźników jakości edukacji. W związku z tym wpływ wsparcia działań projektowych odnosi się przede wszystkim do wskaźnika SRWK-P Plan Modernizacji 2020 „Uśrednione wyniki egzaminów gimnazjalnych w części humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz językowej”. Analizowane wcześniej działania projektowe oraz przyjęta formuła lokalnego diagnozowania deficytów nie będzie stanowiła przeszkody w realizacji tego wskaźnika. Z drugiej strony, jak zwracano uwagę wcześniej, skupienie się na zmniejszeniu deficytów jakości edukacji nie prowadzi do wzrostu konkurencyjności województwa. Sama SRWK-P nie zawiera w części wskaźnikowej instrumentów pomiaru innowacyjności edukacji oraz pomiaru wpływu edukacji na realizację celu strategicznego: *Innowacyjność*.

Wsparcie realizowane w obszarze kształcenia ogólnego wpływa na wskaźniki Strategii Europa 2020 w zakresie priorytetu „Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji”. Państwa europejskie mają zapewnić odpowiedni poziom inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich etapach kształcenia, a także poprawić rezultaty systemu kształcenia, stosując zintegrowane

podejście na wszystkich etapach kształcenia, w tym w obszarze kształcenia ogólnego. Wpływ RPO WK-P 2014-2020 w tym zakresie może wystąpić przede wszystkim w obszarze mierzonym przez wskaźnik „Liczba osób przedwcześnie kończących naukę szkolną i liczba osób zdobywających wyższe wykształcenie”. Obecnie przyjęta formuła wsparcia edukacji, czyli nastawienie przede wszystkim na wyrównywanie deficytów lokalnych w zakresie jakości oferty edukacyjnej, z mniejszym naciskiem na innowacyjność edukacji ogólnej sprzyjać będzie przede wszystkim realizacji pierwszej części tego wskaźnika. O liczbie osób zdobywających wyższe wykształcenie decydować będzie po pierwsze poziom aspiracji edukacyjnych społeczeństwa, czemu obecnie przyjęta formuła wsparcia nie służy w stopniu wystarczającym; po drugie, poprawa wyników egzaminów maturalnych, nawet jeżeli będzie dawała większej liczbie absolwentów możliwość podjęcia studiów, to zarazem powinna zmierzać ku lepszej relacji wyników matur w regionie w stosunku do średniej krajowej, gdyż jest to warunkiem konkurencyjności absolwentów szkół ponadgimnazjalnych regionu w ubieganiu się o miejsca na najlepszych uczelniach kraju.

Zaplanowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 wskaźniki rezultatu, na które wpływ mają mieć dofinansowane projekty z obszaru edukacji ogólnej w projektach EFS są następujące:

- Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu,
- Liczba nauczycieli, którzy nabyli uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu,
- Liczba szkół i placówek systemu oświaty, w których wykorzystywany jest sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych,
- Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych,
- Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS.

Analiza stanu realizacji wyżej wymienionych wskaźników w momencie przeprowadzania niniejszej ewaluacji pozwala stwierdzić, że realizacja tych wskaźników jest zróżnicowana terytorialnie. Wyższy poziom udało się uzyskać w Poddziałaniu 10.1.2 (obszar ZIT), co odpowiada też poziomowi wykorzystania alokacji. W niektórych powiatach (wskazanych wcześniej), objętych Poddziałaniem 10.2.2 wskaźniki te mają wartość zerową.

W obszarze edukacji ogólnej największych efektów należy spodziewać się w zakresie poprawy kompetencji kluczowych uczniów. Do 2023 roku tego rodzaju wsparcie otrzymać ma 54 tys. osób, co wobec ogólnej liczby uczniów placówek kształcenia ogólnego, wynoszącej 232 tys. uczniów, stanowi 23% ogółu. Na 17 800 nauczycieli zatrudnionych w szkołach podstawowych, gimnazjach i liceach dotychczas zadeklarowano (w projektach, w których podpisano umowy) przeszkolenie 1834 nauczycieli, co oznacza, że ze wsparcia skorzysta zapewne 1/10 nauczycieli zatrudnionych w placówkach kształcenia ogólnego. Na 1204 placówki kształcenia ogólnego w województwie wsparciem objęto dotąd 208, co oznacza, że ze wsparcia korzysta ok. 1/6 z nich. Są to znaczące odsetki, ale zestawiając to z najbardziej rozpowszechnioną formułą projektów, odpowiadających przede wszystkim na wyzwania lokalne, a tylko w ograniczonym zakresie odnoszących się do całłościowych, strategicznych wyzwań regionu Jak wynika z tych danych, wpływ RPO WK-P 2014-2020 widoczny będzie głównie poprzez poprawę jakości stanu edukacji, obserwowanego na poziomie pojedynczych organów prowadzących. Mniej prawdopodobne jest uzyskanie dzięki RPO WK-P 2014-2020 znaczącej poprawy konkurencyjnej regionu w zakresie edukacji ogólnej na tle całego kraju.

4.4 Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru kształcenia ogólnego

Pytania badawcze:

19. Jakie bariery i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji występują w ramach RPO WK-P 2014-2020?

20. Jakie można wskazać dobre praktyki z realizacji projektów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji?

Spośród 19 beneficjentów, realizujących projekty z obszaru edukacji ogólnej i którzy udzielili odpowiedzi na ankietę, 7 nie odnotowało żadnych trudności w realizacji projektów. Wśród tych, którzy trudności deklarowali, największe problemy wystąpiły w związku z procedurami realizacji zamówień publicznych i w związku z reformą edukacji (po 8 deklaracji trudności). W innych obszarach trudności praktycznie nie wystąpiły. 5 beneficjentów zadeklarowało też późniejsze niż się spodziewali w podpisaniu umowy, co realizujący projekty dyrektorzy szkół wskazywali w wywiadach indywidualnych i zogniskowanym jako pewną trudność w realizacji projektu. Niekiedy wymagało to objęcia projektem uczniów z klas niższych niż zaplanowane, gdyż podpisanie umów nastąpiło w momencie, gdy realizacja zajęć z tą grupą byłaby już niemożliwa. Zwykle opóźnienie to wymagało też skrócenia harmonogramu zajęć połączonego ze zwiększeniem ich częstotliwości. Kolejnym czynnikiem powodującym dezaktualizację potrzeb były opóźnienia w rozpoczęciu działań projektowych wynikających nie tylko z późnego podpisania umowy, ale również z trudności z rozpoczęciem działań (np. wynikających z problemów z zamówieniami publicznymi). Powodowało to konieczność skumulowania działań np. podnoszących kompetencje nauczycieli w dużo krótszym czasie niż zaplanowano. W takiej sytuacji nauczyciele byli dużo mniej skłonni do udziału w długich formach kształcenia, np. studiach podyplomowych, ale zainteresowani krótkimi formami, szkoleniami, warsztatami.

Czasem od sporządzenia diagnozy do rozpoczęcia projektu mijały dwa lata i w tym okresie np. rocznika, który zakładano, że zostanie objęty wsparciem, już w szkole nie było, a kolejny – deklarował inne potrzeby i miał inne deficyty. Podobnie sytuacja miała miejsce w przypadku nauczycieli – nie tylko reforma edukacji, ale dynamiczna sytuacja na rynku pracy powodowała, że nawet po roku od opracowania diagnozy, nauczyciele mający uczestniczyć w projekcie, odchodzili z pracy lub zmieniała się ich sytuacja życiowa, a nowi mieli zupełnie inne potrzeby w zakresie podnoszenia kwalifikacji.

Uczestniczący w wywiadzie grupowym dyrektorzy szkół kształcenia ogólnego wskazywali na znaczący problem wynikający z konieczności dostosowania zakresu wsparcia do szczegółowej diagnozy potrzeb przy jednoczesnym braku możliwości jej aktualizacji w przypadku zmian. Diagnoza potrzeb i idący za tym zaplanowany zakres projektu często okazywały się nieaktualne, co było spowodowane kilkoma czynnikami, niezależnymi od beneficjentów i szkół/placówek.

Jak wynika z wywiadów z dyrektorami szkół, niektórzy z nich zetknęli się z przypadkami zmów cenowych w przypadku rozsyłania zapytań ofertowych; część z nich twierdziła też, że procedury zamówień publicznych przyczyniają się do obniżenia jakości oferowanych usług, gdyż chcące wygrać firmy często ceny te zaniżają.

Z kolei reforma edukacji, jak wykazano w badaniach jakościowych, wpływała negatywnie na realizację projektów przede wszystkim z tego względu, że zmiany ustroju szkolnego wymagały zmian w charakterze oferty i innego zaplanowania zakupów wyposażenia dydaktycznego. Konieczne było dostosowanie oferty projektów do potrzeb 7-klasistów, a w przyszłości, jak wskazywano, stanie się to konieczne w przypadku 8-klasistów. Zarazem bardzo duże, wynikające z reformy przeciążenie 7-klasistów zajęciami spowodowało dużą niechęć tej grupy uczniów do uczestniczenia w zajęciach dodatkowych. Wskazywano też, że w wyniku likwidacji egzaminu szóstoklasisty nastąpi odroczenie oceny rezultatów projektu połączone z niemożnością wskazania, czy ewentualna poprawa jest wynikiem projektu, czy działań późniejszych.

Trudnością okazywało się również zrealizowanie wskaźników w zakładanej w projekcie wartości, np. w podziale na dziewczynki i chłopców. Znow w wyniku długiego czasu od diagnozy do rozpoczęcia projektu, zmieniały się potrzeby uczniów na tyle, że stanowiło to trudność w znalezieniu grup uczestników w proporcjach zakładanych we wniosku o dofinansowanie. Jak deklarowała jedna z uczestniczek wywiadu grupowego, skutkowało to kierowaniem na zajęcia uczniów, którzy niekoniecznie najbardziej ich potrzebowali, ale spełniali kryteria projektowe i przyczyniali się do osiągnięcia wskaźnika.

Brak możliwości dostosowania zakresu projektu do zmieniających się potrzeb grup docelowych powodowało obniżenie trafności wsparcia, pominięcie przy realizacji projektów grup docelowych mających potrzeby i deficyty wpisujące się w cele projektu, ale nie spełniających szczegółowych założeń działań projektowych. W skrajnych przypadkach prowadziło to do rezygnacji z realizacji działań i niewydatkowania wszystkich środków w projekcie. Jak podkreślała jedna z uczestniczek wywiadu grupowego, w efekcie, nie mając możliwości sfinansowania w projekcie wsparcia dla nauczycieli zgodnie z założeniami projektu (gdyż nauczycieli zainteresowanym daną formą wsparcia już nie pracowali w placówce), środki z projektu zostały niewykorzystane, mimo iż pozostali nauczyciele mają potrzeby w zakresie podnoszenia kwalifikacji a zakres działań skierowanych do tych nauczycieli wpisywałby się równie dobrze w cele projektu.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się w uzasadnionych przypadkach umożliwienie beneficjentom wprowadzanie zmian do diagnoz (ich aktualizację) i umożliwienie wprowadzenia idących za tym zmian w zakresie projektów, przy jednoczesnej konieczności uzasadnienia, iż nowy zakres realizuje cele pierwotne projektu.

Wydaje się, iż biorąc pod uwagę dynamiczne zmiany w edukacji, konieczność indywidualnego podejścia do uczestników projektów, takie rozwiązanie podniesie trafność działań, a także ich skuteczność. W większości przypadków dezaktualizacja diagnozy powodowana była czynnikami zewnętrznymi, niezależnymi od planujących projekt. Szczegółowość diagnozy okazywała się w takich przypadkach utrudnieniem.

Dodatkowe trudności, stwierdzone wyłącznie w badaniach jakościowych (wywiady indywidualne i zogniskowany z dyrektorami szkół) to:

- Brak współpracy rodziców w projektach, niskie aspiracje edukacyjne rodziców.
- Problemy w realizacji zajęć dodatkowych dla uczniów dojeżdżających z uwagi złe skomunikowanie i brak możliwości dojazdu uczniów na zajęcia dodatkowe. W przypadku edukacji podstawowej i gimnazjalnej bariera występuje przede wszystkim na obszarach wiejskich. W przypadku edukacji ponadgimnazjalnej napotyka się ten problem nawet w Toruniu i Bydgoszczy, a nagienny jest w małych i średnich miastach.

Mimo pojawiających się trudności, ich skala nie była znacząca, a większość z udzielających wywiadów nie wskazywała na to, by trudności te miały istotny wpływ na skuteczność czy trafność realizacji projektu. Stanowiły pewne utrudnienie lub uniemożliwiały realizację niektórych działań projektowych w zakładanym zakresie. W jednym przypadku stwierdzono, że projekt realizowany przez firmę prywatną w partnerstwie z organem samorządu był projektem w dużej mierze nietrafionym z uwagi na to, iż firma nie zdiagnozowała trafnie potrzeb i zakładane wskaźniki realizacji przekraczały niekiedy liczebność uczniów w rocznikach objętych projektem. Projekt ten w ocenie dyrektora udzielającego wywiadu mógł być wzorowany na innych projektach realizowanych przez tego beneficjenta. Wystąpiły tu także trudności w komunikacji z beneficjentem.

Jeżeli chodzi o dobre praktyki, odnotowane w obszarze edukacji ogólnej, należy przede wszystkim stwierdzić, że większość projektów miała dość podobną formułę: obejmowała zajęcia dodatkowe dla uczniów jako element podstawy oraz doposażenie pracowni i szkolenie nauczycieli. Większość

udzielających wywiadów dyrektorów wskazywała, że projekty te były bardzo cenne dla nich, gdyż zaspokajały bardzo ważne deficyty szkół, których niemal z całkowitą pewnością nie udało się zaspokoić w inny sposób w podobnie krótkim czasie. Nie wypracowano jednak w ramach dotychczasowych konkursów rozwiązań, które mogłyby stanowić wartość dodatkową w stosunku do zaspokojenia podstawowych potrzeb w zakresie jakości edukacji i wyposażenia dydaktycznego czy TIK.

Wśród projektów, które, niezależnie od powyższego zastrzeżenia wskazać można jako przykłady dobrych praktyk, występują projekty, w których:

- a) wykorzystano potencjał placówek, oferujących doświadczenia metodyczne wykraczające poza potencjał szkoły (np. uczelni wyższych);
- b) skupiono się na kształtowaniu kompetencji, mogących mieć wpływ na wyniki uczniów nie tylko w ramach jednego przedmiotu (np. kształtujące kreatywność).

Jako spełniający oba te warunki wskazać można projekt „Zaprogramowani – czyli zespołowo i kreatywnie w świecie robotyki”, którego liderem jest Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika, a partnerem miasto Toruń. Projekt obejmuje 7 szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Miasta Toruń: Biorą w nim udział uczniowie wszystkich oddziałów klas pierwszych tych szkół (w SP nr 33 oddziały klasy drugiej) oraz jeden oddział z każdej szkoły na poziomie klasy siódmej. Nauczyciele oraz uczniowie tych oddziałów będą uczestnikami projektu. Planuje się szkolenia dla nauczycieli z wykorzystaniem zasobów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika oraz Centrum Kształcenia Ustawicznego - Toruńskiego Ośrodka Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli, a także zakup robotów i klocków do programowania. Uczniowie będą mieli możliwość uczestniczenia w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych z robotyki, a także z programowania. W projekcie zostaną opracowane także programy zajęć i scenariusze ułatwiające prowadzenie zajęć z robotami i klockami na różnych zajęciach edukacyjnych. Projekt jest w trakcie realizacji i ocenić można jedynie jego założenia. Partnerstwo z wyższą uczelnią lub inną placówką mogącą wnieść dodatkową wartość do potencjału dydaktycznego szkoły można uznać niewątpliwie za praktykę wartą rozpowszechnienia.

Projektem, w którym znalazły się elementy kształcenia kompetencji mających wpływ na umiejętności uczenia się i kreatywność był projekt „Nowe możliwości kształcenia” miasta Świecie. W ramach tego projektu wprowadzono szkolenia dla nauczycieli z zakresu technik zwiększających kreatywność i twórcze myślenie oraz technik efektywnego nauczania, obok zajęć dodatkowych, wyrównujących deficyty uczniów w ramach poszczególnych przedmiotów. Podkreślić jednak należy, że elementy tego typu wystąpiły w wielu innych projektach. Dobrą praktyką byłoby zatem ich zastosowanie, a sam projekt przytoczony został jako przykład.

4.5 Kształcenie ogólne – wnioski i rekomendacje

Wyzwaniem dla rozwoju w obszarze edukacji ogólnej jest niska zdawalność egzaminów zewnętrznych na wszystkich poziomach edukacyjnych. Wskaźnik ten jednak należy potraktować jako symptom wskazujący na kompleks przyczyn zarówno o charakterze ekonomicznym, jak i społeczno-kulturowym.

Przyczyną ekonomiczną jest niewątpliwie **brak wyposażenia edukacyjnego, zwłaszcza w zakresie matematyki i nauk przyrodniczych** lub znaczna dekapitalizacja wcześniej istniejących pracowni. Nakładają się na to również przyczyny takie, jak **poziom przygotowania zawodowego kadr nauczycielskich** (zwłaszcza w zakresie nowoczesnych metod nauczania i wykorzystania TIK) i **postawy nauczycieli wobec konieczności doskonalenia** zawodowego (tylko 12% deklaruje wysiłki w tym kierunku).

Ze splotu przyczyn społeczno-kulturowych wynika ogólnie **niski poziom wykształcenia mieszkańców regionu**, przekładający się na **niski poziom aspiracji edukacyjnych**. Występuje tu negatywne sprzężenie zwrotne – niskie aspiracje edukacyjne społeczeństwa przekładają się na priorytety strategiczne gmin i

na poziom świadomości przedstawicieli samorządów w zakresie wyzwań edukacyjnych, co w konsekwencji prowadzi do tego, iż działania na rzecz edukacji i wydatki w tym obszarze mają dla wielu samorządów (czyli organów prowadzących) niski priorytet. W największej mierze dotyczy to obszarów wiejskich i mniejszych miast, gdyż właśnie tam samorządy odczuwają najmniejszą presję wyborców w tym zakresie. Działania na rzecz jakości edukacji wymagają zatem pogłębienia diagnozy potrzeb o aspekt kulturowy; a ponieważ przyczyną niskiej jakości edukacji jest w dużej mierze poziom aspiracji – konieczne są oddziaływania interwencyjne w tym obszarze.

W poprzednim okresie programowania odpowiedzią na wyzwania strategiczne z zakresu edukacji ogólnej były projekty systemowe. Brak takiej możliwości sprawia, że RPO WK-P 2014-2020 odpowiada przede wszystkim na deficyty na poziomie organów prowadzących szkoły. Brak mechanizmów wprowadzania do systemu rozwiązań innowacyjnych. Program, ze względu na wielkość alokacji Poddziałów 10.2.1 i 10.2.2 nie będzie miał zasięgu pozwalającego na uzyskanie poprawy jakości we wszystkich szkołach regionu, co oznacza, że obok oddziaływań lokalnych **interwencja powinna również zawierać instrumenty bezpośredniej odpowiedzi na wyzwania strategiczne w zakresie edukacji ogólnej**. W związku z tym warto na obecnym etapie realizacji Programu rozważyć realizację w trybie konkursowym projektów, spełniających podobne funkcje, jak projekty systemowe w poprzednim okresie programowania. Ich celem byłoby wsparcie rozwoju i rozpowszechniania innowacyjnych form edukacji. Projekty takie mogłyby polegać na tworzeniu eksperymentalnych pracowni, w których nauczyciele mogliby trenować, a uczniowie korzystać z nowoczesnych metod nauczania. Potencjalnymi beneficjentami mogłyby być tu wyższe uczelnie, ewentualnie inne placówki, specjalizujące się w innowacyjnych formach edukacji. Przyjęcie trybu konkursowego pozwoliłoby uniknąć konieczności renegotiacji RPO z KE, przy zachowaniu – dzięki odpowiedniemu sformułowaniu kryteriów konkursowych – systemowego wpływu tego typu projektów na jakość edukacji w regionie. Projekty tego rodzaju mogłyby być realizowane w ramach Poddziałów 10.1.2 i 10.2.2.

Innym problemem związanym z niskimi aspiracjami edukacyjnymi mieszkańców regionu są postawy rodziców. W przyszłych konkursach zastosować można zatem preferencje dla rozwiązań zapewniających współpracę z rodzicami, jako elementu wsparcia uczniów. Sprzyjać temu będzie realizacja projektów w partnerstwach lokalnych, obejmujących organizacje pozarządowe, reprezentację rodziców, ew. inne podmioty, cieszące się lokalnym autorytetem.

Kolejne wyzwania dla rozwoju edukacji ogólnej w regionie to: **wzrastająca liczba dysfunkcji rozwojowych wśród uczniów** szkół podstawowych i **nasilanie się problemów wychowawczych**. W związku z tym rekomenduje się, by w obu przypadkach interwencja w większym stopniu opierała się na różnorodnych formach wsparcia dla ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych, co zostało już przewidziane w jej logice. Zakres tego rodzaju wsparcia powinien być jednak większy niż dotychczas, a projekty zawierające tego rodzaju działania powinny uzyskiwać dodatkowe preferencje przy naborze.

Interwencja w ramach RPO WK-P 2014-2020 zamyka się w dwóch kategoriach: działaniach na rzecz wysokiego poziomu edukacji w szkołach podstawowych i gimnazjach oraz w szkołach ponadgimnazjalnych. Interwencją nie zostały objęte Środowiskowe Centra Innowacyjnej Edukacji. Skoro poprzez rezygnację z projektów systemowych, odpowiadających na strategiczne wyzwania dla edukacji na poziomie regionalnym przerwana w pewnej mierze została merytoryczna komplementarność międzyokresowa PO KL i RPO WK-P 2014-2020 to konieczne jest uruchomienie instrumentów o zasięgu regionalnym. Projekty stypendialne stanowią tym przypadku niewystarczający instrument. Zmiana jakości edukacji **następuje w podobnym tempie we wszystkich regionach Polski**. Osiągnięcie poprawy jakości edukacji poprzez **zaspokojenie podstawowych lokalnych deficytów nie musi oznaczać realizacji strategicznego celu, jakim jest poprawa pozycji województwa w tym zakresie**.

5 POMOC STYPENDIALNA

5.1 Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze pomocy stypendialnej

Pomoc stypendialna w RPO WK-P 2014-2020 oferowana jest w Poddziałaniu 10.3.1 *Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów rozwijających kompetencje kluczowe* i w Poddziałaniu 10.3.2 *Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych*.

W obu Poddziałaniach przewidziano tylko jeden typ projektu: wsparcie stypendialne. W Poddziałaniu 10.3.1 obejmuje pomoc stypendialną dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów rozwijających kompetencje kluczowe, zaś w Poddziałaniu 10.3.2 pomoc stypendialną dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych, realizowaną we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe.

Przyjęto założenie, iż dla każdego ucznia otrzymującego stypendium musi zostać przygotowany indywidualny plan rozwoju edukacyjnego. Plan powinien zostać opracowany przez osobę sprawującą opiekę dydaktyczną nad uczniem we współpracy z uczniem i/lub jego rodzicami/opiekunami prawnymi. Osoba otrzymująca stypendium zobowiązana jest do corocznego składania sprawozdania z realizacji indywidualnego planu rozwoju edukacyjnego.

W obu Poddziałaniach wysokość stypendium wynosi od 200 do 500 zł miesięcznie. Stypendium wypłacane jest przez 10 miesięcy nauki w roku szkolnym (bez okresu wakacyjnego). Wysokość stypendium zależy od pozycji ucznia na liście rankingowej oraz rodzaju szkoły w jakiej uczeń pobiera naukę. Wsparcie można przeznaczyć na cele związane z rozwojem edukacyjnym – m.in. zakup książek, komputera, udział w dodatkowych zajęciach i konkursach, opłacenie dostępu do Internetu, dojazdów do szkoły oraz zakwaterowania.

W Poddziałaniu 10.3.1 *Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów rozwijających kompetencje kluczowe* wsparcie kierowane jest do uczniów, którzy uzyskują dobre wyniki w nauce z przedmiotów przyrodniczych, informatycznych, matematyki, języków obcych oraz przedsiębiorczości. Są to uczniowie gimnazjów, starszych klas szkół podstawowych, liceów, techników. O stypendium w projekcie mogą ubiegać się uczniowie, którzy uzyskali tytuł laureata lub finalisty konkursu lub olimpiady w jednym z dwóch poprzednich lat szkolnych bądź średnią ocen 5,0 z 2 przedmiotów: przyrodniczych lub matematyki realizowanych na poziomie rozszerzonym w poprzednim roku szkolnym, lub oceną celującą z jednego z tych przedmiotów. Do końca roku szkolnego 2017/2018 podpisano umowę o dofinansowanie 1 projektu pozakonkursowego: *Prymus Pomorza i Kujaw*, którego beneficjentem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie. Projekt realizowany będzie do końca 2023 roku. Począwszy od roku szkolnego 2019/2020 przyjęto 3 poziomy wysokości stypendium: 1) I poziom – 10% uczniów z najwyższą pozycją na liście rankingowej, 2) II poziom – kolejne 20% uczniów zgodnie z pozycją na liście rankingowej; 3) III poziom – pozostali uczniowie z kolejnymi pozycjami na liście rankingowej. W gimnazjach i wyższych klasach szkół podstawowych wysokości miesięcznych stypendiów w zależności od pozycji na liście rankingowej wynoszą odpowiednio: 300 zł, 250 zł, 200 zł, w szkołach ponadgimnazjalnych zaś miesięczne wysokości stypendiów wyniosą: 500 zł, 400 zł i 200 zł.

Wartość dofinansowania projektu *Prymus Pomorza i Kujaw* ze środków EFS wynosi 16.999.447,50 zł, co stanowi 77% alokacji zakładanej na to Poddziałanie. Należy podkreślić, że w przypadku pomocy stypendialnej środki EFS stanowią 85% dofinansowania, pozostałe 15% współfinansowane jest ze środków Budżetu Państwa.

W kwietniu 2018 roku wybrano także do dofinansowania kolejny projekt, którego beneficjentem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie pn. *Humaniści na start!* skierowany do uczniów szkół z terenu

województwa kujawsko-pomorskiego, szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów humanistycznych. W projekcie planuje się objąć wsparciem 1800 osób. Ponadto, przewiduje się preferencje dla uczniów będących laureatami olimpiad, konkursów lub turniejów w zakresie przedmiotów humanistycznych. Łącznie, w obu projektach zaplanowano kontraktację całej alokacji zaplanowanej w Poddziałaniu 10.3.1 RPO WK-P 2014-2020.

W Poddziałaniu 10.3.2 *Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych* przeprowadzono w okresie objętym ewaluacją 2 nabory. Podpisano umowę o dofinansowanie projektu *Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza*, którego beneficjentem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie. W drugim naborze Województwo złożyło kolejny wniosek o dofinansowanie - *Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza II*.

Wsparcie kierowane jest do uczniów szkół kształcenia zawodowego (począwszy od 2 klasy), którzy wykazują zdolności zawodowe, mierzone wynikami wewnętrznych i zewnętrznych egzaminów zawodowych oraz ocenami na świadectwie z przedmiotów zawodowych. Wymagane jest, aby uczeń uzyskał w ostatnim, zakończonym roku szkolnym średnią ocen z 3 dowolnie wybranych przedmiotów zawodowych teoretycznych i praktycznych (z wyłączeniem praktyk zawodowych) na poziomie nie niższym niż 4,00 obliczoną w oparciu o świadectwo szkolne z poprzedniego roku nauki, z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku, bez zaokrągleń oraz co najmniej dobrą ocenę z zachowania. Wysokość stypendium różnicuje się w zależności od typu szkoły i wyników nauczania.

W projekcie przewidziano 70% udział uczniów techników i 30% udział uczniów zasadniczych szkół zawodowych/szkół branżowych I stopnia zgodnie ze strukturą kształcenia w regionie.

Wartość dofinansowania projektu *Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza* wynosi 1 770 720,00 zł, co stanowi 21% alokacji przeznaczonej na Poddziałanie 10.3.2 RPO WK-P 2014-2020. Łącznie z przyznaną kwotą na dofinansowanie kolejnego projektu (*Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza II*) wynoszącą 6 360 805,00 zł do końca 2018 roku zakontraktowano pełną alokację.

W realizacji obu projektów z obszaru wsparcia stypendialnego uczestniczą wszystkie powiaty województwa kujawsko-pomorskiego, a wysokość wsparcia jest taka sama dla wszystkich powiatów. W projekcie z Poddziałania 10.3.1 wysokość wsparcia w każdym powiecie wynosi 0,8 mln zł, natomiast w projekcie z Poddziałania 10.3.2 jest to 0,09 mln zł.

5.2 Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze pomocy stypendialnej w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu

5.2.1 Analiza sytuacji w obszarze pomocy stypendialnej w województwie kujawsko-pomorskim

Pytania badawcze:

1. Jaka jest dynamika zmian w obszarze edukacji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ostatnich kilku latach?

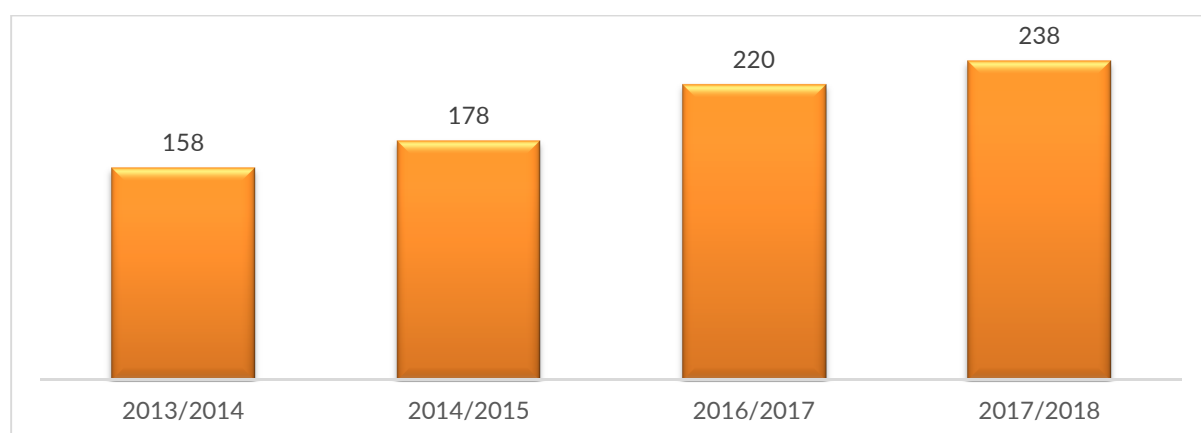
5. Czy realizując działania w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji brano pod uwagę analizy aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu?

Zgodnie z logiką interwencji RPO WK-P 2014-2020 pomoc stypendialna stanowi element wsparcia jakości kształcenia ogólnego i zawodowego oraz element podnoszenia kompetencji kluczowych i zawodowych uczniów.

W województwie kujawsko-pomorskim wzrasta liczba laureatów olimpiad przedmiotowych dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W województwie kujawsko-pomorskim w roku szkolnym 2017/2018 odnotowano 238 laureatów lub finalistów ogólnopolskich konkursów, podczas gdy w roku szkolnym

2016/2017 - 220 uczniów będących laureatami lub finalistami olimpiad i turniejów. W roku szkolnym 2014/2015 było 178 laureatów, natomiast w roku szkolnym 2013/2014 w skali całego województwa było 158 laureatów²⁴. Wzrost liczby laureatów olimpiad przedmiotowych dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych dotyczy głównie uczniów Liceum Akademickiego Zespołu Szkół UMK w Toruniu oraz Technikum Elektronicznego w Bydgoszczy. Wiąże się to ze specjalizowaniem się tych placówek w osiąganiu sukcesów na szczeblu ponadregionalnym.

Wykres 18 Liczba laureatów krajowych olimpiad przedmiotowych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013-2018

Źródło: <http://www.bydgoszcz.uw.gov.pl/pl/aktualnosci/olimpijczycy-z-regionu.html>, informacje z dnia 20.10.2018 roku

Dynamika liczby uczniów województwa kujawsko-pomorskiego zdobywających tytuł laureata lub finalisty konkursów regionalnych, organizowanych przez Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy dla uczniów szkół gimnazjalnych i szkół podstawowych wykazuje tendencje spadkową, co może oznaczać spadek aspiracji dzieci i młodzieży regionu i konieczność zwiększenia motywacji uczniów do podnoszenia swoich umiejętności.

Tabela 10 Liczba laureatów i finalistów konkursów przedmiotowych organizowanych przez Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy w latach szkolnych 2013/2014 -2017/2018

lp.	rok szkolny	liczba laureatów		liczba finalistów	
		szkoła podstawowa	gimnazjum	szkoła podstawowa	gimnazjum
1	2017/2018	135	432	281	371
2	2016/2017	161	382	103	552
3	2015/2016	345	756	445	712
4	2014/2015	304	841	618	157
5	2013/2014	570	842	172	511

Źródło: dane Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy

²⁴ <http://www.bydgoszcz.uw.gov.pl/pl/aktualnosci/olimpijczycy-z-regionu.html>

Zróznicowanym tendencjom sukcesów uczniów zdolnych na różnych szczeblach edukacji w województwie kujawsko-pomorskim towarzyszy relatywnie wysoka liczba uczniów pobierających stypendia socjalne i zasiłki szkolne. Mimo spadku liczby wypłacanych stypendiów i zasiłków w latach wdrażania Programu – proporcjonalnego do spadku liczby uczniów w regionie w roku 2017 nadal pobiera ich 40 225²⁵. Świadczy to o występowaniu barier ekonomicznych w populacji uczniów regionu. W analizach własnych Departamentu Edukacji i Kształcenia Ustawicznego UM WK-P 2014-2020 dotyczących uczniów zdolnych, podczas realizacji projektów systemowych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2008-2015 ustalono, że osoby uzdolnione, planowane do objęcia wsparciem mają szczególne, zwiększone potrzeby finansowe w porównaniu do przeciętnych uczniów. Zwiększone zaangażowanie w zajęcia pozalekcyjne, w tym pozaszkolne i samorozwój uwydatniają potrzeby zakupowe środków dydaktycznych i technicznych środków nauczania. Pojawia się potrzeba sfinansowania zajęć płatnych, jak choćby kursów językowych, a także konieczność opłacenia dojazdów na zajęcia dodatkowe.

Bazując na wskazanych wyżej doświadczeniach ustalono strukturę wsparcia w bieżącym okresie programowania oraz zróżnicowano wysokość stypendiów w odniesieniu do etapów edukacji.

Przy projektowaniu wsparcia w ramach Poddziałania 10.3.2 RPO WK-P 2014-2020 odniesiono się do ogólnopolskich badań MEN „Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce”²⁶ i przeprowadzonych tam diagnoz, z których wynika, że osoby uzdolnione planowane do objęcia wsparciem mają szczególne, zwiększone potrzeby finansowe w porównaniu do przeciętnych uczniów. Pojawia się potrzeba sfinansowania zajęć płatnych, jak choćby szkoleń zawodowych, a także konieczność opłacenia dojazdów na zajęcia dodatkowe.

Wartością dodaną, a jednocześnie warunkiem koniecznym wsparcia stypendialnego w województwie kujawsko-pomorskim jest konieczność opracowania indywidualnego planu rozwoju edukacyjnego. Indywidualizacja procesu nauczania ucznia zdolnego stanowi podstawę skutecznego wspierania jego edukacji²⁷. Innym ważnym aspektem pomocy stypendialnej jest motywowanie ucznia zdolnego do podejmowania dodatkowych wysiłków, zwiększających jego potencjał. Jak wynika z badań przeprowadzonych wśród uczniów zdolnych i ich opiekunów dydaktycznych w skali całego kraju wśród barier utrudniających szybszy rozwój uczniowie wymieniali przede wszystkim brak czasu i problemy z własną motywacją. Niektórzy respondenci odczuwali też presję ze strony rodziców i nauczycieli, by rozwijać się w zbyt wielu kierunkach. Dlatego zadaniem, które zdaniem badanych dyrektorów jest niezmiennie istotne i któremu poświęca się dość dużo energii, powinno być motywowanie uczniów do wyťažonej pracy. W przytaczanym badaniu dyrektorzy wymieniali różnorodne formy materialne i niematerialne, które – według ich doświadczeń – były skuteczne. Najbardziej powszechne wśród tych wskazań było przyznawanie stypendiów za osiągnięcia w nauce. Tylko w przypadku I etapu edukacji w szkołach podstawowych pojawiały się głosy, że jest to zbyt wczesny etap na stosowanie materialnych form zachęcania do dalszej pracy.²⁸ Dobór etapów edukacji do wsparcia w Działaniu 10.3 RPO WK-P 2014-2020 należy więc uznać za trafny w stosunku do potrzeb.

Podsumowanie: Pomoc stypendialna w województwie kujawsko-pomorskim pozostaje adekwatna w odniesieniu do zróżnicowanej dynamiki liczby laureatów olimpiad krajowych i konkursów

²⁵ Liczba uczniów pobierających stypendia socjalne i zasiłki wynosiła w roku 2016 48 967 osób, zaś w roku 2015 -58 645 osób. *Za Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim dla kolejnych lat.*

²⁶ Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce, KOWEŻiU 2013

²⁷ Model pracy z uczniem zdolnym w gimnazjum, ORE, Teresa Dąbrowska, Lidia Dyndar 2015

²⁸ Badanie elementów systemu pracy z uczniem zdolnym, GFK 2012.

przedmiotowych organizowanych przez Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy. Założenia wsparcia prowadzonego w okresie objętym ewaluacją pozostają trafne w odniesieniu do zmian liczby uczniów, konieczności zwiększenia motywacji ucznia zdolnego do wyťažonej pracy i jednoczesnego zwiększenia jego potencjału finansowego do podejmowania dalszych aktywności.

5.2.2 Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze pomocy stypendialnej

Pytania badawcze:

2. Czy wszystkie potrzeby sektora edukacji określone w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+ zostały uwzględnione w typach projektów planowanych do realizacji w ramach Programu? Jeśli nie, jakie są przyczyny nieuwzględnienia wszystkich potrzeb w tym zakresie?

3. Czy działania realizowane do tej pory w obszarze edukacji są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa? Czy założenia kierunków wsparcia w obszarze edukacji pozostają aktualne w momencie realizacji badania?

Pomoc stypendialna oferowana w ramach Działania 10.3 RPO WK-P 2014-2020 odpowiada na wyzwania rozwojowe i kierunki działań dla celu strategicznego *SRWK-P Plan Modernizacji 2020+ pn. Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi*. W dokumencie strategicznym szczególną wagę położono na stypendia umożliwiające zdobycie na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin. Podkreślono konieczność ukierunkowania systemu stypendialnego na zdolną młodzież, która w pobliżu miejsca swojego zamieszkania nie może realizować aspiracji edukacyjnych, ze względu na brak szkoły o określonym profilu lub wysokim poziomie nauczania, a sytuacja materialna ich rodzin uniemożliwia finansowanie im nauki w największych miastach regionu. Pomoc stypendialna oferowana w ramach RPO WK-P 2014-2020 częściowo odpowiada na te wyzwania. W ramach stypendiów możliwe jest bowiem wsparcie również dojazdów na dodatkowe zajęcia edukacyjne. Ze względu na swój projektowy – ograniczony w czasie charakter – stanowić ona będzie uzupełnienie szerszych działań realizowanych w regionie ze środków własnych - wdrożonego systemu refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną dla uczniów z obszarów wiejskich i małych miast. W dokumencie operacyjnym do *SRWK-P Plan Modernizacji 2020+ – Kujawsko-Pomorskim Programie Rozwoju Edukacji* zidentyfikowano deficyt w postaci relatywnie niskiej na tle kraju liczby szkół, które otrzymały certyfikaty: „Szkoła odkrywców talentów”, „Miejsca Odkrywców Talentów”, oraz niewystarczającą liczbę laureatów krajowych i międzynarodowych olimpiad przedmiotowych i interdyscyplinarnych i stypendystów Prezesa Rady Ministrów oraz MEN. Wsparcie oferowane w ramach Działania 10.3 *Pomoc stypendialna* odpowiada na te deficyty zarówno poprzez wprowadzenie dodatkowej motywacji dla uczniów zdolnych do podnoszenia swoich umiejętności kluczowych jak i wprowadzenie indywidualnego planu edukacji w kierunku lepszego przygotowania kształcenia ucznia zdolnego do wyzwań na rynku edukacyjnym. Nie zidentyfikowano potrzeb sektora edukacji, które nie zostałyby uwzględnione w typach projektów planowanych do realizacji w ramach Programu. Ostatni deficyt – wsparcie ucznia zdolnego w obszarze nauk humanistycznych – został zaspokojony poprzez wybranie do dofinansowania w okresie objętym ewaluacją kolejnego projektu Województwa Kujawsko-Pomorskiego – *Humaniści na start!*.

Działania realizowane w obszarze pomocy stypendialnej pozostają aktualne w stosunku do zdiagnozowanych potrzeb. W latach 2014-2017 w regionie nastąpił nieznaczny przyrost liczby szkół, które otrzymały certyfikat „Szkoła Odkrywców talentu” z 87 do zaledwie 92 szkół, zaś liczba Miejsc Odkrywców Talentów zwiększyła się jedynie o 1 szkołę z 24 do 25 szkół. Na rok szkolny 2017/2018 w województwie kujawsko-pomorskim przyznano stypendia Prezes Rady Ministrów dla 232 uczniów, podczas gdy w okresie 2014-2016 liczba ta oscylowała wokół 226 osób. Bez wątpienia realizacja

projektów przez Województwo Kujawsko-Pomorskie w ramach RPO WK-P 2014-2020 przyczynia się do promocji wsparcia ucznia zdolnego. Może ona skutkować większą liczbą zgłoszeń regionalnych szkół do konkursu „Szkoła Odkrywców Talentów” czy „Miejsca Odkrywców Talentów”.

5.2.3 Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze pomocy stypendialnej

Wykorzystanie doświadczeń z RPO WK-P 2007-2013

Pytanie badawcze:

4. Czy planując interwencje możliwe do zrealizowania w ramach RPO WK-P 2014-2020 przy konstruowaniu dokumentu oraz kryteriów konkursowych brano pod uwagę rezultaty projektów kluczowych, systemowych i własnych konkursowych Samorządu Województwa dotyczących sektora edukacji, współfinansowanych z RPO WK-P 2007-2013?

Przy programowaniu wsparcia odwołano się do doświadczeń projektu systemowego „Zdolni na start” realizowanego w ramach Poddziałania 9.1.3 *Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. Beneficjentem projektu było Województwo Kujawsko-Pomorskie. Doświadczenie projektowe pozwoliły na określenie wariacji kosztów dokształcania się ucznia zdolnego w zależności od typu szkoły. Ponadto – wiedza zdobyta podczas wdrażania działań w poprzedniej perspektywie finansowej umożliwiła oszacowanie wartości docelowej wskaźników produktu i rezultatu w oparciu o statystyki projektu PO KL. Zrezygnowano z ograniczenia grupy docelowej (poza laureatami olimpiad) do uczniów objętych już indywidualnym programem nauki przed przystąpieniem do projektu. Zdecydowano się raczej na promowanie indywidualizacji pracy z uczniem zdolnym poprzez postawienie obowiązku objęcia nim ucznia, któremu przyznawane jest stypendium. W ten sposób zwiększono dostępność wsparcia oraz rozpowszechniono inicjowanie narzędzia indywidualnego programu rozwoju ucznia zdolnego w szkołach regionu.

Powodzenie wdrażania projektu PO KL *Zdolni na start* skłoniło IZ RPO WK-P 2014-2020 do kontynuacji wsparcia w trybie pozakonkursowym, podnoszącym prestiż przedsięwzięcia oraz gwarantującym pełną dostępność środków pomocowych w skali całego regionu.

Kryteria oceny projektów

Pytanie badawcze:

6. Czy kryteria wyboru projektów i regulaminy konkursów z obszaru edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020 zapewniają wybór projektów, które odpowiadają na aktualne potrzeby edukacyjne wynikające z sytuacji społeczno-gospodarczej regionu?

Biorąc pod uwagę wcześniejsze wnioski pozytywnie należy ocenić system kryteriów oceny WoD i warunki dostępu dla uczniów regionu. Kryterium dostępu „W trakcie otrzymywania stypendium uczeń podlega opiece dydaktycznej nauczyciela, pedagoga szkolnego lub doradcy zawodowego zatrudnionego w szkole ucznia” gwarantuje skuteczność wydatkowania środków. Celem opieki jest pomoc uczniom w dalszym osiąganiu wysokich wyników edukacyjnych, poprzez m.in. wsparcie w wykorzystaniu stypendium na cele edukacyjne, na dalszy rozwój swoich uzdolnień, a także prowadzenie przez nauczyciela monitoringu realizacji indywidualnego planu rozwoju edukacyjnego ucznia. Istotne jest także kryterium „Dla każdego ucznia otrzymującego stypendium zostanie opracowany indywidualny plan rozwoju edukacyjnego”. Oprócz kolejnej kontroli skuteczności wydatkowania środków zapewnia on także promocję i rozpowszechnienie realizacji indywidualizacji pracy z uczniem zdolnym w szkołach województwa kujawsko-pomorskiego.

W Regulaminach naborów uszczegółowiono także sposób liczenia punktacji osiągnięć ucznia istotnej dla określenia wysokości przyznawanego stypendium. Pozytywnie należy ocenić preferowanie

laureatów olimpiad na szczeblu krajowym i międzynarodowym w tej punktacji, co zapewnia udział w projekcie uczniów o najwyższym potencjale rozwoju w danym obszarze.

W Poddziałaniu 10.3.2 RPO WK-P 2014-2020 zastosowano także dodatkowe kryterium oceny. W ramach kryterium ocenie podlega czy projekt zakłada współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym szkół i placówek systemu oświaty, do których uczęszczają uczniowie otrzymujący stypendium. Minimalny zakres współpracy to udział reprezentatywnej grupy przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego w konsultacjach zasad przyznawania stypendium. Udział otoczenia społeczno-gospodarczego w projekcie ma przyczynić się do tego, iż stypendia będą przyznawane w sposób najbardziej odpowiadający oczekiwaniom rynku pracy. Poza tym spodziewanym efektem zastosowane kryterium odpowiada na wyzwanie rozwojowe związane z niewystarczającym wsparciem stypendialnym ucznia zdolnego w przedmiotach zawodowych poza systemem środków regionalnych. Zastosowanie tego kryterium może promować ideę sponsorowania uczniów przez lokalne i regionalne podmioty rynku pracy.

Długofalowa trwałość

Pytanie badawcze:

8. Jaki jest potencjał trwałości uzyskanych efektów (poza okresem trwałości wymagany w ramach RPO WK-P 2014-2020)? Czy beneficjenci i uczestnicy projektów planują kontynuować prowadzone działania po zamknięciu projektu? Jakie są warunki zapewnienia trwałości efektów w skali szkoły/placówki, która pozyskała wsparcie?

Ze względu na status beneficjenta obu projektów realizowanych w ramach pomocy stypendialnej potencjał trwałości wsparcia po zamknięciu projektu należy ocenić jako niewielki. Efekty wsparcia – zdaniem beneficjentów – nie będą utrzymywać się po zakończeniu działań projektowych. Warto jednak podkreślić, że towarzysząca wsparciu promocja osiągania wyników szkolnych może przełożyć się na wzrost liczby uczniów zainteresowanych podniesieniem umiejętności szkolnych. Wprowadzenie obowiązku opracowania przez ucznia we współpracy z opiekunem dydaktycznym indywidualnego planu rozwoju może pociągnąć za sobą rozpowszechnienie tej formy wsparcia ucznia zdolnego w szkołach regionu, nawet bez towarzyszącej mu pomocy stypendialnej.

Województwo Kujawsko-Pomorskie – oprócz projektów Działania 10.3 RPO WK-P 2014-2020 prowadzi pomoc stypendialną dla uczniów osiągających sukcesy sportowe czy artystyczne. Jak wynika z opinii przedstawicieli beneficjenta – realizacja pomocy stypendialnej na skalę założoną w obu projektach Działania 10.3 RPO WK-P 2014-2020 nie byłaby możliwa bez pozyskania wsparcia EFS. Brak dofinansowania skutkowałby porzuceniem jakichkolwiek działań pomocy stypendialnej dla uczniów szkół województwa kujawsko-pomorskiego realizowanej przez beneficjenta. Beneficjent nie zamierza kontynuować wsparcia w skali i formie przewidzianej dla obu projektów Działania 10.3. RPO WK-P 2014-2020 po zakończeniu ich realizacji. Wynika to w pierwszym rzędzie z ograniczeń budżetowych, braku możliwości uwzględnienia kwoty odpowiadającej dofinansowaniu EFS w budżecie województwa. Istotny jest także fakt, iż – mimo ustawowej możliwości fundowania stypendiów na poziomie regionu, ich charakter powinien być akcydentalny, a nie regularny.

5.2.4 Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze pomocy stypendialnej

Pytanie badawcze:

7. W jaki sposób zapewniono w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 wypełnianie zasad horyzontalnych, tj. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zasady zrównoważonego rozwoju?

W obu projektach przewidziano monitorowanie wskaźników polityk horyzontalnych. W momencie przeprowadzania badania nie wykazano jednak ich osiągnięcia.

Zasada równości szans i niedyskryminacji

Równość szans i niedyskryminacja jest zapewniona w projektach poprzez umożliwienie uczestniczenia w stypendium każdemu uczniowi, który spełni warunki do przyznania stypendium (w tym bez względu na niepełnosprawność).

Rozwiązania zastosowane w ramach przyznawania i realizacji stypendium przewidują ułatwienia dla osób o utrudnionej mobilności, m.in. możliwość złożenia wniosku o stypendium drogą pocztową, wykorzystanie elektronicznych narzędzi komunikacji, wypłacanie stypendium na konto bankowe, opiekun dydaktyczny w szkole, do której uczęszcza stypendysta.

W projektach zastosowano również udogodnienia cyfrowe: strona www oraz generatory wniosków spełniające standardy WCAG 2.0.

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn

Z uwagi na brak bariery płci w dostępie do stypendium, w ramach prowadzonych w trakcie realizacji projektu działań, zostały wprowadzone do zasad naboru stypendystów zapisy podkreślające równość dziewcząt i chłopców w dostępie do stypendium.

W kontaktach z uczestnikami projektu, jak i pozostałymi interesariuszami projektu stosowany jest język wrażliwy na płeć oraz tak zwana personalizacja korespondencji, by nie urazić przedstawicieli żadnej z płci.

Z zasadą równości płci został zapoznany personel odpowiedzialny za zarządzanie projektami - posiada on odpowiednią wiedzę w zakresie obowiązku przestrzegania zasady równości szans kobiet i mężczyzn i potrafi stosować tę zasadę w codziennej pracy przy projektach. Przy doborze personelu obsługującego zadania w projektach brane pod uwagę były kwalifikacje i doświadczenie kandydatów, bez względu na płeć. Osoby zaangażowane w realizację projektu mają możliwość ustalenia elastycznej formy pracy, umożliwiającej godzenie życia zawodowego i rodzinnego.

Zasada zrównoważonego rozwoju

Zasada zrównoważonego rozwoju jest realizowana poprzez zapewnienie stosowania ekologicznych materiałów, np. papier i materiały biurowe pochodzące z recylingu. Ponadto, członkowie personelu projektowego zostali poinformowani o sposobach oszczędzania energii przy realizacji projektu.

5.3 Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz pomocy stypendialnej

5.3.1 Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze pomocy stypendialnej

Skuteczność poszczególnych typów działań

Pytania badawcze:

9. Jakie typy działań podejmowanych w projektach z obszaru edukacji dominują w ramach RPO WK-P 2014-2020? (...)

10. Które typy projektów są najbardziej skuteczne, tzn. osiągnęły najlepsze efekty (analiza postępu rzeczowego wskaźników)?

12. Jakie czynniki o charakterze egzogennym i endogennym wpływają lub mogą wpłynąć na skuteczność realizacji projektów z obszaru edukacji?

W ramach pomocy stypendialnej realizowany jest tylko jeden typ projektu, obejmujący pomoc stypendialną, której towarzyszy opracowanie indywidualnego programu rozwoju ucznia. Nie zidentyfikowano barier realizacyjnych, ani ryzyka niezrealizowania przez ucznia opracowanego wspólnie z opiekunem dydaktycznym programu rozwoju, które mogłoby skutkować koniecznością

oddania stypendium. Ewentualne wycofanie się przez ucznia z programu spowodowane czynnikami losowymi nie stanowi zagrożenia nieosiągnięcia celów obu Poddziałów ze względu na wieloletniość projektu przy zastosowaniu rocznego etapowania wsparcia. W kolejnych naborach wniosków stypendialnych odnotowano wyższe zainteresowanie niż alokacja na nie przeznaczona.

W Poddziałaniu 10.3.1 *Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów rozwijających kompetencje kluczowe* - na dzień 30.06.2018 roku wykazano w zatwierdzonych wnioskach o płatność osiągnięcie 60% zakładanej w projekcie Prymusi Pomorza i Kujaw I wartości docelowej wskaźnika produktu *Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty, którzy otrzymali stypendium*. Wskaźnik rezultatu *Liczba uczniów szkół i placówek objętych programem stypendialnym, którzy zrealizowali indywidualny plan rozwoju edukacyjnego* osiągnięty został w 45%. Biorąc pod uwagę, iż projekt został przewidziany do realizacji do końca 2023 roku osiągnięcie celów Poddziałania 10.3.1 RPO WK-P 2014-2020 nie jest zagrożone.

Jak wynika z informacji kwartalnej z realizacji RPO WK-P 2014-2020 na koniec III kwartału osiągnięto 100% zakładanej w projekcie wartości docelowej wskaźnika produktu *Liczba uczniów objętych wsparciem stypendialnym w programie* (622 osoby). W skali całego Programu oznacza to osiągnięcie 41% wartości docelowej wskaźnika produktu dla Poddziałania 10.3.2 RPO WK-P 2014-2020. Ze względu na tryb wdrażania działań projektowych (zakończenie ich wraz z końcem roku szkolnego 2018/2019), nie wykazano osiągnięcia wskaźnika rezultatu *Liczba uczniów szkół i placówek objętych programem stypendialnym, którzy zrealizowali indywidualny plan rozwoju edukacyjnego*.

5.3.2 Dodatkowe efekty realizacji wsparcia pomocy stypendialnej

Potencjał sieciowania szkół i placówek

Pytanie badawcze:

16. W jakim zakresie realizacja projektów wpłynęła na zwiększenie współpracy z otoczeniem? Czy powstały sieci współpracy międzyszkolnej? Jaki jest potencjał dyfuzji rezultatów, doświadczeń projektowych poza szkoły biorące udział w projekcie?

W przypadku wsparcia pomocy stypendialnej dla uczniów szkół kształcenia ogólnego nie zidentyfikowano wpływu realizacji projektów na zwiększenie współpracy szkół, których uczniowie uczestniczą w projekcie z otoczeniem zewnętrznym. Zdaniem badanego beneficjenta projektu Poddziałania 10.3.2 *Stypendia dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych* wsparcie stypendialne uczniów szkół zawodowych ma wysoki potencjał sieciowania współpracy szkół i placówek, których uczniowie uczestniczą w projekcie ze względu na pionierski w skali regionu charakter działań oraz konieczność uwzględniania opinii pracodawców i lokalnych przedsiębiorców przy opracowywaniu indywidualnego planu rozwoju ucznia. Według wiedzy beneficjenta szkoły, których uczniowie uczestniczą w projekcie kontaktują się ze sobą w zakresie standardów opracowywania indywidualnych planów rozwoju. Potencjał dyfuzji rezultatów projektu poza szkoły biorące udział w projekcie zależy w dużej mierze od promocji indywidualizacji rozwoju uczniów zdolnych w szkolnictwie zawodowym.

REKOMENDACJA. Zaleca się promowanie rezultatów projektów z obszaru pomocy stypendialnej w zakresie istotności opracowania indywidualnych planów rozwoju dla wzmocnienia trwałości ich efektów i wzmocnienia efektu ich oddziaływania na pozostałe szkoły w regionie.

Pytanie badawcze:

17. Jaka jest komplementarność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w relacji do inwestycji ze środków krajowych i europejskich w perspektywie 2007-2013 oraz w relacji do inwestycji i działań wdrażanych w bieżącej perspektywie poza RPO WK-P 2014-2020?

Projekt Prymus Pomorza i Kujaw I, realizowany w ramach Poddziałania 10.3.1 stanowi kontynuację działań prowadzonych w ramach projektu systemowego Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Zdolni na start”, realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL. Jest on komplementarny wobec wsparcia stypendialnego oferowanego w skali krajowej uczniom zdolnym w obszarze nauk matematycznych i przyrodniczych takich jak: program stypendialny „Marzenie o Nauce”, oferowany uczniom z miejscowości liczących poniżej 30 000 mieszkańców przez Edukacyjną Fundację im. prof. Romana Czerneckiego EFC, stypendium Fundacji Efekt Motyla, „Mistrzowie Matematyki – Program stypendialny dofinansowany przez Fundację mBanku” oferowany uczniom powiatu bydgoskiego, Stypendia Towarzystwa Szkół Zjednoczonego Świata, stypendium Fundacji Orlen – Dar Serca „Mistrzowie chemii”, stypendium Fundacji itp. Pomoc stypendialna RPO WK-P 2014-2020 pozostaje także komplementarna wobec ogólnopolskiego Stypendium Prezesa Rady Ministrów. Przyjęty do dofinansowania projekt *Humaniści na start!* wypełnia lukę w programach stypendialnych, które – poza systemem stypendiów rządowych – sporadycznie tylko finansują osiągnięcia w przedmiotach humanistycznych (wspomniane wcześniej „Marzenie o Nauce”, Program Klasa, realizowany przez BGŻ, program Fundacji IKEA Family).

Oba projekty Prymusi Zawodu Kujaw i Pomorza nie mają swojego odpowiednika w ogólnodostępnej czy też regionalnej ofercie stypendiów. Brak jest stypendiów skierowanych do uczniów zdolnych w przedmiotach zawodowych. Projekty Poddziałania 10.3.2 RPO WK-P 2014-2020 odpowiadają na lukę wsparcia stypendialnego tej kategorii uczniów.

5.3.3 Efektywność kosztowa wsparcia pomocy stypendialnej

Pytania badawcze:

13. Które typy projektów są najbardziej efektywne, tj. mierzone stosunkiem poniesionych nakładów do osiągniętych efektów?

14. Czy efekty podobne do uzyskanych w projektach z obszaru edukacji można było osiągnąć bez wsparcia środkami Programu lub przy niższych nakładach?

Pomoc stypendialna w ramach Działania 10.3 RPO WK-P 2014-2020 wdrażana jest w jednym typie projektu według ściśle określonego taryfikatora kosztu jednostkowego stypendium wynikającego z miejsca uczestnika na liście rankingowej wyników w nauce. Nie można więc wnioskować o zróżnicowaniu efektywności kosztowej wsparcia.

Jak wynika z badania beneficjentów, bez pozyskania wsparcia EFS nie byłoby możliwe rozpoczęcie wsparcia czy uruchomienie projektu nawet w ograniczonej skali. Przyjęty w ramach Programu taryfikator wsparcia, zakładający, iż 70% stypendystów uzyska najniższą z zakładanych w regulaminie wysokość pomocy stypendialnej świadczy o zachowaniu wysokiej efektywności kosztowej. W przypadku uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i zasadniczych szkół zawodowych próg ten stanowi jednocześnie najniższą możliwą wartość jednostkową stypendium wynikającą z Wytocznych dotyczących wsparcia w obszarze edukacji. W przypadku szkół średnich przyjęto próg jednostkowy najniższej wartości stypendium wyższy o 50 zł co wynika z doświadczeń projektu PO KL „Zdolni na start” i wiedzy beneficjenta dotyczącej różnicowania się kosztów podnoszenia umiejętności ucznia zdolnego w zależności od typu szkoły.

5.3.4 Wpływ wsparcia w obszarze pomocy stypendialnej na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020

Pytanie badawcze

18. W jakim zakresie wsparcie RPO WK-P wpływa/wpłyne na wysokość wskaźników rezultatu strategicznego Programu w obszarze edukacji i rynku pracy? W jakim zakresie wpłynie na osiągnięcie wskaźników SRWK-P Plan Modernizacji 2020? W jakim zakresie przyczyni się do realizacji celów Strategii Europa 2020?

Wsparcie w ramach Działania 10.3. RPO WK-P 2014-2020 nie wpływa istotnie na wskaźniki rezultatu strategicznego OP X Innowacyjna Edukacyjna dla celu szczegółowego: *Rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy (umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętności posługiwania się językami obcymi, w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin, TIK, umiejętność rozumienia, kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy), doradztwo edukacyjno-zawodowe, rozwijanie zindywidualizowanego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz rozwijanie kompetencji uczniów niezbędnych na rynku poprzez staże zawodowe (Poddziałanie 10.3.1) oraz dla celu szczegółowego pn. Zwiększenie szans na zatrudnienie uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w szczególności poprzez podniesienie efektywności kształcenia zawodowego, jak również poprzez rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy (umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętności posługiwania się językami obcymi, w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin, TIK, umiejętność rozumienia, kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy) (Poddziałanie 10.3.2). Nieznaczne oddziaływanie wsparcia na wzrost liczby uczniów, którzy nabywają kompetencje kluczowe (Poddziałanie 10.3.1) oraz na wzrost liczby uczniów szkół kształcenia zawodowego pracujących lub uczących się 6 miesięcy po zakończeniu programu (Poddziałanie 10.3.2) wynika z objęcia wsparciem uczniów zdolnych, posiadających wyższe kompetencje kluczowe i wyższy potencjał zatrudnienia niż pozostali uczniowie, objęci wsparciem RPO WK-P 2014-2020. Z tych samych powodów nie można odnotować potencjalnego wpływu pomocy stypendialnej na wskaźnik Strategii Europa 2020 odnoszący się zmniejszenia liczby uczniów kończących przedwcześnie naukę oraz na wskaźniki zatrudnienia.*

Pomoc stypendialna oferowana w ramach Poddziałania 10.3.1 RPO WK-P 2014-2020 oddziałuje na wskaźnik SRWK-P 2014-2020 *Studenci szkół wyższych na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych na 10 000 mk.* Przy przyjęciu założenia, iż wspierani uczniowie wybierają będą kierunki studiów odpowiadające indywidualnemu programowi rozwoju opracowanemu w ramach wsparcia (nauki matematyczne i przyrodnicze), należy przyjąć, iż wkład Programu w osiągnięcie zakładanego przyrostu wskaźnika z 90 do 129 osób na 10 000 mieszkańców oscylować będzie wokół 0,5%.

5.4 Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru pomocy stypendialnej

Pytania badawcze:

19. Jakie bariery i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji występują w ramach RPO WK-P 2014-2020?
20. Jak można wskazać dobre praktyki z realizacji projektów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji?

W trakcie realizacji projektów Działania 10.3 *Pomoc stypendialna* nie odnotowano trudności w osiąganiu wskaźników produktu i rezultatu ani w wydatkowaniu środków.

Należy podkreślić, iż dobrą praktyką w zakresie pomocy stypendialnej mogą być dwa projekty: wybrany do dofinansowania w okresie objętym ewaluacją projekt *Humaniści na start!* oraz projekt Poddziałania

10.3.2 *Prymusi Zawodu Pomorza i Kujaw*. Kryterium ich wyróżnienia jest wypełnianie luki w ofercie ogólnopolskich i regionalnych programów stypendialnych, które na ogół wspierają uczniów uzdolnionych w obszarze nauk przyrodniczych i matematycznych. Wsparcie stypendialne dla uczniów zdolnych w przedmiotach zawodowych jest ponadto kolejnym czynnikiem podnoszącym prestiż kształcenia zawodowego w regionie.

5.5 Pomoc stypendialna – wnioski i rekomendacje

Pomoc stypendialna oferowana w ramach RPO WK-P 2014-2020 realizuje cele strategiczne województwa w obszarze edukacji poprzez rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów, wyrównywanie szans edukacyjnych, zwiększanie prestiżu szkolnictwa zawodowego i poprawę miejsca regionu w rankingu województw rozwijających talenty uczniów. Wsparcie Programu umożliwia przeprowadzenie pomocy stypendialnej na szeroką skalę, niespotykaną dotychczas w województwie kujawsko-pomorskim. Jego trwałość nie jest jednak zabezpieczona ze względu na silne uzależnienie regionalnej pomocy stypendialnej od zewnętrznych źródeł finansowania. Wzmocnienia wymaga promocja wartości dodanej wsparcia jaką jest opracowywanie indywidualnych planów rozwoju uczniów uzyskujących stypendium.

REKOMENDACJA: Wartość ta powinna być rozwijana poprzez promowanie instrumentu indywidualizacji pracy z uczniem zdolnym w szkołach województwa kujawsko-pomorskiego również poza mechanizmem stypendialnym.

Projekty Działania 10.3 *Pomoc stypendialna* charakteryzują się wysoką skutecznością osiągania celów Programu przy maksymalnej efektywności kosztowej, wynikającej ze struktury wysokości przyznawanych stypendiów. Przy programowaniu wsparcia korzystano z doświadczeń projektu systemowego PO KL „Zdolni na start”. Projekt Poddziałania 10.3.2 RPO WK-P 2014-2020 pn. *Prymusi Zawodu Pomorza i Kujaw* oraz wybrany do dofinansowania w okresie objętym ewaluacją projekt Poddziałania 10.3.1 RPO WK-P 2014-2020 pn. *Humaniści na start!* wypełniają lukę w ofercie stypendiów dostępnej dla uczniów województwa kujawsko-pomorskiego.

6 KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

6.1 Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze kształcenia zawodowego

W ramach RPO WK-P 2014-2020 wsparcie skierowane do obszaru kształcenia zawodowego realizowane jest zarówno infrastrukturalnie (Poddziałanie 6.3.2 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego*, Poddziałanie 6.4.3 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT*), jak i kompetencyjnie (Poddziałanie 10.1.3 *Kształcenie zawodowe w ramach ZIT*, Poddziałanie 10.2.3 *Kształcenie zawodowe*).

Celem wsparcia **infrastruktury kształcenia zawodowego** jest poprawa jakości usług edukacyjnych w zakresie szkolnictwa zawodowego poprzez stworzenie w szkołach zawodowych warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej. Założono, iż w wyniku wsparcia infrastrukturalnego zwiększy się potencjał tych szkół w zakresie oferty edukacyjnej, procesu dydaktycznego oraz jakości kształcenia.

Wsparcie infrastruktury kształcenia zawodowego w ramach RPO WK-P 2014-2020 obejmuje inwestycje w infrastrukturę edukacyjną i szkoleniową szkół, wyższych szkół zawodowych oraz centrów i placówek prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne, polegające na: budowie, rozbudowie, nadbudowie i wyposażeniu w bazę dydaktyczną nowych obiektów, a także przebudowie, adaptacji, modernizacji, remoncie i wyposażeniu w bazę dydaktyczną już istniejących obiektów, ukierunkowane na tworzenie i rozwój warsztatów/pracowni kształcenia praktycznego w branżach zgodnych z potrzebami rynku pracy, w tym z inteligentnymi specjalizacjami określonymi w RIS.

Celem wsparcia **edukacji zawodowej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego** jest zwiększenie szans na zatrudnienie uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w szczególności poprzez podniesienie efektywności kształcenia zawodowego oraz podniesienie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów szkół kształcenia zawodowego na rynku pracy. Założono, iż cel ten będzie realizowany we współpracy szkół z pracodawcami, instytucjami rynku pracy, szkołami wyższymi i innymi podmiotami otoczenia społeczno-gospodarczego. Projekty możliwe do realizacji obejmują współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym prowadzącą do rozwoju kształcenia zawodowego, organizację wysokiej jakości staży i praktyk zawodowych dla uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, w tym doskonalenie kompetencji opiekunów praktykantów i stażystów.

Wsparcie infrastrukturalne jest zaawansowane, zakontraktowano 38% alokacji przeznaczonej na Poddziałanie 6.3.2 i 54% alokacji Poddziałania 6.4.3²⁹. W Poddziałaniu 6.3.2 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego* podpisano 18 umów. Łącznie zakontraktowano prawie 61 mln zł, w tym dofinansowanie UE ponad 43,0 mln zł. Natomiast W Poddziałaniu 6.4.3 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT* łącznie podpisano 4 umowy o łącznej wartości 21,4 mln zł, w tym dofinansowanie UE prawie 15,8 mln zł.

W ramach wsparcia kompetencyjnego zaangażowano w Poddziałaniu 10.1.3 i w Poddziałaniu 10.2.3 odpowiednio 33% i 25% alokacji³⁰. W ramach Poddziałania 10.1.3 *Kształcenie zawodowe w ramach ZIT* realizowano 4 projekty o łącznej kwocie 9,4 mln zł, w tym dofinansowanie UE 8 mln zł. W Poddziałaniu

²⁹ Wielkość alokacji pochodzi z Indykatywnego Planu finansowego z SZOOP (czerwiec 2018). Wartość alokacji w złotych przeliczono wg kursu 1 euro = 4,203 zł, zgodnie z tabelą wydatków kwalifikowalnych z czerwca 2018 roku.

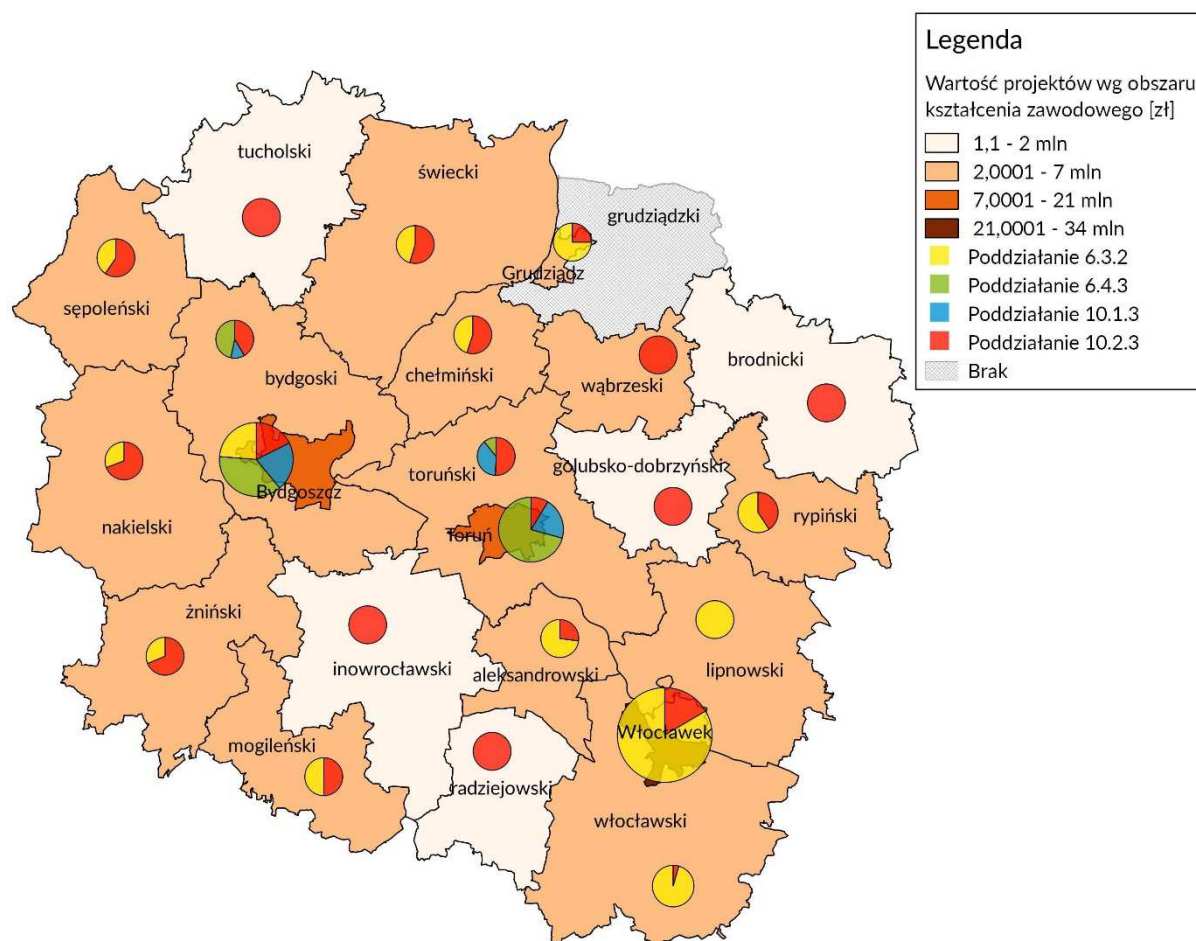
³⁰ Wielkość alokacji pochodzi z Indykatywnego Planu finansowego z SZOOP (czerwiec 2018). Wartość alokacji w złotych przeliczono wg kursu 1 euro = 4,203 zł, zgodnie z tabelą wydatków kwalifikowalnych z czerwca 2018 roku.

10.2.3 *Kształcenie zawodowe* realizowanych jest 36 projektów. Łączna wartość dofinansowania wdrażanych interwencji wynosi prawie 42,49 mln zł, w tym 36,11 mln zł dofinansowania UE.

Ogółem na dzień 30 kwietnia 2018 roku realizowanych było 40 projektów w obszarze wsparcia kompetencyjnego i 22 projekty w obszarze wsparcia infrastrukturalnego.

Projekty o najwyższej wartości realizowano we Włocławku, Bydgoszczy i Toruniu, natomiast o najniższej wartości w powiecie brodnickim, golubsko-dobrzyńskim, radziejowskim, inowrocławskim i tucholskim.

Mapa 12 Rozkład terytorialny liczby i wartości dofinansowania projektów w obszarze kształcenia zawodowego [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia 2018 roku; wielkość wykresu kołowego odzwierciedla wartość wsparcia

Najwięcej projektów odnotowano w Bydgoszczy (10), a najmniej (po 1) w powiecie lipnowskim, brodnickim i golubsko-dobrzyńskim. W powiecie grudziądzkim nie realizowano żadnego projektu dotyczącego edukacji zawodowej.

W ramach EFRR realizowano po 3 projekty w Bydgoszczy i powiecie mogileńskim, po 2 projekty w Grudziądzu i powiecie aleksandrowskim oraz po 1 projekcie we Włocławku, Toruniu i w powiatach: nakielskim, bydgoskim, chełmińskim, żnińskim, toruńskim, rypińskim, świeckim, sępoleńskim, włocławskim i lipnowskim.

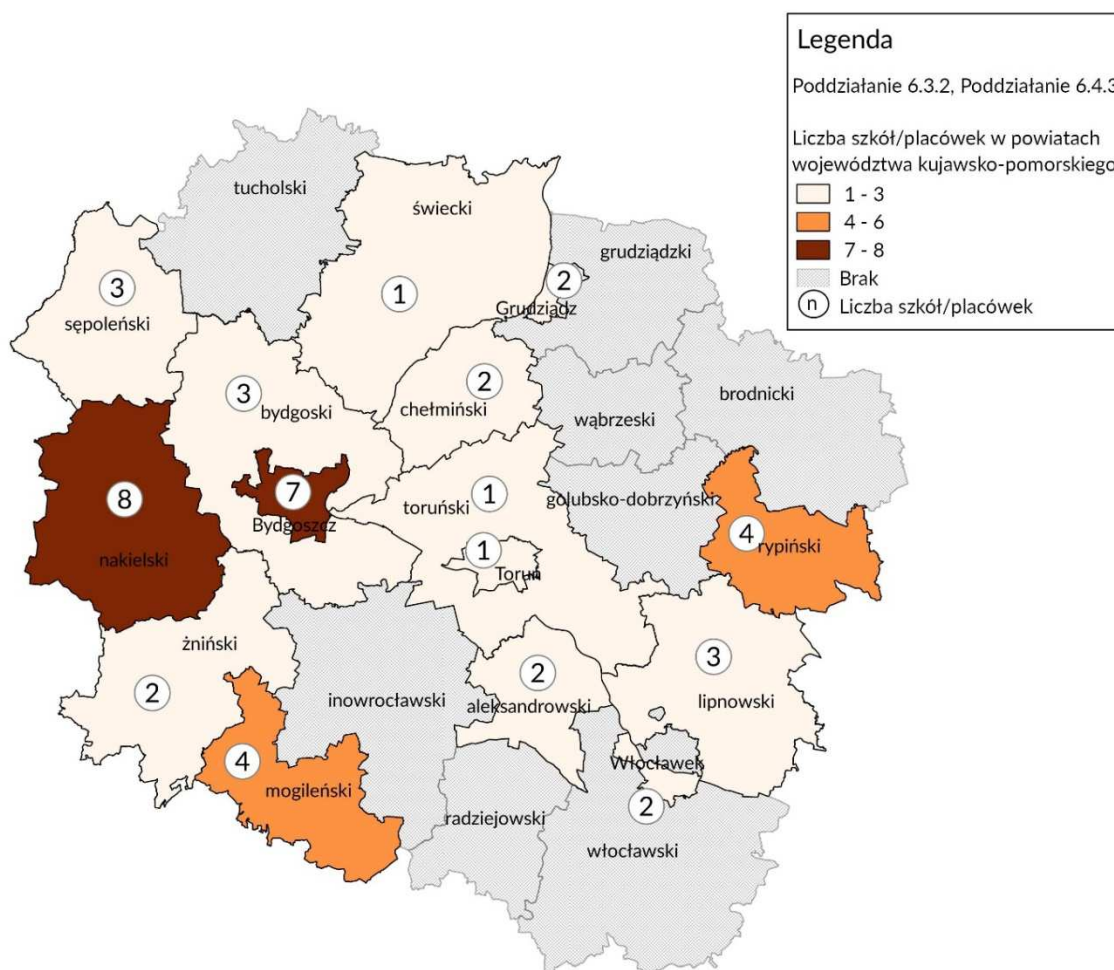
W ramach EFS, najwięcej – 7 projektów – realizowano w Bydgoszczy, a w powiecie nakielskim i bydgoskim realizowano po 4 projekty. W Toruniu i Włocławku oraz w powiecie mogileńskim,

chełmińskim, żnińskim, toruńskim, wąbrzeskim i radziejowskim realizowano po 3 projekty, a w mieście Grudziądz oraz w powiecie aleksandrowskim, rypińskim, świeckim, sępoleńskim, inowrocławskim i tucholskim po 2 projekty.

Analiza rozkładu terytorialnego projektów kompetencyjnych i infrastrukturalnych RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji zawodowej wskazuje na wysoki stopień komplementarności międzyfunduszowej. Jej brak odnotowano jedynie w powiecie lipnowskim (wyłącznie projekt infrastrukturalny), tucholskim, wąbrzeskim, golubsko-dobrzyńskim, brodnickim, radziejowskim, inowrocławskim (wyłącznie projekty kompetencyjne współfinansowane z EFS). Należy w tym miejscu podkreślić, że powiat lipnowski złożył wniosek o uzyskanie komplementarnego dofinansowania na wsparcie kompetencyjne w ramach Poddziałania 10.2.3 *Kształcenie zawodowe*. Został on odrzucony na etapie oceny formalno-merytorycznej.

Wsparciem infrastrukturalnym objęto 45 szkół i placówek kształcenia zawodowego, w tym 35 w ramach Poddziałania 6.3.2 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego* oraz 10 w ramach Poddziałania 6.4.3 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT*. Wsparcie infrastrukturalne koncentruje się w centralnych i zachodnich powiatach regionu. Najwięcej szkół zostało nim objętych w powiecie nakielskim oraz w mieście Bydgoszcz. Rozkład terytorialny szkół przedstawiono poniżej.

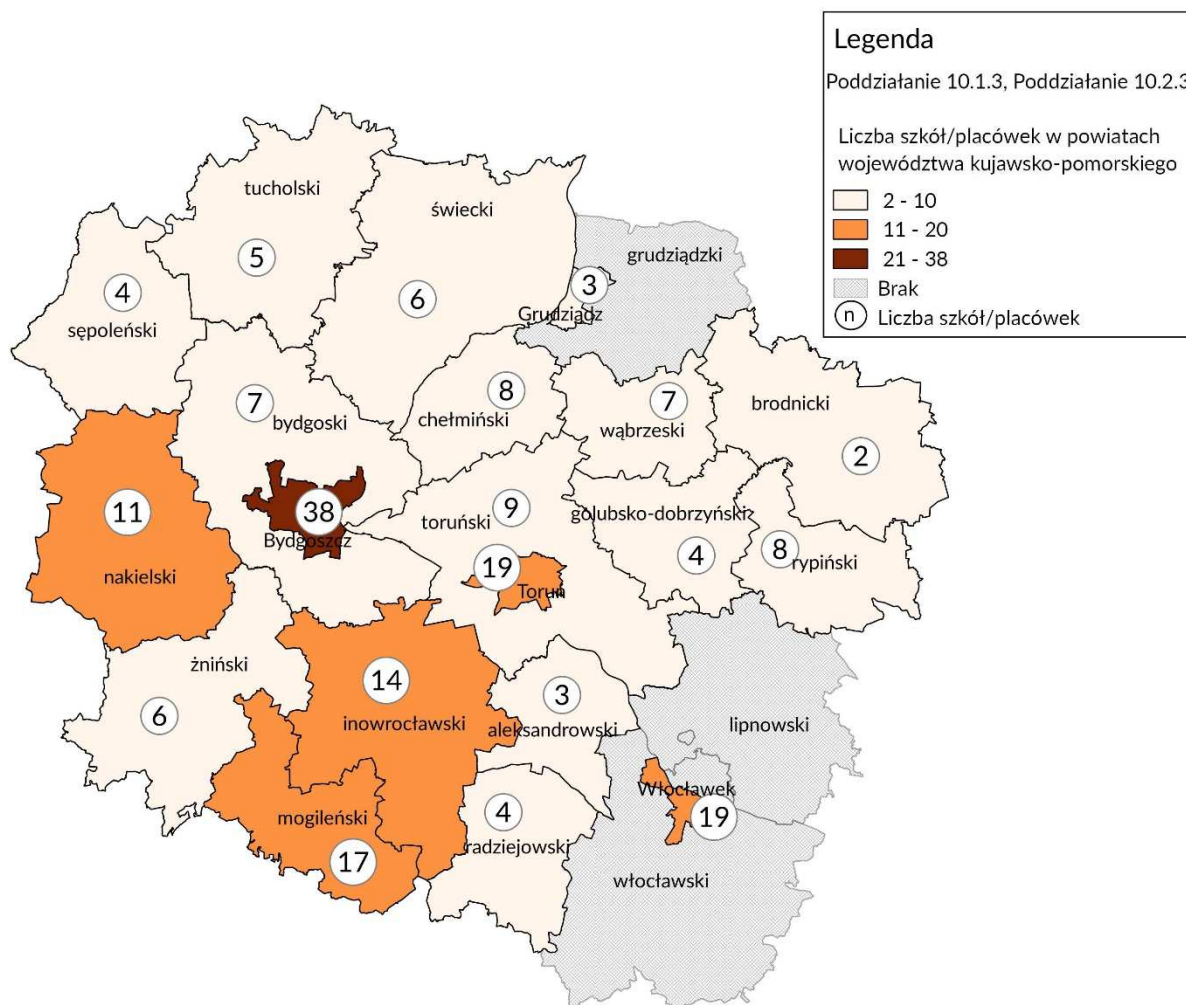
Mapa 13 Liczba szkół/ placówek objętych wsparciem w Poddziałaniu 6.3.2 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego* oraz Poddziałaniu 6.4.3 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT*

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy szkół biorących udział w projektach - dane pozyskane od beneficjentów (sierpień 2018).

Z kolei wsparcie kompetencyjne skierowano do uczniów 194 szkół i placówek, w tym 31 w ramach Poddziałania 10.1.3 *Kształcenie zawodowe w ramach ZIT* oraz 163 w ramach Poddziałania 10.2.3 *Kształcenie zawodowe*. Wsparcie kompetencyjne realizowane jest w niemal wszystkich powiatach województwa kujawsko-pomorskiego, z wyjątkiem powiatu lipnowskiego, włocławskiego i grudziądzkiego. Najwięcej szkół jest nim objętych w miastach: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek oraz w powiatach: mogileńskim, inowrocławskim i nakielskim. Rozkład terytorialny szkół/ placówek przedstawiono poniżej.

Mapa 14 Liczba szkół/ placówek objętych wsparciem w Poddziałaniu 10.1.3 *Kształcenie zawodowe w ramach ZIT* oraz Poddziałaniu Poddziałanie 10.2.3 *Kształcenie zawodowe*

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy szkół biorących udział w projektach - dane pozyskane od beneficjentów (sierpień 2018).

6.2 Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze kształcenia zawodowego w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu

6.2.1 Analiza sytuacji w obszarze kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim

Pytania badawcze:

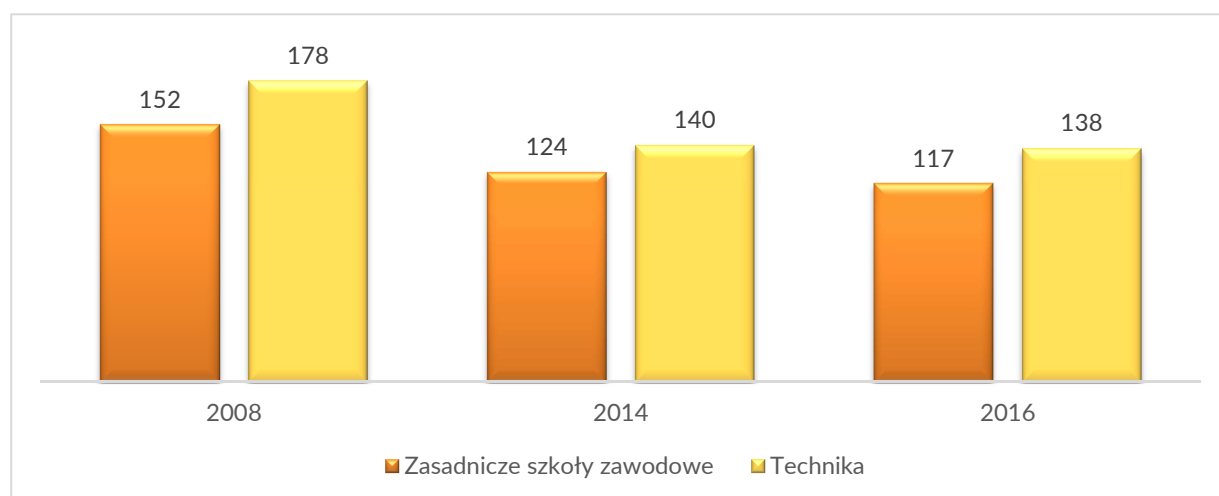
1. Jaka jest dynamika zmian w obszarze edukacji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ostatnich kilku latach?

5. Czy realizując działania w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji brano pod uwagę analizy aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu?³¹

Kształcenie zawodowe w województwie kujawsko-pomorskim jest zróżnicowane terytorialnie. W latach 2015-2016 najpopularniejsze było w powiatach: bydgoskim, chełmińskim, mogileńskim, radziejowskim i tucholskim, w których ponad 65% absolwentów stanowiły osoby kończące szkoły prowadzące kształcenie zawodowe. W pięciu powiatach (aleksandrowskim, grudziądzkim, lipnowskim, świeckim i toruńskim) przeważało kształcenie ogólnokształcące.

W województwie kujawsko-pomorskim – podobnie jak w większości województw w kraju – w ostatnich 10 latach można zaobserwować spadek liczby szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Tendencja ta – jak wynika z analiz KOWEziU³² najsilniejsza w latach 1998-2008 – utrzymuje się w również w okresie wdrażania RPO WK-P 2014-2020.

Wykres 19 Liczba szkół kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim w roku: 2008, 2014, 2016

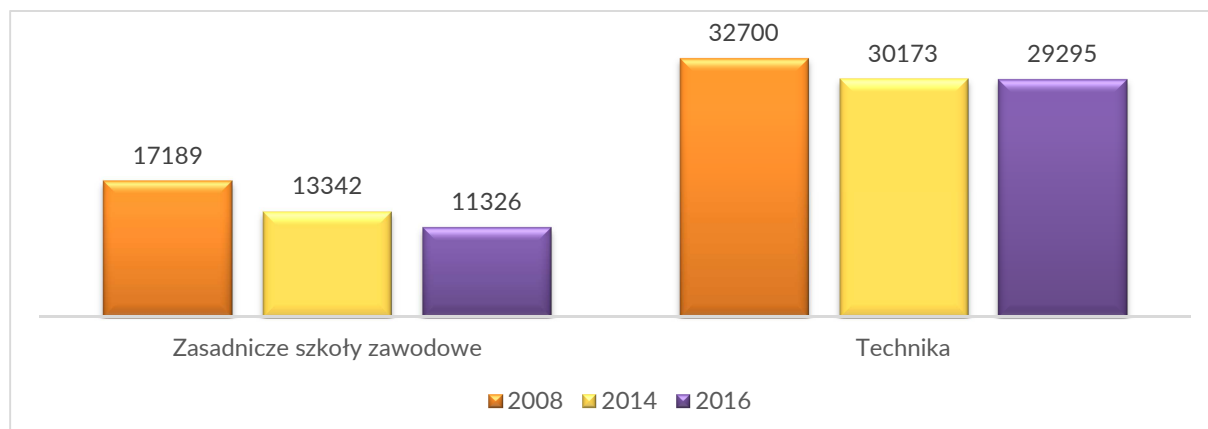
Źródło: BDL. Województwo kujawsko-pomorskie – podregiony, powiaty, gminy

Spadkowi liczby szkół zawodowych w regionie towarzyszy spadek liczby uczniów. Najsilniejszy jest w zasadniczych szkołach zawodowych (obecnie szkołach branżowych I stopnia). W latach 2008-2016 wyniósł 34%, przy zmniejszeniu liczby uczniów technikum wynoszącym zaledwie 8%.

³¹ Numeracja pytań zgodna z raportem metodologicznym.

³² Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce, KOWEziU 2013.

Wykres 20 Liczba uczniów szkół kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim w roku: 2008, 2014, 2016

Źródło: BDL

Najwięcej techników odnotowano w Bydgoszczy (35), w Toruniu (13), powiecie inowrocławskim (11), nakielskim (9), Grudziądzu (8), powiecie świeckim (9), Włocławku (8), powiecie radziejowskim (7). W roku 2016 najwięcej zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia) znajdowało się w następujących lokalizacjach: Bydgoszcz (15), powiat nakielski (10), Włocławek (9), Toruń (8), powiaty: inowrocławski, żniński (7).

Jak wynika z analiz przeprowadzonych na potrzeby programowania RPO WK-P 2014-2020³³, w województwie odnotowano znaczące różnicowanie liczby uczniów szkół kształcenia zawodowego. Najniższe wartości wskaźnik liczba uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe przyjmował w powiatach położonych głównie we wschodniej i środkowej części województwa oraz powiatach o małej liczbie ludności. W roku 2016 najmniejsza liczba uczniów występowała w powiatach: golubsko-dobrzyńskim (694 uczniów), wąbrzeskim (620), toruńskim (480) i grudziądzkim (113). Między 2007 r. a 2016 r. większość powiatów województwa charakteryzowała się spadkiem liczby uczniów szkół zawodowych. Największe spadki nastąpiły w powiecie inowrocławskim i Toruniu. Jedyne powiaty, w których w badanym okresie następowały pozytywne zmiany to Bydgoszcz, powiat nakielski, rypiński, golubsko-dobrzyński, mogileński.

Analizy zróżnicowania terytorialnego wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020 przedstawione we wcześniejszym rozdziale wskazują na brak jego wyraźnej koncentracji ze względu na dynamikę liczby szkół, czy uczniów. Tendencję tę należy uznać za prawidłową w świetle przedstawionego wyżej generalnego spadku znaczenia szkolnictwa zawodowego w regionie. Należy podkreślić przy tym, iż struktura wsparcia RPO WK-P 2014-2020 koncentruje się w powiatach, w których występuje największa liczba szkół kształcenia zawodowego.

Systemowa marginalizacja szkolnictwa zawodowego nie wynikała ze zmian demograficznych. W latach największego spadku liczby szkół zawodowych odnotowano bowiem wyż demograficzny. Problem sytuacji szkolnictwa zawodowego związany był raczej ze spowolnieniem gospodarczym w latach 1997-2002 i likwidacją wielu miejsc pracy. Upadały zakłady, które utrzymywały szkoły kształcenia zawodowego i zapewniały zatrudnienie absolwentom. Jednocześnie zarówno w politykach publicznych, jak i w społeczeństwie pojawiło się przekonanie, że tylko wykształcenie wyższe, ewentualnie

³³ Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa kujawsko-pomorskiego w obszarach oddziaływania EFS w latach 2007-2015, Toruń 2016.(8),

maturalne, gwarantuje godne życie. Szkoły prowadzące kształcenie zawodowe zaczęły być postrzegane jako miejsca dla uczniów najstabszych, nie mających ambicji edukacyjnych i nie radzących sobie w innych formach kształcenia. Traciły prestiż i moc edukacyjną³⁴. Jednocześnie absolwenci szkół zawodowych zarabiali relatywnie niewiele, bo rynek przesycony był robotnikami i rzemieślnikami. Poszukiwane były kwalifikacje potrzebne w warunkach nowoczesnej gospodarki, opartej o wyższe technologie oraz w zakresie usług, których dotyczą nowe zjawiska konsumenckie (np. mechatronicy, marketingowcy). W kolejnych latach, tj. 2004-2010, wybieraniu liceów sprzyjało obniżenie wymagań wobec kandydatów do tego typu szkół, w warunkach zwiększonej konkurencji między placówkami w zabieganiu o ucznia. W dużym stopniu wpłynął na to rozpoczynający się niż demograficzny. Kolejną przyczyną wpływającą na spadek zarówno podaży, jak i popytu w szkolnictwie zawodowym było niedostosowanie kształcenia do wymagań rynku pracy.

W literaturze przedmiotu często diagnozowano wysokie niedostosowanie profili kształcenia z lokalizacją dostępnych miejsc pracy. Na powolny charakter zmian oferty edukacyjnej wpływa fakt, że szkoły opierają ją o posiadane zasoby: kompetencje nauczycieli, wyposażenie placówek i ograniczone środki na inwestycje w nowe zawody. Organizacja nauki w oparciu o zatrudnioną kadrę jest koniecznością wynikającą nie tylko z regulacji zawodu nauczyciela, ale i z niedoboru wykwalifikowanych nauczycieli – dyrektorzy doświadczają trudności w ich rekrutacji i utrzymaniu w placówce, co wiąże się z niską atrakcyjnością zawodu nauczyciela na rynku pracy, w tym z niewystarczającym systemem motywacyjnym. Inne bariery związane z pozyskiwaniem nauczycieli zawodu związane są z nieatrakcyjnymi warunkami pracy (niewystarczająco przygotowane pracownie, niska płaca, ograniczone możliwości awansu zawodowego)³⁵.

Zdecydowanie za rzadko dyrektorzy szkół kierują się wynikami analizy zapotrzebowania na zawody na lokalnym lub regionalnym rynku pracy, z drugiej strony przedstawiciele szkół dążą do utrzymania struktury organizacyjnej szkoły ze względu na wysokie koszty jej reorganizacji (przygotowanie nowych pracowników, wspomniane wyżej braki kadrowe)³⁶. Do ważnych uwarunkowań kształtujących ofertę szkół należą też preferencje kandydatów i konkurowanie o nich pomiędzy szkołami. Jeżeli preferencje kandydatów nie wynikają ze znajomości przez nich rynku pracy i oczekiwań pracodawców, to przekłada się na strukturę kształcenia niedopasowaną do rynku pracy³⁷.

Istotnym czynnikiem wpływającym na sytuację szkolnictwa zawodowego w ostatnich latach jest niekorzystny algorytm dzielenia subwencji oświatowej, który nie zachęcał organów prowadzących do utrzymywania szkół zawodowych, wymagających droższej bazy dydaktycznej. Samorządy otrzymywały, w przeliczeniu na ucznia, takie same środki na każdą szkołę kształcenia zawodowego, niezależnie od jej profilu. Subwencja dla szkół prowadzących kształcenie zawodowe jest średnio o 15% wyższa niż w przypadku szkół ogólnokształcących i wystarcza na funkcjonowanie szkół, które nie potrzebują modernizacji zaplecza warsztatowego i specjalistycznego. Tak więc samorządy łatwiej decydowały o zamykaniu placówek, które nauczały w zawodach wymagających dużych inwestycji. Dodatkowo

³⁴ Ewaluacja stopnia osiągnięcia wskaźników Priorytetu IX PO KL Działania 9.2 Podniesienie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego. Agrotec, Warszawa 2011.

³⁵ Chłoń-Domińczak, A., Dębowski, H., Drogosz-Zabłocka, E., Dybaś, M., Holzer-Żelazowska, D., Maliszewska, A. i inni. (2012). Edukacja zawodowa w Polsce. W M. Federowicz i A. Wojciuk (Redaktorzy), *Kontynuacja przemian. Raport o stanie edukacji 2011*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

³⁶ Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania działania 9.2 PO KL, CRSG i PSDB, 2010.

³⁷ Ewaluacja stopnia osiągnięcia wskaźników Priorytetu IX PO KL Działania 9.2 Podniesienie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego, Agrotec 2011.

powiaty często konkurowały między sobą tworząc szkoły o specjalizacjach, które wydawały się na regionalnym rynku atrakcyjne, walcząc o ucznia i dotację oświatową. W rezultacie podaż specjalistów w pewnych dziedzinach była zbyt duża, brakowało natomiast innych zawodów³⁸. Pozytywnie należy ocenić zmiany związane z reformą szkolenia zawodowego, w ramach których następuje zróżnicowanie subwencji oświatowej, takie, że szkoły prowadzące kształcenie w zawodach wymagających większych inwestycji infrastrukturalnych mogły realizować swoje zadania.

Interwencje RPO WK-P 2014-2020 w pełni odpowiadają na te wyzwania. We wszystkich projektach infrastrukturalnych wsparcie ukierunkowano na potrzeby kształcenia w zawodach określonych jako deficytowe lub zrównoważone na lokalnych rynkach pracy w aktualnych na dzień składania WoD w badaniach WUP: *Barometr zawodów i Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych*³⁹.

Wsparcie EFS również w większości przypadków kierowane jest do kierunków kształcenia w zawodach deficytowych i zrównoważonych. Analiza wniosków o dofinansowanie pokazuje, iż w nielicznych projektach RPO WK-P 2014-2020 założono także wspieranie uczniów kształcących się w zawodach nadwyżkowych na lokalnych rynkach pracy w roku składania WoD, co uzasadniane było korzystnymi tendencjami na rynkach pracy w sąsiednich powiatach i w całym regionie.

Problemy finansowe, podażowe i popytowe szkolnictwa zawodowego owocują jego niskim przygotowaniem infrastrukturalnym do kształtowania w uczniach umiejętności przystosowanych do zmieniającego się rynku pracy oraz niską jakością kształcenia zawodowego w stosunku do wymagań potencjalnych pracodawców. Pracodawcy wymagają od przyszłych pracowników, niezależnie od zawodu, ściśle określonych kwalifikacji i kompetencji zawodowych, samoorganizacyjnych (zarządzanie czasem, samodzielność, podejmowanie decyzji, inicjatywa, odporność na stres) oraz interpersonalnych (komunikatywność, współpraca w grupie, rozwiązywanie konfliktów). Kompetencje te nie są objęte podstawą programową kształcenia zawodowego. Istotne jest więc podniesienie do rangi priorytetu współpracy z potencjalnymi pracodawcami w kwestii kształcenia uczniów na rzeczywistych stanowiskach pracy.

Dla pracodawcy kluczową barierą jest bowiem **brak kompetencji zawodowych**, tj. wiedzy i umiejętności specjalistycznych. Jak jednak wynika z badań, absolwenci szkół zawodowych wykazują niewystarczający poziom umiejętności praktycznych oraz brak doświadczenia zawodowego⁴⁰. Długość praktyk i zajęć praktycznych jest niewystarczająca do nabycia umiejętności zawodowych. W technikach realizowane są one w wymiarze 160 h w 4-letnim cyklu kształcenia. Zgodnie z planami MEN liczba i długość zajęć praktycznych w szkołach kształcenia zawodowego ma się zwiększyć w najbliższych latach w związku z planowaną reformą edukacji zawodowej⁴¹. Wymiar i program kształcenia praktycznego, realizowany u pracodawców zgodnie z obowiązującym grafikiem szkoły, jest niewystarczający do zdobycia umiejętności wymaganych na rynku pracy. Jest ukierunkowany na realizację podstawy programowej, nie uwzględnia potrzeb i specyfiki technologicznej i organizacyjnej pracodawców. W okresie programowania 2007-2013 skutkowało to niepełnym wykorzystaniem szans związanych z realizacją dodatkowych staży i praktyk dla uczniów u pracodawcy. Staże były bowiem realizowane

³⁸ *Kształcenie zawodowe w Polsce w perspektywie zmian i potrzeb gospodarki*. Magdalena Mazik – Gorzelańczyk, Friedrich-Ebert-Stiftung, Przedstawicielstwo w Polsce, 2016.

³⁹ <https://barometrzwodow.pl/> oraz http://mz.praca.gov.pl/puls2/mz/lista/wyswietl.do?id=mz0040&menunazwa=mz_main&menuid=170311.
<https://barometrzwodow.pl/> oraz http://mz.praca.gov.pl/puls2/mz/lista/wyswietl.do?id=mz0040&menunazwa=mz_main&menuid=170311.

⁴⁰ *Efektywne szkolnictwo zawodowe, jako kluczowy element nowoczesnej gospodarki*, WEI 2016.

⁴¹ <https://reformaedukacji.men.gov.pl/tag/szkolnictwo-zawodowe>

zgodne z podstawą programową nauczania na danym kierunku kształcenia, bez uwzględniania innych działań wykraczających poza podstawę. W skali całego kraju często występowały przypadki, w których pracodawca nie chciał realizować programu stażu czy praktyki zgodnego z podstawą programową, udział ucznia ograniczał się więc często do wykonywania prac prostych, nie zaś do ćwiczenia umiejętności i zdobywania nowych kompetencji⁴².

Trzecim problemem, który stanowi istotną przeszkodę w skutecznej realizacji praktycznej nauki zawodu jest **niedostateczne doposażenie i stan pracowni/warsztatów szkolnych** (zbyt mała liczba pracowni, stanowisk, nieaktualność, stopień zużycia)⁴³. Są one ponadto w niewystarczającym stopniu przystosowane do wymagań współczesnego rynku pracy. Jest to wynikiem dynamicznego tempa zmian technologicznych przy wskazanym wyżej braku środków na modernizację bazy dydaktycznej, kosztochłonności pożądanych zmian, a także ewoluujących wymogów egzaminacyjnych.

Kolejnym problemem są **kadry**. Kluczowe znaczenie dla zapewnienia efektywności i wysokiej jakości kształcenia zawodowego ma aktualizacja wiedzy i kompetencji nauczycieli realizujących kształcenie zawodowe, głównie w zakresie nowych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych. Zdaniem badanych przedstawicieli Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy w regionie kujawsko-pomorskim odnotowano problem braku chętnych do zawodu nauczyciela kształcenia zawodowego ze względu na konkurencyjność pracy w przedsiębiorstwach. Pożądane są więc zmiany zatrudnienia nauczycieli zawodu, uwzględniające osoby mogące legitymować się doświadczeniem w pracy na aktualnym rynku oraz wprowadzenie odpowiednich czynników motywacyjnych. Obecna, kadra charakteryzuje się kompetencjami nieadekwatnymi do wyzwań wojewódzkiego rynku pracy. Pozytywnie należy więc ocenić plany MEN zmierzające do wprowadzenia wymogu aktualizacji kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego w wymiarze minimum 40 godzin rocznie.

Istotnym czynnikiem niskiej jakości kształcenia zawodowego jest również **brak systematycznie prowadzonego doradztwa edukacyjno-zawodowego**. Uczniowie w niewystarczającym stopniu przyjmują aktywną postawę na rynku pracy, mają trudności z docieraniem do rzetelnej i aktualnej informacji na temat rynku pracy i oferty edukacyjnej, niezadowolający poziom umiejętności selekcji informacji i jej wykorzystania przy planowaniu drogi kariery. Pozytywnie więc należy ocenić wprowadzone wraz z rokiem szkolnym 2018/2019 zmiany w doradztwie zawodowym – również w szkołach kształcenia zawodowego – obejmujące obowiązek opracowywania **programu wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego** na dany rok szkolny, zawierającego takie elementy jak m.in.:

- tematykę działań, w ramach których zostaną zrealizowane poszczególne treści,
- metody, formy i terminy realizacji poszczególnych działań,
- wskazanie osób odpowiedzialnych za ich realizację.

Wskaźnikami jakości kształcenia w szkołach zawodowych województwa kujawsko-pomorskiego mogą być: zdawalność egzaminów zawodowych oraz bezrobocie absolwentów.

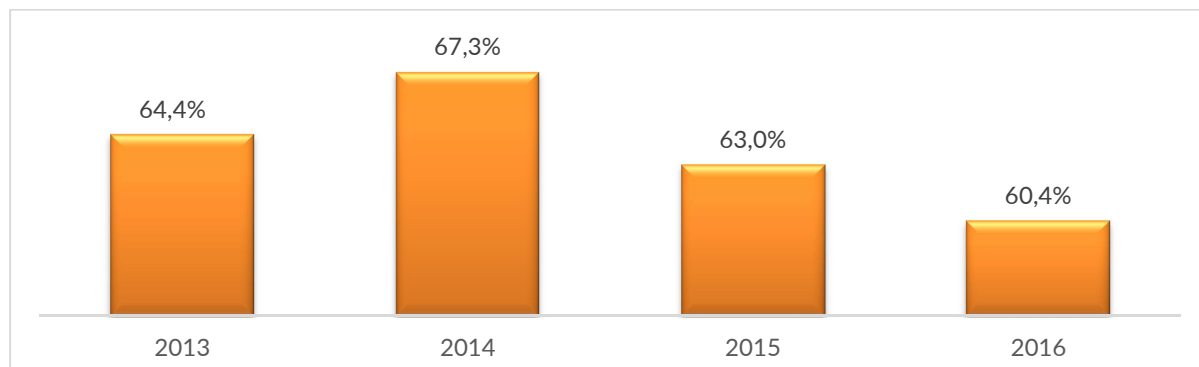
W latach 2013-2016 **wskaźnik zdawalności egzaminów zawodowych** przez absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe w regionie wykazuje lekką fluktuację, nie przekraczając jednak

⁴² Fila, J., Rybińska, A. i Trzciński, R. *Współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorcami na przykładzie Działania 9.2 PO KL*. Instytut Badań Edukacyjnych 2014.

⁴³ Chłoń-Domińczak, A., Dębowski, H., Drogosz-Zabłocka, E., Dybaś, M., Holzer-Żelazowska, D., Maliszewska, A. i inni. *Edukacja zawodowa w Polsce*, 2012.

70% zdawalności. Należy przy tym zaznaczyć, iż według obowiązujących przepisów dopiero zdanie egzaminów z zakresu wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie oraz posiadanie poziomu wykształcenia wymaganego dla danego zawodu, umożliwia otrzymanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie.

Wykres 21 Zdawalność egzaminów zawodowych wśród absolwentów szkół zawodowych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013-2016⁴⁴

Źródło: OKE Gdańsk (2013-2014), WUP Toruń (2015-2016)

Jak wynika z analiz WUP⁴⁵, zdawalność egzaminów zawodowych jest zdecydowanie wyższa wśród absolwentów techników niż wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia). W 2016 roku 62,9% absolwentów technikum zdało egzamin zawodowy. Kształcenie w tego typu szkołach najpopularniejsze było w Bydgoszczy – 1 354 osoby (zdawalność egzaminów – 65,0%).

Wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych zaledwie 55,5% uzyskało kwalifikacje zawodowe w roku 2016. Najwięcej absolwentów zasadniczych szkół zawodowych ukończyło naukę na terenie Bydgoszczy (554 osoby, 66,4% z dyplomem zawodowym).

Wskazane powyżej tendencje są stałe dla lat 2010-2016.

Jak wynika z analizy literatury przedmiotu⁴⁶, niska zdawalność egzaminów zawodowych jest pokłosiem zarówno niedostosowania zajęć praktycznych do zakresu egzaminu zawodowego, nieadekwatnych kompetencji kadry szkół zawodowych w stosunku do zmienionych wymagań egzaminacyjnych, jak i wysokiego progu zdawalności egzaminu praktycznego (70% poprawnych odpowiedzi).

Należy przy tym nadmienić, że w przypadku absolwentów szkół zawodowych brak egzaminu zawodowego w niewielkim stopniu determinuje ich zatrudnialność. Możliwe jest bowiem pozyskanie przez absolwenta cząstkowych kwalifikacji⁴⁷, umożliwiających podjęcie pracy zawodowej, bez konieczności zdania całego egzaminu zawodowego. Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkoły branżowe I stopnia) mają także możliwość nabycia kwalifikacji zawodowych zdając za

⁴⁴ Wykres ma charakter poglądowy ze względu na odmienną metodę liczenia zdawalności egzaminów zawodowych wśród uczniów szkół kształcenia zawodowego. Do roku 2015 w OKE zdawalność egzaminów określano na podstawie ilorazu zdających do przystępujących do egzaminu, natomiast począwszy od roku 2015 w WUP wskaźnik zdawalności egzaminów zawodowych wśród uczniów mierzy iloraz zdających do liczby absolwentów.

⁴⁵ Opracowania WUP Toruń: Bezrobotni absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w województwie kujawsko-pomorskim, 2015 i 2016.

⁴⁶ Kształcenie zawodowe w Polsce w perspektywie zmian i potrzeb gospodarki. Magdalena Mazik – Gorzelańczyk, Friedrich-Ebert-Stiftung, Przedstawicielstwo w Polsce, 2016.

⁴⁷ Zazwyczaj na egzamin zawodowy składają się 2-3 kwalifikacje.

pośrednictwem Kujawsko-Pomorskiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości egzaminy czeladnicze (w 2016 r. były to 1 304 osoby – 34,3% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych).

Zatrudnialność absolwentów szkół zawodowych zależy w silnym stopniu od tendencji lokalnego i regionalnego rynku pracy.

Poziom bezrobocie rejestrowane w województwie kujawsko-pomorskim jest zróżnicowany wewnętrznie. Różnice te mają charakter trwały. Podobnie jak w latach wcześniejszych, w roku 2016 najwyższą stopę bezrobocia odnotowano dla powiatów: radziejowskiego (18,2%), włocławskiego (18,0%) oraz lipnowskiego (17,3%). W regionie stopa bezrobocia niższa od średniej wojewódzkiej w roku 2016 utrzymywała się w dwóch miastach na prawach powiatu – w Bydgoszczy (4,2% i w Toruniu (5,4%) oraz w powiatach bydgoskim (6,6%), brodnickim (7,8%) i świeckim (8,5%)⁴⁸. W okresie 2016-2018 następuje dalszy spadek bezrobocia w całym regionie, tendencje dotyczące jego terytorializacji pozostają jednak stałe⁴⁹.

Poprawa sytuacji na regionalnym rynku pracy (spadek stopy bezrobocia w latach 2015-2016 z 13,2% do 12,1% oraz 8% spadek liczby bezrobotnych) zmieniła radykalnie sytuację absolwentów szkół kształcenia zawodowego. W ciągu roku liczba bezrobotnych absolwentów zmniejszyła się o 827 osób – 19,0%. Spadek ten był zdecydowanie bardziej dynamiczny niż wśród ogółu bezrobotnych, których liczba w ciągu roku zmniejszyła się o 8,1%. Spowodowało to zmniejszenie udziału tej grupy w ogóle bezrobotnych o 0,5 p.p. Istotne jest odniesienie tych wielkości do liczby wszystkich osób bezrobotnych z danym poziomem wykształcenia. Wskazuje ono, iż w przypadku absolwentów technikum można mówić o niewystarczającym przygotowaniu do wykonywania zawodu i niskiej ich konkurencyjności wobec osób o doświadczeniu zawodowym, podczas gdy w przypadku absolwentów zasadniczych szkół zawodowych na ich zatrudnialność silniej wpływa czynnik niskiego dopasowania kierunku kształcenia do wymagań rynku pracy.

Wykres 22 Udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim technicznych wśród bezrobotnych ogółem i bezrobotnych absolwentów w roku 2016

Źródło: Bezrobotni absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w województwie kujawsko-pomorskim w 2016, WUP Toruń

⁴⁸ Barometr zawodów- raport regionalny, 2017, WUP Toruń.

⁴⁹ W maju 2018 roku najwyższą stopę bezrobocia odnotowano również w powiatach: radziejowskim (16,8%), włocławskim (16,9%) oraz lipnowskim (16,2%). W regionie stopa bezrobocia niższa od średniej wojewódzkiej w maju 2018 roku utrzymywała się w dwóch miastach na prawach powiatu – w Bydgoszczy (3,7%) i w Toruniu (4,8%) oraz w powiatach bydgoskim (6,0%), brodnickim (6,9%) i świeckim (7,7%)

W latach 2015-2016, a więc w okresie wdrażania RPO WK-P 2014-2020, płynnie zmieniała się także **kategoryzacja zawodów deficytowych i nadwyżkowych**. W skali całego województwa prognozowany jest znaczny niedobór pracowników przede wszystkim w branży transportowej, budowlanej, metalowej i gastronomiczno-spożywczej.

Dodatkowo prognozowane jest także pogłębienie deficytu w branży medycznej, gdzie w latach ubiegłych obserwowany był głównie niedobór pielęgniarek i położnych, oraz w branży informatycznej. Na poziomie całego województwa po raz pierwszy jako grupy deficytowe wskazane zostały zawody z branży informatycznej. W większości powiatów przeważały grupy zawodów ocenianych jako zrównoważone. Udział tych grup wynosił od 38,4% w powiecie włocławskim do 82,2% w powiecie wąbrzeskim. Jedynie w Bydgoszczy najliczniejszą kategorią były grupy deficytowe, które stanowiły aż 49,1% ocenionych grup. Grupy nadwyżkowe największy udział stanowiły we Włocławku (24,5%) i Toruniu (20,3%). W powiecie świeckim w żadnej z grup zawodów nie jest przewidywany nadmiar osób poszukujących pracy. Zawody wynikające z kształcenia zawodowego w 95% znajdowały się wśród grup zawodów deficytowych lub zrównoważonych. W województwie kujawsko-pomorskim w 2018 roku nadwyżka pracowników prognozowana jest zaledwie w 9 grupach zawodów.

Wydaje się, iż – mimo pozytywnych tendencji regionalnego rynku pracy – **tendencja marginalizacji szkolnictwa zawodowego** będzie utrzymywać się w kolejnych latach. Ze względu na zmiany demograficzne w Polsce liczba uczniów w tego typu szkołach będzie się zmniejszać. Zmiany w strukturze ludności związane z procesem starzenia się społeczeństwa są jednym z czynników, które sprawiają, że osoby młode, w tym absolwenci szkół, będą miały mniejszy problem ze znalezieniem zatrudnienia. Świadczy o tym malejący udział tej grupy wśród osób bezrobotnych oraz rosnący wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata (w 2016 r. wskaźnik ten wynosił 29,1% i był o 5,0 p.p. wyższy niż w roku 2013).

Tendencje te nie wskazują jednak na dezaktualizację wsparcia w obszarze szkolnictwa zawodowego. Występuje raczej konieczność konsolidacji wysiłków modernizacyjnych oraz inwestycyjnych oraz ich kalibracji i koncentracji w kierunku jak największego dopasowania kształcenia zawodowego do wymagań rynku pracy. Aktualne pozostają wyzwania szkół zawodowych w obszarach poprawy umiejętności praktycznych i kwalifikacji uczniów i absolwentów, podniesienia ich kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych oczekiwanych przez potencjalnych pracodawców, rozwinięcia doradztwa zawodowego. Wyzwania te nie mogą zostać zaspokojone bez inwestycji infrastrukturalnych oraz bez inwestycji w kadry szkół zawodowych i profilowanie kierunków kształcenia w kierunku zdobywania przez uczniów kwalifikacji i kompetencji wykraczających poza podstawę programową, ale za to bardziej dopasowanych do wymagań kujawsko-pomorskiego rynku pracy. Pozytywne tendencje na rynku pracy nie zmniejszyły zainteresowania wnioskodawców ubieganiem się o systemowe wsparcie szkolnictwa zawodowego w roku 2017.

6.2.2 Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze kształcenia zawodowego

Pytania badawcze:

2. Czy wszystkie potrzeby sektora edukacji określone w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+ zostały uwzględnione w typach projektów planowanych do realizacji w ramach Programu? Jeśli nie, jakie są przyczyny nieuwzględnienia wszystkich potrzeb w tym zakresie?

3. Czy działania realizowane do tej pory w obszarze edukacji są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa? Czy założenia kierunków wsparcia w obszarze edukacji pozostają aktualne w momencie realizacji badania?

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+ umiejscawia kwestię poprawy jakości kształcenia zawodowego oraz zwiększenia jego adaptacyjności do potrzeb rynku pracy w celu strategicznym „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi”, który m.in. zakłada poprawę efektywności i jakości kształcenia. Zgodnie z zapisami dokumentu, realizacja celu wymaga podjęcia szeregu interwencji w aspektach zapewnienia wysokiego poziomu nauczania, zmiany organizacji procesu kształcenia i poprawy warunków jego realizacji, promocji wykształcenia oraz dostosowania edukacji do szybko zmieniającej się rzeczywistości. W Strategii podkreślono, iż dla rozwoju edukacji zawodowej niezbędne jest dostosowanie profili kształcenia do potrzeb gospodarki i rynków pracy regionu (kierunki odpowiadające rzeczywistemu zapotrzebowaniu przedsiębiorstw – instrumentem powinien być system kierunków „kształcenia zamawianego” na poziomie ponadgimnazjalnym). Założono także powiązanie systemu kształcenia zawodowego z inteligentnymi specjalizacjami województwa kujawsko-pomorskiego, jak również uwzględnienie kwestii demograficznych i ekonomicznych, decydujących o zasadności działań. Podkreślono konieczność doposażenia pracowni dydaktycznych, dzięki któremu uczniowie szkół prowadzących kształcenie zawodowe będą mieli możliwość realizacji praktycznych zajęć z wykorzystaniem nowoczesnego sprzętu oraz myśli technicznej dorównującej obecnie stosowanym rozwiązaniom w gospodarce oraz szkolenie zawodowe osób niepełnosprawnych, pozwalające na włączenie ich w rynek pracy. Jako kluczowe działanie strategiczne zidentyfikowano „Opracowanie i wdrożenie systemu wewnątrzszkolnego poradnictwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych”, „Opracowanie i wdrożenie systemu współpracy szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami oraz „Podniesienie poziomu kształcenia na wszystkich etapach edukacji” Wskazane działania strategiczne są jednak realizowane w ograniczonym zakresie w projektach RPO WK-P na lata 2014-2020. Konkursowy tryb wdrażania interwencji nie umożliwia w wystarczającym stopniu rozwijania podejścia systemowego, rozwiązującego kompleksowo zidentyfikowane problemy szkolnictwa zawodowego w regionie.

REKOMENDACJA W przyszłym okresie programowania 2020+ warto więc rozważyć realizację projektu wdrażającego ponadlokalne systemy współpracy szkół kształcenia zawodowego z pracodawcami oraz ponadlokalnego systemu poradnictwa zawodowego dla uczniów tych szkół wdrażanego w trybie pozakonkursowym.

Należy podkreślić pełną spójność potrzeb edukacji zawodowej wskazanych w dokumencie strategicznym z działaniami objętymi wsparciem w ramach RPO WK-P 2014-2020. Nie wprowadzono jedynie systemu kierunków zamawianych na poziomie ponadgimnazjalnym ze względu na systemowość, a nie programowość rozwiązania i jego zależność od rozwiązań na szczeblu krajowym. Jako ich surogat można potraktować wprowadzenie pełnej współpracy z pracodawcami przy opracowywaniu programu staży i praktyk, z możliwością wykraczania poza zapisy szkolnej podstawy programowej dla danego zawodu i wprowadzenie możliwości kształcenia uczniów w dodatkowych kwalifikacjach, również wykraczających poza podstawę programową.

Wnioski z analizy sytuacji społeczno-demograficznej wskazują na aktualność zapisów *SRWK-P Plan Modernizacji 2020+*. Mimo tendencji demograficznych i poprawy rynku pracy dla absolwentów, nadal pozostaje konieczność poprawy jakości kształcenia w celu jego większej adaptacyjności dla potrzeb rynku pracy. Problem ten dotyczy przede wszystkim uczniów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia), których absolwenci – mimo relatywnie dużej liczby zajęć praktycznych – nie znajdują zatrudnienia nawet w sytuacji ożywienia gospodarczego w ostatnich latach.

Kolejnym dokumentem strategicznym określającym kierunek zmian szkolnictwa zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim jest **Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020**. Założono w niej, iż rozwój innowacyjności regionu przebiegać będzie w oparciu o 3 filary rozwoju: *Edukacja, Nauka, Biznes*. Cel operacyjny związany z innowacyjnością

edukacji ma za zadanie wzmocnienie i rozwój systemu kształcenia na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych i proinnowacyjnych wśród młodzieży. Głównym celem innowacyjnej edukacji jest osiągnięcie wysokiej jakości systemu kształcenia młodzieży, uwzględniającego wyzwania, wynikające z rozwoju innowacyjnej gospodarki oraz cyfryzacji. W dokumencie strategicznym przyjęto założenie, iż w zakresie szkolnictwa zawodowego musi zostać utworzony sprawny system kształcenia ustawicznego, powiązany z potrzebami gospodarki, przedsiębiorstw oraz z programami dydaktycznymi szkół wyższych. Wyszczególnione w RSI typy wsparcia obejmują: wyposażenie placówek szkolnictwa zawodowego w nowoczesny, specjalistyczny sprzęt dydaktyczny przeznaczony do nauki zawodu, odpowiadający potrzebom reformowanego systemu kształcenia, profilowanie szkół zawodowych, zorientowanie na potrzeby gospodarki z uwzględnieniem inteligentnych specjalizacji, stworzenie systemu wymiany informacji oraz aktywnego włączania przedsiębiorców w procesy kształcenia, nawiązywanie współpracy ze szkołami wyższymi w obszarze profilu kształcenia, przeprowadzanie okresowych badań zapotrzebowania gospodarki na wykwalifikowane kadry oraz dostosowywanie kierunków kształcenia pod kątem poszukiwanych zawodów / kwalifikacji. Typy działań przewidziane do realizacji w ramach RPO WK-P 2014-2020 odpowiadają zapisom RSI w pełnym zakresie. Wprowadzenie do typów działań, począwszy od 2018 roku, kształtowania umiejętności kluczowych i uniwersalnych umożliwi rozwijanie postaw przedsiębiorczych i zwiększenie kompetencji cyfrowych uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe.

Innym istotnym dokumentem strategicznym, określającym potrzeby rozwojowe regionu są **Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego** oraz odpowiadające im strategię ponadlokalne: **Strategia ZIT BTOF** (Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny) i **strategie ORSG** (Obszarów Rozwoju Społeczno-Gospodarczego). Zapisy tych dokumentów pozostają w pełnej zgodności z zapisami regionalnego dokumentu strategicznego. Kierunek rozwoju szkolnictwa zawodowego uwarunkowany jest nie tylko zatrudnialnością absolwentów, która uległa znaczącej zmianie w okresie 2015-2016, ale również koniecznością uzyskania zmiany systemowej szkolnictwa zawodowego i modernizacji kształcenia zawodowego. **Działania realizowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 pozostają więc w dalszym ciągu aktualne i spójne w kontekście przywoływanych dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym i ponadlokalnym.**

6.2.3 Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia zawodowego

Wykorzystanie doświadczeń z RPO WK-P 2007-2013

Pytanie badawcze:

4. Czy planując interwencje możliwe do zrealizowania w ramach RPO WK-P 2014-2020 przy konstruowaniu dokumentu oraz kryteriów konkursowych brano pod uwagę rezultaty projektów kluczowych, systemowych i własnych konkursowych Samorządu Województwa dotyczących sektora edukacji, współfinansowanych z RPO WK-P 2007-2013?

W perspektywie 2007-2013 nie zidentyfikowano projektów kluczowych ani systemowych Samorządu Województwa realizowanych w obszarze wsparcia szkolnictwa zawodowego w ramach RPO WK-P 2007-2013, czy w ramach komponentu regionalnego PO KL. Jednostka organizacyjna Samorządu – Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku, zrealizowała jednak projekt systemowy Działania 9.2 PO KL „Nowa jakość kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim”

W ramach projektu systemowego PO KL zmodyfikowano programy nauczania przedmiotów zawodowych w kierunku dostosowania ich do aktualnych potrzeb rynku pracy i zmian wprowadzanych reformą MEN.

Wartością dodaną projektu jest udostępnienie młodzieży kosztownych zajęć specjalistycznych i językowych finansowanych z EFS, które pozwoliły im zdobyć dodatkowe umiejętności cenione na rynku pracy oraz wyrównanie szans beneficjentów ostatecznych z zapóźnieniami edukacyjnymi na egzaminach zewnętrznych. Opisywany projekt stworzył warunki dla komunikacji i integracji działań podmiotów zaangażowanych w proces edukacji zawodowej na terenie województwa, ze szczególnym położeniem nacisku na zacieśnienie współpracy między szkołami a pracodawcami. Oprócz oferowania staży i praktyk dla uczniów szkół kształcenia zawodowego przedsiębiorcy brali też udział w seminariach branżowych, podczas których spotykali się z nauczycielami przedmiotów zawodowych celem wypracowania zmian w programach nauczania przedmiotów zawodowych, zgodnie z aktualnymi potrzebami rynku pracy. Zostali też zaproszeni do udziału w Wojewódzkim Forum na Rzecz Rozwoju Szkolnictwa Zawodowego, którego celem było wypracowanie zasad współpracy szkół zawodowych z pracodawcami. Opublikowano je w poradniku pt. *Współpraca szkół kształcących zawodowo z pracodawcami. Poradnik dla szkół, pracodawców i samorządów* (Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli, Włocławek 2012).

Projekt systemowy PO KL, którego beneficjentem było Województwo Kujawsko-Pomorskie został włączony do międzynarodowego projektu *RE:Think - transfer regionalny dobrych praktyk z zakresu szkolnictwa zawodowego* realizowanego we współpracy z Chorwacją, jako przykład dobrych praktyk województwa kujawsko-pomorskiego.

W programowaniu wsparcia skorzystano także z doświadczeń wdrażania platformy EDUPOLIS i projektów realizowanych we współpracy z CEN Toruń, takich jak *Sieci międzyszkolne* czy *Mobilne pracownie*. Co prawda, projekty te dotyczyły głównie wsparcia kształcenia ogólnego na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, niemniej jednak ich doświadczenia wskazały na dużą potrzebę wymiany informacji oraz dzielenia się kadrami i zasobami w szkołach na różnych poziomach kształcenia. Tezę tę potwierdził wywiad z przedstawicielami Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy. Doświadczenia te zaowocowały kryteriami premiującymi w konkursach EFS dla lat 2015, 2017 i 2018 związanymi z wyposażeniem pracowni międzyszkolnych. W konkursach EFS dla lat 2017 i 2018 premiowano zgodność kierunków wspartego kształcenia zawodowego z inteligentnymi specjalizacjami. Większość wnioskodawców wykazywała w WoD przynajmniej częściową zgodność z tymi specjalizacjami.

W konkursach dla lat 2015-2016 premiowano z kolei zgodność wspieranych kierunków kształcenia z zawodami rekomendowanymi przez Wojewódzką Radę Rynku Pracy. Większość wnioskodawców wykazywała przy tym przynajmniej jeden kierunek kształcenia z rekomendowanymi zawodami. Zmiana tego kryterium na zgodność z inteligentnymi specjalizacjami regionu wskazuje na trafną aktualizację kierunku wsparcia w kontekście poprawy rynku pracy dla absolwentów. Priorytetem stała się nie tyle zatrudnialność, ile wpływ wsparcia na rozwój strategicznych i perspektywnych zawodów.

Kryteria oceny projektów

Pytanie badawcze:

6. Czy kryteria wyboru projektów i regulaminy konkursów z obszaru edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020 zapewniają wybór projektów, które odpowiadają na aktualne potrzeby edukacyjne wynikające z sytuacji społeczno-gospodarczej regionu?

Kryteria selekcjonujące projekty w konkursach EFS należy uznać za w pełni aktualne w kontekście zmian sytuacji społeczno-gospodarczej regionu. We wszystkich konkursach premiowano udział pracodawców w finansowaniu staży/praktyk, zaś w konkursie 2017 roku partnerstwo z organizacją pracodawców lub związkiem branżowym. To ostatnie kryterium nie było jednak zbyt często spełniane, zidentyfikowano bowiem tylko dwa takie projekty: *Zoom na kwalifikacje - wsparcie szkolnictwa zawodowego w TEB Edukacja na kierunku Fototechnik*, realizowany we współpracy z organizacją

pracodawców LEWIATAN oraz *Doskonalenie zawodowe w praktyce* realizowany przez Bydgoski Klaster Przemysłowy i Miasto Bydgoszcz.

Powyższe wnioski wskazują na aktualność głównego systemu kryteriów w relacji do zidentyfikowanych deficytów dotyczących współpracy z pracodawcami przy programowaniu kształcenia praktycznego w szkołach.

Wśród pozostałych kryteriów premiujących w konkursach EFS **dyskusyjne jednak wydaje się premiowanie wsparcia nauczycieli w zakresie kursów kwalifikacyjnych i studiów podyplomowych.** Uwzględnienie kryterium wynikało w pierwszym rzędzie z zapisów *Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020*, w dalszym zaś rzędzie z priorytetyzacji w dokumentacji konkursowej egzaminów zawodowych jako miary jakości kształcenia zawodowego w regionie⁵⁰. Kolejne bowiem kryterium premiowało udział w projekcie szkół, w których zdawalność egzaminów zawodowych jest niższa niż 50%. W opinii zespołu ewaluacyjnego trafność tych kryteriów jest wątpliwa w kontekście tendencji rynku pracy i wymagań pracodawców, idących nie tyle w kierunku kwalifikacji potwierdzonych egzaminem zawodowym, ile umiejętności w kluczowych obszarach, które wymagają rozszerzenia kompetencji często poza podstawę programową dla danego zawodu. Zastosowanie tego kryterium profiluje wsparcie w kierunku zapewnienia większej zdawalności egzaminów, niemniej jednak może ono spowodować utracenie szansy większej adekwatności wsparcia do wymagań rynku pracy, również na linii nauczyciel-pracodawca. Wydaje się bowiem, że organizacja staży nauczycieli w przedsiębiorstwach mogłaby w większym stopniu przyczynić się do aktualizacji ich umiejętności zawodowych i zrozumienia wymagań pracodawcy wobec potencjalnego pracownika. Wsparcie nauczycieli w ramach realizowanych interwencji jest warunkiem ich trwałości. Innym kierunkiem zwiększającym adaptacyjność kształcenia zawodowego do rynku pracy jest angażowanie potencjalnych pracodawców do użyczenia swojego warsztatu do realizacji egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu.

REKOMENDACJA: Zaleca się premiowanie tego typu działania w dalszych postępowaniach. Dodatkowo premiowany powinien być procentowy udział uczniów danej szkoły w przedmiotowym typie interwencji.

Istotnym kryterium zapewniającym spójność systemu kryteriów z aktualnymi wyzwaniami społeczno-gospodarczymi jest **premiowanie określonej terytorializacji wsparcia.** W każdym z konkursów premiowany jest udział uczniów ze szkół wiejskich, którzy mają – z racji oddalenia od lokalnych rynków pracy – utrudniony dostęp do ponadstandardowego doświadczenia praktycznego. W konkursie ogłoszonym w 2018 roku zawarto także kryterium premiujące realizację wsparcia na terenie miast średnich, tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Kryterium to pozostaje w zgodności z aktualnymi założeniami polityki terytorialnej, wyzwaniami określonymi w poszczególnych ORSG oraz z zasadami wdrażania RPO WK-P 2014-2020, określonymi w przywoływanych wyżej Wytycznych.

Na uwagę zasługuje także **kryterium premiujące zgodność realizowanych interwencji z projektami innowacyjnymi PO KL**, wypracowanymi w perspektywie 2007-2013. Kryterium to miało umiarkowane znaczenie selekcyjne. Nieliczni beneficjenci deklarowali w WoD ukierunkowanie na wykorzystanie rezultatów projektów innowacyjnych takich jak: projekt powiatu toruńskiego z komponentem ponadnarodowym *Szkoła innowacyjna i konkurencyjna – dostosowanie oferty szkolnictwa zawodowego do wymagań lokalnego rynku pracy*, projekt Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży w zakresie włączania

⁵⁰ Wynikało to z zapisów dokumentu *Kierunkowe zasady dotyczące wyboru oraz dokonywania oceny projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

modułu kompetencji społecznych do kształcenia zawodowego, projekt Szczecińskiego Parku Naukowo-Technicznego *TIK (B)usiness to(2) (E)ducation* czyli *modernizacja oferty kształcenia zawodowego szkół o profilu informatycznym w powiązaniu z potrzebami lokalnego/regionalnego rynku pracy*, projekt Polskiego Związku Jeździeckiego *Przemysł Konny – szkolnictwo zawodowe*. Zapisy wniosków w niewystarczającym stopniu jednak wyjaśniają skalę i stopień wykorzystania narzędzi wypracowanych w ramach tych projektów. Jak wynika z badań przeprowadzonych z przedstawicielami badanych szkół przy doborze działań projektowych koncentrowano się raczej na potrzebach i możliwościach lokalnych niż na instrumentach ponadlokalnych. Innymi słowy, we wdrażanych interwencjach koncentrowano się raczej na uzupełnianiu deficytów niż na rozwijaniu nowych rozwiązań, bazujących na doświadczeniach projektów innowacyjnych PO KL. Istotne znaczenie projektów innowacyjnych przy projektowaniu interwencji odnotowano w projekcie *Szkoła zawodowców*, w którym zastosowano moduł podniesienia kompetencji społecznych, budowania postaw innowacyjnych i przedsiębiorczych poprzez zorganizowanie konkursu innowacyjności skierowanego do szkół kształcenia zawodowego.

Spśród kryteriów dostępu, największe znaczenie w bieżącej aktualizacji wsparcia w stosunku do lokalnych tendencji szkolnictwa zawodowego ma **konieczność opracowania diagnozy potrzeb** na danym terenie, będącej podstawą włączenia poszczególnych szkół jako odbiorców działań projektowych. Skrócone diagnozy tych potrzeb, stanowiące element wniosku o dofinansowanie projektu odnosiły się we wszystkich analizowanych projektach do sytuacji na lokalnym rynku pracy, zaleceń Wojewódzkiej Rady Rynku Pracy bądź opracowań WUP w Toruniu: Barometr zawodów.

Analiza Regulaminów poszczególnych konkursów wskazuje na istotne znaczenie **konieczności włączenia staży/praktyk do katalogu typów działań** wraz ze stworzeniem możliwości zatrudnienia opiekunów staży, praktyk w przedsiębiorstwach, w których będą one realizowane. Wymóg ten spowodował koncentrację wsparcia na kształceniu praktycznym, adekwatnym do wymagań rynku pracy. Jednocześnie zgodnie z Regulaminem konkursu wprowadzono konieczność opracowania programu staży/praktyk we współpracy z przedsiębiorcą, również poza wymaganiami podstawy programowej. Stwarza to możliwość uzyskania efektu wytworzenia mechanizmu elastyczności współpracy z przedsiębiorcami, może też być przyczynkiem do rozszerzania kierunków kształcenia w zawodach objętych wsparciem. Efekt ten ma kardynalne znaczenie dla trwałości wsparcia. Jak wynika bowiem z literatury przedmiotu⁵¹, ponadstandardowe staże i praktyki w przedsiębiorstwach nie były kontynuowane w satysfakcjonującym stopniu po zakończeniu wsparcia EFS ze względu na brak środków własnych szkół na finansowanie pracy opiekuna staży/praktyk. Można przypuszczać, że stworzenie w bieżącym okresie programowania możliwości finansowania tych działań w zakresie wykraczającym poza podstawę programową zachęci przedsiębiorców do finansowania tych działań z własnych środków również po zakończeniu wsparcia. Istotne znaczenie ma też wymagana w Regulaminie jakość staży i praktyk. Założono, iż uczestnictwo w stażach/praktykach zawodowych służy nabyciu umiejętności praktycznych na konkretnym stanowisku pracy w zakładzie (zapoznanie z różnorodnym/ najnowocześniejszym parkiem maszynowym i nauka obsługi urządzeń, pracą na różnych stanowiskach, realizacja zlecenia od zamówienia do gotowego produktu, umiejętności pracy z klientem, zdobycie innych umiejętności zawodowych niż przewidziane w programie nauki szkolnej, praca pod presją czasu, samodzielne wykonywanie czynności i zadań, możliwość odbycia specjalistycznych szkoleń branżowych w trakcie stażu/praktyki).

⁵¹ Fila, J., Rybińska, A. i Trzciński, R. *Współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorcami na przykładzie Działania 9.2 PO KL*. Instytut Badań Edukacyjnych 2014

W obszarze wsparcia infrastrukturalnego zastosowano liczne kryteria zapewniające, iż wsparcie towarzyszyć będzie praktycznej nauce zawodu oraz towarzyszyć mu będą inne działania wpływające na jakość kształcenia i jego większą adaptacyjność do wymagań lokalnego rynku pracy. Kryteria te związane są z komplementarnością z przedsięwzięciami bieżącymi, współfinansowanymi w ramach EFS oraz z oceną doświadczenia beneficjenta w realizacji podobnego wsparcia. Wnioskodawca, chcąc spełnić kryteria premiujące, musiał ponadto wykazać, iż w szkołach objętych wsparciem realizowana jest współpraca z przedsiębiorcami. **Nie zadziało jednak selektywnie kryterium premiujące realizację wsparcia w partnerstwie JST czy szkół z instytucjami otoczenia społeczno-gospodarczego. Żaden z realizowanych projektów nie jest realizowany we wskazanym zakresie partnerstwa.**

REKOMENDACJA: Zaleca się wprowadzenie kryterium dostępu⁵² w kolejnych naborach, nakładającego na organy prowadzące szkoły kształcenia zawodowego obowiązek wykazania w WoD szerszego udziału otoczenia społeczno-gospodarczego w realizacji działań projektowych niż oferowanie miejsc staży i praktyk, np. poprzez opracowanie innowacyjnego programu nauczania, tworzenie klas patronackich, angażowanie zakładu pracy jako miejsca odbywania egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu itp.

Zastosowane kryteria wyboru projektów odpowiadały również na potrzebę wdrażania rozwiązań innowacyjnych. Wszyscy beneficjenci wykazują w WoD zgodność zaplanowanej interwencji z *Regionalną Strategią Innowacji*, głównie poprzez wsparcie kierunków zgodnych z inteligentnymi specjalizacjami województwa kujawsko-pomorskiego.

Długofalowa trwałość

Pytanie badawcze:

8. Jaki jest potencjał trwałości uzyskanych efektów (poza okresem trwałości wymagany w ramach RPO WK-P 2014-2020)? Czy beneficjenci i uczestnicy projektów planują kontynuować prowadzone działania po zamknięciu projektu? Jakie są warunki zapewnienia trwałości efektów w skali szkoły/placówki, która pozyskała wsparcie?

Wnioskodawcy objęli wsparciem pracownie, warsztaty, laboratoria istotne w kształceniu zawodów perspektywicznych, identyfikowanych jako deficytowe lub zrównoważone w skali lat 2014-2017, co pozwala na wnioskowanie o trwałości wsparcia infrastrukturalnego. Wybudowana/zmodernizowana infrastruktura kształcić bowiem będzie w zawodach, na które spodziewany jest popyt również w kolejnych latach po realizacji projektu. Zakres i charakter prowadzonych inwestycji nie wymagać będzie dużych nakładów odtworzeniowych w perspektywie kilku lat. Planowane przez Ministerstwo Edukacji uzależnienie wysokości subwencji oświatowej od kosztochłonności kierunku kształcenia jest istotnym warunkiem powodzenia długofalowej trwałości interwencji RPO WK-P 2014-2020.

Biorąc pod uwagę korzystne tendencje rynku pracy oraz wskazywane przez badanych przedstawicieli Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy tendencje szkół do rozszerzania kierunków kształcenia w reakcji na bieżące wymagania rynku – długookresowe wykorzystanie przez beneficjentów rezultatów wsparcia kompetencyjnego jest niewątpliwe. Nawet przy założeniu dalszego spadku liczby uczniów szkół kształcenia zawodowego kierunki wsparcia realizowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 zwiększą zatrudnialność nie tylko uczestników wsparcia, ale również – poprzez nawiązanie współpracy z pracodawcami na potrzeby projektu – kolejnych roczników absolwentów. Sprzyjać temu będzie planowane przez MEN zwiększenie wymiaru kształcenia praktycznego w szkołach prowadzących

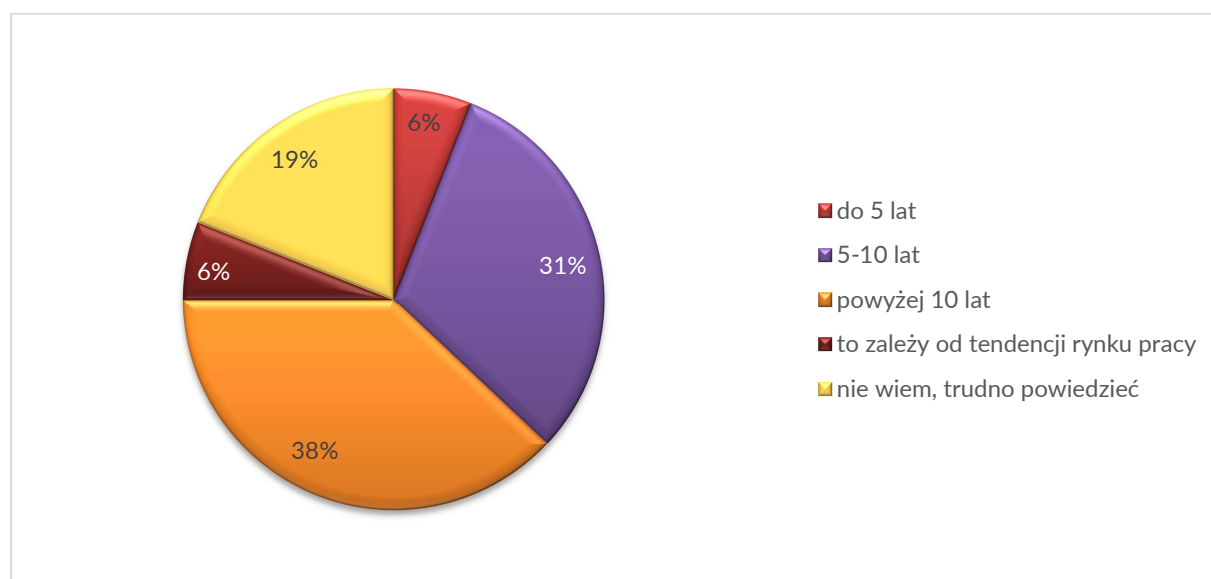
⁵² Kryterium to nie powinno dotyczyć szkół specjalnych, w których współpraca z pracodawcami ogranicza się do oferowania staży i praktyk.

kształcenie zawodowe. Należy przyjąć, iż największą długofalową trwałością charakteryzować się będą projekty, w których założono wsparcie nauczycieli, którzy będą mogli wykorzystywać nabyte w ramach projektu doświadczenia i kwalifikacje również na potrzeby uczniów nieobjętych wsparciem Programu.

Należy w tym miejscu podkreślić, że 77% badanych beneficjentów wsparcia w obszarze kształcenia zawodowego planuje kontynuację realizowanych działań we wspartych szkołach po zakończeniu działań projektowych. Kontynuacja ta dotyczyć będzie zarówno działań infrastrukturalnych (54% respondentów, którzy mają dalsze plany), jak i działań kompetencyjnych (77%). Planowane przez beneficjentów działania infrastrukturalne dotyczą głównie doposażania i modernizacji pracowni przedmiotowych. Wśród planowanych działań kompetencyjnych dominują: współfinansowanie kursów kwalifikacyjnych dla uczniów (71%), współfinansowanie kursów doszkalających dla nauczycieli z obszaru kształtowania kompetencji kluczowych młodzieży (57%), organizacja staży dla uczniów (54%).

W opinii większości (69%) badanych szkół, uczestniczących w projektach wsparcia infrastrukturalnego, wybudowana/zmodernizowana infrastruktura służyć będzie celom edukacyjnym przez co najmniej 5 lat od zakończenia działań projektowych. Pozostali deklarują brak zdania dotyczący przewidywanej długofalowej trwałości działań projektowych bądź przekonanie, że zależy ona od trendów rynku pracy.

Wykres 23 Opinie przedstawicieli szkół uczestniczących w projektach Poddziałania 6.3.2 i 6.4.3 RPO WK-P 2014-2020 dotyczące liczby lat, w jakich wykorzystywana będzie infrastruktura wybudowana/zmodernizowana w ramach Programu

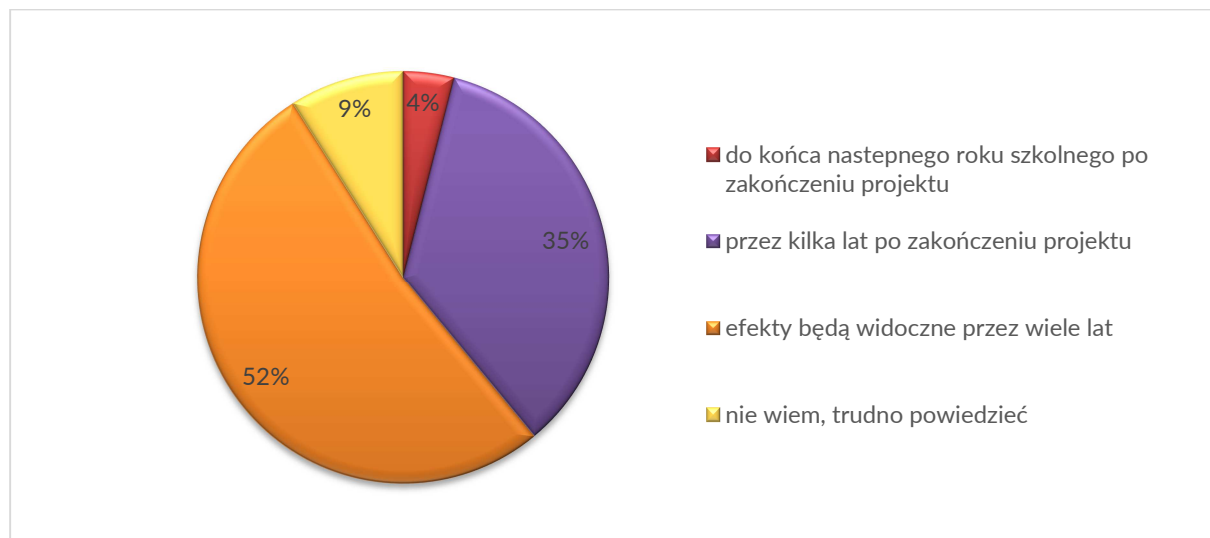

Źródło: Badanie CAWI/CATI wśród przedstawicieli szkół/placówek biorących udział we wsparciu z RPO W-KP 2014-2020 n=16

Większość badanych (54%) uważa przy tym, że długofalowa trwałość wspartej infrastruktury kształcenia zawodowego silnie uzależniona jest od dalszych inwestycji infrastrukturalnych, zakupu materiałów dydaktycznych i dostępności środków na wsparcie kompetencyjne uczniów i nauczycieli. Sporadycznie – jako duże zagrożenie dla trwałości efektów – wskazywano wpływ reformy edukacji czy zmian na rynku pracy, skutkujących zmniejszonym zainteresowaniem młodzieży uczeniem się na wspartym kierunku kształcenia zawodowego.

Wśród przedstawicieli szkół, które uczestniczyły we wsparciu kompetencyjnym (EFS) dominuje (87% respondentów) przekonanie, że efekty kształcenia będą widoczne dłużej niż 5 lat po zakończeniu wsparcia.

Wykres 24 Opinie przedstawicieli szkół uczestniczących w projektach Poddziałania 10.1.3 i 10.2.3 RPO WK-P 2014-2020 dotyczące liczby lat, w jakich wykorzystywane będą efekty wsparcia kompetencyjnego

Źródło: Badanie CAWI/CATI wśród przedstawicieli szkół/placówek biorących udział we wsparciu z RPO W-KP 2014-2020 n=46

Ponad połowa badanych wskazała na zagrożenia dla długofalowej trwałości efektów wsparcia, wynikające z niskiej dostępności środków na zakup materiałów dydaktycznych i niewystarczające wyposażenie pracowni kształcenia praktycznego, blisko co czwarty respondent (24%) zaznacza, że na utrzymanie efektów projektu w dużym stopniu wpływać będą bieżące tendencje na rynku pracy, co szósty zaś (18%) widzi zagrożenie dla utrzymania rezultatów w brakach kadrowych, odchodzeniu z zawodu nauczycieli zawodu.

6.2.4 Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze kształcenia zawodowego

Pytanie badawcze:

7. W jaki sposób zapewniono w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 wypełnianie zasad horyzontalnych, tj. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zasady zrównoważonego rozwoju?

Zasada równości szans i niedyskryminacji

W projektach infrastrukturalnych, współfinansowanych z EFRR, realizacja zasady równych szans i niedyskryminacji realizowana jest poprzez uwzględnienie w planach inwestycyjnych zakupu sprzętów ułatwiających osobom z niepełnosprawnościami ruchowymi korzystanie ze wsparcia.

W projektach współfinansowanych z EFS zasada realizowana jest poprzez: przygotowanie materiałów edukacyjnych w sposób dostępny dla osób niedowidzących, realizowanie staży i praktyk u pracodawców, którzy są w stanie zapewnić dostępność architektoniczną warsztatów. W 3 projektach założono monitorowanie liczby osób niepełnosprawnych objętych wsparciem (łącznie 25 osób).

Wymóg monitorowania wskaźników horyzontalnych przedmiotowej zasady, odnoszących się do liczby osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem oraz liczby projektów, w których zastosowano mechanizm racjonalnych usprawnień zastosowano dopiero w konkursach roku 2018.

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn

Jak wynika z zapisów dokumentu programowego, w RPO WK-P 2014-2020 przewidziano zasadę, iż projekty będą zawierały diagnozę uwzględniającą sytuację kobiet i mężczyzn w danym obszarze i ocenę

wpływu na sytuację płci. Każdy z projektów realizowanych w momencie przeprowadzenia badania, zawierał opis oceny wpływu na sytuację płci.

W zakresie przedsięwzięć finansowanych z EFS, ocena wniosku o dofinansowanie projektu pod kątem przestrzegania zasady równości szans płci odbywała się w oparciu o standard minimum, czyli minimalne wymogi warunkujące przyjęcie projektu do realizacji. W około 25% projektów zasadę tę rozszerzono stosując pozytywną dyskryminację poprzez nadreprezentację kobiet w kierunkach kształcenia, w których uczniami są głównie mężczyźni oraz nadreprezentację mężczyzn w kierunkach kształcenia, w których dominują kobiety.

Najczęściej stosowane narzędzia realizacji polityki równości płci obejmują uwrażliwienie języka ze względu na płeć, szkolenie nauczycieli pod względem neutralizacji stereotypów płci w danym zawodzie.

W zakresie monitoringu stosowana jest zasada, iż wszystkie wskaźniki dotyczące osób będą podawane w podziale na płeć. W realizowanych projektach założono, iż kobiety stanowić będą 35% uczniów objętych wsparciem oraz 55% uczniów odbywających staże i praktyki u pracodawcy.

Zasada zrównoważonego rozwoju

W projektach infrastrukturalnych EFRR powszechnie zapewniono neutralny wpływ prowadzonych interwencji na środowisko przyrodnicze. W projektach współfinansowanych w ramach EFS uwzględniono w materiałach szkoleniowych kwestie stosowania materiałów energooszczędnych, segregacji zasobów, zapewnienia niskiej emisji.

Istotnym elementem zapewniającym realizację zasady zrównoważonego rozwoju zarówno w projektach współfinansowanych z EFRR, jak i w projektach współfinansowanych z EFS, jest zastosowanie w systemie kryteriów, kryterium premiującego realizację projektu zgodnie z regułą zachowania ładu przestrzennego. Wszyscy beneficjenci zadeklarowali realizację tej zasady bądź w planowaniu remontów, budowy infrastruktury kształcenia praktycznego bądź jako moduł zajęć skierowanych do uczniów.

6.3 Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz kształcenia zawodowego

6.3.1 Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze kształcenia zawodowego

Skuteczność poszczególnych typów działań

Pytania badawcze:

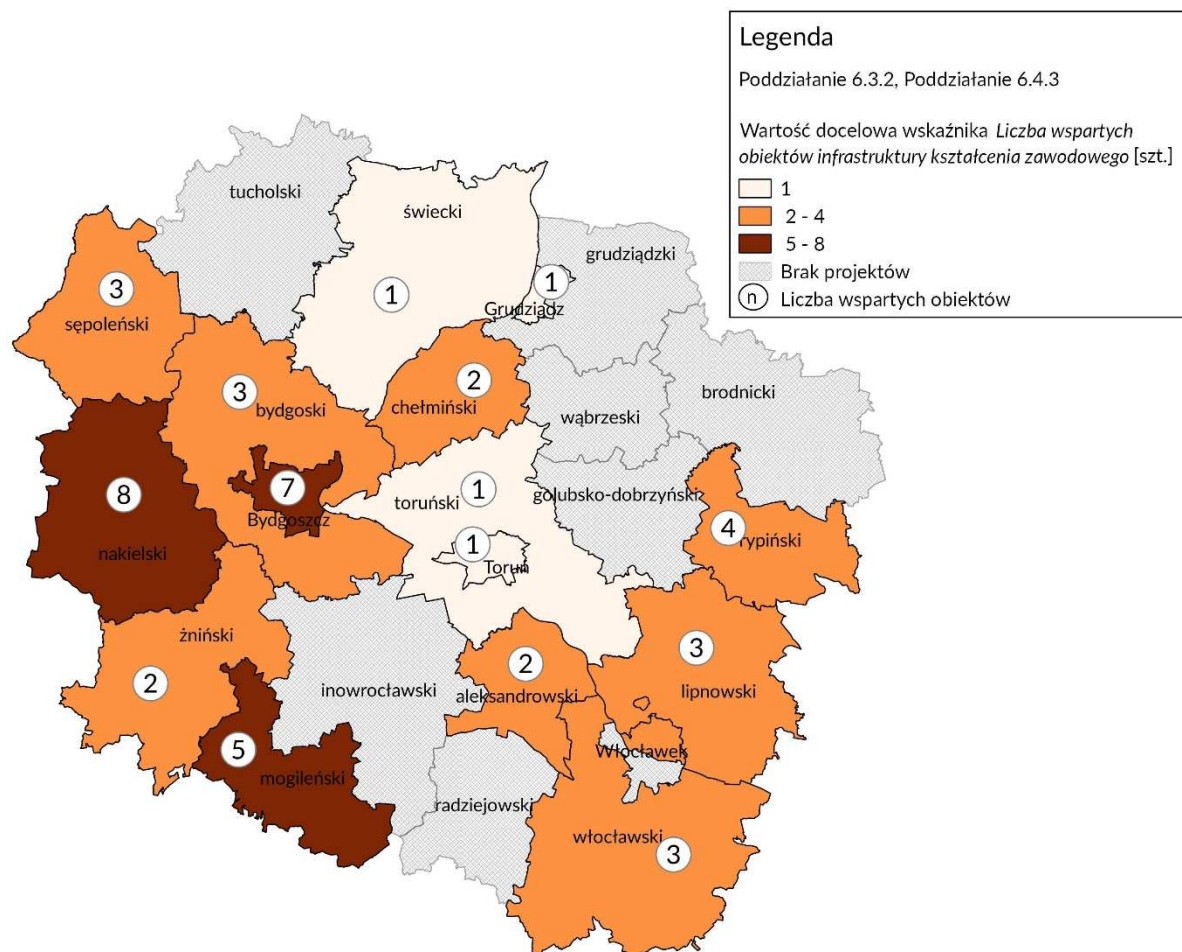
9. Jakie typy działań podejmowanych w projektach z obszaru edukacji dominują w ramach RPO WK-P 2014-2020? (...)

10. Które typy projektów są najbardziej skuteczne, tzn. osiągnęły najlepsze efekty (analiza postępu rzeczowego wskaźników)?

12. Jakie czynniki o charakterze egzogennym i endogennym wpływają lub mogą wpłynąć na skuteczność realizacji projektów z obszaru edukacji?

W ramach Poddziałów: 6.3.2 Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego i 6.4.3 Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT łącznie podpisano 22 umowy (stan na 30 kwietnia 2018 r.). Założono w nich wsparcie 46 instytucji kształcenia zawodowego i 26 instytucji kształcenia praktycznego/ustawicznego, co stanowi 64% wartości docelowej programowego wskaźnika produktu Liczba wspartych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych infrastruktury systemu oświaty. Najwięcej instytucji kształcenia zawodowego (8) zaplanowano do wsparcia w powiecie nakielskim, Bydgoszczy (7) i w powiecie mogileńskim (5).

Mapa 15 Rozkład terytorialny zaplanowanej w realizowanych projektach wartości docelowej wskaźnika *Liczba wspartych obiektów infrastruktury jednostek kształcenia zawodowego w ramach Poddziałania 6.3.2 i Poddziałania 6.4.2*

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia 2018 roku.

W ramach realizowanych projektów planowane jest wsparcie infrastrukturalne 195 warsztatów/pracowni (163 w Poddziałaniu 6.3.2 oraz 32 w Poddziałaniu 6.4.3), z których korzystać będzie 6 392 uczniów (4 376 w Poddziałaniu 6.3.2 oraz 2 016 w Poddziałaniu 6.4.3). Najwięcej warsztatów i pracowni zaplanowano do wsparcia zaplanowano w Bydgoszczy (48), Włocławku (24), powiatach: rypińskim, mogileńskim i lipnowskim (odpowiednio 21, 20, 20), zaś najwięcej uczniów korzystających ze wsparcia w Bydgoszczy (1 386 osób). Najmniejszą skalę wsparcia odnotowano w powiatach: świeckim (4 pracownie, z których korzystać będzie 60 uczniów) i aleksandrowskim (6 pracowni na potrzeby 106 uczniów). Rozkład terytorialny wsparcia odpowiada tendencjom liczby uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe w danym powiecie.

Do dnia 30 czerwca 2018 roku we wnioskach o płatność wykazano zakończenie wsparcia 3 obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego, oraz 1 obiektu kształcenia praktycznego i ustawicznego, w tym 5 warsztatów, pracowni.

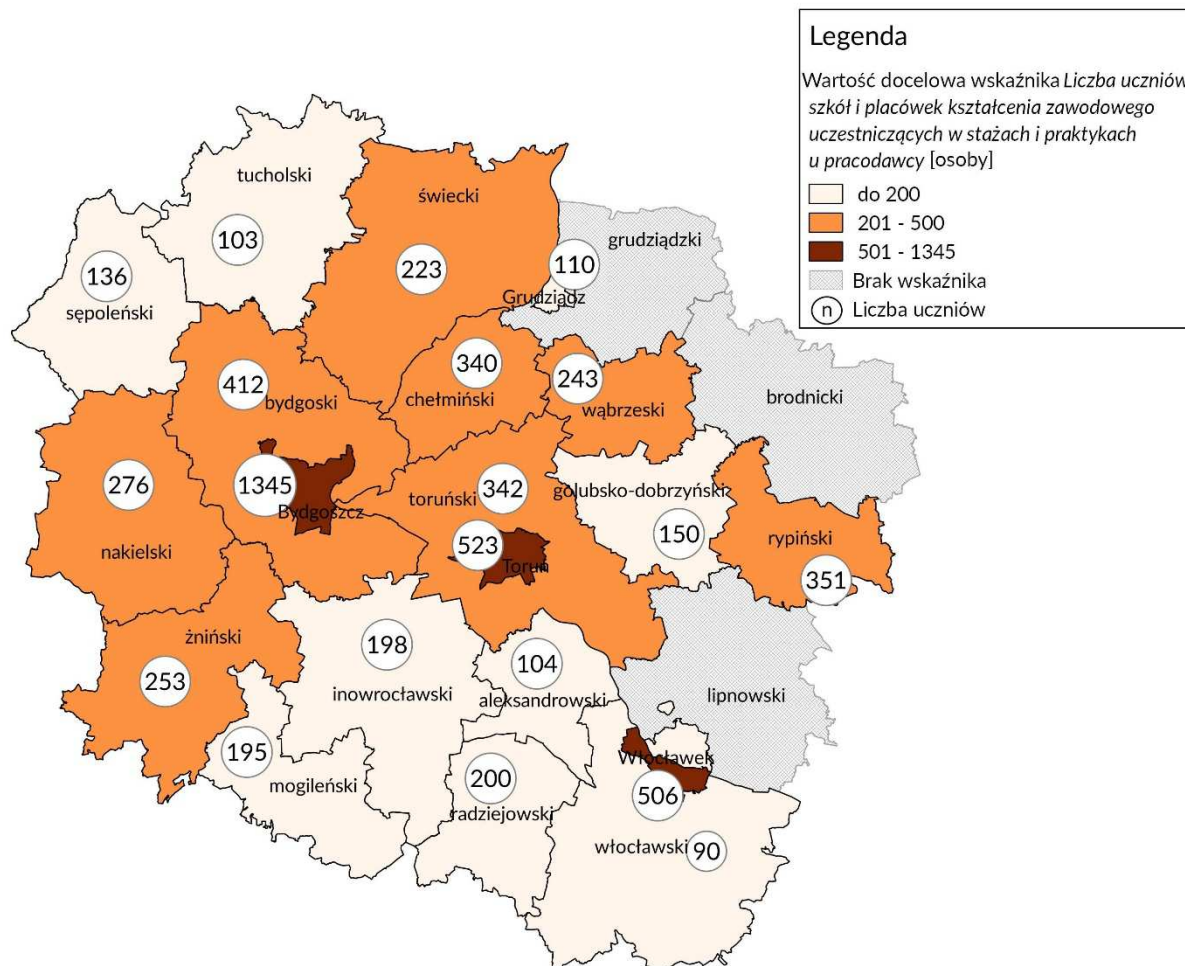
Zarówno w Poddziałaniu 6.3.2 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego*, jak i w Poddziałaniu 6.4.3 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w ramach ZIT*, dominował realizowany wyłącznie pierwszy typ interwencji polegający na przebudowie, remoncie infrastruktury na cele nauczania praktycznego. Jedynie w 5 projektach zidentyfikowano interwencje, obejmujące również zakup narzędzi e-edukacji (poza wyposażeniem pracowni kształcących w zawodzie technika

informatyka). Projekty te realizowane są w powiatach: nakielskim, rypińskim, świeckim, mogileńskim i lipnowskim. Typ projektu nie warunkuje skuteczności realizacji celów wyrażanych liczbą uczniów korzystających ze wsparcia, czy liczbą warsztatów/pracowni objętych wsparciem. W trakcie badania nie zidentyfikowano istotnych czynników wpływających na przewidywaną skuteczność wsparcia. Oczekiwany jest jednak wpływ ożywienia gospodarczego na rynku budowlanym na skuteczność i terminowość realizacji inwestycji. Wielość zleceń na rynku budowlanym i remontowym może pociągnąć za sobą wyższe koszty realizacji prac niż zakładane w projektach. Zaledwie jeden z badanych beneficjentów wskazał przedmiotowy czynnik jako ryzyko niezrealizowania działań projektowych.

W realizowanych projektach Poddziałów 10.1.3 *Kształcenie zawodowe w ramach ZIT* oraz 10.2.3 *Kształcenie zawodowe* zaplanowano objęcie wsparciem 12 553 uczniów szkół kształcenia zawodowego. Najwięcej uczniów uczestniczących we wsparciu kompetencyjnym zaplanowano w Bydgoszczy (2 592 osoby) oraz Toruniu (1 164), Włocławku (934), a także w powiatach ziemskich: bydgoskim (474), toruńskim (620), chełmińskim (339) i rypińskim (351). **Zauważalna jest koncentracja wsparcia w środkowych powiatach województwa, co należy uznać za korzystną tendencję, biorąc pod uwagę dostępność głównych rynków pracy dla absolwentów, obu stolic województwa.**

W skali całego Programu założono, iż 12 103 uczniów szkół zawodowych uczestniczyć będzie w stażach i praktykach u pracodawców. Ogółem wskaźnik ten został zakontraktowany w realizowanych projektach w 50% wartości docelowej (6100 uczniów). Na dzień 30.06. 2018 roku wskaźnik osiągnięto w 52% wartości zakładanej w projektach (3 138 uczniów zostało objętych stażem, praktyką), co stanowi 26% wartości docelowej Programu. W WoD zidentyfikowano ryzyka związane z problemami rekrutacyjnymi, wynikającymi z barier społecznych i finansowych potencjalnych uczestników. Wydaje się także, że poprawa sytuacji na rynku pracy może zmniejszać motywację uczniów do podejmowania dodatkowych, często weekendowych bądź wakacyjnych zajęć, nawet przy otrzymywaniu 1500 zł stypendium. Wyniki wywiadów grupowych i indywidualnych z przedstawicielami beneficjentów i uczestników projektów wsparcia wskazują na wysoką konkurencyjność pracy wakacyjnej, oferowanej uczniom przez pracodawców w wyniku ożywienia gospodarczego. Zdaniem badanych jednak, czynnik ten nie powinien wpływać na osiągnięcie wskaźników projektowych. Spadająca z roku na rok liczba uczniów szkół zawodowych nie powinna stanowić ryzyka dla celów projektowych ze względu na powszechne wśród beneficjentów założenie objęcia wsparciem uczniów klas 2 i 3 technikum bądź 2 szkół branżowych I stopnia, którzy zadeklarowali swoją gotowość do wzięcia udziału w projekcie na etapie przygotowania WoD.

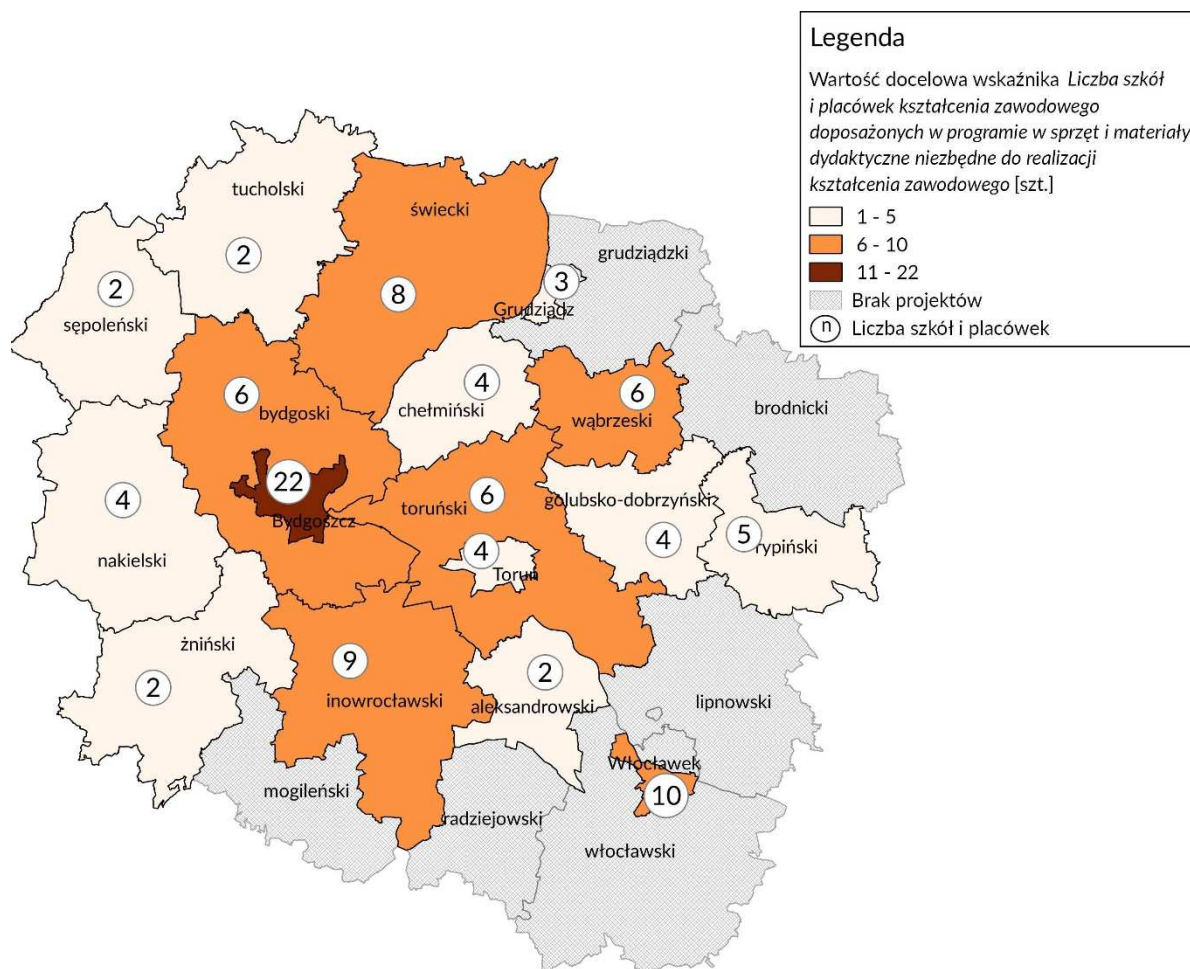
Mapa 16 Rozkład terytorialny zaplanowanej w realizowanych projektach wartości docelowej wskaźnika *Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach/praktykach u pracodawcy* w ramach Poddziałania 10.1.3 Kształcenie zawodowe w ramach ZIT oraz Poddziałania 10.2.3 Kształcenie zawodowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia 2018 roku. W przypadku projektów realizowanych na terenie większej liczby powiatów, wskaźnik został podzielony po równo w każdym powiecie.

Wskaźnik programowy *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego* został założony do realizacji w wysokości 99 sztuk, co stanowi 63% jego zakładanej wysokości docelowej na poziomie Programu. Najwięcej szkół zaplanowano do wyposażenia w Bydgoszczy (22), Włocławku (10) oraz powiecie inowrocławskim (9). Na dzień 30.06.2018 roku wykazano w złożonych WoP osiągnięcie wskaźnika w wysokości 44% wartości założonej w realizowanych projektach (44 szkoły), co stanowi 28% wartości docelowej wskaźnika *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego* założonej w Programie. Nie zidentyfikowano czynników zewnętrznych wpływających na skuteczność wsparcia.

Mapa 17 Rozkład terytorialny zaplanowanej w realizowanych projektach wartości docelowej wskaźnika *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego w ramach Poddziałania 10.1.3 Kształcenie zawodowe w ramach ZIT oraz Poddziałania 10.2.3 Kształcenie zawodowe*

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia 2018 roku.

Wzbudza wątpliwości niska skuteczność kontraktacyjna projektów realizujących wskaźnik *Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie*. W projektach założono jego realizację w wysokości 111 osób, co stanowi mniej niż 1% zakładanej wartości docelowej Programu. Wynika ona z preferowania w projektach kursów kwalifikacyjnych i kompetencyjnych organizowanych bezpośrednio w szkołach, co zostało przez beneficjentów potraktowane jako szkolna forma kształcenia ustawicznego. Wydaje się, iż występuje czynnik endogenny, wynikający z niejasnej dla beneficjentów definicji wskaźnika. Zgodnie z logiką interwencji projektowej należałoby bowiem założyć, iż nauczyciele objęci wsparciem uczestniczący w kursach kompetencyjnych i kwalifikacyjnych również znajdują się w tej kategorii.

Skuteczność realizacji skwantyfikowanych programowych celów wsparcia odnoszących się do podniesienia kompetencji nauczycieli jest niska. We wdrażanych projektach zaplanowano udział 303 nauczycieli, co stanowi zaledwie 8% wartości docelowej programowego wskaźnika *Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie*.

Najwięcej nauczycieli do objęcia wsparciem zaplanowano w Bydgoszczy (116 osób), Włocławku (40 osób), Toruniu (33 osoby) oraz powiecie żnińskim (19). Do dnia 30.06.2018 roku wskaźnik osiągnięto w

43% wartości docelowej zaplanowanej w realizowanych projektach (wsparciem objęto 129 nauczycieli), co stanowi 3% wartości docelowej wskaźnika w całym Programie.

Niska skuteczność kontraktowania wartości docelowej wskaźnika *Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie* wynika z dwóch aspektów – pierwszym z nich jest niechęć nauczycieli, pracujących zazwyczaj na kilku etatach do podejmowania dodatkowej aktywności, drugim zaś niska potrzeba dodatkowych kursów kwalifikacyjnych lub studiów podyplomowych dla nauczycieli – która w realizowanych projektach ograniczała się do projektów, w których rozwijano nowe kierunki kształcenia.

Okolo 18% nauczycieli objętych wsparciem (56 osób, w tym 36 w Poddziałaniu 10.1.3 oraz 20 w Poddziałaniu 10.2.3) planowanych jest do objęcia działaniami projektowymi w zakresie staży/praktyk u pracodawców, zaś jedynie 7 nauczycieli szkół kształcenia zawodowego (6 w ramach Poddziałania 10.1.3 i 1 w Poddziałaniu 10.2.3) zaplanowano do monitorowania wskaźnikiem „*Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie uzyskiwania/podnoszenia kwalifikacji w zakresie doradztwa zawodowego*”. Do dnia 30 czerwca 2018 roku wykazano we wnioskach o płatność osiągnięcie wskaźnika *Liczba nauczycieli placówek kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, uczestniczących w praktykach i stażach u pracodawcy* zaledwie w 3,6% wartości docelowej wskaźnika założonej w realizowanych projektach⁵³. Wyższa jest już skuteczność osiągania zakładanej w projektach wartości docelowej wskaźnika „*Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie uzyskiwania/podnoszenia kwalifikacji w zakresie doradztwa zawodowego*”⁵⁴. Wynosi ona 71% (w złożonych WoP wykazano objęcie wsparciem w tym zakresie 5 z 7 nauczycieli przewidzianych w realizowanych projektach).

Pozytywnie należy ocenić wprowadzenie do regulaminu konkursu w 2018 roku typu działania: realizacja wsparcia nauczycieli, w tym nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu ukierunkowanego na doskonalenie stosowania metod oraz form organizacyjnych sprzyjających kształtowaniu u uczniów kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy. Można spodziewać się, iż zainteresowanie nauczycieli tą formą wsparcia będzie większe, ze względu na niższy stopień ich zaangażowania niż w przypadku staży, kursów kwalifikacyjnych, studiów podyplomowych. Pozytywnie należy ocenić wprowadzenie w IV kwartale 2018 roku kryterium dostępowego związanego z obowiązkowym udziałem nauczycieli w kursach kwalifikacyjnych, studiach podyplomowych, stażach u pracodawcy, bądź w pozostałych szkoleniach.

Skuteczność poszczególnych typów działań

We wszystkich projektach Poddziałania 10.1.3 *Kształcenie zawodowe w ramach ZIT* oraz Poddziałania 10.2.3 *Kształcenie zawodowe* organizowane są staże/praktyki uczniów w przedsiębiorstwach. Łącznie zaplanowano w nich uczestnictwo 49% wszystkich uczniów objętych wsparciem w realizowanych projektach.

Kolejnym, najpopularniejszym wśród beneficjentów typem działań (62% projektów) jest dodatkowe wsparcie, kierowane do uczniów, służące podnoszeniu, nabywaniu oraz uzupełnianiu wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych na dodatkowych kursach, zajęciach. Założono, iż uczestniczyć w nich będzie większość wszystkich uczniów objętych wsparciem.

⁵³ Wskaźnik nie ma określonej wartości docelowej na poziomie Programu

⁵⁴ Ibidem

Relatywnie rzadko wspierano doradztwo edukacyjno-zawodowe (zaledwie w 6 projektach). W 5 projektach założono organizację Szkolnych Punktów i Kariery, otwieranych w ponad 20 szkołach.

Wsparcie nauczycieli ukierunkowane na doskonalenie ich umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji, związanych z nauczaniem zawodem wybrano zaledwie w 17 projektach, co stanowi 40% wszystkich interwencji. Głównym kryterium doboru nauczycieli do wsparcia była pilna potrzeba przekwalifikowania ich lub podniesienia kompetencji w danym kierunku nauczania. Na kryteria te wskazuje 80% badanych beneficjentów, którzy zdecydowali się na realizację wsparcia kompetencyjnego nauczycieli/instruktorów praktycznej nauki zawodu.

W obszarze wsparcia nauczycieli najczęściej decydowano się na organizację kursów lub szkoleń. Sporadycznie jedynie zakładano uczestnictwo nauczycieli w stażach u pracodawcy. Wskaźnik ten monitorowany jest w 4 projektach w wysokości 56 osób

REKOMENDACJA: Biorąc pod uwagę znaczenie tej formy wsparcia dla trwałego podniesienia jakości nauczania w kształceniu zawodowym ukierunkowanym na rynek pracy, zaleca się wprowadzenie kryterium premiującego udział staży nauczycieli w realizowanych projektach.

Doposażenie pracowni szkolnych założono w 17 projektach (40% wszystkich interwencji EFS).

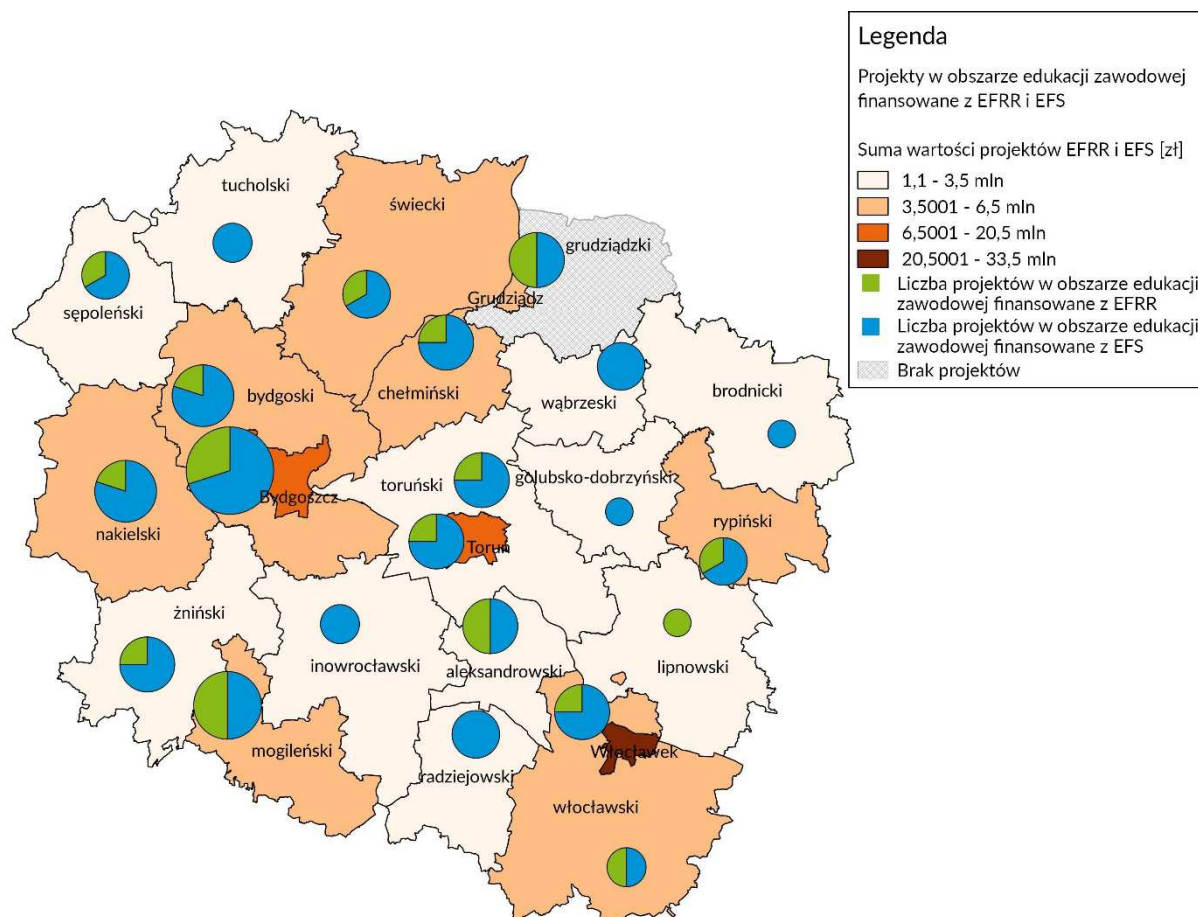
Relatywnie rzadko decydowano się na realizację typu działania: tworzenie nowej oferty edukacyjnej, w tym wprowadzenie kształcenia w nowych zawodach i na nowych kierunkach w odpowiedzi na zbadane zapotrzebowanie rynku pracy. Interwencje tego typu zidentyfikowano w 9 projektach. Sporadycznie decydowano się na modyfikację programów nauczania w poszczególnych zawodach i na kierunkach już istniejących (3 projekty), wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania zawodowego (2 projekty). W trakcie analizy desk research nie zidentyfikowano projektów, w których założono włączenie pracodawców w system egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie czy tworzenie klas patronackich w szkołach. Niska popularność powyższych typów działań stwarza ryzyko niskiego wpływu interwencji RPO WK-P 2014-2020 na realizację celów innowacyjnej edukacji, wyszczególnionych w RSI. Należy jednak wziąć pod uwagę, że zapisy WoD mogą być niewystarczające do pełnego wnioskowania. Informacje te zostaną uzupełnione wynikami badań terenowych w raporcie końcowym z badania.

Przedstawione powyżej tendencje projektowe wskazują, iż największą skutecznością, mierzoną liczbą uczestników, charakteryzują się kursy, szkolenia skierowane do uczniów służące podnoszeniu ich umiejętności i zdobywaniu przez nich nowych kwalifikacji oraz staże/praktyki uczniów u pracodawcy. Nie stwierdzono korelacji między doposażeniem pracowni szkolnych w projekcie, a liczbą uczestników.

Komplementarność międzyfunduszowa w ramach RPO WK-P 2014-2020

Analiza rozkładu terytorialnego projektów kompetencyjnych i infrastrukturalnych RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji osób dorosłych wskazuje na wysoki stopień komplementarności międzyfunduszowej. Jej brak odnotowano jedynie w powiecie lipnowskim (wyłącznie projekty infrastrukturalne), tucholskim, wąbrzeskim, golubsko-dobrzyńskim, brodnickim, radziejowskim, inowrocławskim (wyłącznie projekty kompetencyjne współfinansowane z EFS). Należy w tym miejscu podkreślić, że powiat lipnowski złożył wniosek o uzyskanie komplementarnego dofinansowania na wsparcie kompetencyjne w ramach Poddziałania 10.2.3 *Kształcenie zawodowe*. Został on odrzucony na etapie oceny formalno-merytorycznej. Zdecydowana większość (80%) badanych beneficjentów Poddziałania 6.3.2 planuje ubiegać się o komplementarne wsparcie kompetencyjne w ramach EFS w kolejnych latach wdrażania Programu. Zamiar taki deklaruje także każdy badany beneficjent wsparcia infrastrukturalnego kształcenia zawodowego w ramach ZIT.

Mapa 18 Liczba i wartość projektów EFS i projektów EFRR realizowanych w danym powiecie w obszarze edukacji zawodowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SL na dzień 30 kwietnia 2018 roku; wielkość wykresu kołowego odzwierciedla wartość wsparcia.

Analiza WoD projektów, w których odnotowano zarówno wsparcie infrastrukturalne jak i kompetencyjne wskazuje na komplementarność działań w skali poszczególnych szkół. We wszystkich szkołach, które modernizowano infrastrukturalnie w ramach Programu, realizowane są także projekty podnoszące jakość nauczania. W projektach tych częściej niż w innych realizowane są formy wsparcia nauczycieli oraz modernizowany jest program nauczania. Należy jednak podkreślić iż blisko co drugi badany beneficjent (42%) wsparcia kompetencyjnego realizowanego poza ZIT oraz co trzeci (33%) beneficjent wsparcia EFS w ramach ZIT nie planuje ubiegać się o wsparcie infrastrukturalnego EFRR, mogące pozostać w komplementarności do prowadzonych działań projektowych. Jako powód braku takich planów najczęściej podawany jest brak naglących potrzeb infrastrukturalnych, rzadziej zaś brak środków w budżecie na pokrycie wkładu własnego.

6.3.2 Dodatkowe efekty realizacji wsparcia kształcenia zawodowego

Skuteczność projektów w ramach Polityki Terytorialnej

Pytanie badawcze:

11. Jak wygląda porównanie realizacji projektów dotyczących Polityki Terytorialnej (ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych) z tymi realizowanymi poza Polityką Terytorialną pod kątem ich skuteczności i efektywności?

Założenia Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego zakładają różnicowanie wsparcia kształcenia zawodowego na trzech poziomach:

- **Poziom wojewódzki** – obejmuje miasta Bydgoszcz i Toruń oraz obszar powiązany z nimi funkcjonalnie: powiat bydgoski, toruński, miasto Chełmża, Nakło nad Notecią, Kowalewo Pomorskie (ZIT wojewódzki).
- **Poziom regionalny i subregionalny** - obejmuje miasta Włocławek, Grudziądz i Inowrocław wraz z obszarami powiązanymi z nimi funkcjonalnie (OSI miast regionalnych/subregionalnych).
- **Poziom ponadlokalny (powiatowy)** – obejmuje obszar powiatu ziemskiego (Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego). Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego obejmują powiaty: włocławski, grudziądzki, inowrocławski, aleksandrowski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, lipnowski, mogileński, nakielski, radziejowski, rypiński, sępoleński, świecki, tucholski, wąbrzeski, żniński.

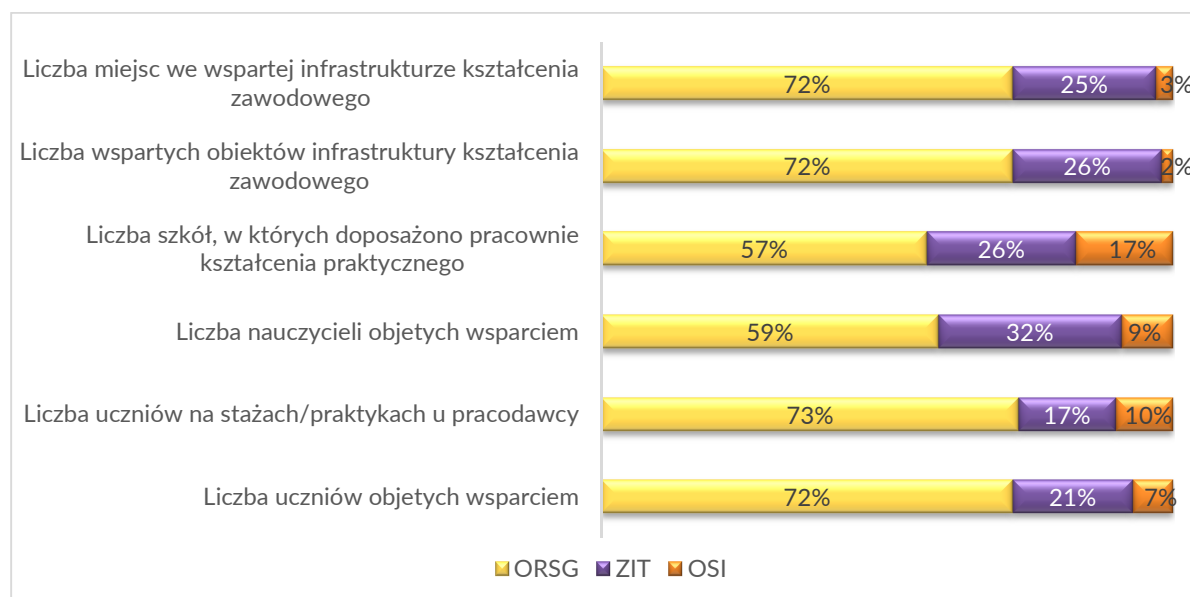
Przeprowadzone wcześniej w rozdziale analizy dotyczące rozkładu terytorialnego liczby i wartości realizowanych projektów wskazują na silną dominację poziomu ponadlokalnego obejmującego Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, zarówno w ramach wsparcia infrastrukturalnego, jak i w ramach wsparcia kompetencyjnego. Silnie reprezentowany jest też poziom wojewódzki, o czym świadczy liczba projektów realizowanych na obszarze ZIT, ze szczególnym uwzględnieniem miasta Bydgoszcz. Spośród lokalizacji poziomu regionalnego należy podkreślić, iż w OSI miasta Włocławek i OSI miasta Grudziądz realizowane są po 4 projekty o szerokim zakresie działania i wysokiej w skali regionu wartości dofinansowania. W OSI Inowrocławia realizowane są zaledwie 2 projekty (wyłącznie wsparcie EFS) o umiarkowanej wartości dofinansowania. Relatywnie niski udział projektów z OSI Inowrocławia nie wynika z niskiej priorytetyzacji problemów szkolnictwa zawodowego – w *Strategii Obszaru Strategicznej Interwencji dla Inowrocławia oraz obszarów powiązanych z nim funkcjonalnie do 2020 r.* założono realizację zarówno projektów kompetencyjnych, jak i edukacyjnych. W ostatnim konkursie z roku 2017 dla Poddziałania 10.2.3. potencjalni beneficjenci z OSI Inowrocław nie złożyli wniosku o dofinansowanie projektu. Nie złożono też ani jednego wniosku z przedmiotowego obszaru w postępowaniach Poddziałania 6.3.2, zakładającego wsparcie infrastrukturalne kształcenia zawodowego. Jak wynika z wywiadu z przedstawicielem beneficjenta, inwestycje infrastrukturalne oraz kompetencyjne w obszarze kształcenia zawodowego zaplanowano w budżecie powiatu w dalszych latach wdrażania Programu.

Analiza skali realizowanych projektów, mierzonych zakładaną liczbą uczestników i liczbą szkół objętych wsparciem wskazują na wysoką wagę projektów realizowanych na poziomie wojewódzkim, w których zaplanowano udział niemal 21% całkowitej liczby uczniów objętych wsparciem oraz 17% uczniów odbywających staże/praktyki u pracodawcy. Na terenie ZIT założono także doposażenie pracowni 26% wszystkich szkół objętych przedmiotowym wsparciem w ramach Programu.

Na poziomie regionalnym największą skalę zaplanowanych działań odnotowano w OSI Włocławka, w którym zaplanowano objęcie stażami i praktykami blisko 8% wszystkich uczniów objętych wsparciem w ramach RPO WK-P 2014-2020 oraz doposażenie pracowni 10% wszystkich szkół objętych wsparciem kompetencyjnym. Skala wsparcia w pozostałych OSI jest już znacznie mniejsza. W OSI Inowrocławia

wsparto pracownie przedmiotowe 9 szkół (9%), objęto stażami i praktykami 198 uczniów (1,2%). Najmniejszy potencjał oddziaływania ponadlokalnego mają projekty realizowane w OSI Grudziądz, w którym zaplanowano objęcie stażami i praktykami zaledwie 111 uczniów (0,7%).

Wykres 25 Zakładane efekty wsparcia kształcenia zawodowego w podziale na ZIT, OSI i ORSG (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL 2014 – stan na 30.04.2018 r.

Powyższe analizy skłaniają do postawienia wniosku, iż dotychczas realizowane wsparcie wzmocniło potencjał endogeny obszaru ZIT, podniosło także funkcję społeczną Włocławka w znaczeniu oddziaływania ponadlokalnego. Koncentracja wsparcia i relatywnie równomierne wsparcie poszczególnych ORSG wskazuje na potencjał zwiększenia spójności terytorialnej regionu w obszarze kształcenia zawodowego.

Potencjał sieciowania szkół i placówek

Pytanie badawcze:

16. W jakim zakresie realizacja projektów wpłynęła na zwiększenie współpracy z otoczeniem? Czy powstały sieci współpracy międzyszkolnej? Jaki jest potencjał dyfuzji rezultatów, doświadczeń projektowych poza szkoły biorące udział w projekcie?

Analiza WoD wskazuje na niewysoki potencjał sieciowania szkół zawodowych, nawet na poziomie jednego ORSG w wyniku przeprowadzonych interwencji. Wspierane szkoły realizują różne kierunki kształcenia, w stosunkowo nielicznych projektach zaplanowano rozwiązania e-edukacji. Doposażone pracownie zostały sprofilowane do potrzeb określonych zawodów i profili kształcenia. We wnioskach o dofinansowanie jednakże wskazywano potencjał użyczenia pracowni innym szkołom o podobnym kierunku kształcenia, również na terenach sąsiednich ORSG. Wykorzystanie tego potencjału wymagać jednak będzie ponadlokalnej lub ponadsektorowej koordynacji. W realizowanych projektach niemalże rzadko decydowano się na partnerstwa wewnątrz lub między sektorowe.

W projektach infrastrukturalnych, realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 i Poddziałania 6.4.3 RPO WK-P 2014-2020 zidentyfikowano zaledwie 2 partnerstwa: pierwsze z nich dotyczy projektu *Zakup wyposażenia dla potrzeb kształcenia zawodowego* realizowanego przez powiat rypiński, gminę miasta Rypin, drugie zaś projektu *Nowoczesna szkoła zawodowa najlepszym wyborem* realizowanego przez powiat nakielski i gminę Kcynia. W obu tych projektach założono, iż przeprowadzone inwestycje dostarczą bazy kształcenia praktycznego dla więcej niż jednej szkoły prowadzącej kształcenie

zawodowe. Należy w tym miejscu podkreślić, iż zaledwie 28% badanych beneficjentów Poddziałania 6.3.2 deklaruje, iż przy projektowaniu działań infrastrukturalnych współpracowali oni z innymi podmiotami.

W projektach kompetencyjnych, wdrażanych w Poddziałaniu 10.1.3 i Poddziałaniu 10.2.3 zdecydowano się na partnerstwa w 9 projektach:

- *Dobry zawód lepsza przyszłość* – powiat rypiński i gmina miasta Rypin,
- *Zoom na edukację* – TEB Edukacja, Lewiatan,
- *Szkoła zawodowa świadomym wyborem II edycja* – powiat nakielski, Wyższa Szkoła Bankowa w Bydgoszczy,
- *Szkoła zawodowców* – Samorząd województwa kujawsko-pomorskiego Stowarzyszenie Europa Kujaw i Pomorza, gmina miasta Toruń, gmina miasta Grudziądz, powiat świecki, powiat tucholski, powiat wąbrzeski, powiat żniński, Włocławek,
- *Edukacja w technikach* – Miasto Bydgoszcz, powiat bydgoski,
- *Mój start w przyszłość* – Wyższa Szkoła Gospodarki, PTE w Bydgoszczy,
- *Doskonalenie zawodowe w praktyce* – Bydgoski Klaster Przemysłowy, Miasto Bydgoszcz,
- *Od ucznia do pracownika* – Izba Przemysłowo Handlowa, Miasto Toruń,
- *Od ucznia do mistrza* – PTE, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy.

W przypadku beneficjentów wsparcia kompetencyjnego w obszarze kształcenia zawodowego można odnotować wysoki (85%) odsetek deklaracji współpracowania przy realizacji działań projektowych z innymi podmiotami zewnętrznymi. Współpraca ta dotyczyła zazwyczaj udostępniania miejsc staży/praktyk, prowadzenia przez zewnętrzne podmioty działań edukacyjnych skierowanych do uczniów i nauczycieli, użyczania pracowni przedmiotowych przez szkoły danej JST. Zdaniem większości badanych beneficjentów wsparcia kompetencyjnego działania projektowe przyczyniły się także do zacieśnienia współpracy między szkołami.

Wykres 26 Opinie beneficjentów wsparcia EFS w obszarze kształcenia zawodowego dotyczące wpływu działań projektowych na zwiększenie współpracy między szkołami na terenie danej JST wg liczby wskazań

Pyt. Czy w wyniku realizacji projektu zwiększył się stopień współpracy między szkołami?

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020 (EFS) w obszarze kształcenia zawodowego, n=22

Projekty realizowane przez przedsiębiorców i ich organizacje mają ograniczony potencjał sieciowania doświadczeń, ich oddziaływanie jest wyłącznie projektowe. Istotną rolę w mnożnikowaniu rezultatów interwencji mogą spełnić partnerstwa między JST, w których założono udzielanie doposażonych pracowni oraz koordynację polityki kształcenia zawodowego w ujęciu ponadlokalnym.

Komplementarność międzyokresowa

Pytanie badawcze:

17. Jaka jest komplementarność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w relacji do inwestycji ze środków krajowych i europejskich w perspektywie 2007-2013 oraz w relacji do inwestycji i działań wdrażanych w bieżącej perspektywie poza RPO WK-P 2014-2020?

Interwencje realizowane w ramach Programu w obszarze kształcenia zawodowego charakteryzują się **wysokim stopniem komplementarności międzyokresowej**. We wszystkich szkołach modernizowanych infrastrukturalnie w ramach Poddziałania 6.2.3. i Poddziałania 6.4.3 RPO WK-P 2014-2020 realizowano projekty kompetencyjne w ramach komponentu regionalnego PO KL w perspektywie 2007-2013. Wsparcie EFS w bieżącym okresie programowania stanowiło kontynuację działań zapoczątkowanych w ramach Działania 9.2 PO KL we wspieranych szkołach, bądź uzupełnienie wsparcia szkół, które pominięto w poprzednim okresie programowania. Można postawić więc wniosek, iż **realizowane projekty przyczyniają się w obu perspektywach Polityki Spójności do kompleksowej modernizacji kształcenia zawodowego we wspartych lokalizacjach**.

Niemal wszyscy (98%) badani beneficjenci wsparcia kompetencyjnego w obszarze kształcenia zawodowego deklarują korzystanie przy projektowaniu działań ze swoich wcześniejszych doświadczeń, rozszerzając skalę modernizacji kształcenia zawodowego na coraz większą liczbę szkół na swoim terenie.

Niska jest natomiast komplementarność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w odniesieniu do wydatków własnych samorządów. W analizowanych WoD beneficjenci deklarują, iż pozyskane środki stanowiąc będą uzupełnienie inwestycji głównie odtworzeniowych. Jak wynika z literatury przedmiotu⁵⁵, subwencja oświatowa przeznaczona na szkolnictwo zawodowe nie pozwala na prowadzenie gruntownych modernizacji, ponad 60% środków z rezerwy celowej przeznaczanych jest na wynagrodzenie nauczycieli.

6.3.3 Efektywność kosztowa wsparcia kształcenia zawodowego

Pytania badawcze:

13. Które typy projektów są najbardziej efektywne, tj. mierzone stosunkiem poniesionych nakładów do osiągniętych efektów?

14. Czy efekty podobne do uzyskanych w projektach z obszaru edukacji można było osiągnąć bez wsparcia środkami Programu lub przy niższych nakładach?

15. Czy wsparcie udzielone beneficjentom RPO WK-P 2014-2020 przyczynia się do podniesienia jakości nauczania na danym poziomie kształcenia w porównaniu z instytucjami, które nie korzystały ze środków Programu?

Analiza kosztów jednostkowych głównych typów działań realizowanych we wdrażanych projektach RPO WK-P 2014-2020 pozwala na uporządkowanie relacji poniesionych nakładów do założonych efektów wsparcia. Analiza ta znajduje uzasadnienie jedynie w projektach kompetencyjnych,

⁵⁵ Kształcenie zawodowe w Polsce w perspektywie zmian i potrzeb gospodarki. Magdalena Mazik – Gorzelańczyk, Friedrich-Ebert-Stiftung, Przedstawicielstwo w Polsce, 2016

współfinansowanych ze środków EFS, ze względu na monotoniczność typu interwencji w projektach infrastrukturalnych.

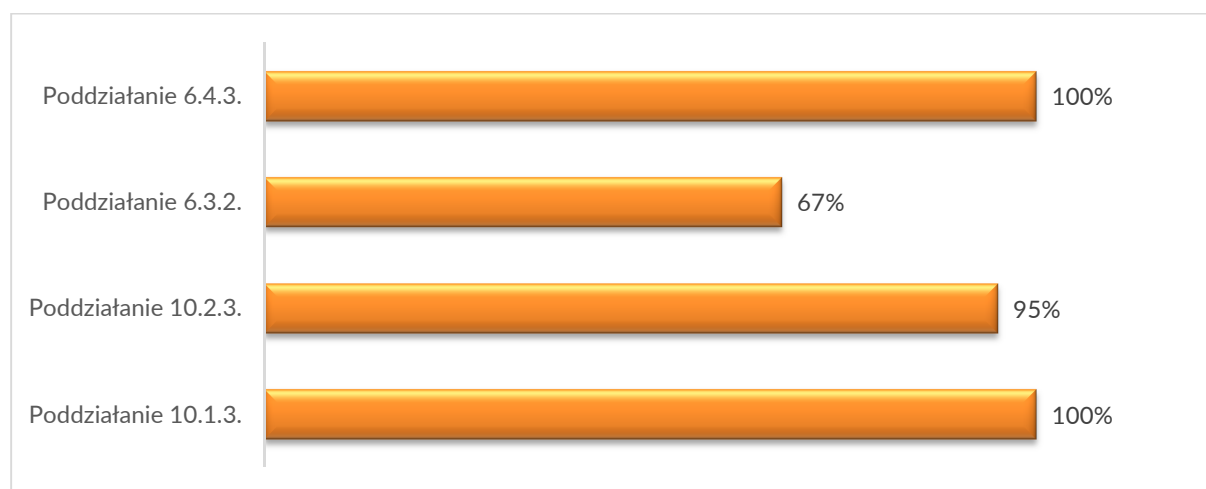
Za najbardziej efektywną kosztowo formę wsparcia w relacji do zakładanych efektów należy uznać kursy kwalifikacyjne, zajęcia pozalekcyjne skierowane do uczniów w celu poniesienia ich umiejętności zawodowych, dostarczenia im nowych kwalifikacji lub kompetencji. Średni koszt jednostkowy (w przeliczeniu na uczestnika projektu) wynosi 1 787 zł, przy wariacji od 1 171 zł do 3 789 zł, w zależności od rodzaju kursu podnoszącego umiejętności zawodowe. Koszt ten dotyczy ponad połowy uczniów objętych wsparciem. W przypadku kursów i szkoleń kompetencyjnych, na przykład z zakresu kompetencji uniwersalnych, średni koszt jednostkowy wynosi 723 zł.

Staże/praktyki charakteryzują się niższą efektywnością kosztową. Średni koszt jednostkowy wynosi 2 897 zł, przy wariacji kosztu od 1 829 zł do 4 200 zł w zależności od stopnia zaawansowania realizowanego stażu. Generalnie praktyki uczniów zasadniczych szkół zawodowych charakteryzowały się wyższym kosztem jednostkowym niż staże uczniów techników. W żadnym projekcie nie przekroczono zakładanej w regulaminie konkursu kwoty limitu wydatków na poziomie 5 000 zł. Decydowano się na koszty stanowiące zaledwie 60% limitu, co wskazuje na efektywność wsparcia przy jego stosunkowo dużej skali w Programie. Wsparcie to dotyczy bowiem blisko 49% uczniów zaplanowanych do objęcia wsparciem.

Relatywnie niską efektywnością kosztową charakteryzuje się wsparcie nauczycieli, zaplanowane w realizowanych projektach. Średni koszt jednostkowy kursu specjalistycznego bądź kwalifikacyjnego dla nauczycieli wynosi 5 120 zł, przy relatywnie niskiej wariacji wsparcia. Biorąc pod uwagę niską skalę wsparcia nauczycieli oraz ograniczony potencjał sieciowania rezultatów projektów, należy rozważyć zasadność premiowania tego typu działania. Wydaje się, iż korzystniejsze byłoby finansowanie kursów kształcących uczniów w nabywaniu kompetencji społecznych i uniwersalnych – tak oczekiwanych przez pracodawców – a nie angażujących aż tak bardzo czasu nauczycieli i nie wymagających zdania zewnętrznych egzaminów podnoszących kwalifikacje. Istotną wagę miałyby także premiowanie staży nauczycieli u potencjalnych pracodawców.

W przypadku doradztwa zawodowego odnotowano średni koszt jednostkowy na poziomie 634 zł. Trudno jednak wnioskować na tej podstawie o efektywności kosztowej ze względu na ograniczoną skalę tworzenia Szkolnych Punktów Informacji i Kariery oraz niewielki zakres wsparcia.

Wykres 27 Odsetek badanych beneficjentów poszczególnych Poddziałań wsparcia w obszarze kształcenia zawodowego deklarujących rezygnację z przeprowadzenia działań projektowych w wyniku braku dofinansowania.

Źródło: Badanie CAWI/CATI z beneficjentami RPO W-KP 2014-2020 (EFS) w obszarze kształcenia zawodowego, n= 38

Terytorializacja wsparcia nie różnicuje w istotny sposób średnich kosztów jednostkowych w poszczególnych typach działań. Charakteryzują się one porównywalną wysokością w projektach realizowanych na terenie ZIT, OSI oraz ORSG.

Obecny stan wdrażania projektów nie pozwala na analizę efektu jałowej straty. Zdecydowana większość badanych beneficjentów obszaru kształcenia zawodowego deklaruje, iż bez pozyskania dofinansowania zrezygnowałaby z podjęcia działań projektowych.

Analiza zakresu wsparcia wskazuje także na wysoką wartość dodaną interwencji RPO WK-P 2014-2020. Jest ona najwyższa w aspekcie staży/praktyk uczniów u pracodawców, ze względu na brak środków w budżetach organów prowadzących na finansowanie „ponadprogramowych” zajęć praktycznych. Istotne jest także, iż interwencje RPO WK-P 2014-2020 nie są podporządkowane podstawom programowym i umożliwiają odbywanie staży i praktyk również w szerszym zakresie, w większym stopniu podporządkowanym wymaganiom współczesnego rynku pracy. Oczywiście jest także, iż bez środków finansowych RPO WK-P 2014-2020 nie byłoby możliwe sfinansowanie zajęć pozalekcyjnych czy też dodatkowych kursów kwalifikacyjnych i kompetencyjnych dla uczniów.

Efekty netto interwencji w obszarze kształcenia zawodowego

Efekty netto w obszarze kształcenia ogólnego oszacowano stosując techniki analiz kontrfaktycznych: *full optimum matching* (FOM), *propensity score weighting* (PSW) i *difference-in-differences* (DiD). Więcej szczegółów na temat metodologii badania znajduje się w rozdziale 2. Efektywna liczebność grupy eksperymentalnej wynosiła 37, a efektywna liczebność grupy kontrolnej – 30, przy czym dla każdej ze zmiennych pomiaru efektu grupa eksperymentalna była zawężana do placówek oświatowych, w których prowadzono działania projektowe, które hipotetycznie mogły mieć wpływ na daną zmienną. W tabeli powyżej dla każdej zmiennej wyróżniono, jakie to były działania, oraz podano oszacowanie efektu netto i technikę dopasowania próby kontrolnej, którą zastosowano w celu uzyskania tego oszacowania.

Wyniki analiz kontrfaktycznych wskazują na to, że realizacja projektów RPO WK-P 2014-2020 **nie miała zauważalnego wpływu na zdawalność szkolnych egzaminów praktycznych ani egzaminów zawodowych, ani uzyskiwane przez uczniów oceny końcowe**. Również współpraca między placówkami kształcenia zawodowego (wymiana doświadczeń) nie nasiliła się na skutek interwencji.

Interwencja nie miała wpływu na średnią liczbę godzin staży i praktyk odbywanych przez ucznia, natomiast mogła oddziaływać na liczbę uczestniczących w nich uczniów. Zgodnie z dokonanymi oszacowaniami, **dzięki RPO WK-P 2014-2020 w 26% placówek, w których realizowano projekty zakładające odbycie staży i praktyk, odnotowano zwiększenie liczby staży i praktyk oferowanych przez pracodawców, a liczba uczniów odbywających staże i praktyki w ciągu roku szkolnego zwiększyła się średnio o 7 osób**. Podobnej zależności nie stwierdzono w przypadku staży i praktyk nauczycieli kształcenia zawodowego (obliczona wartość efektu netto jest wręcz ujemna, ale mieszcząca się w granicach błędu oszacowania). Nie zaobserwowano również wzrostu liczby pracodawców/przedsiębiorców, z którymi współpracowała placówka w ramach kształcenia praktycznego (oszacowany efekt netto był nieznaczny i ujemny), przy czym badane placówki wyróżniały się relatywnie dużą liczbą takich pracodawców/przedsiębiorców już przed realizacją analizowanych działań projektowych (średnio 43). Sugeruje to, że **projekty RPO WK-P 2014-2020** (podobnie jak projekty Działania 9.2 PO KL w poprzedniej perspektywie programowania⁵⁶)

⁵⁶ Por. Fila, J., Rybińska, A., Trzciniński, R. (2014). Współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorcami na przykładzie Działania 9.2 PO KL. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych

przyczyniały się raczej do kontynuacji współpracy z już znanymi pracodawcami/przedsiębiorcami niż do nawiązywania nowych kontaktów.

Ponadto projekty RPO WK-P wpływały na zwiększenie liczby uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych, przy czym dotyczy to głównie zajęć dodatkowych (kursach/szkoleniach) podnoszących umiejętności i kwalifikacje w kierunku kształcenia danego ucznia, nie zaś zajęć podnoszących umiejętności i kwalifikacje poza tym kierunkiem lub podnoszących kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne.

Zgodnie z oszacowaniami efektu netto, dzięki realizacji projektów RPO WK-P 2014-2020 mniej więcej jedna trzecia objętych nimi placówek kształcenia zawodowego (29% przy dopasowaniu techniką PSW, oszacowanie uzyskane techniką FOM było bardzo zbliżone) odnotowała wzrost liczby zgłaszanych do nich ofert pracy dla absolwentów.

W 6% placówek, w których prowadzono wybrane działania projektowe, opracowano dzięki nim innowacyjne formy kształcenia zawodowego. Nie zostało to jednak dokonane we współpracy z przedsiębiorcami. Nieco bardziej powszechnym efektem interwencji była **modernizacja programów nauczania zawodu** – nastąpiła w 22% placówek objętych wybranymi działaniami projektowymi (w tym w 5% z udziałem przedsiębiorców). Jeżeli za wskaźnik przyjąć nie sam fakt modernizacji programów nauczania, lecz liczbę kierunków kształcenia, na których nastąpiła taka modernizacja, to oszacowany średni efekt netto wskazanych działań projektowych wynosi 1,5 kierunku kształcenia.

Efekty netto interwencji w obszarze kształcenia zawodowego

Zidentyfikowano ponadto efekt netto inwestycji infrastrukturalnych – doprowadziły one do zauważalnej poprawy warunków nauczania zawodu w 20% objętych nimi placówek kształcenia zawodowego (należy pamiętać, że chodzi tu o efekt netto, czyli taki, który nie wystąpiłby, gdyby nie był realizowany RPO WK-P 2014-2020). Co interesujące, w 13% placówek, w których zrealizowano inwestycje infrastrukturalne, odnotowano dzięki nim wzrost częstości korzystania z pracowni przedmiotowych przez uczniów spoza tych placówek.

Tabela 11 Oszacowania efektu netto dla obszaru kształcenie zawodowego

Lp.	Wskaźnik	Uwzględnione działania projektowe	Oszacowanie efektu netto	Technika dopasowania
1	Zdawalność szkolnych egzaminów praktycznych (w %)	Wszystkie	+1 p.p.	FOM
2	Zdawalność egzaminów zawodowych (w %)		+4 p.p.	PSW
3	Deklaracje przez placówkę wzrostu liczby ofert pracy dla absolwentów zgłaszanych przez pracodawców*		+29 p.p.	PSW
4	Deklaracja przez placówkę poprawy średnich stopni końcoworocznych uczniów*		+9 p.p.	PSW
5	Deklaracje przez placówkę częstszej wymiany doświadczeń z innymi placówkami w regionie*		+ 5 p.p.	FOM
6	Deklaracja przez placówkę poprawy warunków	Budowa, rozbudowa, nadbudowa i wyposażenie w bazę dydaktyczną nowych	+20 p.p.	

Lp.	Wskaźnik	Uwzględnione działania projektowe	Oszacowanie efektu netto	Technika dopasowania
	infrastrukturalnych*	obiektów		
7	Deklaracja przez placówkę wzrostu częstości korzystania z pracowni przedmiotowych placówki przez uczniów spoza placówki*	Przebudowa, adaptacja, modernizacja, remont i wyposażenie w bazę dydaktyczną już istniejących obiektów Tworzenie warunków odzwierciedlających naturalne warunki pracy właściwe dla nauczanych zawodów obejmujące wyposażenie pracowni lub warsztatów szkolnych dla zawodów szkolnictwa zawodowego Zakup sprzętu informatycznego, multimedialnego, oprogramowania	+13 p.p.	
8	Deklaracja przez placówkę spadku częstości korzystania z pracowni przedmiotowych placówki przez uczniów spoza placówki*		+ 3 p.p.	
9	Liczba uczniów uczestniczących w stażach/praktykach u pracodawcy w ramach kształcenia praktycznego	Realizacja staży i praktyk zawodowych dla uczniów, doskonalenie kompetencji lub kwalifikacji opiekunów praktykantów i stażystów	+7	PSW
10	Średnia liczba godzin staży/praktyk u pracodawcy w ramach kształcenia praktycznego na ucznia		-1	FOM
11	Deklaracja przez placówkę wzrostu liczby staży/praktyk oferowanych przez pracodawców		+26 p.p.	PSW
12	Liczba pracodawców/ przedsiębiorców, z którymi placówka współpracowała przy kształceniu praktycznym uczniów	Wsparcie nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu Tworzenie nowej oferty edukacyjnej, w tym wprowadzenie kształcenia w nowych zawodach i na nowych kierunkach Modyfikacja programów nauczania w poszczególnych zawodach i na kierunkach już istniejących Wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania zawodowego Włączenie pracodawców w system egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie Utworzenie klasy patronackiej Realizacja staży i praktyk zawodowych dla uczniów, doskonalenie kompetencji lub kwalifikacji opiekunów praktykantów i stażystów	-5	PSW
13	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	Wsparcie nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu	-2	FOM
14	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych (kursach/szkoleniach) w	Wszystkie oprócz związanych z doradztwem zawodowym, zajęciami dodatkowymi z zakresu poza kierunkiem kształcenia, potwierdzaniem kwalifikacji w zawodzie,	+52	PSW

Lp.	Wskaźnik	Uwzględnione działania projektowe	Oszacowanie efektu netto	Technika dopasowania
	kierunku kształcenia	włączaniem pracodawców w system egzaminów, stażami i praktykami uczniów		
15	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych (kursach/szkoleniach) poza kierunkiem kształcenia	Wszystkie oprócz związanych z doradztwem zawodowym, zajęciami dodatkowymi z zakresu kierunku kształcenia, potwierdzaniem kwalifikacji w zawodzie, włączaniem pracodawców w system egzaminów, stażami i praktykami uczniów	+10	PSW
16	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych (kursach/szkoleniach) podnoszących kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne	Wszystkie oprócz związanych z doradztwem zawodowym, potwierdzaniem kwalifikacji w zawodzie, włączaniem pracodawców w system egzaminów, stażami i praktykami uczniów	+25	PSW
17	Opracowanie innowacyjnej formy kształcenia zawodowego*	Budowa, rozbudowa, nadbudowa i wyposażenie w bazę dydaktyczną nowych obiektów	+6 p.p.	FOM
18	Opracowanie innowacyjnej formy kształcenia zawodowego we współpracy z przedsiębiorcami*	Przebudowa, adaptacja, modernizacja, remont i wyposażenie w bazę dydaktyczną już istniejących obiektów Tworzenie warunków odzwierciedlających naturalne warunki pracy właściwe dla nauczanych zawodów obejmujące wyposażenie pracowni lub warsztatów szkolnych dla zawodów szkolnictwa zawodowego Zakup sprzętu informatycznego, multimedialnego, oprogramowania Wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania zawodowego	0 p.p.	FOM
19	Modyfikacja programu nauczania zawodu*	Budowa, rozbudowa, nadbudowa i wyposażenie w bazę dydaktyczną nowych obiektów	+22 p.p.	PSW
20	Modyfikacja programu nauczania zawodu we współpracy z przedsiębiorcami*	Przebudowa, adaptacja, modernizacja, remont i wyposażenie w bazę dydaktyczną już istniejących obiektów	+5 p.p.	PSW
21	Liczba kierunków kształcenia, w których zmodyfikowano program nauczania zawodu	Tworzenie warunków odzwierciedlających naturalne warunki pracy właściwe dla nauczanych zawodów obejmujące wyposażenie pracowni lub warsztatów szkolnych dla zawodów szkolnictwa zawodowego Modyfikacja programów nauczania w poszczególnych zawodach i na kierunkach już istniejących Wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania zawodowego	+1,5	PSW

* Wartość oszacowania efektu netto oznacza odsetek placówek objętych działaniami projektowymi, w których dzięki projektom RPO WK-P 2014-2020 miała miejsce sytuacja opisana w nazwie wskaźnika.

Źródło: analizy własne.

6.3.4 Wpływ wsparcia w obszarze kształcenia zawodowego na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020

Pytanie badawcze

18. W jakim zakresie wsparcie RPO WK-P 2014-2020 wpływa/wpłyne na wysokość wskaźników rezultatu strategicznego Programu w obszarze edukacji i rynku pracy? W jakim zakresie wpłynie na osiągnięcie wskaźników SRWK-P Plan Modernizacji 2020? W jakim zakresie przyczyni się do realizacji celów Strategii Europa 2020?

Przewidywana skuteczność realizacji działań projektowych powinna zostać odniesiona również do programowych wskaźników rezultatu wyszczególnionych w RPO WK-P 2014-2020 dla priorytetu inwestycyjnego 10iv. W dokumencie programowym założono, iż *Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki* wyniesie 80%. Zarówno analizy rynku pracy, jak i postępująca skuteczność wsparcia ukierunkowanego na zwiększenie zatrudnialności absolwentów szkół prowadzanych kształcenie zawodowe na lokalnych rynkach pracy, wskazują na brak ryzyka nieosiągnięcia zakładanej wartości wskaźnika rezultatu.

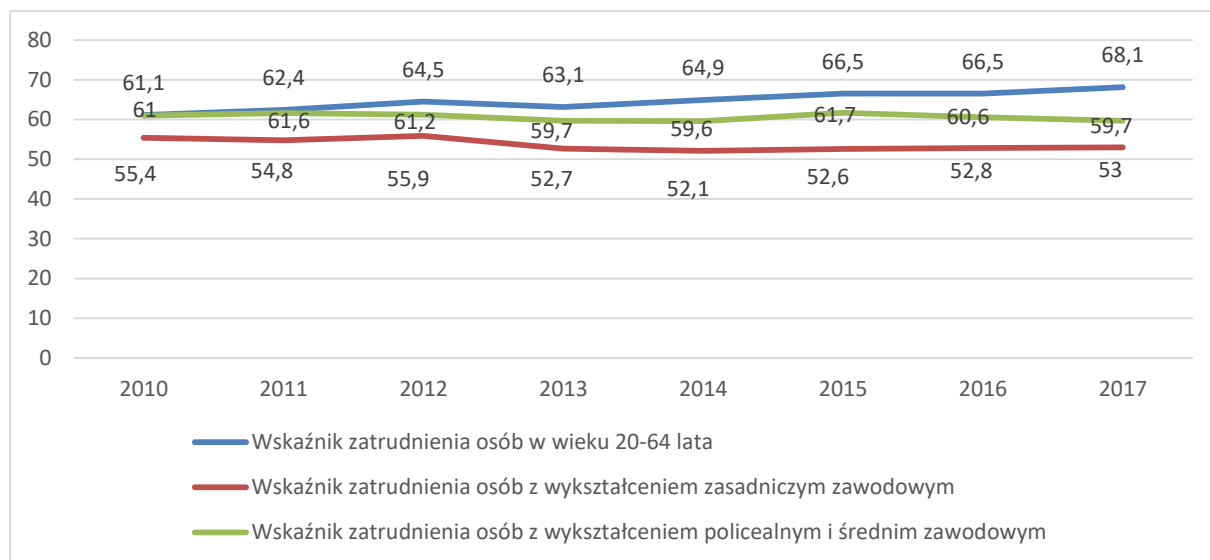
Ukierunkowanie zakupu doposażenia pracowni na potrzeby zawodów deficytowych i nadwyżkowych z towarzyszącym mu rozszerzeniem oferty kształcenia w poszczególnych kierunkach nie stwarza ryzyka nieosiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźnika rezultatu *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS*, oszacowanej na 90%.

Analiza tendencji projektowych nie wskazuje na wystąpienie trudności w osiągnięciu ostatniego wskaźnika: *Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu* w wysokości 30%.

Wsparcie realizowane w obszarze kształcenia zawodowego wpływa również na wskaźniki Strategii Europa 2020 w zakresie celu wzrostu sprzyjającemu włączeniu społecznemu (*inclusive growth*). Cel ten zakłada wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Podstawowym kierunkiem działań w ramach niniejszego celu jest dążenie do aktywizacji zawodowej możliwie jak największej liczby osób. Biorąc pod uwagę cel wsparcia kształcenia zawodowego w ramach RPO WK-P 2014-2020, jakim jest zwiększenie zatrudnialności absolwentów na lokalnych rynkach pracy wskazane jest oszacowanie, w jakim zakresie wsparcie przyczyni się do podniesienia wartości wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata na koniec 2023 roku.

W latach 2010-2017 wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata w województwie kujawsko-pomorskim wzrastał dynamicznie z 61% do 68% (Wykres 28). W latach 2010-2016 wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim oraz policealnym nieznacznie spadał.

Wykres 28 Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2010-2017

Źródło: Baza danych Strateg; odłona strony na dzień 20.11.2018 roku.

Przyjmując, iż w kolejnych 3 latach zostaną zachowane tendencje wzrostowe z lat 2015-2017⁵⁷, zakładające średnioroczny wzrost wskaźnika o 0,8 p.p., prognoza wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata dla całego regionu oscyluje na rok 2020 wokół 70-71%. W ciągu kolejnych trzech lat, na zakończenie okresu rozliczeniowego RPO WK-P 2014-2020, wskaźnik ten powinien osiągnąć wartość na poziomie 73,5%.

W kategorii osób w wieku 15-64 lata z wykształceniem średnim i policealnym wskaźnik ten fluktuować będzie w kolejnych latach w kierunku zwiększenia jego wartości do 63% w 2020 roku i 64% w roku 2023. W przypadku osób z wykształceniem zasadniczym-zawodowym przewiduje się stagnację wskaźnika. Jego wartość w roku 2020 nie przekroczy 53-54%.

Wsparcie RPO WK-P 2014-2020 interweniować będzie w dynamikę wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata oraz w dynamikę wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata z wykształceniem średnim i policealnym. Wsparcie kierowane do zasadniczych szkół zawodowych (szkół branżowych I stopnia) było bowiem sporadyczne. Uczniowie tych szkół stanowią nie więcej niż 10-20% odbiorców wsparcia⁵⁸.

Biorąc pod uwagę zaplanowaną w RPO WK-P 2014-2020 skalę wsparcia, zakładającą udział minimum 12 103 uczniów, przy założeniu 80% skuteczności wsparcia w zakresie podniesienia zatrudnialności absolwentów, należy przyjąć, iż interwencje projektowe przełożą się na zatrudnienie 9 687 osób, w tym minimum 8 770 uczniów technikum. Liczba ta odpowiada sumie 61% absolwentów techników, którzy wchodzi na rynek pracy w ciągu 2 lat.

Biorąc pod uwagę całą zakładaną liczbę wspartych uczniów, którzy zwiększą swoją zatrudnialność na rynku pracy (12 103 osoby) należy przyjąć, iż stanowi ona 1,1% liczby wszystkich pracujących w roku 2016 oraz 2,5% osób pracujących z wykształceniem średnim i policealnym. Oznacza to, iż w

⁵⁷ Na tendencję taką wskazują prognozy Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju

⁵⁸ Dokładny udział uczniów szkół branżowych I stopnia we wsparciu zostanie określony na kolejnym etapie badania podczas badań terenowych

perspektywie 2020 roku interwencje RPO WK-P 2014-2020 będą miały 0,5% udział w prognozowanym wzroście wysokości wskaźnika zatrudnialności osób w wieku 20-64 lata z wykształceniem średnim i policealnym oraz 0,12% udział w prognozowanym wzroście zatrudnienia wszystkich osób w wieku 20-64 lata w regionie kujawsko-pomorskim.

6.4 Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru kształcenia zawodowego

Pytania badawcze:

19. Jakie bariery i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji występują w ramach RPO WK-P 2014-2020?

20. Jak można wskazać dobre praktyki z realizacji projektów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji?

WSPARCIE INFRASTRUKTURALNE

Analiza problemów napotykanych w trakcie realizacji projektu, zgłaszanych przez beneficjentów w WoP projektów infrastrukturalnych współfinansowanych z EFRR wskazuje na występujące często (w 68% przypadków) **problemy wynikające z niedoszacowania kosztów wyposażenia pracowni przedmiotowych**. Spowodowało to opóźnienie realizacji zadań wynikających z zamówień publicznych. Brak ofert na realizację zadań w budżecie przewidzianych w projektach powodował opóźnienia realizacyjne przekraczające w nielicznych przypadkach rok budżetowy ze względu na konieczność zabezpieczenia dodatkowych środków w budżetach własnych beneficjentów. Podobny problem - w zakresie trudności z wyłonieniem wykonawców prac budowlanych i remontowych – wystąpił w około 10% projektów. Należy w tym miejscu pokreślić, iż zaledwie 1 badany beneficjent Poddziałania 6.4.3 RPO WK-P 2014-2020 wskazał powyższe bariery jako czynnik ryzyka nieosiągnięcia zakładanych w projekcie wysokości wskaźników produktu i rezultatu, a więc w efekcie – niezrealizowania działań projektowych w zakładanym kształcie.

WSPARCIE KOMPETENCYJNE

Na etapie konstruowania zapisów WoD wskazano na następujące **potencjalne bariery realizacji projektów współfinansowanych ze środków EFS:**

Bariery leżące po stronie uczniów: niska ocena własnych umiejętności, strach przed samodzielnym działaniem w nowym środowisku, obawa przed wykonywaniem obowiązków pracowniczych, niezrozumienie wymagań pracodawców, które mogą skutkować niskim zadowoleniem przedsiębiorców z rezultatów staży i praktyk. Bariery uczestnictwa uczniów mogą ponadto wynikać z zamieszkania na terenie wiejskim oraz w mieście poniżej 20 tys. mieszkańców, co rodzi barierę finansową związaną z dojazdami, część potencjalnych uczestników musi pomagać rodzicom przy pracach w indywidualnych gospodarstwach rolnych, a to uniemożliwia im udział w dodatkowych formach wsparcia w okresie wakacyjnym. Należy jednak w tym miejscu podkreślić, iż zaledwie 1 beneficjent wskazał te bariery jako ryzyko nieosiągnięcia zakładanej w projekcie liczby uczniów objętych wsparciem;

Bariery systemowe: konieczność realizowania programu staży i praktyk w okresie wakacyjnym, z powodu napiętego grafiku nauczania i obowiązkowych zajęć praktycznych poza wsparciem RPO WK-P 2014-2020; nisko skoordynowana komplementarność wsparcia kompetencyjnego i infrastrukturalnego w ramach jednej szkoły/placówki. Dopuszczenie pracowni zostawało zazwyczaj zakończone po przeprowadzeniu działań kompetencyjnych, w trakcie ich realizacji nie wykorzystywano także niezakończonych jeszcze inwestycji infrastrukturalnych.

Bariery instytucjonalne, związane z przepisami wdrażania Programu: w pierwszym rzędzie dotyczyły one niejasności w zasadach odliczania stawek ZUS uczniów biorących udział w płatnych stażach i praktykach, zdaniem przedstawicieli szkół uczestniczących w wywiadzie grupowym, czynnik ten

przyczyniał się do opóźnienia realizacji staży, wycofywania się uczniów. We Włocławku zidentyfikowano także problem nadmiernego obciążenia administracyjnego przedsiębiorców oferujących staże i praktyki dla uczniów musieli oni przedstawiać dokumenty zaświadczające o przynajmniej minimalnej pensji opiekuna praktyk/staży, zatrudnionego w projekcie. Czynniki te decydowały o wycofywaniu się niektórych przedsiębiorców z projektu z powodu wewnętrznych przepisów zakładu pracy, obowiązującej tajności systemu płac. Wymóg ten powodował także wykluczenie z programu staży/praktyk mikroprzedsiębiorstw i małych firm, zatrudniających wyłącznie udziałowców, którzy czerpali wynagrodzenie z dywidend nie zaś z płacy.

Bariery leżące po stronie nauczycieli: znaczący udział nauczycieli w wieku przedemerytalnym, niechęć nauczycieli do poznawania nowych zagadnień, niekiedy bardzo odległych od ich doświadczenia zawodowego, niechęć do zdawania często trudnych egzaminów kwalifikacyjnych, praca na kilku etatach, co pociąga za sobą brak czasu na dodatkowe kształcenie. Należy jednak w tym miejscu nadmienić, iż zaledwie 1 badany beneficjent Poddziałania 10.1.3 RPO WK-P 2014-2020 zgłasza ryzyko nieosiągnięcia zakładanej w projekcie liczby nauczycieli objętych wsparciem kompetencyjnym;

Bariery terytorialne: brak w lokalnym otoczeniu projektu dużych i średnich firm, co pociąga za sobą konieczność rozdrabniania wsparcia i niskiej standaryzacji efektów kształcenia praktycznego.

Analiza **problemów napotykanym w trakcie realizacji projektów**, zgłaszanych w WoP projektów współfinansowanych ze środków EFS wskazuje na relatywnie częste występowanie problemów związanych z rekrutacją uczniów (ok 35% projektów). Problemy te wynikały zarówno z przesunięcia okresu rozpoczęcia projektu, co powodowało wypadnięcie ze wsparcia uczniów, którzy na etapie WoD deklarowali udział, zaś po rozpoczęciu projektu kończyli edukację, jak i z powodu niskiej dyscypliny uczestników projektów. Należy w tym miejscu nadmienić, iż przesunięcia w początkowej fazie wdrażania tych projektów mogły wynikać z dłuższego niż przewidywali wnioskodawcy procesu oceny wniosków o dofinansowanie. Biorąc pod uwagę, iż w następnych naborach nie odnotowano takich przesunięć, czynnik ten nie będzie silnie interweniował w dalszym okresie wdrażania wsparcia. W przypadku nauczycieli, deklarowane w WoD bariery ich uczestnictwa, zostały zarejestrowane jedynie sporadycznie we wnioskach o płatność. W około 20% projektów wystąpiły problemy związane z brakiem ofert na doposażenie pracowni przedmiotowych. W nielicznych przypadkach wystąpiły problemy związane z brakiem możliwości realizacji zaplanowanych wizyt studyjnych z powodu odmowy przedsiębiorcy, brakiem możliwości zrealizowania staży/praktyk w systemie weekendowym, wycofywaniem się przedsiębiorstw z zaplanowanej współpracy w związku z niską liczebnością chętnych uczniów w danej kwalifikacji zawodowej. Sporadycznie zgłaszano też problemy związane z realizacją procedur sprawozdawczych.

Należy jednak w tym miejscu nadmienić, że żaden z badanych beneficjentów wsparcia w obszarze kształcenia zawodowego nie zgłasza ryzyka niezrealizowania działań w pełnym zakresie określonym we wniosku o dofinansowanie projektu. Załedwie 1 badany beneficjent Poddziałania 6.4.3 RPO WK-P 2014-2020 zgłasza zagrożenie niepełnego osiągnięcia zakładanej w projekcie wartości docelowej monitorowanych wskaźników.

Dobre praktyki

Analizy przeprowadzone na potrzeby niniejszego raportu pozwalają na wyodrębnienie projektów mogących stanowić **dobre praktyki wsparcia kształcenia zawodowego w ramach RPO WK-P 2014-2020** w oparciu o następujące aspekty:

1. Wysoka skuteczność w zakresie udziału uczniów w stażach/praktykach u pracodawcy zakończonych nabyciem kompetencji (projekty zakończone),

2. Wysoka kompleksowość prowadzonych działań, uwzględniająca również wsparcie nauczycieli (projekty niezakończone),
3. Wysoki potencjał sieciowania i mnożnikowania zakładanych efektów wsparcia (projekty niezakończone).

Wśród projektów zakończonych wyróżnia się **projekt Staże uczniów Włocławka szansą na lepszą pracę**, zrealizowany przez przedsiębiorstwo Panaceum Omega. Projekt zakładał podwyższenie i uzupełnienie umiejętności praktycznych i zawodowych u uczniów/uczennic z 6 szkół zawodowych z terenu Włocławka poprzez udział w 150 h wysokiej jakości stażach zawodowych u pracodawców, a także podwyższanie kompetencji u 74 opiekunów staży zawodowych poprzez udział w szkoleniu dydaktyczno-pedagogicznym. Grupę docelową stanowiło 270 uczniów (112 K, 158 M) z następujących specjalności: technik analityk, budownictwo, elektronika, elektryka, geodezja, mechanika, mechatronika, pojazdy samochodowe, informatyka, teleinformatyka, architektura krajobrazu, ekonomista, hotelarstwo, żywienie i usługi gastronomiczne, obsługi turystycznej, logistyka, kelnerstwo. W projekcie osiągnięto zakładane produkty i rezultaty. Warto podkreślić, iż wszyscy uczniowie biorący udział w projekcie zakończyli staże/praktyki. Osiągnięto wartość wskaźnika rezultatu *Liczba uczniów, którzy podnieśli, nabyli lub uzupełnili umiejętności praktyczne po opuszczeniu programu* w 111%. Biorąc pod uwagę, iż w skali całego Programu w zakończonych projektach odnotowano trudności z uzyskaniem wskaźników rezultatu (skuteczność 83%), przy znacznie mniejszych zakładanych wartościach docelowych niż w przedmiotowym projekcie, interwencję tę można rozpatrywać jako dobrą praktykę wdrażania wsparcia kompetencyjnego.

Czynnikiem sukcesu pełnej realizacji założonej skali praktyk i staży było ukierunkowanie ich w małych zakładach pracy, w których dokumentacja dotycząca systemu wynagrodzeń opiekunów praktyk i staży nie była objęta tajemnicą zawodową.

Analiza realizowanych projektów pod względem **kompleksowości prowadzonych działań z udziałem wsparcia nauczycieli** pozwala na wyróżnienie następujących projektów:

- **Inwestycje w zawodowców** (Poddziałanie 10.1.3; beneficjent Powiat bydgoski, projekt obejmuje zarówno staże, jak i kursy zawodowe dla uczniów oraz szkolenia doskonalące dla nauczycieli w nowo otwieranych profilach kształcenia);
- **Akcja kwalifikacja** (Poddziałanie 10.1.3, beneficjent Miasto Bydgoszcz, projekt oprócz szerokiego wsparcia uczniów i doposażenia pracowni obejmuje także staże dla nauczycieli oraz rozwinięcie doradztwa edukacyjno-zawodowego); Jak wynika z wywiadu z beneficjentem projektu innowacyjność projektu odnosiła się zarówno do umożliwienia uczniom nabywania praktycznych umiejętności w nowych specjalizacjach w gastronomii (barman, barista), ale także do podniesienia ich kompetencji w zakresie znajomości zawodowego języka angielskiego oraz podniesienia ambicji zawodowych. Symultanicznie do realizacji działań projektowych wzrasta skłonność uczniów do uczestniczenia w konkursach zawodowych).
- **Edukacja w technikach** (Poddziałanie 10.2.3; beneficjent Miasto Bydgoszcz, projekt oprócz szerokiego wsparcia uczniów i doposażenia pracowni obejmuje także staże dla nauczycieli);
- **Szkoła zawodowców** (Poddziałanie 10.2.3; beneficjent Województwo Kujawsko-Pomorskie, projekt obejmuje nie tylko szerokie wsparcie uczniów, ale także kursy dla nauczycieli oraz innowacyjne rozwiązania w edukacji); Organizowano np. konkursy wynalazczości dla uczniów szkół biorących udział w projekcie. Zdaniem badanych przedstawicieli szkół uczestniczących w projekcie, sukces projektu wynika również prowadzenia działań symultanicznych do interwencji projektowych, takich jak pogotowie naukowe (dyżury nauczycielskie), koła zainteresowań przedmiotowych, dodatkowe kursy kwalifikacyjne za 50% ceny rynkowej;

- **Inwestuj w swoje umiejętności zawodowe** (Poddziałanie 10.2.3; beneficjent Powiat żniński, projekt oprócz szerokiego wsparcia uczniów zakłada także wsparcie aż 16 nauczycieli);
- **Włocławek zawodowo** (Poddziałanie 10.2.3; beneficjent Miasto Włocławek, projekt oprócz szerokiego wsparcia uczniów, doposażenia pracowni zakłada także wsparcie aż 37 nauczycieli i rozwinięcie doradztwa edukacyjno-zawodowego). Jak wynika z wywiadu z beneficjentem projektu, rozwinięto w jego ramach dobrą praktykę wspierania na szeroką skalę instruktorów praktycznej nauki zawodu, co umożliwiło trafniejszy i bardziej dostosowany do wyzwań rynku pracy dobór przedsiębiorców do współpracy. Warto rozpowszechniania jest także powiązanie efektów działań projektowych z aplikowaniem uczniów o wsparcie stypendialne w ramach Poddziałania 10.3.2 RPO WK-P 2014-2020. Działania projektowe pozostawały w komplementarności także do działań własnych szkół zaangażowanych w projekt. Wyposażenie szkół w materiały dydaktyczne odbywało się także dzięki pracy własnej uczniów, wykorzystywano także projekty innowacyjne, tworzone przez uczniów.

Wśród projektów o wysokim potencjale mnożnikowania efektów należy wyróżnić wzmiankowane wcześniej projekty partnerskie o szerszym niż punktowe spektrum oddziaływania: **Szkoła zawodowców**, realizowany przez Województwo Kujawsko-Pomorskie oraz **Edukacja w technikach**, realizowany przez Miasto Bydgoszcz w partnerstwie z powiatem bydgoskim.

Wśród przedsięwzięć infrastrukturalnych Poddziałania 6.2.3. RPO WK-P 2014-2010 wyróżniają się projekty: realizowany przez powiat chełmiński **Doposażenie pracowni zawodowych w ZS nr 2 i ZS CKU** oraz realizowany przez powiat sępoleński **Doposażenie szkół kształcenia zawodowego na potrzeby pracowni kształcenia zawodowego**. Oba reprezentują wysoką skalę oddziaływania w powiatach o wysokim stopniu bezrobocia absolwentów. W pierwszym z nich założono wsparcie 16 pracowni, z których korzystać będzie rocznie 356 uczniów, przy relatywnie dużej efektywności kosztowej wsparcia wynoszącej 5 542 zł. W drugim założono modernizację 10 pracowni dla 542 uczniów rocznie.

Kryterium dobrej praktyki spełniają też projekty: **Modernizacja i wyposażenie warsztatów i pracowni kształcenia praktycznego w szkołach zawodowych w Bydgoszczy – etap I**, ukierunkowany na rozwinięcie potencjału kształcenia w inteligentnych specjalizacjach (Poddziałanie 6.1.3 RPO WK-P 2014-2020), oraz dwa projekty ukierunkowane na wsparcie uczniów niepełnosprawnych: **Mistrz zawodu w nowoczesnym warsztacie – modernizacja warsztatów kształcenia zawodowego w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 1 im. L. Braille’a w Bydgoszczy**, którego beneficjentem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie oraz **Remont i wyposażenie warsztatów i pracowni kształcenia praktycznego w Zasadniczej Szkole Zawodowej nr 5 Specjalnej w Bydgoszczy**, którego beneficjentem jest Miasto Bydgoszcz.

6.5 Kształcenie zawodowe – wnioski i rekomendacje

W obszarze kształcenia zawodowego odnotowano znaczny postęp wdrożeniowy oraz stałe zainteresowanie wnioskodawców realizacją wsparcia wyrażane liczbą składanych wniosków w kolejnych konkursach. Rozkład terytorialny interwencji wskazuje na ich koncentrację w ujęciu ilościowym i wartościowym w środkowych powiatach województwa, niemniej jednak wsparcie realizowane jest niemal w każdym powiecie (z wyjątkiem powiatu grudziądzkiego). W ujęciu Polityki Terytorialnej największą skalę działań zaplanowano na poziomie ponadlokalnym (powiatowym). Analizy zróżnicowania terytorialnego wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020 wskazują na brak jego wyraźnej koncentracji ze względu na dynamikę liczby szkół czy uczniów w danym powiecie. Tendencję tę należy uznać za prawidłową w świetle spadku znaczenia szkolnictwa zawodowego w regionie niemal w każdym powiecie.

Wdrażane interwencje charakteryzują się wysoką komplementarnością międzyfundusową i międzyokresową. Zdecydowana większość badanych beneficjentów projektów infrastrukturalnych planuje ubiegać się o dalsze wsparcie kompetencyjne (poza już realizowanymi projektami). Skala zaplanowanego wsparcia w zauważalnym stopniu wpłynie na wskaźnik Strategii Europa 2020 – wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata.

Wsparcie programowe RPO WK-P 2014-2020 pozostaje nadal aktualne. Raptowna poprawa sytuacji absolwentów techników na rynku pracy w roku 2016 jest wynikiem trendów ogólnych, nadal jednak występuje problem niskiej adaptacyjności kształcenia zawodowego do wyzwań lokalnych rynków pracy, niedoinwestowania infrastruktury oraz niskiej jakości kształcenia. W przypadku absolwentów technikum można mówić o niewystarczającym przygotowaniu do wykonywania zawodu i niskiej konkurencyjności wobec osób o doświadczeniu zawodowym, podczas gdy w przypadku absolwentów zasadniczych szkół zawodowych silniej interweniuje jeszcze czynnik niskiego dopasowania kierunku kształcenia do wymagań rynku pracy. Pozytywne zmiany na rynku pracy w minimalnym stopniu zwiększyły zatrudnialność absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia).

REKOMENDACJA: W kolejnych latach wdrażania Programu rekomenduje się premiowanie wsparcia skierowanego do uczniów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych 1 stopnia). Ze względu na powszechnie diagnozowaną wystarczającą liczbę zajęć praktycznych w szkołach tego typu wsparcie powinno koncentrować się na kursach rozwijających w uczniach nowe kwalifikacje i kompetencje, w większym stopniu dostosowane do zapotrzebowania lokalnych rynków pracy.

Zakładane w ramach RPO WK-P 2014-2020 typy interwencji odpowiadają w większości na wyzwania regionu określone w dokumentach strategicznych. Biorąc pod uwagę dynamikę rynków pracy, pożądaną reorientację kierunków kształcenia zawodowego, pociągającą za sobą konieczność modernizacji infrastruktury, szybki postęp technologiczny, wydaje się jednak, iż korzystne jest nie tylko inwestowanie w infrastrukturę poszczególnych szkół, ale także intensyfikacja wsparcia modernizacji lokalnych centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego, które mogłyby pełnić rolę miejsc kształcenia praktycznego uczniów kształcenia zawodowego.

REKOMENDACJA: W przyszłym okresie programowania zaleca się więc koncentrowanie środków na wsparcie CKU i CKP w zakresie modernizowania zaplecza warsztatowego, również na potrzeby kształcenia praktycznego uczniów szkół kształcenia zawodowego. Realizacja zalecenia pozwoliłoby na kompleksowe rozwiązanie problemów związanych z niedoposażeniem warsztatów i niedoinwestowaniem infrastruktury kształcenia zawodowego. Zapewniłoby to również długofalową trwałość wsparcia Programu.

Pozytywnie należy ocenić włączenie w ostatnich konkursach do zakresu wsparcia również kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy, których brak oceniany jest przez potencjalnych pracodawców jako jedna z głównych barier zatrudnialności absolwentów. Innym kierunkiem zwiększającym adaptacyjność kształcenia zawodowego do rynku pracy jest angażowanie potencjalnych pracodawców do użyczania swojego warsztatu do realizacji egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu.

REKOMENDACJA: Zaleca się premiowanie angażowania potencjalnych pracodawców do użyczania swojego warsztatu do realizacji egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu. Dodatkowo premiowany powinien być procentowy udział uczniów danej szkoły w przedmiotowym typie interwencji.

Interwencje RPO WK-P 2014-2020 realizowane są w deficytowych albo zrównoważonych zawodach, co wskazuje na wysoki potencjał trwałości wsparcia.

Realizowane projekty wspierają uczniów głównie na kursach, szkoleniach podnoszących ich umiejętności w nauczanych zawodach lub kształtujących w nich nowe umiejętności na rozszerzanych profilach kształcenia w zawodzie. Ten typ działania charakteryzuje się wysoką skutecznością i efektywnością kosztową. Zdaniem przedstawicieli badanych szkół nie można wykazać wyraźnej dominacji typów projektu pod względem ich istotności dla zwiększenia efektów jakości kształcenia czy zwiększenia zatrudnialności absolwentów. Podkreślają oni jednak kluczowość rozwijania oferty szkół w nowych kierunkach kształcenia dla zwiększenia adaptacyjności absolwentów do wyzwań rynku pracy.

Wyniki analiz kontrfaktycznych wskazują na to, że realizacja projektów RPO WK-P 2014-2020 **nie miała zauważalnego wpływu na zdawalność szkolnych egzaminów praktycznych ani egzaminów zawodowych, ani uzyskiwane przez uczniów oceny końcowe**. Dzięki RPO WK-P 2014-2020 w 26% placówek, w których realizowano projekty zakładające odbycie staży i praktyk, odnotowano zwiększenie liczby staży i praktyk oferowanych przez pracodawców, a liczba uczniów odbywających staże i praktyki w ciągu roku szkolnego zwiększyła się średnio o 7 osób. Ponadto projekty RPO WK-P wpływały na zwiększenie liczby uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych, przyczyniały się także do zwiększenia liczby ofert pracy zgłaszanych przez potencjalnych pracodawców.

Analiza wdrażanych projektów wskazuje także na fakt, iż występuje zagrożenie nieosiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźnika programowego odnoszącego się do liczby wspartych nauczycieli. Ze względu na niską efektywność kosztową staży i kursów kwalifikacyjnych dla nauczycieli oraz niechęć grupy docelowej do uczestniczenia w długoterminowych formach wsparcia pozytywnie należy ocenić wprowadzenie kierunku działania odnoszącego się do wsparcia szkoleniowego nauczycieli w zakresie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów. Zaleca się wprowadzenie kryterium premiującego udział staży nauczycieli w realizowanych projektach.

W realizowanych projektach RPO WK-P 2014-2020 skupiono się raczej na wzmocnieniu jakości nauczania w prowadzonych kierunkach zmierzającej do poprawy zdawalności egzaminów zawodowych, w mniejszej zaś skali wspierano przedsięwzięcia rozszerzające kompetencje zawodowe uczniów poza zakresem egzaminów wynikających z podstawy programowej. Niska zdawalność egzaminów kończących dany etap kształcenia zawodowego jako kryterium premiujące wsparcie wynikała z założeń programowania, które znalazły swój zapis w dokumencie *Kierunkowe zasady dotyczące wyboru oraz dokonywania oceny projektów w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020*. Biorąc pod uwagę, iż obowiązujące profile kształcenia oraz ich obowiązujące podstawy programowe nie są w pełni przystosowane do oczekiwań pracodawców (o czym świadczy porównywalna zatrudnialność uczniów ze zdanim i z niezdanym egzaminem zawodowym), pozytywnie należy ocenić rezygnację z kryterium premiującego kierunki, w których odnotowano niską zdawalność egzaminów zawodowych w RPD dla wsparcia kształcenia zawodowego w ramach EFS. Dobrą praktyką jest projekt *Akcja – Kwalifikacja* realizowany przez miasto Bydgoszcz, w którym nacisk położono na kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów w nowych kwalifikacjach, wykraczających poza podstawę programową oraz zachęcanie ich do startowania w konkursach zawodowych. Podobnie też warto promować efekty projektu *Szkoła Zawodowców*, realizowanego przez Województwo Kujawsko-Pomorskie głównie ze względu na unikatową formę konkursu innowacyjności nagradzającego zwycięzców np. atrakcyjną zagraniczną wizytą studyjną.

Kluczowe znaczenie dla trwałości i oddziaływania wsparcia ma potencjał sieciowania produktów i rezultatów projektu. Niski udział nauczycieli we wsparciu nie rokuje możliwości rozszerzania wiedzy dotyczącej podnoszenia kwalifikacji w poszczególnych zawodach poprzez wymianę kadr. W relatywnie niewielu projektach założono wsparcie pracowni międzyszkolnej, ponieważ przeciętnie wsparciem objęto szeroką gamę zawodów, rzadko wprowadzano rozwiązania mogące służyć e-edukacji.

REKOMENDACJA: W kolejnych postępowaniach konkursowych zaleca się zwiększenie wagi kryterium premiującego wsparcie pracowni międzyszkolnych dla zwiększenia skali potencjału sieciowania wsparcia. Efekt ten można uzyskać również poprzez wprowadzenie kryterium premiującego partnerstwa między różnymi JST.

Nie zadziałało także selektywnie kryterium premiujące realizację wsparcia w partnerstwie JST czy szkół z instytucjami otoczenia społeczno-gospodarczego. Żaden z realizowanych projektów nie jest realizowany we wskazanym zakresie partnerstwa.

REKOMENDACJA: Zaleca się wprowadzenie kryterium dostępu w kolejnych naborach, nakładającego na organy prowadzące szkoły kształcenia zawodowego obowiązek wykazania w WoD szerszego udziału otoczenia społeczno-gospodarczego w realizacji działań projektowych niż oferowanie miejsc staży i praktyk, np. poprzez opracowanie innowacyjnego programu nauczania, tworzenia klas patronackich, angażowania zakładu pracy jako miejsca odbywania egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu itp.

Polityki horyzontalne realizowane są powszechnie we wdrażanych projektach. Pozytywnie należy więc ocenić wprowadzenie obowiązku monitorowania przez beneficjentów wszystkich wskaźników horyzontalnych począwszy od 2018 roku.

7 EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH

7.1 Zakres i stopień zaawansowania wsparcia w obszarze edukacji osób dorosłych

Wsparcie **edukacji osób dorosłych** realizowane jest w RPO WK-P 2014-2020 w ramach Poddziałania:

- 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych (w zakresie Priorytetu Inwestycyjnego 10 iii Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji),*
- 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy (w zakresie Priorytetu Inwestycyjnego 10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami).*

W Poddziałaniu **10.4.1 Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych** realizowane są szkolenia i kursy dla osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem kwalifikacji językowych kończących się uzyskaniem certyfikatu znajomości języka na określonym poziomie (zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego) lub kwalifikacji bądź kompetencji cyfrowych, kończące się uzyskaniem przez uczestników projektu certyfikatu zewnętrznego, potwierdzającego zdobycie określonych kompetencji cyfrowych. Grupę docelową wsparcia stanowią mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego należący do grup defaworyzowanych, czyli wykazujących największą lukę kompetencyjną w zakresie TIK i języków obcych oraz posiadających największe potrzeby w dostępie do edukacji: osoby o niskich kwalifikacjach i/lub osoby z niepełnosprawnościami i/lub osoby powyżej 50 roku życia.

W ramach Poddziałania **10.4.2 Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy** przewidziano wdrażanie projektów obejmujących doradztwo edukacyjno-zawodowe dla osób dorosłych, realizację pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego służących nabywaniu, podnoszeniu, uzupełnieniu wiedzy, umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji oraz projekty grantowe obejmujące ww. typy projektów. Edukacja pozaszkolna może mieć formę kwalifikacyjnych kursów zawodowych zakończonych egzaminem potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie, kursów umiejętności zawodowych zakończonych zaliczeniem zgodnie z rozporządzeniem w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych i innych kursów⁵⁹.

W dokumentacji konkursowej zaznaczono, iż w celu zapewnienia popytowego podejścia do edukacji osób dorosłych, realizacja projektów polegających na świadczeniu edukacji pozaszkolnej jest możliwa tylko przy zapewnieniu objęcia każdej osoby indywidualną diagnozą potrzeb i możliwości oraz przy zagwarantowaniu, że wsparcie będzie dostosowane (zarówno pod względem formy jak i treści) do wyników diagnozy.

⁵⁹ Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych, umożliwiającym uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

W ramach wsparcia kompetencyjnego w Poddziałaniu 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych* realizowany jest 1 projekt o wartości 28 mln zł, w tym dofinansowanie UE 24 mln zł, co stanowi 30% alokacji⁶⁰. W Poddziałaniu 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* realizowany jest 1 projekt o wartości 5 mln zł, z czego dofinansowanie wynosi 4,45 mln zł i stanowi 5% alokacji⁶¹.

W realizacji projektu w ramach Poddziałania 10.4.1 uczestniczą wszystkie powiaty z województwa kujawsko-pomorskiego, a wartość projektu w każdym powiecie wynosi po 1,2 mln zł. Natomiast w realizacji projektu w ramach Poddziałania 10.4.2 uczestniczą jedynie 3 powiaty: sępoleński, świecki i tucholski. Wartość projektu w każdym powiecie jest taka sama i wynosi po 1,7 mln zł.

7.2 Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze edukacji osób dorosłych w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu

7.2.1 Analiza sytuacji w obszarze edukacji osób dorosłych w województwie kujawsko-pomorskim

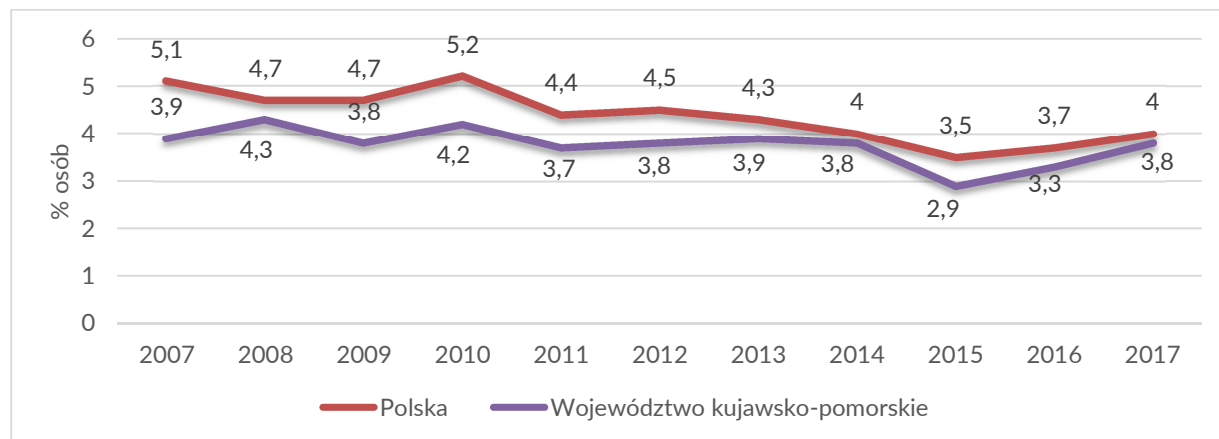
Pytania badawcze:

1. Jaka jest dynamika zmian w obszarze edukacji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ostatnich kilku latach?

5. Czy realizując działania w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji brano pod uwagę analizy aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu?⁶²

W województwie kujawsko-pomorskim w latach 2007-2017 odsetek osób dorosłych w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniu pozostawał na poziomie niższym niż w kraju. W latach 2015-2017 wartość wskaźnika w województwie kujawsko-pomorskim i całym kraju odnotowała powolny wzrost.

Wykres 29 Osoby w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu ustawicznym w latach 2007-2017 (%)

Źródło: Baza danych STRATEG

⁶⁰ Wielkość alokacji pochodzi z Indykatywnego Planu finansowego z SZOOP (czerwiec 2018). Wartość alokacji w złotych przeliczono wg kursu 1 euro = 4,203 zł, zgodnie z tabelą wydatków kwalifikowalnych z czerwca 2018 roku.

⁶¹ Wielkość alokacji pochodzi z Indykatywnego Planu finansowego z SZOOP (czerwiec 2018). Wartość alokacji w złotych przeliczono wg kursu 1 euro = 4,203 zł, zgodnie z tabelą wydatków kwalifikowalnych z czerwca 2018 roku.

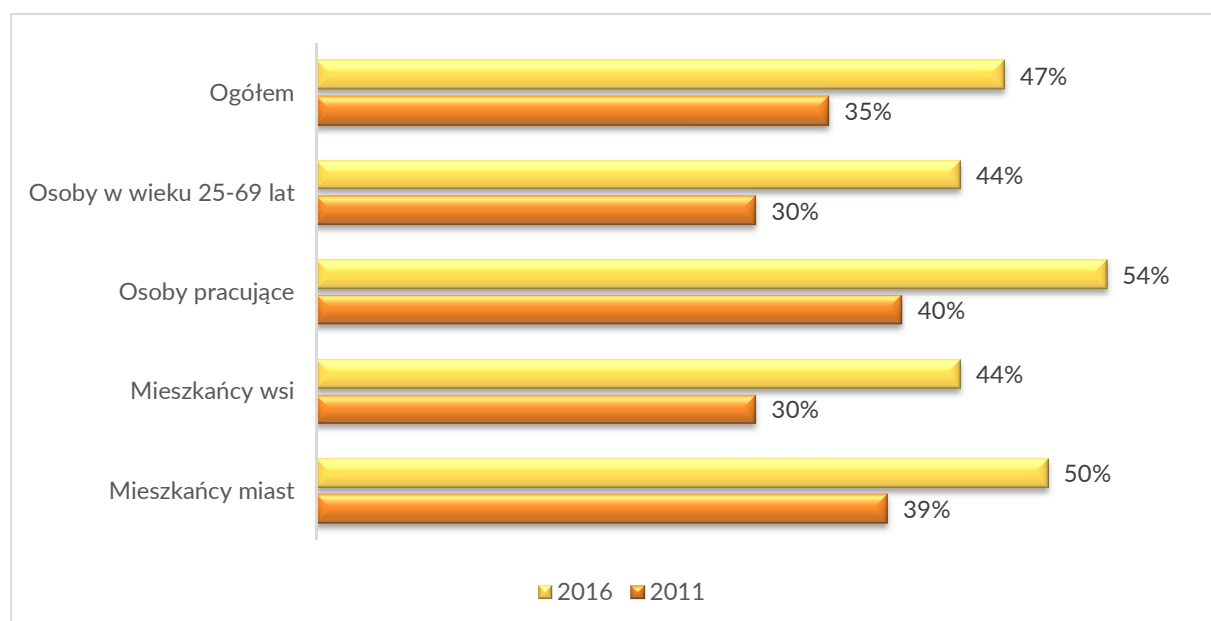
⁶² Numeracja pytań zgodna z raportem metodologicznym.

Jak wynika z badań GUS realizowanych trzykrotnie – w roku 2006, 2011 oraz 2016 – przedstawionych w raportach *Kształcenie dorosłych*, w ciągu ostatniej dekady w skali całego kraju można zaobserwować wzrost liczby osób w wieku 18-69 lat deklarujących udział w jakimkolwiek kształceniu z 35,8% w roku 2006 do blisko 46% w roku 2016, z dominantą 31,4% (blisko 8,5 mln osób) w edukacji nieformalnej⁶³ (samokształceniu). Edukacja w systemie szkolnym (kształcenie formalne) obejmowała nieco ponad 3 mln osób, tj. 11,3% badanej populacji, natomiast co piąta osoba z tej grupy wieku (blisko 5,8 mln osób) dokończała się na kursach i szkoleniach oraz w innych formach kształcenia pozaformalnego.

Biorąc pod uwagę jedną z grup docelowych – osoby w wieku 25 lat i więcej, należy podkreślić, iż w skali całego kraju ich udział procentowy wzrósł w porównaniu z 2006 r. o 7,5 p.p. Wzrost ten dotyczył kształcenia pozaformalnego (o 4,3 p.p.) i nieformalnego (o 5,6 p.p.), natomiast w przypadku edukacji formalnej nastąpił spadek poziomu uczestnictwa z 5,5% do 4,4%⁶⁴.

W województwie kujawsko-pomorskim w latach 2011-2016 zaobserwowano silną tendencję wzrostową udziału mieszkańców w formach kształcenia ustawicznego. Odsetek osób deklarujących udział w jakiegokolwiek formie dokończenia wzrósł z 35% do 47% (wzrost o 12 p.p.). Wzrost ten wynika z częstszych w 2016 roku deklaracji kształcenia nieformalnego w porównaniu z rokiem 2011, przy spadku udziału kształcenia formalnego (z 35% w 2011 roku do 21% w 2016 roku).

Wykres 30 Udział mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego w wieku 18-69 lat w jakiegokolwiek formie kształcenia ustawicznego oraz udział poszczególnych kategorii mieszkańców według deklaracji respondentów badania GUS *Kształcenie dorosłych* w roku 2011 i 2016⁶⁵

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – *Kształcenie dorosłych według województw 2011 i 2016*

⁶³ Edukacja formalna oznacza naukę w formach szkolnych. kształcenie i szkolenie zorganizowane na podstawie ustaw regulujących systemy oświaty i szkolnictwa wyższego. Jako edukację pozaformalną przyjmuje się zorganizowane działania edukacyjne, które nie odpowiadają definicji edukacji szkolnej, niemniej jednak kończą się uzyskaniem kwalifikacji bądź kompetencji, zatwierdzanej przez wyspecjalizowane instytucje. Kształcenie nieformalne oznacza samokształcenie, bądź uczenie się od innych, bez udziału wykwalifikowanego nauczyciela czy instruktora. Kształcenie pozaformalne i nieformalne nie powodują zmiany w poziomie wykształcenia.

⁶⁴ Kształcenie dorosłych 2016, raport GUS, 2018

⁶⁵ Kategoria ogółem oznacza osoby w wieku 18-69 lat.

Mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego w wieku 25 lat i więcej, uczestniczący w jakiegokolwiek formie kształcenia stanowili w 2016 roku 44% ogółu badanych tej kategorii wiekowej, podczas gdy w roku 2011 ich odsetek wynosił zaledwie 30% (wzrost o 14 p.p.). Tendencja ta wynika głównie ze wzrostu odsetka osób w wieku 25-69 lat, deklarujących kształcenie nieformalne (z 66% do 75% respondentów deklarujących udział w jakiegokolwiek formie doksztalcenia). Należy odnotować spadek odsetka osób tej kategorii wiekowej, deklarujących uczestniczenie w poza formalnych formach podnoszenia kompetencji lub kwalifikacji (z 50% osób deklarujących wzięcie udziału w jakiegokolwiek formie doksztalcenia w 2011 roku do 45% respondentów aktywnych edukacyjnie w roku 2016).

Tabela 12 Udział formalnych, pozaformalnych i nieformalnych form kształcenia w jakichkolwiek formach doksztalcenia się, deklarowanych przez mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego⁶⁶

	Kształcenie formalne		Kształcenie pozaformalne		Kształcenie nieformalne	
	2011 rok	2016 rok	2011 rok	2016 rok	2011 rok	2016 rok
Ogółem	35%	21%	44%	42%	62%	72%
Osoby w wieku 25-69 lat	15%	10%	50%	45%	66%	75%
Osoby pracujące	20%	10%	53%	53%	62%	70%
Mieszkańcy miast	32%	23%	42%	48%	67%	67%
Mieszkańcy wsi	40%	17%	48%	32%	52%	80%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Kształcenie dorosłych według województw 2011 i 2016

Dalsze analizy tendencji w obszarze edukacji osób dorosłych w regionie wskazują na wzrastającą w latach 2011-2016 skłonność osób pracujących do uczestniczenia w różnych formach kształcenia ustawicznego. W roku 2011 odsetek osób pracujących deklarujących doksztalcenie się wyniósł 40%, zaś w roku 2016 wzrósł on do 54%. W ciągu 5 lat wśród pracujących mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego deklarujących uczestniczenie w jakiegokolwiek formie doksztalcenia zmalała skłonność do podejmowania formalnych form kształcenia ustawicznego (spadek z 20% do 10%), wzrosła zaś skłonność do doksztalcenia nieformalnego (z 62% w 2011 roku do 70% w roku 2016). Stała pozostaje tendencja do korzystania z pozaformalnych form kształcenia ustawicznego (53%). **Powyższe wyniki wskazują na aktualność założeń wsparcia RPO WK-P 2014-2020, kierującego interwencje nie tylko do osób bezrobotnych i biernych zawodowo, ale również do osób pracujących.**

Nadal – podobnie jak w 2011 roku – mieszkańcy miast regionu częściej niż mieszkańcy wsi deklarują uczestniczenie w jakiegokolwiek formie kształcenia ustawicznego. W roku 2016 odsetek mieszkańców miast aktywnych edukacyjnie wyniósł 50% (wzrost z 39% w 2011 roku), podczas gdy na obszarach wiejskich stanowił on zaledwie 44% (wzrost o 14 p.p. w stosunku do 2011 roku). Dynamiczny wzrost aktywności edukacyjnej dorosłych mieszkańców wsi w regionie dotyczy jedynie edukacji nieformalnej (wzrost z 52% do 80%). Należy jednocześnie odnotować spadek udziału edukacji formalnej i pozaformalnej (odpowiednio o 23 p.p. i 16 p.p.) w formach doksztalcenia się mieszkańców wsi województwa kujawsko-pomorskiego. Jak wynika z analizy literatury przedmiotu, tendencja ta wynika z niskiej dostępności formalnych i pozaformalnych form kształcenia ustawicznego na obszarach

⁶⁶ Procenty nie sumują się do 100% ponieważ można było wskazać więcej niż 1 formę kształcenia.

wiejskich⁶⁷. Wnioski te wskazują na konieczność ukierunkowania wsparcia EFS na obszary o niskiej dostępności i niskiej popularności kształcenia ustawicznego tj. na obszary wiejskie.

Można postawić wniosek, że formuła popytowa wsparcia EFS odpowiada na wzrastające zainteresowanie mieszkańców regionu kształceniem ustawicznym. Wyzwaniem pozostaje jednak - w świetle wzrastających w województwie kujawsko-pomorskim preferencji do kształcenia nieformalnego - promocja instytucjonalnych, pozaformalnych form kształcenia kończących się certyfikatem nabycia kwalifikacji lub kompetencji.

Należy przy tym podkreślić, że osoby powyżej 50 roku życia doświadczają marginalizacji zawodowej właśnie z powodu braku bądź dezaktualizujących się kwalifikacji zawodowych oraz nowoczesnych kompetencji cyfrowych. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez PARP w ramach projektu *Bilans Kapitału Ludzkiego*, osoby w wiek 50+ dwukrotnie rzadziej niż młodszy pracownicy uczestniczą w szkoleniach i kursach organizowanych w miejscu pracy⁶⁸. W przytaczanym badaniu zaobserwowano także systematyczny spadek aktywności szkoleniowej i samokształceniowej osób powyżej 45. roku życia. **Wyniki te wskazują na pełną aktualność kierunku interwencji RPO WK-P 2014-2020, odnoszącego się do wsparcia defaworyzowanej grupy osób powyżej 50 roku życia w systemie popytowym, bez konieczności uzyskania zgody pracodawcy.**

Należy podkreślić, iż w województwie kujawsko-pomorskim osoby w wieku ponad 45 lat stanowiły w 2016 roku 36% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych. Ich bierność edukacyjna zmniejsza szanse na podjęcie zatrudnienia.

Istotnym czynnikiem wpływającym w skali kraju na aktywność edukacyjną dorosłych mieszkańców Polski jest również wykształcenie. Jak wynika z badania GUS *Kształcenie dorosłych 2016*, najczęściej w edukacji ustawicznej uczestniczyli respondenci z wykształceniem wyższym. Respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym najrzadziej zaś brali udział w jakiegokolwiek formie edukacji osób dorosłych. Należy jednak podkreślić, iż w latach 2011-2016 nastąpił spadek aktywności edukacyjnej osób z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym przy wzroście skłonności osób o niższych kwalifikacjach do udziału w kształceniu ustawicznym. Na skutek szerszego uczestnictwa w samokształceniu odnotowano również większą ogólną aktywność edukacyjną respondentów posiadających wykształcenie średnie zawodowe i zasadnicze zawodowe (wzrost poziomu uczestnictwa w kształceniu ogółem odpowiednio o 0,9 p.p. i 1,1 p.p.). Dane GUS nie pozwalają na analizę dynamiki sytuacji w województwie kujawsko-pomorskim, należy jednak przyjąć podobną tendencję w regionie. Wskazuje ona na korzystne warunki do realizacji wsparcia w grupie docelowej osób o niskich kwalifikacjach, zwłaszcza, iż stanowią one znaczący odsetek bezrobotnych w regionie. W końcu września 2016 r. aż 31,9% (w kraju 27,3%) bezrobotnych legitymowało się wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, a kolejne – 29,1% zasadniczym zawodowym (w kraju 26,3%). **Udział bezrobotnych bez wykształcenia średniego w województwie kujawsko-pomorskim – 61,0% był w 2016 roku najwyższy w Polsce.**

Analizując potrzeby kujawsko-pomorskiego rynku pracy warto podkreślić, iż regionalni pracodawcy najwyższe znaczenie przywiązują do umiejętności zawodowych pracowników (57,1%). Duże znaczenie przypisywano wykształceniu (27,1% wskazań), natomiast uprawnienia stanowiły 14,8% wskazań⁶⁹.

⁶⁷ Ewaluacja ex-post Wpływ polityki spójności 2007-2013 na edukację i kształcenie, WYG Evalu, 2017.

⁶⁸ Rozwijanie kompetencji przez dorosłych Polaków, PARP 2014.

⁶⁹ Raport z badania zrealizowanego na zlecenie WUP w Toruniu pt. Zapotrzebowanie na zawody oraz diagnoza potrzeb w zakresie kształcenia ustawicznego wśród pracodawców województwa kujawsko-pomorskiego

Ponadto do najbardziej istotnych kompetencji i kwalifikacji ankietowani pracodawcy obok poziomu wykształcenia zaliczyli: doświadczenie zawodowe, znajomość obsługi komputera oraz wiedzę specjalistyczną, branżową (jeśli chodzi o wymagane umiejętności). W przypadku wymaganych uprawnień za najważniejsze pracodawcy uznali posiadanie prawa jazdy. **Powyższe analizy wskazują na duże zapotrzebowanie szkoleniowe w zakresie kwalifikacji i kompetencji zawodowych, co wskazuje na pełną aktualność kierunku wsparcia RPO WK-P 2014-2020.**

Kolejnym aspektem wartym rozważenia przy analizie dynamiki kształcenia ustawicznego jest kwestia poziomu znajomości TIK i języków obcych. Kwestie te nie zostały zbadane w ujęciu regionalnym.

Wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych PIAAC (*The Programme for the International Assessment of Adult Competencies*), przeprowadzone w latach 2011-2012 w 24 krajach wskazują jednak na wysoką lukę kompetencyjną dorosłych Polaków w zakresie posługiwania się technologiami komunikacyjnymi⁷⁰. Umiejętności Polaków w dziedzinie wykorzystywania TIK są niższe niż w krajach OECD: 38% dorosłych Polaków posiada niski poziom umiejętności wykorzystywania TIK, a wysoki – jedynie 19%, wobec odpowiednio 27% oraz 34% przeciętnie w krajach OECD. Średni poziom umiejętności jest niższy wśród osób starszych. W Polsce, podobnie jak w innych krajach, spadek poziomu badanych kompetencji cyfrowych można zaobserwować w populacji osób powyżej 30. roku życia. Ponad 38% osób młodych posiada wysokie umiejętności wykorzystywania TIK, wśród osób starszych odsetek ten wynosi zaledwie 3%. Około 37% osób z wykształceniem wyższym posiada wysoki poziom umiejętności wykorzystywania TIK, wobec 2% w grupie osób o najniższym wykształceniu. **Dane te wskazują na pełną aktualność kierunku wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w obszarze umiejętności cyfrowych z podkreśleniem udziału osób o niskich kwalifikacjach i osób powyżej 50. roku życia.**

Warte rozważenia jest preferowanie w kryteriach wsparcia mieszkańców obszarów wiejskich. Jak wynika z przytaczanego badania, w wykorzystywaniu TIK odsetki osób o najniższych umiejętnościach wśród mieszkańców miast i wsi to odpowiednio co najmniej 22% i 46%. **Premiowanie udziału i mieszkańców wsi w kursach i szkoleniach podnoszących umiejętności, kompetencje TIK należy uznać za w pełni uzasadnione.**

REKOMENDACJA: Zaleca się wprowadzenie w projekcie pozakonkursowym, którego beneficjentem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie, parytetowego udziału wśród uczestników wsparcia mieszkańców obszarów wiejskich.

W przypadku TIK wsparcia potrzebują zarówno osoby aktywne zawodowo jak i bierne. Pracujący Polacy rzadziej i mniej intensywnie niż w innych krajach korzystają z komputera w pracy (46% nigdy nie korzysta wobec 30% w krajach OECD). Zaledwie 20% pracujących i 5% biernych zawodowo ma wysoki poziom umiejętności wykorzystywania TIK. **Przytaczane dane wskazują na pełną aktualność otwartego charakteru wsparcia – kierowanego zarówno do osób pracujących, jak i bezrobotnych oraz biernych zawodowo.**

Jak wynika z analiz przeprowadzonych w ramach badania *Kształcenie dorosłych 2011*, większość dorosłych Polaków opanowała podstawowe umiejętności wyszczególnione w *Standardach znajomości TIK* regulujących sposób prowadzenia wsparcia w bieżącej perspektywie finansowej. **W ramach RPO WK-P 2014-2020 korzystne byłoby więc profilowanie wsparcia na dofinansowanie co najmniej**

⁷⁰ Burski, J., Chłoń-Domińczak, A., Palczyńska, M., Rynko, M. i Śpiewanowski, P. (2013). *Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego badania kompetencji osób dorosłych (PIAAC)*. Instytut Badań Edukacyjnych

średniego poziomu znajomości technologii komunikacyjnych. Wydaje się, iż przy powszechnej znajomości poziomu podstawowego obsługi komputera, szkolenie w tym zakresie odbywa się głównie na drodze nieformalnej. Luka kompetencyjna dotyczy raczej znajomości obsługi komputera w zakresie przydatnym do pełnienia różnych funkcji zawodowych, nie zaś w zakresie komunikacyjnym.

Wyniki analizowanego wcześniej badania GUS *Kształcenie dorosłych 2016*, wskazują na niepokojącą tendencję utrzymywania się wysokiego odsetka osób nieznających języka obcego w skali całego kraju. W roku 2016 brak znajomości języka obcego deklarowało blisko 32% Polaków, w tym ponad 40% osób w wieku powyżej 50 lat, 40% osób bezrobotnych i 39% osób biernych zawodowo. Zwraca uwagę niska dynamika znajomości języków obcych w skali kraju w perspektywie pięcioletniej. W porównaniu do roku 2011 odsetek osób nieznających języka obcego spadł zaledwie o 3 p.p.

Deklarowana przez respondentów znajomość języka obcego pozostaje na dość niskim poziomie. Niecałe 30% badanej populacji oceniało posiadane kompetencje w stopniu co najmniej średnim, którego osiągnięcie wydaje się być dzisiaj niezbędne, aby sprostać wymogom współczesnej gospodarki opartej na wiedzy, jak również do rozwoju kontaktów społecznych, oraz pełnego korzystania z osiągnięć i zdobyczy światowej nauki i kultury⁷¹. Z przytoczonych wyżej danych wynika, że potrzeba podnoszenia znajomości języków obcych dotyczy nie tylko osób należących do grup docelowych wsparcia Poddziałania 10.4.1 RPO WK-P 2014-2020. Można postawić bowiem wniosek, że 70% osób dorosłych uczących się języków obcych w szkole, do której chodzili w wieku młodzieńczym nie posiada znajomości języka obcego w stopniu co najmniej komunikatywnym.

Znajomość języków obcych jest dość często wymaganiem rekrutacyjnym. Zapotrzebowanie na pracowników legitymujących się znajomością języka obcego w dużej mierze uzależnione jest od specyfiki danej pracy. Analiza portalu Pracuj.pl dowodzi, że największy popyt na takich kandydatów dostrzegalny jest w kategorii *Zakupy*, w której tylko 13% ofert nie mówiło o wymogu znajomości innego języka niż rodzimy. Na drugiej pozycji uplasowały się ex equo kategoria *IT, Administracja* oraz *Public Relations, Doradztwo/Konsulting*, gdzie wymóg znajomości języka obcego pojawia się w 90% ofert pracy⁷².

Jak wynika z przytaczanego raportu⁷³, wymagania dotyczące znajomości języka obcego pojawiły się w 35% ofertach pracy ogłoszonych w województwie kujawsko-pomorskim. **Wsparcie znajomości języków obcych na poziomie co najmniej średniozaawansowanym jest więc aktualną potrzebą w kontekście kujawsko-pomorskiego rynku pracy.**

Część pracodawców oczekuje znajomości więcej niż jednego języka obcego. Jak wskazują dane portalu Pracuj.pl, najczęściej poszukiwaną kombinacją języków jest znajomość angielskiego i niemieckiego, na drugim miejscu znajduje się kombinacja angielskiego i francuskiego, a na trzecim – francuskiego i niemieckiego. **Tendencje te wskazują na wysoką aktualność założeń wsparcia RPO WK-P 2014-2020, zakładającego możliwość dofinansowania właśnie tych języków obcych.**

⁷¹ Kształcenie dorosłych 2016, GUS 2018

⁷² <http://www.egospodarka.pl/145534,Znajomosc-jezykow-obcych-w-pracy-Gdzie-sie-przydaje,1,39,1.html>

⁷³ Języki obce w pracy, raport Pracuj.pl 2017

7.2.2 Adekwatność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w stosunku do strategicznych wyzwań regionalnych w obszarze edukacji osób dorosłych

Pytania badawcze:

2. Czy wszystkie potrzeby sektora edukacji określone w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+ zostały uwzględnione w typach projektów planowanych do realizacji w ramach Programu? Jeśli nie, jakie są przyczyny nieuwzględnienia wszystkich potrzeb w tym zakresie?

3. Czy działania realizowane do tej pory w obszarze edukacji są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa? Czy założenia kierunków wsparcia w obszarze edukacji pozostają aktualne w momencie realizacji badania?

W dokumencie **Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+** kwestia edukacji osób dorosłych została przedstawiona jako zagadnienie horyzontalne oddziaływujące zarówno na rynek pracy, regionalną gospodarkę, jak i na rozwój społeczny województwa. Kształcenie ustawiczne osób dorosłych stanowi także obszar działań strategicznych w ramach celu strategicznego „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi”. W dokumencie strategicznym podkreślono konieczność podniesienia poziomu kapitału ludzkiego i społecznego. Przyjęto założenie, iż modernizacja regionu wymaga zasobów ludzkich posiadających kompetencje umożliwiające efektywną współpracę i rywalizację w przestrzeni międzynarodowej: m.in. znajomość języków obcych, umiejętność poruszania się w zglobalizowanym cyfrowym świecie. Zwiększenie poziomu zatrudnienia w regionie wymaga podniesienia kompetencji i kwalifikacji zawodowych w celu sprośnięcia rosnącym oczekiwaniom nowoczesnych rynków pracy. W **SRWK-P Plan Modernizacji 2020+** nie uszczegółowiono jednak kluczowych, sztandarowych działań na rzecz podnoszenia kwalifikacji i kompetencji osób dorosłych. Odniesiono się natomiast do promowania samorozwoju, celem aktywnego udziału w szeroko rozumianym życiu społecznym (prywatnym i zawodowym), związanym między innymi z poszerzaniem wiedzy i rozwijaniem ogólnych umiejętności, pozwalających na przystosowanie się do szybko zachodzących zmian w „cyfrowym”, globalizującym się świecie, by nie następowało zjawisko marginalizacji. Założono wspieranie nabywania kompetencji: naukowo-technicznych, informatycznych, umiejętności uczenia się, społecznych, obywatelskich, przedsiębiorczości, świadomości i ekspresji kulturalnej, w zakresie dostępu do informacji przestrzennej i udział społeczeństwa we wspólnym rozwoju przestrzennym najbliższego otoczenia. Ponadto, planowane jest wsparcie kompetencji sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w świecie, takich jak: znajomość języków obcych, rozumienie zjawisk różnorodności i wielokulturowości, procesów globalizacji, współpracy i konkurencyjności ponadnarodowej. W **SRWK-P Plan Modernizacji 2020+** zawarto także kierunek działań: rozwój kształcenia ustawicznego oraz promocja edukacji nieformalnej. Jednym z zadań strategicznych ma być stworzenie systemu powszechnego uczenia się przez całe życie. Umożliwiać on będzie nie tylko podwyższanie posiadanych już kwalifikacji, ale przede wszystkim otwierać będzie horyzonty na nową wiedzę i umiejętności, które nierzadko decydują o możliwościach pozostania aktywnym na rynku pracy w okresach dekonunktury. Na poziomie dokumentu strategicznego nie przyjęto wskaźników rozwoju kształcenia ustawicznego.

Kwestie kształcenia ustawicznego rozwinęto w dokumencie operacyjnym **Regionalny Plan Kształcenia przez Całe Życie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2017+**. Zidentyfikowano w nim szeroko występującą w regionie potrzebę podnoszenia kompetencji i kwalifikacji osób dorosłych, z uwzględnieniem zarówno kształcenia zawodowego, jak i podnoszenia poziomu kompetencji i kwalifikacji cyfrowych oraz kwalifikacji językowych. Wskazano na występowanie silnych dysproporcji miasto-wieś w zakresie poziomu kształcenia ustawicznego, wyszczególniono grupy defaworyzowane, charakteryzujące się najbardziej niekorzystną sytuacją na rynku pracy oraz luką kompetencyjną w

zakresie TIK i języków obcych: osoby o niskich kwalifikacjach, osoby powyżej 50. roku życia oraz osoby z niepełnosprawnościami. W dokumencie tym sformułowano 5 celów operacyjnych:

1. Zwiększenie znaczenia edukacji pozaformalnej i nieformalnej.
2. Zwiększenie udziału dorosłych w kształceniu ustawicznym
3. Wyrównywanie dysproporcji w kształceniu osób dorosłych
4. Dostosowanie kompetencji osób dorosłych do aktualnych potrzeb rynku pracy
5. Podniesienie jakości życia mieszkańców regionu poprzez wzrost kwalifikacji językowych oraz kwalifikacji i kompetencji ICT

W ramach pierwszego celu operacyjnego „Zwiększenie znaczenia edukacji pozaformalnej i nieformalnej” zaplanowano dwa działania. W Działaniu 1.1 „Promowanie uczenia się przez całe życie” przewidziano organizację zintegrowanych kampanii informacyjno-promocyjnych w zakresie kształcenia ustawicznego osób dorosłych skierowanych w szczególności do mieszkańców obszarów wiejskich i mniejszych miejscowości. Realizacja zadania wymaga koordynacji wsparcia w celu opracowania spójnego długofalowego instrumentu promocji kształcenia osób dorosłych z wykorzystaniem platformy EDUPOLIS z nową aplikacją dotyczącą edukacji osób dorosłych. W ramach przedmiotowego celu założono także monitorowanie i ewaluację przebiegu procesów kształcenia, popularyzację Bazy Usług Rozwojowych prowadzonej przez PARP wśród instytucji szkoleniowych z terenu województwa, upowszechnianie akredytacji instytucji szkoleniowych oraz wspieranie i promowanie akredytowanych instytucji szkoleniowych

W kolejnym celu operacyjnym „Zwiększenie udziału dorosłych w kształceniu ustawicznym” założono dostosowywanie profilu kształcenia ustawicznego do potrzeb generowanych przez innowacyjną gospodarkę poprzez inicjowanie współpracy instytucji szkoleniowych z pracodawcami, oraz z WUP i PUP. Ponadto przewidziano zapoczątkowanie współpracy międzysektorowej w zakresie jakości kształcenia ustawicznego, koordynowanej przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz podjęcie działań systemowych mających na celu utrwalenie oraz zainicjowanie doradztwa edukacyjno-zawodowego przed podjęciem kształcenia ustawicznego w istniejących instytucjach szkoleniowych.

W celu operacyjnym „Wyrównywanie dysproporcji w kształceniu osób dorosłych” łączącym się z celem „Dostosowanie kompetencji osób dorosłych do aktualnych potrzeb rynku pracy” założono realizację jednego działania „Aktywizacja mieszkańców w zakresie Lifelong Learning, u których zdiagnozowano najniższy stopień dostosowania kształcenia ustawicznego do potrzeb rynku pracy”. Realizacja celu następować będzie bezpośrednio poprzez projekty Poddziałania 10.4.2 RPO WK-P 2014-2020 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy*.

Czwarty cel operacyjny „Podniesienie jakości życia mieszkańców regionu poprzez wzrost kwalifikacji językowych oraz kwalifikacji i kompetencji TIK” zakłada realizację szkoleń i kursów dla osób dorosłych. W dokumencie podkreślono konieczność koordynacji i kontroli jakości tych szkoleń przez Samorząd Województwa oraz potrzebę budowania partnerstw na tę rzecz. Wspomniano, iż zadania te będą wdrażane w Poddziałaniu 10.4.1 RPO WK-P 2014-2020 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych*.

W Poddziałaniu 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych* realizowane są szkolenia i kursy dla osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem kwalifikacji lub kompetencji cyfrowych, kończących się uzyskaniem przez uczestników projektu certyfikatu zewnętrznego, potwierdzającego zdobycie określonych kompetencji cyfrowych. W okresie objętym ewaluacją w Poddziałaniu tym realizowany jest tylko jeden projekt – *CERTYFIKOWANE SZKOLENIA KOMPUTEROWE dla osób dorosłych z województwa kujawsko-pomorskiego*, którego beneficjentem jest Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego.

W Poddziałaniu 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* realizowane jest doradztwo edukacyjno-zawodowe służące diagnozie potrzeb i możliwości osób dorosłych zainteresowanych z własnej inicjatywy udziałem w kształceniu ustawicznym, oraz realizacja pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego służących nabywaniu, podnoszeniu, uzupełnieniu wiedzy, umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji. Wsparcie ma charakter popytowy, a jego realizacja jest dokonywana na podstawie indywidualnie zdiagnozowanego zapotrzebowania osób dorosłych zainteresowanych z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kompetencji lub kwalifikacji zawodowych. Projekt Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy w powiecie sępoleńskim, świeckim i tucholskim*, realizowany jest przez powiat tucholski w partnerstwie z powiatem świeckim i sępoleńskim. Podmiotem wdrażającym projekt jest Tucholskie Centrum Edukacji Zawodowej.

Krótki okres realizacji obu analizowanych projektów nie pozwala na ocenę stopnia realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+ poprzez dotychczasowe działania wdrożeniowe. Analiza ich zakresu pozwala jednak na postawienie wniosku, iż przyczyniają się one do rozwoju kształcenia ustawicznego w regionie w zakresie kompetencji cyfrowych i kształcenia na rzecz rynku pracy.

W ujęciu programowym należy podkreślić, iż typy interwencji przyjęte w obu Poddziałaniach przyczyniają się do rozpowszechnienia kształcenia ustawicznego, zmniejszenia luki kompetencyjnej w zakresie kompetencji cyfrowych, języków obcych, podniesienia kwalifikacji i kompetencji zawodowych istotnych na rynku pracy. Realizują one w znacznej mierze cele *SRWK-P Plan Modernizacji 2020+*. Zabrakło jednakże działań ukierunkowanych na edukację osób dorosłych w zakresie umiejętności uczenia się, nabywania kompetencji społecznych, obywatelskich, przedsiębiorczości, świadomości i ekspresji kulturalnej, w dostępie do informacji przestrzennej i udziału społeczeństwa we wspólnym rozwoju przestrzennym najbliższego otoczenia. W typach interwencji RPO WK-P 2014-2020 zabrakło także działań ukierunkowanych na wsparcie kompetencji w zakresie rozumienia globalizacji, współpracy i konkurencyjności ponadnarodowej. Biorąc pod uwagę wymagania programowe wynikające z Umowy Partnerstwa oraz wytycznych dotyczących edukacji ustawicznej, realizacja wspomnianych obszarów nie jest możliwa w zakresie RPO WK-P 2014-2020. Wymagać będzie działań uzupełniających z silnym udziałem NGOs, finansowanych ze środków regionalnych i krajowych.

W zakresie *Regionalnego Planu Kształcenia przez Całe Życie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2017+* można odnotować wysoki stopień adekwatności i spójności typów projektów RPO WK-P 2014-2020 z planowanymi działaniami w 3 i 4 celu operacyjnym. Wydaje się jednak, że realizacja trybu konkursowego, nawet przy zastosowaniu w kolejnych konkursach Poddziałania 10.4.2 podejścia grantowego z wykorzystaniem systemu Bazy Usług Rozwojowych, czy planowanego rejestru usług szkoleniowych akredytowanych przy Kuratorium Oświaty w niewystarczającym stopniu zapewni osiągnięcie celu koordynacji wdrażanych działań, ich pełnej integracji z wymaganiami lokalnych rynków pracy, monitorowania jakości realizowanych szkoleń. Należy powątpiewać w użyteczność projektów konkursowych w realizacji zadania ukierunkowanego na wypracowanie długofalowych instrumentów promocji kształcenia ustawicznego, zgodnie z założeniami SRWK-P. Zastosowanie mechanizmu

popytowego bez ścisłej koordynacji terytorium wsparcia niesie także ryzyko niepełnego wyrównania różnic w dostępie do kształcenia ustawicznego uwarunkowanych przez wielkość miejsca zamieszkania.

7.2.3 Trafność instrumentów wsparcia, zastosowanych w RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji osób dorosłych

Wykorzystanie doświadczeń z RPO WK-P 2007-2013

Pytanie badawcze:

4. Czy planując interwencje możliwe do zrealizowania w ramach RPO WK-P 2014-2020 przy konstruowaniu dokumentu oraz kryteriów konkursowych brano pod uwagę rezultaty projektów kluczowych, systemowych i własnych konkursowych Samorządu Województwa dotyczących sektora edukacji, współfinansowanych z RPO WK-P 2007-2013?

W okresie programowania 2007-2013 Samorząd Województwa prowadził projekt systemowy „Rynek pracy pod lupą II”, przygotowany w ramach Poddziałania 6.1.1. Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy, Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W ramach projektu przeprowadzono analizę poszczególnych zawodów, tak by zebrane informacje pozwoliły na podejmowanie efektywnych działań na rzecz podniesienia poziomu zatrudnienia w regionie. Opisano plany zatrudnieniowe pracodawców oraz trudności ze znalezieniem pracowników w kluczowych branżach regionu oraz ofertę szkoleniową dostępną w regionie na potrzeby zarówno potencjalnych pracobiorców jak i instytucji rynku pracy. Wyniki analizy nie zostały wykorzystane w dotychczasowym wdrażaniu programu, niemniej jednak wypracowana w jego ramach współpraca między instytucjami rynku pracy przyczyniła się do profilowania terytorialnego wsparcia. Podobnie też w dalszym programowaniu wsparcia użyteczne byłoby uwzględnienie rezultatów projektu systemowego „Diagnoza trendów rozwojowych województwa kujawsko-pomorskiego” zrealizowanego w ramach Poddziałania 8.1.4. PO KL.

Kryteria oceny projektów

Pytanie badawcze:

6. Czy kryteria wyboru projektów i regulaminy konkursów z obszaru edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020 zapewniają wybór projektów, które odpowiadają na aktualne potrzeby edukacyjne wynikające z sytuacji społeczno-gospodarczej regionu?

Ocenę trafności wsparcia pod względem adekwatności założeń wdrażania RPO WK-P 2014-2020 do potrzeb edukacyjnych kształcenia osób dorosłych przeprowadzono w oparciu o wyniki analizy benchmarkowej wdrażania wsparcia w obszarze kształcenia ustawicznego w pozostałych województwach Polski oraz w oparciu o wyniki rozstrzygnięć konkursów Poddziałania 10.4.1 i Poddziałania 10.4.2 RPO WK-P 2014-2020.

Na wstępie należy podkreślić, iż w województwie kujawsko-pomorskim założono osiągnięcie celów wsparcia edukacji dorosłych proporcjonalnie do liczby mieszkańców. Województwo kujawsko-pomorskie, liczące 2 086 210 mieszkańców, założyło przy tym większą liczbę uczestników projektu niż województwo dolnośląskie legitymujące się 2 904 207 liczbą ludności, lub województwo lubelskie, w którym mieszka 2 139 726 osób. **Wynik ten świadczy o relatywnie dużej skali wsparcia przewidzianej w Programie, adekwatnie do skali potrzeb i luk kompetencyjnych wskazanych w dokumentach strategicznych.**

Tabela 13 Zakładana wysokość programowych wskaźników produktu w RPO 2014-2020 w 16 województwach Polski

Województwo	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie
Lubuskie	844	844	338
Dolnośląskie	6 268	4 701	4 701
Podlaskie	7 656	3 063	3 063
Lubelskie	7 785	3 279	2 180
Warmińsko-mazurskie	8 633	5 883	3 062
Opolskie	8 960	5 370	1 520
Kujawsko-pomorskie	11 030	6 618	2 206
Wielkopolskie	12 144	6 033	4 897
Świętokrzyskie	12 204	3 661	3 661
Łódzkie	12 930	5 884	5 684
Śląskie	14 506	15 412	3 262
Podkarpackie	15 663	10 940	3 272
Mazowieckie	16 416	11 819	3 119
Zachodniopomorskie	20 986	14 690	4 197
Małopolskie	25 570	16 620	3 830
Pomorskie	33 500	13 700	7 400

Źródło: opracowanie własne na podstawie RPO 16 województw Polski.

We wszystkich regionach można odnotować zaawansowany stan wdrażania wsparcia edukacji osób dorosłych w zakresie podnoszenia znajomości języków obcych i kompetencji TIK. Należy podkreślić, iż w województwach dolnośląskim oraz łódzkim ustawiczne kształcenie zawodowe osób dorosłych wdrażane jest razem z projektami wspierającymi kształcenie zawodowe uczniów, bez ogłaszania oddzielnych konkursów, stąd też niemożliwe jest określenie skuteczności zawodowej edukacji dorosłych wyłącznie na podstawie SL 2014. W województwie lubelskim i lubuskim ogłaszano oddzielne konkursy na kształcenie zawodowe dorosłych, jednak bez wyodrębnienia alokacji przeznaczonej na ten typ projektów w Poddziałaniach dotyczących kształcenia zawodowego. W województwie małopolskim oraz w województwie pomorskim nie rozpoczęto jeszcze wdrażania wsparcia edukacji osób dorosłych na rzecz rynku pracy.

W obszarze podnoszenia poziomu znajomości języków obcych i kompetencji TIK w województwie lubelskim zakontraktowano 52 projekty, przekraczając zakładaną alokację. W rezultacie zrezygnowano z włączenia kształcenia ustawicznego do Polityki Terytorialnej, czyli realizowania tego kierunku wsparcia w ramach ZIT Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.

W województwie śląskim natomiast przekroczono alokację przeznaczoną na wsparcie kształcenia zawodowego osób dorosłych. Rozważane jest zmniejszenie alokacji na edukację dorosłych w obszarze języków obcych i TIK ze względu na wysoką kontraktację wskaźników w realizowanych już 14 projektach, przekraczającą ich zakładaną wartość docelową.

Alokacja została niemal wyczerpana również w województwie pomorskim w obszarze języków obcych i TIK oraz w województwie mazowieckim w obszarze kształcenia na rzecz rynku pracy.

W pozostałych województwach stan wykorzystania alokacji na wsparcie kształcenia ustawicznego przekracza zazwyczaj 50%. Wyjątek stanowią: województwo łódzkie (języki obce/TIK), świętokrzyskie (języki obce/TIK), wielkopolskie (kształcenie zawodowe) oraz województwo kujawsko-pomorskie

(języki obce/TIK), w których skuteczność kontraktacji środków jest niższa. Relatywnie niski stopień kontraktacji w tych województwach jest pochodną liczby konkursów i przeznaczonej na nie wysokości alokacji, nie wynika zaś z niskiego zainteresowania wnioskodawców.

Tabela 14 Stan wdrażania wsparcia edukacji osób dorosłych w ramach RPO w województwach (stan na dzień 2.06.2018).

Województwo/obszar edukacji dorosłych	Liczba projektów	Wartość projektów - dofinansowana nie UE (mln zł)	Alokacja na wsparci edukacji osób dorosłych (mln zł) ⁷⁴	Kontraktacja/ Wartość projektów/ alokacja	Liczba naborów	liczba złożonych poprawnych wniosków
Dolnośląskie (języki obce/TIK)	72	58,69	75,23	78%	1	177
Kujawsko-pomorskie (kształcenie zawodowe)	3	24,00	84,06	29%	2	4
Kujawsko-pomorskie (języki obce/TIK)	1	23,06	80,25	29%	2	4
Lubuskie (języki obce/TIK)	13	24,68	31,86	77%	1	60
Lubuskie (kształcenie zawodowe)	5	11,62	b.d.	b.d.	2	11
Lubelskie (języki obce/TIK)	52	27,72	26,39	105%	1	135
Lubelskie (kształcenie zawodowe)	5	3,69	b.d.	b.d.	b.d.	12
Łódzkie (języki obce/TIK)	7	3,93	28,15	14%	2	138
Małopolskie (języki obce/TIK)	1	80,00	168,12	48%	1	1
Mazowieckie (kształcenie zawodowe)	56	52,10	53,80	97%	3	72
Mazowieckie (języki obce/TIK)	68	43,79	82,12	53%	2	215
Opolskie (ogółem)	41	29,30	34,50	85%	1	48
Podkarpackie (języki obce/TIK)	64	37,80	67,76	56%	2	106
Podkarpackie (kształcenie zawodowe)	71	66,35	105,08	63%	2	155
Podlaskie (oba obszary w podejściu zintegrowanym))	6	112,15	189,14	59%	2	7
Pomorskie (języki obce/TIK)	133	172,88	189,53	91%	1	169
Śląskie (kształcenie zawodowe)	72	162,50	126,87	128%	2	345
Śląskie (języki obce/TIK)	14	55,50	131,07	62%	10	22
Świętokrzyskie (kształcenie zawodowe)	16	7,88	86,49	9%	4	66
Świętokrzyskie (języki obce/TIK)	14	7,28	63,62	11%	7	56
Warmińsko-mazurskie (języki obce/TIK)	62	83,62	119,51	70%	6	79
Wielkopolskie (języki	104	51,92	80,27	65%	1	231

⁷⁴ Alokacja na wsparcie edukacji osób dorosłych oznacza alokację przeznaczoną w ramach RPO na Działania odpowiadające wsparciu w RPO WK-P 2014-2020.

Województwo/obszar edukacji dorosłych	Liczba projektów	Wartość projektów - dofinansowania UE (mln zł)	Alokacja na wsparcie edukacji osób dorosłych (mln zł) ⁷⁴	Kontraktacja/ Wartość projektów/ alokacja	Liczba naborów	liczba złożonych poprawnych wniosków
obce/TIK)						
Wielkopolskie (kształcenie zawodowe)	6	5,03	32,75	15%	2	9
Zachodniopomorskie (oba obszary)	34	22,03	42,03	52%	2	147

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL 2014, wyników naborów i SZOOP RPO 16 województw Polski

W zakresie podnoszenia kompetencji cyfrowych i znajomości języków obcych należy podkreślić, że w regionach Polski uwzględniono te same, co w województwie kujawsko-pomorskim, typy interwencji oraz te same zasady realizacji wsparcia, oparte na zewnętrznym względem projektu systemie uznawania kwalifikacji, certyfikacji oraz czteroetapowym uznawaniu kompetencji. Wyjątek stanowi województwo śląskie, w którym oprócz szkoleń i kursów przewidziano także, w obszarze kształcenia zawodowego osób dorosłych, takie typy działań jak: 1) realizacja działań w zakresie stworzenia w szkole prowadzącej kształcenie dla dorosłych i placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe dla dorosłych warunków kształcenia zawodu; 2) poprawa jakości edukacji w szkołach prowadzących kształcenie dla dorosłych i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe dla dorosłych we współpracy z otoczeniem, w szczególności z pracodawcami, w tym doskonalenie umiejętności nauczycieli zawodu, 3) tworzenie i rozwój centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego oraz wsparcie usług edukacyjnych realizowanych przez te podmioty lub inne zespoły realizujące zadania zbieżne z zadaniami CKZiU na rzecz kształcenia zawodowego, a także podejmujących działania w zakresie poradnictwa edukacyjno-zawodowego i informacji zawodowej.

W większości regionów zastosowano system podażowo-popytowy, polegający na wyłonieniu wykonawców szkoleń i kursów, których obowiązkiem było – po etapie doradztwa zawodowego i/lub określenia wyjściowego poziomu umiejętności i kompetencji lub poziomu kwalifikacji – dopasowanie tematu i zakresu szkolenia do indywidualnych potrzeb uczestników. System stricte popytowy – oparty na projektach grantowych, lub wyłonieniu operatora finansującego szkolenia/kursy dobrane indywidualnie przez uczestnika został zidentyfikowany zaledwie w 5 województwach, w tym w województwie kujawsko-pomorskim. W województwie małopolskim i podlaskim zastosowano formułę bonu na szkolenie, zaś w województwie kujawsko-pomorskim, lubuskim i warmińsko-mazurskim zdecydowano się na formułę operatora. W każdym przypadku wdrażanie projektów grantowych oparto na systemie BUR (Baza Usług Rozwojowych). W prawie wszystkich województwach – z wyjątkiem województwa małopolskiego – zastosowano tryb konkursowy. Beneficjentem projektu pozakonkursowego w tym województwie jest WUP w Krakowie.

Jak wynika z tabeli nr 14 wybór systemu wdrażania projektów: podażowo-popytowy lub stricte popytowy w niewielkim stopniu wpływa na stopień kontraktacji alokacji przeznaczonej na wsparcie edukacji osób dorosłych. Można jednak zauważyć relatywnie niskie kontraktacje alokacji w projektach grantowych. Zdaniem przedstawicieli IZ województwa małopolskiego i podlaskiego wdrażanie wsparcia podzielone zostało na 2 etapy: w pierwszym następuje rozpoznanie potencjału i możliwości popytowych, w kolejnym zaś podwyższenie wysokości dofinansowania realizowanych projektów adekwatnie do wyników etapu doradztwa edukacyjno-zawodowego przeprowadzonego przy poprzedniej kontraktacji. Badany przedstawiciel WUP w Krakowie stwierdził, że instytucja jest przygotowana do wdrożenia kształcenia zawodowego również w systemie grantowym.

Analiza benchmarkowa wskazuje na dominację niskich finansowych barier wejścia w postępowaniach konkursowych na wsparcie kształcenia ustawicznego w RPO. Najczęściej minimalna wartość projektu

wynosi od 50 000 do 150 000 zł. Wyjątek stanowią województwa: kujawsko-pomorskie, podlaskie, lubuskie, pomorskie i śląskie, w których minimalna wartość projektu przekracza 1 mln zł.

Kolejnym aspektem wdrażania Programu wpływającym na adekwatność systemu do potrzeb edukacyjnych jest dobór typów beneficjenta. Jak omówiono we wcześniejszym podrozdziale, cele strategiczne i operacyjne edukacji osób dorosłych w województwie kujawsko-pomorskim zakładają ścisłą współpracę międzysektorową, monitorowanie jakości instytucji szkoleniowych przez system akredytacji. Cele te nie odnalazły jednak odzwierciedlenia w dokumentacji konkursowej obu Działañ. W postępowaniu konkursowym dla Poddziałania 10.4.1 RPO WK-P 2014-2020 zastosowano szeroki zakres typów beneficjenta. Wybór tylko jednego projektu, realizowanego przez Toruńską Agencję Rozwoju Regionalnego wskazuje jednak na adekwatność postępowania w relacji do celu strategicznego, jakim jest koordynowanie wsparcia w odniesieniu do wyzwań gospodarczych i rynku pracy w województwie. W konkursie zorganizowanym na potrzeby Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* obligatoryjnym typem beneficjenta (w roli lidera bądź partnera) jest szkoła dla dorosłych, placówka kształcenia ustawicznego, placówka kształcenia praktycznego, ośrodek dokształcania i doskonalenia zawodowego lub organ prowadzący ww. szkołę/placówkę/ośrodek. Zastosowanie wyżej wskazanego warunku należy ocenić pozytywnie, jako zapewnienie wysokiej jakości kształcenia ustawicznego.

Wyniki analizy benchmarkowej wskazują na dominację w RPO bieżącej perspektywy podejścia opartego na szerokim zasięgu beneficjentów. W niektórych województwach np. śląskim, wielkopolskim, pomorskim premiowane są projekty prowadzone we współpracy z pracodawcami dla zapewnienia integracji międzysektorowej.

Istotnym aspektem wdrażania są kryteria wsparcia. W przypadku Poddziałania 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych*, w postępowaniu konkursowym zastosowano podstawowy zestaw kryteriów dostępu, formalnych, merytorycznych i horyzontalnych. Premiowano jedynie doświadczenie merytoryczne personelu prowadzącego szkolenia (minimum 3 lata).

W Poddziałaniu 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy*, oprócz standardowych kryteriów zastosowano także wymóg minimum 5-letniego doświadczenia w realizacji zadań kształcenia ustawicznego oraz minimum 1-rocznego doświadczenia w doradztwie edukacyjno-zawodowym z udziałem co najmniej 100 osób dorosłych. W dokumentacji konkursowej określono także minimalną liczbę uczestników w projekcie dla każdego subregionu. Premiowano partnerstwo z jednostką sektora publicznego oraz wyższe niż wymagane doświadczenie personelu merytorycznego. Zakładana w projektach wysokość programowych wskaźników produktu i rezultatu odpowiadała proporcjom założonym w dokumencie programowym. Zastosowany zestaw kryteriów pozostaje w spójności i adekwatności do celów strategicznych i operacyjnych wsparcia edukacji osób dorosłych w regionie w zakresie integracji międzysektorowej oraz wspierania wysokiej jakości kształcenia ustawicznego. Rodzi on jednak problemy realizacyjne, ze szczególnym uwzględnieniem szkoleń podnoszących kwalifikacje uczestników w obszarze ICT oraz szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe. W opinii beneficjentów występuje trudność w pozyskaniu doradców (Poddziałanie 10.4.2) i trenerów (Poddziałanie 10.4.1) mogących wykazać wymagane w regulaminie konkursu 3-letnie doświadczenie zawodowe. Na rynku usług doradczych i szkoleniowych doświadczenie mierzy się liczbą przepracowanych godzin. Ponadto szkolenia, prowadzone przez doświadczonych trenerów mają charakter cykliczny, trwają kilka miesięcy w roku, stąd nie można ich uznać za doświadczenie całoroczne. Zdaniem badanych beneficjentów trudności z pozyskaniem doradców i trenerów spełniających wymagania związane z rekrutacją personelu mogą przyczyniać się do opóźnień osiągania wskaźników (Poddziałanie 10.4.1 oraz Poddziałanie 10.4.2) oraz odłożeniem w czasie szkoleń podnoszących kompetencje i kwalifikacje cyfrowe (Poddziałanie 10.4.1).

REKOMENDACJA: Zaleca się zmianę wymogu dokumentowania minimum 3 letniego doświadczenia (szkolenia podnoszące kwalifikacje cyfrowe) lub 1-rocznego (szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe) personelu merytorycznego. Rekomenduje się – w przypadku doradców i trenerów – zastosowanie w kolejnych naborach formuły wykazania minimum 300 godzin przeprowadzonych działań edukacyjnych z osobami dorosłymi.

Dyskusyjny pozostaje jednak brak odniesienia do grup defaworyzowanych pozostających poza systemem wskaźników programowych – takich jak osoby niepełnosprawne czy mieszkańcy obszarów wiejskich. Jak wynika z badań jakościowych przeprowadzonych z beneficjentami projektów realizowanych w okresie objętym ewaluacją, nie występuje problem niskiego zainteresowania mieszkańców obszarów wiejskich, czy osób z niepełnosprawnościami. Udział tej ostatniej kategorii uczestników beneficjenci wstępnie oszacowali na 1%.

REKOMENDACJA Zaleca się wprowadzenie w projekcie pozakonkursowym, którego beneficjentem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie, parytetowego udziału wśród uczestników wsparcia mieszkańców obszarów wiejskich wynoszącego 30-45%.

Należy podkreślić, iż kierunek wsparcia projektów pozakonkursowych określa *Regionalny Plan Kształcenia przez całe życie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2017+*, który jest projektem własnym Samorządu Województwa. Analiza benchmarkowa pokazuje, iż w RPO większości województw Polski zastosowano formalne lub premiowe odniesienia do szerszego zakresu grup defaworyzowanych niż w województwie kujawsko-pomorskim. W województwach: wielkopolskim, śląskim, świętokrzyskim, pomorskim, podkarpackim, mazowieckim, warmińsko-mazurskim premiowano także w większym stopniu niż w województwie kujawsko-pomorskim odniesienie do branż generujących zatrudnienie lub współpracę z pracodawcami. **Wydaje się, iż zastosowanie podobnych mechanizmów w postępowaniach konkursowych w województwie kujawsko-pomorskim w większym niż obecnie stopniu przyczyniłoby się do realizacji celów strategicznych i operacyjnych edukacji dorosłych.** Deficyt ten powinien zostać uzupełniony w planowanym projekcie pozakonkursowym.

Tabela 15 Zestawienie ponadstandardowych kryteriów formalnych i merytorycznych oraz kryteriów premiujących dla działań z obszaru edukacji osób dorosłych w RPO pozostałych województw Polski

Województwo dolnośląskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/specyficzne merytoryczne</i>	Brak
<i>Kryteria premiujące</i>	• Czy uczestnikami projektu będą w co najmniej 40% mieszkańcy obszarów wiejskich? • Skierowanie wsparcia do mieszkańców powiatów, w których stopa bezrobocia przekracza 150% stopy bezrobocia w województwie dolnośląskim.
Województwo lubuskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/specyficzne merytoryczne</i>	• W ramach projektu mogą być finansowane wyłącznie usługi rozwojowe dostępne w Bazie Usług Rozwojowych (BUR).
<i>Kryteria premiujące</i>	• Projekt skierowany jest do osób niepełnosprawnych (co najmniej 10% uczestników). • Minimum 20% uczestników wsparcia stanowią osoby z wykształceniem na poziomie ISCED 2. • Projekt wykorzystuje rozwiązania wypracowane z udziałem środków EFS (projekty systemowe PO KL, projekty innowacyjne IW EQUAL, PO KL).
Województwo lubelskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/specyficzne merytoryczne</i>	Projekt jest realizowany we współpracy z pracodawcami mającej na celu zwiększenie efektywności kwalifikacyjnych kursów zawodowych i/lub kursów umiejętności zawodowych.
<i>Kryteria premiujące</i>	Brak

Województwo łódzkie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	Brak
<i>Kryteria premiujące</i>	100% grupy docelowej stanowią osoby pochodzące z obszarów wiejskich. 100% grupy docelowej stanowią osoby z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym (do poziomu ISCED 2 włącznie na podstawie Międzynarodowej standardowej klasyfikacji edukacji (ISCED) 2011).
Województwo mazowieckie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	- Wnioskodawca posiada przynajmniej 3-letnie doświadczenie lub realizuje projekt w partnerstwie z podmiotem posiadającym przynajmniej 3-letnie doświadczenie w obszarze kształcenia osób dorosłych. - Projekt jest realizowany w partnerstwie z pracodawcami/ przedsiębiorcami. - Projekt zakłada kształcenie w kierunkach, które będą zgodne z zapotrzebowaniem rynku pracy w branżach zidentyfikowanych, jako branże o największym potencjale rozwojowym i/lub branżach strategicznych dla regionu/subregionu. - Uczestnictwo w projekcie osób zamieszkujących obszary wiejskie: zamieszkujących obszary wiejskie, które stanowić będą min. 30% uczestników. - Projekt jest zgodny z programem rewitalizacji obowiązującym na obszarze, na którym jest realizowany. - Projekt bazuje na już istniejących wysokiej jakości materiałach edukacyjnych dostępnych na zasadzie wolnych licencji. - Projekt wynika z Planu Inwestycyjnego dla subregionu objętego problemowym Obszarem Strategicznej Interwencji (OSI problemowymi). - Wsparcie w zakresie szkoleń kierowane jest wyłącznie do osób, które nie uczestniczyły we wsparciu LLL (life long learning) oferowanym w tożsamym zakresie w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2013-2015 i/lub w RPO WK-P 2014-2020.
<i>Kryteria premiujące</i>	Brak
Województwo opolskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	Brak
<i>Kryteria premiujące</i>	- Projekt w 70% obejmuje mieszkańców obszarów wiejskich. - Minimum 20% stanowią osoby z niepełnosprawnościami. - Projekt jest komplementarny do wcześniej realizowanych projektów.
Województwo podkarpackie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	Działania realizowane w ramach projektu są organizowane we współpracy z potencjalnymi pracodawcami uczestników projektu.
<i>Kryteria premiujące</i>	- Osoby z niepełnosprawnościami stanowią, co najmniej 20 % uczestników projektu, a realizowane wsparcie w ramach projektu dostosowane jest do specyficznych potrzeb tej grupy i udzielane jest przez podmiot posiadający odpowiedni potencjał w tym zakresie. - Wnioskodawca posiada siedzibę na terenie województwa podkarpackiego. - Wnioskodawca zakłada premiowanie udziału w projekcie osób o najniższych kwalifikacjach tj. osób posiadających wykształcenie do poziomu ISCED 1 i/lub do poziomu ISCED 2 zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Standardów Edukacyjnych ISCED 2011 (osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym) lub osób, które nie uczestniczyły w szkoleniach komputerowych prowadzących do uzyskania kompetencji cyfrowych oferowanych w ramach Poddziałania 9.6.2 POKL. - Kryterium komplementarności wsparcia. Kryterium ma na celu osiągnięcie komplementarności realizowanego projektu z innymi projektami, w których finansowano zakup wyposażenia służącego poprawie jakości kształcenia zawodowego ze środków EFS lub EFRR.

Województwo podlaskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	- Czy wnioskodawca i/lub partner w okresie 36 m-cy poprzedzających dzień złożenia wniosku o dofinansowanie prowadził w regionie działalność w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego osób dorosłych? - Czy wnioskodawca przewiduje zaangażowanie trzech kluczowych osób w projekcie, z których jedna ma co najmniej 3-letnie doświadczenie w obszarze merytorycznym projektu rozumiane jako doświadczenie w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego osób dorosłych, druga – co najmniej 3 letnie doświadczenie merytoryczne w zakresie działalności edukacyjnej w regionie i trzecia – co najmniej 3-letnie doświadczenie w prowadzeniu badań dotyczących analizy potrzeb regionalnego rynku pracy w szczególności potrzeb przedsiębiorców działających w regionie?
<i>Kryteria premiujące</i>	- Liczba osób objętych wsparciem, które zamieszkują obszary wiejskie -20%. - Liczba osób o niskich kwalifikacjach oraz powyżej 50 roku życia objętych wsparciem w ramach projektu – 80%.
Województwo pomorskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	- Ocenie podlega stopień, w jakim projekt jest ukierunkowany na pracowników sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw oraz podmiotów ekonomii społecznej/ przedsiębiorstw społecznych. - Ocenie podlega stopień, w jakim projekt realizowany jest w porozumieniu z pracodawcą/-ami, które przyczyni się do osiągnięcia rezultatów projektu wyrażonych poprzez wskaźniki monitorowania.
<i>Kryteria premiujące</i>	Brak
Województwo świętokrzyskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	Brak
<i>Kryteria premiujące</i>	- Projekt jest skierowany wyłącznie do osób należących do co najmniej jednej z poniższych grup: - osoby w wieku 50 lat i więcej; - osoby w wieku 25 lat i więcej o niskich kwalifikacjach. - Projekt kieruje wsparcie wyłącznie do mieszkańców z co najmniej jednego z poniższych powiatów o najwyższej stopie bezrobocia tj.: skarżyskiego, opatowskiego, ostrowieckiego, koneckiego, kieleckiego. - Minimum 20% grupy docelowej projektu stanowią osoby z niepełnosprawnościami. - Projekt realizowany jest we współpracy z przedsiębiorcami. - Projekt zakłada formy wsparcia prowadzące do zdobycia kompetencji i/lub kwalifikacji w zakresie inteligentnych i horyzontalnych specjalizacji województwa świętokrzyskiego. - Projekt zakłada podnoszenie, uzupełnianie i zdobywanie kompetencji i/lub kwalifikacji w zakresie zawodów w „białym” i/lub „srebrnym” sektorze gospodarki.
Województwo śląskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	- Czy Projektodawca / partner wiodący posiada siedzibę na obszarze Województwa Śląskiego? - Czy Projekt jest realizowany na terenie całego województwa śląskiego, a Projektodawca/Operator prowadzi sieć punktów dystrybucji wsparcia (np. oddziały biura projektu, filie, punkty), tj. co najmniej 1 punkt w każdym z czterech subregionów województwa śląskiego? - Grupę docelową stanowią w 100% osoby w wieku 50+.
<i>Kryteria premiujące</i>	- Minimum 2 lata doświadczenia w realizowaniu wsparcia na obszarze woj. śląskiego. - Zrealizowanie minimum 3 projektów współfinansowanych z EFS.
Województwo warmińsko-mazurskie	
<i>Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne</i>	- Projekt realizuje minimum trzy kursy/szkolenia prowadzące do podniesienia kwalifikacji i/lub kompetencji, zaś jego realizacja uzasadniona jest potrzebami danej branży, zdiagnozowanymi we współpracy z pracodawcami. - Wartość projektu wynosi minimum 75% alokacji wskazanej w Regulaminie konkursu na dany region operacyjny. - Projektodawca prowadzi punkt kontaktowy na terenie każdego powiatu wchodzącego w skład regionu operacyjnego, w którym będzie realizowany projekt.
<i>Kryteria premiujące</i>	Brak

Województwo wielkopolskie	
Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne	Brak
Kryteria premiujące	• Grupę docelową projektu stanowią osoby w wieku 50 lat i więcej (min 50 % uczestników). • Projekt skierowany jest wyłącznie do osób w wieku od 25 lat o niskich kwalifikacjach. • Wsparcie w zakresie szkoleń kierowane jest wyłącznie do osób, które nie uczestniczyły we wsparciu LLL oferowanym w ramach PO KL. • Premiowanie w pierwszej kolejności projektów, które są odpowiedzią na zapotrzebowanie rynku pracy w branżach kształcenia (m.in. kursy) będą zgodne z zapotrzebowaniem rynku pracy w branżach zidentyfikowanych jako branże o największym potencjale rozwojowym i/lub branżach strategicznych dla danego regionu (w ramach smart specialisation). • Premiowane będzie wsparcie uczenia się w formach pozaszkolnych organizowanych we współpracy z pracodawcami (np. kwalifikacyjne kursy zawodowe, kursy umiejętności zawodowych).
Województwo zachodniopomorskie	
Kryteria dostępu/formalne/ specyficzne merytoryczne	Brak
Kryteria premiujące	Udział osób z niepełnosprawnościami w projekcie wyniesie przynajmniej 20 % ogółu uczestników. Minimum 90% uczestników projektu, w wyniku udziału w projekcie uzyska kwalifikacje lub nabyte kompetencje potwierdzone dokumentem w rozumieniu Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020. Grupę docelową projektu stanowią w 100% osoby w wieku 50 lat i więcej, a beneficjentem i/lub partnerem jest podmiot zajmujący się statutowo aktywizacją osób starszych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów dokumentacji konkursowej RPO pozostałych województw Polski

Długofalowa trwałość

Pytanie badawcze:

8. Jaki jest potencjał trwałości uzyskanych efektów (poza okresem trwałości wymagany w ramach RPO WK-P 2014-2020)? Czy beneficjenci i uczestnicy projektów planują kontynuować prowadzone działania po zamknięciu projektu? Jakie są warunki zapewnienia trwałości efektów w skali szkoły/placówki, która pozyskała wsparcie?

Zdaniem badanych beneficjentów utrzymanie długookresowej trwałości rezultatów realizowanych projektów jest mało realne. W pierwszym rzędzie niski potencjał trwałości rezultatów w skali beneficjenta wynika z zastosowania systemu znacznej refundacji kosztów uczestnika, która nie będzie możliwa do kontynuacji bez dofinansowania zewnętrznego. W drugiej kolejności beneficjenci (lub ich partnerzy o statusie instytucji kształcenia ustawicznego) zwracali uwagę na ograniczenia prawne stojące u podstaw ich funkcjonowania – zobowiązani oni są do oferowania szkoleń zawodowych i ich jednoczesnej realizacji. Niemożliwe więc będzie rozwijanie oferty w systemie popytowym, zapoczątkowanym w ramach RPO WK-P 2014-2020. Doświadczenia z realizacji projektów przyczynią się jednak do modyfikacji oferty szkoleniowej oferowanej przez te instytucje, zgodnie ze strukturą popytu ujawnioną podczas realizacji wsparcia. Efekt ten należy uznać za czynnik długofalowego oddziaływania rezultatów realizowanych projektów.

W skali uczestnika projektu należy spodziewać się znacznej trwałości rezultatów – ze szczególnym uwzględnieniem efektów podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Zdaniem beneficjentów, blisko 50% uczestników stanowią osoby pracujące, kolejne 20% osoby uczące się. Zdobyte przez nich certyfikaty poprawiają sytuację tych osób na rynku pracy, przyczynią się do zwiększenia ich mobilności zawodowej. Uczestnicy realizowanego projektu z zakresu kształcenia zawodowego – głównie pracownicy fizyczni i pracownicy techniczni – rozszerzają swoje umiejętności w kierunku możliwości wykonywania innego zawodu niż zawód bieżący. Dominują kursy spawania, kursy obsługi maszyn, kursy na prawo jazdy kategorii B lub C. W przypadku osób bezrobotnych popularne są kursy obsługi wózków widłowych oraz również kursy na prawo jazdy. W ramach Poddziałania 10.4.1 RPO WK-P 2014-2020 w obszarze

podnoszenia umiejętności cyfrowych długofalowa trwałość otrzymanych rezultatów nie jest oczywista. Jak wynika z wywiadu z beneficjentem wsparcia wśród dotychczasowych uczestników dominują osoby powyżej 50 roku życia w wieku emerytalnym bądź przedemerytalnym, traktujący wsparcie jako możliwość realizowania hobby bądź jako możliwość podniesienia swojego statusu w miejscu pracy w celu utrzymania zatrudnienia do emerytury. Wniosek ten potwierdzają wywiady pogłębione z uczestnikami wsparcia.

7.2.4 Zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych w obszarze edukacji osób dorosłych

Pytanie badawcze:

7. W jaki sposób zapewniono w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 wypełnianie zasad horyzontalnych, tj. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zasady zrównoważonego rozwoju?

Zasada równości szans i niedyskryminacji

W obu działaniach ukierunkowanych na wsparcie kształcenia ustawicznego osoby niepełnosprawne określone zostały jako jedna z głównych grup docelowych.

Projekt Poddziałania 10.4.1 *CERTYFIKOWANE SZKOLENIA KOMPUTEROWE dla osób dorosłych z województwa kujawsko-pomorskiego*, realizowany przez Toruńską Agencję Rozwoju Regionalnego realizuje zasadę głównie poprzez zastosowanie alternatywnych form przygotowania materiałów projektowych (np. wersje elektroniczne dokumentów, wersje w druku powiększonym, wersje w języku łatwym, nagranie tłumaczenia na język migowy, na nośniku elektronicznym itp.), dostosowanie posiłków uwzględniające specyficzne potrzeby żywieniowe wynikające z niepełnosprawności, likwidację barier architektonicznych. Projekt Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy w powiecie sępoleńskim, świeckim i tucholskim*, realizowany przez powiat tucholski wdraża politykę horyzontalną poprzez likwidację barier architektonicznych, wprowadzenie 8 zasad uniwersalnego projektowania.

Na etapie konkursu nie wprowadzono obowiązku monitorowania liczby osób z niepełnosprawnością, objętych działaniami projektowymi, jednak zastosowano wymóg odniesienia się do mechanizmu uniwersalnego projektowania oraz mechanizmu racjonalnych usprawnień⁷⁵. Na etapie oceny projektów zasada ta uwzględniana była w pierwszym rzędzie poprzez kryteria horyzontalne, w ramach których oceniana zero-jedynkowo była zgodność projektu z zasadą równości i niedyskryminacji. Zastosowano także kryterium premiujące, oceniające założenie w projektach działań wzmacniających – uczestnictwo w zajęciach osób o utrudnionym dostępie do edukacji poprzez m.in. zapewnienie opieki nad dziećmi lub osobami zależnymi, zapewnienie/ finansowanie dojazdów i posiłków.

Należy jednak nadmienić, iż w projekcie Poddziałania 10.4.1 *CERTYFIKOWANE SZKOLENIA KOMPUTEROWE dla osób dorosłych z województwa kujawsko-pomorskiego* założono monitorowanie wskaźnika *Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem*. W Programie występuje możliwość monitorowania wskaźników horyzontalnych WLWK *Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami* oraz *Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla*

⁷⁵ **Uniwersalne projektowanie** jest to projektowanie produktów oraz otoczenia tak, aby były one dostępne dla wszystkich ludzi, (osób niepełnosprawnych, seniorów, matek i ojców z wózkami dziecięcymi, osób wysokich, otyłych, kobiet w ciąży itp.) w największym możliwym stopniu, bez potrzeby adaptacji bądź wyspecjalizowanego projektowania. **Mechanizm racjonalnych usprawnień** to konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, rozpatrywane osobno dla każdego konkretnego przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami. Mechanizm racjonalnych usprawnień to mechanizm uruchamiany dopiero w trakcie realizacji projektu, gdy do udziału w projekcie zgłoszą się osoby z niepełnosprawnością, których udziału nie przewidziano na etapie przygotowania projektu. Pozwala on na elastyczne reagowanie na potrzeby uczestników i zapewnia im optymalne usprawnienia.

osób z niepełnosprawnościami. Zastosowanie obligatoryjnego wymogu uwzględnienia monitorowania tych wskaźników na etapie tworzenia wniosków o dofinansowanie projektu pomogłoby w promocji zasady. Pozytywnie należy ocenić wprowadzenie w naborach 2018 roku obowiązku monitorowania wszystkich wskaźników horyzontalnych WLWK.

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn

W dokumentacji konkursowej przewidziano zastosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień w odniesieniu do osób opiekujących się dziećmi w tzw. kryteriach premiujących.

Zasada zrównoważonego rozwoju

Realizacja zasady przebiega z uwzględnieniem energooszczędnych narzędzi nauki, ograniczania drukowania materiałów, przy preferencji dla technologii cyfrowych. Projekt Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy w powiecie sępoleńskim, świeckim i tucholskim*, realizowany przez powiat tucholski zakłada, iż wykorzystane zostaną jedynie ekologiczne materiały biurowe oraz materiały dla uczestników projektu m.in. z recyklingu. Zadbano także o segregację odpadów. Członkowie personelu projektowego zostali poinformowani o sposobach oszczędzania energii przy realizacji projektu oraz powtórny wykorzystaniu surowców.

7.3 Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz edukacji osób dorosłych

7.3.1 Skuteczność realizacji celów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji osób dorosłych

Skuteczność poszczególnych typów działań

Pytania badawcze:

9. Jakie typy działań podejmowanych w projektach z obszaru edukacji dominują w ramach RPO WK-P 2014-2020? (...)

10. Które typy projektów są najbardziej skuteczne, tzn. osiągnęły najlepsze efekty (analiza postępu rzeczowego wskaźników)?

12. Jakie czynniki o charakterze egzogennym i endogennym wpływają lub mogą wpłynąć na skuteczność realizacji projektów z obszaru edukacji?

W realizowanym projekcie Poddziałania 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych pn. CERTYFIKOWANE SZKOLENIA KOMPUTEROWE dla osób dorosłych z województwa kujawsko-pomorskiego* założono osiągnięcie następujących programowych wskaźników produktu i rezultatu. Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie (w wysokości 3310 osób), Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie (1986 osób), Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie (1294 osoby), Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu (2317 osób). Udział zakontraktowanych wskaźników w zaplanowanej w dokumencie programowym ich wartości docelowej przedstawia poniższy wykres.

Wykres 31 Udział wartości wskaźników programowych Poddziałania 10.4.1 Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych założonych w realizowanych projektach w ich wartości docelowej zaplanowanej w Programie

Źródło: baza SL 2014, stan na 30.04.2018

Na dzień 30.06.2018 roku nie wykazano osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu w składanych WoP, co wynika z harmonogramu realizacji projektów. Jak wynika z wywiadu z beneficjentem Poddziałania 10.4.1 RPO WK-P 2014-2020 osiągnięcie celów końcowych i celu pośredniego, określonego na koniec 2018 roku nie jest zagrożone. Liczba uczestników projektu, którzy do początku grudnia 2018 roku przejdą etap doradztwa i zaczną udział w szkoleniach, kursach przekroczy zaplanowaną na ten okres w projekcie wartość wskaźnika produktu włączonego do ram wykonania *Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie*, co zapewni osiągnięcie celu pośredniego Programu.

W projekcie Poddziałania 10.4.2 pn. *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy w powiecie sępoleńskim, świeckim i tucholskim* monitorowane są następujące programowe wskaźniki produktu i rezultatu: *Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie* (973 osoby), *Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia* (437 osób). Zakładane w projekcie wysokości przedmiotowych wskaźników stanowią odpowiednio 8% i 5% ich wartości docelowej zaplanowanej w Programie. Na dzień 30.06.2018 roku nie wykazano ich osiągnięcia w złożonych WoP, co jest konsekwencją harmonogramu realizacji projektu. Postęp osiągania celów Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* nie ogranicza się jednak wyłącznie do omawianego projektu. Po dniu 30.04.2018 roku podpisano 2 kolejne umowy o dofinansowanie projektów pn. *Spełnimy Twoje zawodowe marzenia*, którego beneficjentem jest Gmina Miasta Toruń oraz STAWIAM NA WIEDZĘ - szkolenia podnoszące kwalifikacje i kompetencje zawodowe mieszkańców powiatów: inowrocławskiego, mogileńskiego, żnińskiego i nakielskiego, którego beneficjentem jest Centrum Doradztwa Zawodowego Paweł Kiljański. W pierwszym z tych projektów założono osiągnięcie wskaźnika *Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia* w wysokości 1609 osób (13% wartości docelowej wskaźnika w Programie). Zdaniem beneficjenta tego projektu osiągnięcie wskaźników w wysokości założonej w projekcie nie jest zagrożone.

W Poddziałaniu 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych* realizowane są 2 typy projektów: szkolenia i kursy dla osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem kwalifikacji językowych kończących się uzyskaniem certyfikatu znajomości języka na określonym poziomie (zgodnie z Europejskim Systemem

Opisu Kształcenia Językowego) lub kwalifikacji bądź kompetencji cyfrowych, kończące się uzyskaniem przez uczestników projektu certyfikatu zewnętrznego, potwierdzającego zdobycie określonych kompetencji cyfrowych. Interwencje projektowe Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* składają się ze wspomnianych wyżej w raporcie dwóch typów działań: doradztwa edukacyjno-zawodowego i pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego. Ze względu na wdrażanie Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020 jedynie w 1 projekcie w każdym Poddziałaniu w okresie objętym niniejszą ewaluacją oraz ze względu na niskie zaawansowanie realizacji projektów nie jest zasadne analizowanie zależności między typem projektów a skutecznością realizowanych działań.

Badani beneficjenci projektów Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* zgłaszają problemy związane z zamówieniami publicznymi, wynikające z charakteru wsparcia oraz wymogu preferowania wykonawców kursów i szkoleń kwalifikacyjnych i kompetencyjnych umieszczonych w BUR. Problemy te związane są z płynnością procesu rekrutacji pociągającą za sobą konieczność modyfikacji zakresu zamówienia w trakcie jego trwania, spowodowaną przyrostem liczby chętnych na dane szkolenie, oraz z koniecznością preferowania wykonawców ujętych w BUR, co rodzi wątpliwości związane z otwartością przetargu.

Innym czynnikiem endogennym, wynikającym z zasad udzielania wsparcia, wpływającym negatywnie na skuteczność działań projektowych jest brak doprecyzowania statusu uczestnika na rynku pracy. Beneficjenci napotykają problem w definiowaniu zgodności z kryterium dostępu w przypadku rolników. Wątpliwości dotyczą kwestii czy osoby o tym statusie mogą być uczestnikami działań projektowych.

Zidentyfikowano także czynniki egzogenne interweniujące w skuteczność realizacji działań. Beneficjent projektu Certyfikowane Szkolenia Komputerowe (Poddziałanie 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych*) zwraca uwagę na wysoką konkurencyjność projektów realizowanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ramach programu Polska Cyfrowa, w których nie wymaga się od uczestników zdobycia certyfikatu na koniec zakończonych działań. Podkreślane jest także wysokie nasycenie rynku szkoleniami komputerowymi, często refundowanymi przez pracodawców.

Kolejnym czynnikiem zewnętrznym wpływającym na skuteczność prowadzonych działań jest niska dostępność szkoleń cyfrowych, kończących się certyfikatem, opartych na materiałach pisanych w języku polskim. Większość certyfikowanych kursów programistycznych, kursów podnoszących umiejętności cyfrowe wymaga znajomości języka angielskiego, niezbędnej także podczas egzaminu kwalifikacyjnego, egzaminu sprawdzającego kompetencje. Ograniczenie to jest szczególnie istotne w przypadku osób po 50 roku życia, o niższych kwalifikacjach językowych i cyfrowych. Czynniki te powoduje ograniczenie realnej oferty szkoleniowej i wynikające z niej wycofywanie się potencjalnych uczestników z działań projektowych.

Jak wynika z analizy benchmarkowej, w zakresie czynników endogennych – zależnych od Instytucji Zarządzającej – podstawową kwestią warunkującą skuteczność realizacji projektów w obszarze edukacji osób dorosłych jest rozbudowanie kryteriów premiujących wysoki udział grup docelowych takich jak osoby o niskich kwalifikacjach (szkolenia TIK), osoby po 50. roku życia (szkolenia językowe) oraz mieszkańcy obszarów wiejskich. W związku ze zdiagnozowanymi w analizie benchmarkowej problemami rekrutacyjnymi wynikającymi z zastosowania kryteriów premiujących zbyt wysoki udział tych grup docelowych, warto rozważyć zachowanie ich parytetu w naborze projektów pozakonkursowych w stosunku odpowiadającym strukturze wartości docelowych, zaś w przypadku mieszkańców obszarów wiejskich nie zakładać ich udziału w wysokości przekraczającej 30% wszystkich uczestników. W obszarze kształcenia językowego - na podstawie doświadczeń województwa śląskiego – należy też założyć, iż dominującym w ponad 90% językiem obcym nauczaniem w tych grupach docelowych będzie język angielski. Beneficjenci zakładający zrównoważony udział wszystkich 3

języków zmuszeni byli do zmiany zapisów WoD. Istotna jest także terytorializacja wsparcia. Projekty realizowane w ograniczonych lokalnie (kilka sąsiednich powiatów), bądź subregionalnie terytorializacjach (przy ograniczeniu wsparcia do jednego dużego projektu w każdym subregionie) charakteryzują się większą skutecznością rekrutacyjną niż projekty ogólnowojevodzkie. Wynika to z jednej strony z braku kanibalizmu, czyli konkurencji projektowej na danym terenie, z drugiej zaś strony z większej dostępności przestrzennej oferowanych usług.

Analiza barier realizacyjnych, wynikających z systemu wdrażania programów, a związanych z typem beneficjenta wskazuje na wysoką skuteczność projektów realizowanych w partnerstwach międzysektorowych, z udziałem JST. W projektach tych sprawniej przebiega promocja projektu. Wniosek ten potwierdzają obecne doświadczenia RPO WK-P 2014-2020.

Czynniki egzogenne wpływające pozytywnie na realizację projektów związane są z tendencjami na rynku pracy, wzrastającym poziomem zatrudnienia, również w grupach docelowych wsparcia RPO WK-P. Jak wynika z badań GUS⁷⁶ osoby pracujące w większym stopniu niż osoby bezrobotne czy bierne zawodowo skłonne są do podejmowania edukacji pozaformalnej. Z badań BKL realizowanych przez PARP⁷⁷ należy wyciągnąć wniosek, iż podstawową motywacją kształcenia pozaformalnego osób pracujących jest „podniesienie umiejętności potrzebnych w obecnej pracy”. Możliwość zdobycia certyfikatu czy dyplomu umiejętności zawodowych stanowiła w latach 2011-2014 jedną z głównych motywacji kształcenia ustawicznego osób pracujących. Wydaje się więc, że wzrost liczby pracujących w województwie kujawsko-pomorskim sprzyjać będzie popytowi na oferowane formy wsparcia.

Może wystąpić jednak hamujący czynnik egzogeny, związany ze wzmożoną aktywnością pracodawców w zakresie szkolenia swoich pracowników. Czynnik ten nie występował w intensywnym zakresie w okresie programowania wsparcia RPO WK-P 2014-2020. Z przytaczanych badań PARP wynika, iż w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2011-2013 średnio 67% pracodawców organizowało kursy i szkolenia dla swoich pracowników, z których korzystało przeciętnie 26% pracowników, niemniej jednak były to formy krótkie, niekończące się certyfikatem umiejętności zawodowych lub kwalifikacji. Ich konkurencyjność wobec wsparcia RPO WK-P 2014-2020 była niewielka. W okresie prosperity na rynku pracy jednak pracodawcy chętnie wiążą pracowników z firmą długofalowymi kursami zawodowymi bądź językowymi, pokrywając wszystkie koszty, co zmniejsza atrakcyjność wsparcia EFS. Czynnik ten nie został jednak zdiagnozowany w województwach benchmarkowych jako rzeczywiste zagrożenie. Wydaje się przy tym, iż mimo mniejszego bezrobocia, siła przetargowa pracowników o niskich kwalifikacjach nie wzrosła raptownie, stąd też problem ten w niewielkim stopniu dotyczyć będzie grup defaworyzowanych.

Kolejnym czynnikiem egzogeny wartym rozważenia jest podaż instytucji szkoleniowych. Jak wynika z bazy BUR, w województwie kujawsko-pomorskim zarejestrowano łącznie 597 usług, w tym 50 usług językowych, 67 usług w obszarze TIK. Liczba instytucji szkoleniowych zarejestrowanych w RIS wynosi zaś około 850. Ocena potencjalnego stopnia atrakcyjności tych usług dla potencjalnych uczestników powinna jednak być przedmiotem osobnego badania. Obecni beneficjenci Poddziałania 10.4.2 RPO WK-P 2014-2020 potwierdzają, iż mniej więcej w przypadku 3% uczestników wsparcia można zaobserwować brak odpowiedniego szkolenia dostępnego w regionie kujawsko-pomorskim, ujętego w systemie RIS bądź w systemie BUR.

⁷⁶ Kształcenie dorosłych 2016, GUS 2018.

⁷⁷ Rozwijanie kompetencji przez dorosłych Polaków, PARP 2014.

Pytanie badawcze:

9. (...) Czy działania realizowane ze środków EFRR stanowią uzupełnienie dla interwencji podejmowanej w ramach EFS?

Beneficjenci Poddziałania 10.4.1 RPO WK-P 2014-2020 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych* oraz beneficjenci Poddziałania 10.4.2 RPO WK-P 2014-2020 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* nie przeprowadzają inwestycji infrastrukturalnych w ramach Poddziałania 6.3.2 *Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego*, co wynika z komponentu popytowego wsparcia edukacji osób dorosłych, niewymagającego modernizacji infrastruktury związanej z realizacją działań projektowych czy też podtrzymania efektów wsparcia EFS.

7.3.2 Dodatkowe efekty realizacji wsparcia edukacji osób dorosłych

Skuteczność projektów w ramach Polityki Terytorialnej

Pytanie badawcze:

11. Jak wygląda porównanie realizacji projektów dotyczących Polityki Terytorialnej (ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych) z tymi realizowanymi poza Polityką Terytorialną pod kątem ich skuteczności i efektywności?

Kolejnym czynnikiem wdrażania, wartym rozważenia w analizie adekwatności założeń wsparcia jest **terytorialna i finansowa skala realizowanych projektów**. W województwie kujawsko-pomorskim w Poddziałaniu 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych* założono wyłonienie tylko jednego projektu o zasięgu regionalnym. Z kolei w Poddziałaniu 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* przyjęto, iż wybrany zostanie jeden projekt w ramach każdego z subregionów. W dokumentacji konkursowej przyporządkowano odpowiednią wysokość alokacji na ten cel. W odniesieniu do celów strategicznych i operacyjnych wsparcia kształcenia ustawicznego, opisanych w poprzednim podrozdziale, wyżej należy ocenić model przyjęty w konkursie dla Poddziałania 10.4.2 RPO WK-P 2014-2020. Ukierunkowanie wsparcia na poszczególne subregiony, zawężenie terytorializacji jednego projektu pozwala na większą penetrację obszaru i zwiększa szanse na obecność uczestników z obszarów wiejskich oraz z obszarów małych miast. Realizacja projektu ogólnoregionalnego może pociągnąć za sobą z kolei *creaming* grup docelowych i przyczynić się do trudności rekrutacyjnych w kolejnych transzach wsparcia. Bieżący etap wdrażania obu projektów nie pozwala na pogłębioną analizę wpływu terytorializacji wsparcia na skuteczność realizacyjną projektów.

Analiza benchmarkowa pokazuje, iż w województwach Polski dominuje terytorializacja wsparcia. Podejście terytorialne, poza województwem kujawsko-pomorskim, zastosowano w województwach: dolnośląskim, lubuskim (wymóg posiadania przez operatora biura w każdym z subregionów), łódzkim (ZIT miasto Łódź), małopolskim (biura projektów w subregionach), mazowieckim (OSI), podlaskim, śląskim (ZIT/RIT), świętokrzyskim (ZIT/OSI oraz powiaty o najwyższej stopie bezrobocia), wielkopolskim (ZIT), warmińsko-mazurskim (podział na regiony operacyjne, biura w każdym powiecie danego regionu), zachodniopomorskim (ZIT, OSI).

Podejście terytorialne w województwach nie ogranicza jednak (z wyjątkiem województwa kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, małopolskiego i podlaskiego) liczby projektów realizowanych w danej jednostce terytorialnej. Oznacza to, że może wystąpić zjawisko wewnętrznej konkurencji a nawet kanibalizacji na danym terytorium. Jak wynika z wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z przedstawicielami IZ i beneficjentów województwa małopolskiego, wielkopolskiego, śląskiego, podlaskiego – projekty realizowane w ujęciu subregionalnym generują mniej problemów rekrutacyjnych i realizacyjnych związanych z konkurencją między projektami niż projekty realizowane w skali całego regionu.

Potencjał sieciowania szkół i placówek

Pytanie badawcze:

16. W jakim zakresie realizacja projektów wpłynęła na zwiększenie współpracy z otoczeniem? Czy powstały sieci współpracy międzyszkolnej? Jaki jest potencjał dyfuzji rezultatów, doświadczeń projektowych poza szkoły biorące udział w projekcie?

Zdaniem badanych beneficjentów Działania 4.1 RPO WK-P 2014-2020 realizowane projekty nie wpłynęły na zakres współpracy podmiotów kształcenia osób dorosłych zaangażowanych w działanie projektowe. Współpraca ta ma bowiem charakter ad hoc, dotyczy realizacji szkoleń i kursów, właściwych dla podmiotów będących wykonawcami prowadzonych działań. Można jednak odnotować potencjalny efekt zwiększenia popytowego charakteru oferty kursów i szkoleń zarówno w obszarze szkoleń komputerowych jak i kursów kwalifikacyjnych/podnoszących umiejętności zawodowe. Szeroka skala zaplanowanych szkoleń i kursów może zmodyfikować ofertę rynkową w wyniku realizacji projektów Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020.

Komplementarność międzyokresowa

Pytanie badawcze:

17. Jaka jest komplementarność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w relacji do inwestycji ze środków krajowych i europejskich w perspektywie 2007-2013 oraz w relacji do inwestycji i działań wdrażanych w bieżącej perspektywie poza RPO WK-P 2014-2020?

W perspektywie 2007-2013 w ramach komponentu regionalnego PO KL wdrażano interwencje ukierunkowane na kształcenie ustawiczne osób dorosłych. Wsparcie skierowane było głównie do osób bezrobotnych i biernych zawodowo w ramach Działania 9.6 PO KL *Upowszechnienie uczenia się przez całe życie*. Osoby pracujące mogły pozyskać dofinansowanie na szkolenia doskonalące kwalifikacje oraz na szkolenia przekwalifikowujące w ramach Poddziałania 8.1.1. Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw. Istotnym elementem było również wsparcie placówek kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego prowadzących formalne kształcenie ustawiczne ukierunkowane na podniesienie jakości oferowanych usług edukacyjnych, dostosowanie programów i warunków nauczania do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz rozwijanie innowacyjnych form kształcenia, które umożliwią bardziej efektywną i lepiej dostępną ofertę kształcenia (np. kształcenie w formie e-learningu).

Działania wdrażane w ramach RPO WK-P 2014-2020 pozostają komplementarne do interwencji PO KL, poprzez rozszerzenie formuły wsparcia z podejścia podażowego do podejścia popytowego oraz poprzez wprowadzenie ogólnoregionalnej skali wsparcia. Nie zidentyfikowano komplementarności podmiotowej realizowanych projektów Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020 ze wsparciem kształcenia ustawicznego w perspektywie 2007-2014. Beneficjenci nie realizowali projektów w tym obszarze w ramach PO KL. Badani beneficjenci podkreślają pilotażowy charakter wsparcia opartego na formule popytowej. Deklarują, że w programowaniu wsparcia nie opierali się na doświadczeniach własnych lub innych instytucji. Respondenci nie prowadzą działań projektowych w powiązaniu z innymi przedsięwzięciami prowadzonymi w regionie.

7.3.3 Efektywność kosztowa wsparcia edukacji osób dorosłych

Pytania badawcze:

13. Które typy projektów są najbardziej efektywne, tj. mierzone stosunkiem poniesionych nakładów do osiągniętych efektów?

14. Czy efekty podobne do uzyskanych w projektach z obszaru edukacji można było osiągnąć bez wsparcia środkami Programu lub przy niższych nakładach?

Biorąc pod uwagę, iż w każdym z analizowanych Poddziałiań realizowany jest zaledwie 1 projekt, nie można – z powodu braku porównywalności wyników – ocenić wpływu typów projektów na efektywność kosztową przedsięwzięcia. Badani beneficjenci podkreślają, że koszt jednostkowy szkolenia/kursu różnicuje się silnie w zależności od typu i zakresu interwencji. Średni koszt kursu zawodowego wynosi około 1000 zł, jednakże popularne wśród uczestników kursy prawa jazdy B lub C, połączone z kursami kwalifikacji zawodowego kierowcy podwyższają ten koszt do 7 000 zł. Średni koszt kursu/szkolenia podnoszącego kompetencje cyfrowe stanowi około 2 000 zł, niemniej jednak koszt kursu programowania w specjalistycznym języku może go podwyższyć do 5 000 zł. Różnice kosztów jednostkowych wynikają zarówno z liczby godzin kursów/szkoleń jak i dostępności rynkowej trenerów.

Udział kosztów własnych uczestników projektu różnicuje się w zależności od typu szkolenia oraz w zależności od beneficjenta. W Poddziałaniu 10.4.2 w projekcie pn. *Spełnij swoje Zawodowe Marzenia*, realizowanym przez gminę Miasta Toruń wkład własny uczestnika ustalono w symbolicznej wysokości 10 zł. Założono jednak, że może on wzrosnąć w przypadku kursów na zawodowe prawo jazdy, zwłaszcza gdy zaistnieje konieczność kilkukrotnego podchodzenia do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje. W projekcie *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy w powiecie sępoleńskim, świeckim i tucholskim*, którego beneficjentem jest powiat tucholski założono bezpłatny udział uczestników projektu. Jak wynika z analiz, zasada bezpłatnego uczestnictwa w projektach kształcenia zawodowego osób dorosłych jest warunkiem koniecznym powodzenia przedsięwzięcia w przypadku uczniów, osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz czynnikiem sukcesu w przypadku osób pracujących. Wsparcie Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* spotyka się bowiem z konkurencją bezpłatnych kursów kwalifikacyjnych oferowanych przez publiczne centra doskonalenia zawodowego.

W projekcie Poddziałania 10.4.1 pn. *CERTYFIKOWANE SZKOLENIA KOMPUTEROWE dla osób dorosłych z województwa kujawsko-pomorskiego*, realizowanym przez Toruńską Agencję Rozwoju Regionalnego przyjęto zasadę 12% udziału własnego uczestnika szkoleń/kursów. Jak wynika z wywiadów przeprowadzonych z dwiema pracującymi uczestniczkami tych szkoleń, wartość dopłaty nie stanowiła dla nich problemu, ponieważ jako osoby pracujące – dostały jej refundację z zakładowego funduszu doskonalenia zawodowego.

Stan zaawansowania projektów Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020 nie pozwala na daleko idące wnioskowanie dotyczące możliwości osiągnięcia zakładanych rezultatów przy niższych nakładach. Należy w tym miejscu nadmienić, że w każdym z realizowanych projektów występuje ryzyko finansowe związane z koniecznością refundacji więcej niż jednego podejścia do egzaminu.

7.3.4 Wpływ wsparcia w obszarze edukacji osób dorosłych na realizację celów SRWK-P Plan modernizacji 2020 oraz Strategii EUROPA 2020

Pytanie badawcze

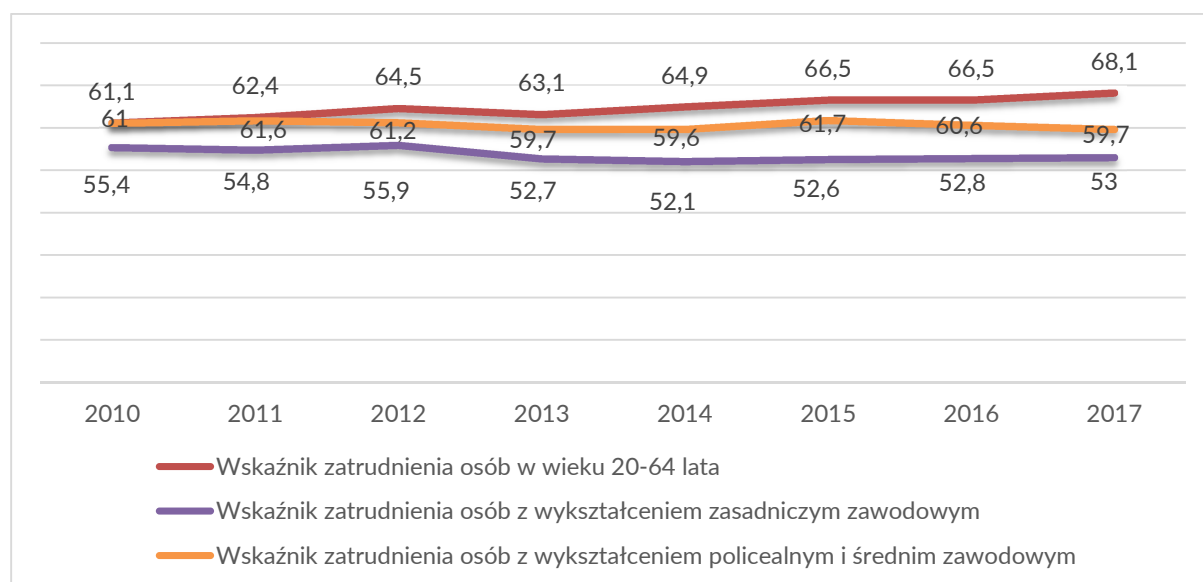
18. W jakim zakresie wsparcie RPO WK-P 2014-2020 wpływa/wpłyne na wysokość wskaźników rezultatu strategicznego Programu w obszarze edukacji i rynku pracy? W jakim zakresie wpłynie na osiągnięcie wskaźników SRWK-P Plan Modernizacji 2020? W jakim zakresie przyczyni się do realizacji celów Strategii Europa 2020?

W niniejszym rozdziale odniesiono zakładane efekty wsparcia Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020 również do programowego wskaźnika rezultatu wyszczególnionego w RPO WK-P 2014-2014 dla priorytetu inwestycyjnego 10iv. W dokumencie programowym założono, iż *Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia* wyniesie 70%. Dotychczasowy stan wdrażania projektów nie pozwala na diagnozowanie ryzyka nieosiągnięcia zakładanej wartości wskaźnika rezultatu.

Wsparcie realizowane w obszarze edukacji osób dorosłych wpływa również na wskaźniki Strategii Europa 2020 w zakresie celu wzrostu sprzyjającemu włączeniu społecznemu (*inclusive growth*). Cel ten zakłada wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Podstawowym kierunkiem działań w ramach niniejszego celu jest dążenie do aktywizacji zawodowej możliwie jak największej liczby osób. Biorąc pod uwagę cel wsparcia edukacji osób dorosłych w ramach RPO WK-P 2014-2020, jakim jest uzyskanie kwalifikacji i umiejętności przez grupy defaworyzowane na rynku pracy, zasadne jest oszacowanie, w jakim zakresie wsparcie przyczyni się do podniesienia wartości wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata na koniec 2023 roku.

W latach 2010-2017 wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata w województwie kujawsko-pomorskim wzrastał dynamicznie z 61% do 68%. W latach 2010-2016 wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim oraz policealnym nieznacznie spadał.

Wykres 32 Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata oraz osób z wykształceniem średnim i policealnym oraz zawodowym w wieku 15-64 lata w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2010-2017

Źródło: Baza danych STRATEG

Przyjmując, iż w kolejnych 3 latach zostaną zachowane tendencje wzrostowe z lat 2015-2017⁷⁸, zakładające średnioroczny wzrost wskaźnika o 0,8 p.p., prognoza wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata dla całego regionu oscyluje na rok 2020 wokół 70-71%. W ciągu kolejnych trzech lat, na zakończenie okresu rozliczeniowego RPO WK-P 2014-2020, wskaźnik ten powinien osiągnąć wartość na poziomie 73,5%. Interwencje podejmowane w ramach Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020 zwiększające adaptacyjność uczestników do rynku pracy wspierają tę tendencję poprzez wspomaganie podaży na regionalnym rynku pracy.

Biorąc pod uwagę zaplanowaną w RPO WK-P 2014-2020 skalę wsparcia, zakładającą udział łącznie w obu Poddziałaniach 15 876 osób, przy założeniu 70% skuteczności wsparcia w zakresie podniesienia kwalifikacji i kompetencji uczestników, należy przyjąć, iż interwencje projektowe przełożą się na wzrost potencjału zatrudnialności 11 113 osób.

⁷⁸ Na tendencję taką wskazują prognozy Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju.

Należy więc przyjąć, iż liczba ta stanowi ok. 1% liczby wszystkich pracujących w roku 2016. Oznacza to, iż w perspektywie 2020 roku interwencje RPO WK-P 2014-2020 będą miały 0,12% udział w prognozowanym wzroście zatrudnienia wszystkich osób w wieku 20-64 lata w regionie kujawsko-pomorskim.

7.4 Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji osób dorosłych

Pytania badawcze:

19. Jakie bariery i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji występują w ramach RPO WK-P 2014-2020?

20. Jak można wskazać dobre praktyki z realizacji projektów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji?

Zarówno w Poddziałaniu 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych*, jak i w Poddziałaniu 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* odnotowano niepowodzenia pierwszych konkursów, ogłaszanych w 2016 roku. Konkursy te zakładały realizację projektów, po jednym w każdym Poddziałaniu, których beneficjentem miało być Województwo Kujawsko-Pomorskie. W związku z brakiem złożenia wniosku w jednym konkursie oraz wycofaniem wniosku o dofinansowanie z oceny w drugim konkursie, oba nabory pozostały nierozstrzygnięte.

Kolejny konkurs Poddziałania 10.4.1 – ukierunkowany na szerszą gamę beneficjentów – spotkał się z wystarczającą podażą projektów, przekraczającą alokację, co spowodowane było wspomnianym wcześniej, zakładanym w dokumentacji konkursowej ograniczeniem liczby wniosków, które mogły zostać wybrane do dofinansowania w ramach konkursu.

W przypadku drugiego konkursu dla Poddziałania 10.4.2 zidentyfikowano ryzyko nieosiągnięcia zamierzonych celów, zgłaszane przez beneficjenta projektu pn. *STAWIAM NA WIEDZĘ - szkolenia podnoszące kwalifikacje i kompetencje zawodowe mieszkańców powiatów: inowrocławskiego, mogileńskiego, żnińskiego i nakielskiego*.

Obecny stan wdrażania projektów Działania 10.4 nie pozwala na wyszczególnienie dobrych praktyk realizacji wsparcia w obszarze kształcenia osób dorosłych. Niski stan zaangażowania projektów nie pozwala także na wyszczególnienie czynników interweniujących nie tylko w kontraktację uczestników, ale także w realizację działań i osiąganie spodziewanych efektów. W okresie objętym ewaluacją zakończono jeden cykl szkoleń komputerowych w ramach Poddziałania 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych*. Były to szkolenia wakacyjne, skierowane wyłącznie do nauczycieli powyżej 50 roku życia, co nie pozwala na ekstrapolację doświadczeń na cały projekt. W przypadku projektów Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* większość uczestników przeszła dopiero efekt doradztwa, nie można więc wskazać barier wpływających na realizację wsparcia, wynikających z doświadczeń RPO WK-P 2014-2020.

Zestawienie wyników analizy benchmarkowej z opiniami beneficjentów

Analiza benchmarkowa ujawniła bariery wdrażania edukacji dorosłych w obszarze kształcenia zawodowego w niektórych województwach Polski, wynikające z braku uwzględnienia w dokumentacji programowej kategorii: *pozostałe kursy wymienione w rozporządzeniu w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych*. Oparcie wdrażania kształcenia zawodowego jedynie na kursach kwalifikacyjnych oraz kursach umiejętności zawodowych okazało się trudno wykonalne ze względu na niską konkurencyjność wsparcia EFS (konieczność pokrycia 10% wkładu własnego) w relacji do dostępnych w centrach kształcenia ustawicznego i praktycznego regularnych kursów kwalifikacyjnych, niewymagających zaangażowania dodatkowych środków. Atrakcyjne dla uczestników okazały się kursy zawodowe, które nie znajdują się w ofercie szkół zawodowych i centrów kształcenia ustawicznego, takie jak np. monter

urządzeń fotowoltaicznych, prawo jazdy kategorii C. Wnioski te zostały potwierdzone w badaniu beneficjentów Poddziałania 10.4.2.

Odnotowano także powszechnie zgłaszane bariery związane z wdrażaniem mechanizmu grantowego. Związane one były w pierwszym rzędzie z zakresem oferty szkoleniowej uwzględnionej w BUR. We wszystkich województwach, w których zidentyfikowano podejście grantowe wprowadzono ograniczenie, iż wsparcie dotyczyć może wyłącznie ofert instytucji BUR. Ograniczenie to z jednej strony dało Instytucjom Zarządzającym pewność, iż zrealizowany kurs zostanie poprowadzony w stronę uzyskania kwalifikacji przez uczestnika, z drugiej zaś strony stwarzało częstą sytuację rezygnacji potencjalnego uczestnika z projektu po etapie diagnozy potrzeb ze względu na niską atrakcyjność ofert. Na występowanie tego ograniczenia wskazał także przedstawiciel beneficjenta projektu RPO WK-P 2014-2020 pn. *Spełnimy Twoje Zawodowe Marzenia*. Ograniczenie to wiąże się ponadto z opóźnieniami w realizacji postępowań przetargowych – protestami zgłaszanymi przez potencjalnych oferentów.

W niemal każdym województwie beneficjenci zgłaszali problemy rekrutacyjne bądź problemy związane z wycofywaniem się uczestników z projektu tuż przed etapem potwierdzenia kompetencji/kwalifikacji. Problemy rekrutacyjne dotyczyły głównie kategorii osób o niskich kwalifikacjach. Jak wynika z wywiadów z przedstawicielami IZ RPO, skala problemów była wprost proporcjonalna w relacji do zakładanej wysokości wskaźnika w projekcie. Optymalna wysokość wskaźnika nie przekracza 30% w województwie śląskim i 60% w województwach łódzkim, świętokrzyskim czy podkarpackim. Problem ten dotyczy zwłaszcza kształcenia w obszarze TIK. Proponowane przez firmy szkoleniowe wsparcie, zgodnie z diagnozą potrzeb, opiera się w tej grupie docelowej na kształtowaniu kompetencji podstawowych. Szkolenie takie szybko staje się nieatrakcyjne dla odbiorców, którzy umiejętności takie uzupełniają w kształceniu nieformalnym, nie wymagającym pozyskania certyfikatu umiejętności. Ryzyko takie zgłasza również beneficjent RPO WK-P 2014-2020 – Toruńska Agencja Rozwoju Terytorialnego, realizujący projekt Certyfikowane Szkolenia Komputerowe dla mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Problem wycofywania się z projektów przed etapem uzyskania certyfikatu językowego dotyczył często osób w wieku 50+. Jak wynika z wywiadów, przedstawiciele tej grupy docelowej niechętnie walidują zdobyte umiejętności na egzaminach zewnętrznych.

REKOMENDACJA: Warto więc – przy realizacji wsparcia w województwie kujawsko-pomorskim – rozszerzyć w planowanym projekcie pozakonkursowym analizę ryzyka wycofania się uczestników na ostatnim etapie walidacji kompetencji. Zaleca się uwzględnienie w procesie rekrutacyjnym analizy takiego ryzyka oraz promowanie nie tylko doskonalenia językowego i cyfrowego, ale również wagi certyfikatu. W czasie usługi doradczej ważne jest określenie, jakie jest prawdopodobieństwo nieprzystąpienia przez uczestnika do egzaminu kończącego zdobywanie kompetencji/kwalifikacji.

Problematyczne w wielu województwach jest też wsparcie grupy docelowej – mieszkańców obszarów wiejskich. Beneficjenci często zgłaszają problemy z dotarciem do grupy docelowej oraz jej niskie zainteresowanie szkoleniami językowymi i w obszarze TIK. W województwie łódzkim planuje się obniżenie wagi kryterium premiującego odnoszącego się do mieszkańców obszarów wiejskich. Jak wynika z wywiadów z beneficjentami RPO WK-P 2014-2020 nie jest prognozowane występowanie tej bariery. Przeciwnie – respondenci zgłaszają potrzebę zmniejszenia barier dostępu dla mieszkańców obszarów wiejskich poprzez jednoznaczne określenie statusu rolników w projekcie.

Problem uzyskania wymaganego odsetka uczestników, którzy potwierdzili swoje kompetencje, lub potwierdzili kwalifikacje na egzaminach zewnętrznych dotyczy też kształcenia zawodowego dorosłych. W przypadku zastosowania mechanizmu podażowego, bądź mechanizmu popytowego opartego nie tyle na instytucji operatora, ile na instytucji diagnozy zindywidualizowanych potrzeb uczestnika, beneficjenci wypracowali rozwiązanie polegające na obecności w ofercie zarówno kursów zawodowych powszechnie uważanych za łatwe do zdania, jak i kursów generujących ryzyko niezdania egzaminu

kwalifikacyjnego przez więcej niż 60% (nawet do 70%) uczestników projektu. Rekomendowane są one potencjalnym kursantom naprzemiennie. W województwie kujawsko-pomorskim beneficjenci deklarują, iż na obecnym etapie wdrażania projektów nie są w stanie oszacować ryzyka niezdania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje dla poszczególnych szkoleń.

7.5 Edukacja osób dorosłych – wnioski i rekomendacje

Zakładany w RPO WK-P 2014-2020 zakres wsparcia w obszarze edukacji osób dorosłych odpowiada tendencjom kształcenia ustawicznego w województwie kujawsko-pomorskim. Wzrasta skłonność grupy docelowej wsparcia do podnoszenia swoich kwalifikacji, szczególnie wśród osób pracujących. **Biorąc jednak pod uwagę fakt, iż tendencja ta dotyczy głównie kształcenia nieformalnego, realizacja wsparcia wymaga promocji nie tylko edukacji przez całe życie, ale również promocji certyfikacji i oficjalnego potwierdzenia kwalifikacji.** Zagadnienie to dotyczy szczególnie mieszkańców wsi oraz osób powyżej 50. roku życia, które najrzadziej podnoszą swoje umiejętności, kompetencje i kwalifikacje. W obecnie realizowanych projektach Poddziałania 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych* i Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* uwzględniono udział osób powyżej 50. roku życia, osób o niskich kwalifikacjach, nie zastosowano kryteriów premiujących czy zakładających określony parytet udziału mieszkańców wsi. Wartość docelowa wskaźnika monitorującego udział mieszkańców obszarów wiejskich nie powinna przekroczyć 30% wszystkich uczestników przewidzianych do wsparcia.

Cele strategiczne edukacji dorosłych w regionie określa *Regionalny Plan Kształcenia przez Całe Życie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2017+*, będący dokumentem operacyjnym dla *SRWK-P Plan Modernizacji 2020+*. W ujęciu programowym należy podkreślić, iż typy interwencji przyjęte w obu Poddziałaniach przyczyniają się do rozpowszechnienia kształcenia ustawicznego, zmniejszenia luki kompetencyjnej w zakresie kompetencji i kwalifikacji cyfrowych, języków obcych, podniesienia kwalifikacji i kompetencji zawodowych istotnych na rynku pracy. Wdrażany dotychczas tryb konkursowy nie umożliwia jednak wypracowania długofalowych instrumentów promocji kształcenia ustawicznego, zgodnie z założeniami SRWK-P. Ich realizacja wzmocniłaby koordynacyjną i systemową funkcję planowanego projektu pozakonkursowego. Założenia programowe wynikające z regulacji na szczeblu krajowym uniemożliwiają włączenie do zakresu wsparcia w RPO WK-P 2014-2020 strategicznych dla regionu działań ukierunkowanych na edukację osób dorosłych w zakresie umiejętności uczenia się, nabywania kompetencji społecznych, obywatelskich, przedsiębiorczości, świadomości i ekspresji kulturalnej, w dostępie do informacji przestrzennej i udziału społeczeństwa we wspólnym rozwoju przestrzennym najbliższego otoczenia. Ich wdrożenie wymagać będzie interwencji uzupełniających z silnym udziałem NGOs, finansowanych ze środków regionalnych i krajowych.

Beneficjenci projektów Poddziałania 10.4. RPO WK-P 2014-2020 zgłaszają występowanie problemów związanych z zapewnieniem personelu merytorycznego (ze szczególnym uwzględnieniem doradców i trenerów) mogących wylegitymować się co najmniej 3-letnim doświadczeniem, ze względu na cykliczność i nieciągłość doświadczenia zawodowego większości certyfikowanych doradców i trenerów.

REKOMENDACJA: Dla zwiększenia sprawności wdrażanych interwencji niezbędna jest zamiana tego zapisu umowy na wymóg doświadczenia liczonego w godzinach przeprowadzonych działań edukacyjnych wśród osób dorosłych nie zaś w pełnych latach pracy.

Beneficjenci zgłaszają też trudności w ogłaszaniu zamówień publicznych, premiujących obecność potencjalnego wykonawcy w BUR. Rodzi to protesty oferentów i przedłuża proces realizacji wsparcia.

Koszty szkoleń/kursów różnicują się w zależności od tematyki kursu i od liczby godzin w nim przewidzianych. W zakresie edukacji dorosłych na rzecz rynku pracy zdecydowano się na brak wkładu

własnego uczestników, bądź na ponoszenie przez nich jedynie symbolicznych opłat. Zabieg ten spowodował wysoki - około 30% udział osób bezrobotnych i biernych zawodowo w organizowanych kursach. W innym przypadku nie byłyby one zdolne do opłacenia części kosztów kursu/szkolenia. W ramach Poddziałania 10.4.1 zastosowano 12% udział uczestników w kosztach szkolenia. Wysokość ta nie stanowi bariery aplikacyjnej. Większym problemem jest niewystarczająca liczba szkoleń programistycznych i kursów kształcących w zaawansowanych technikach informatycznych opartych na materiałach i na egzaminach w języku polskim. Sytuacja ta może utrudniać osiągnięcie zakładanego w projekcie udziału osób po 50 roku życia, u których nieznamość języka stanowi zasadniczą barierę.

Wsparcie w ramach Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020 wpływa na zatrudnialność uczestników, którzy preferują szkolenia/kursy umożliwiające im wykonywanie nowych zawodów. Przyczynia się ono także do większego dostosowania ofert firm szkoleniowych do potrzeb i oczekiwań mieszkańców regionu.

Analiza benchmarkowa pokazała również, iż występują bariery realizacji projektów odnoszące się do osób powyżej 50. roku życia w zakresie doskonalenia znajomości języków obcych. Jak wynika z wywiadów z przedstawicielami IZ RPO i beneficjentów tych projektów w pozostałych województwach Polski, przedstawiciele tej grupy docelowej niechętnie walidują zdobyte umiejętności na egzaminach zewnętrznych.

REKOMENDACJA: Warto więc – przy realizacji projektu pozakonkursowego Poddziałania 10.4.1 *Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych w województwie kujawsko-pomorskim* – rozszerzyć przy rekrutacji tej grupy docelowej analizę ryzyka wycofania się z ostatniego etapu walidacji kompetencji.

W ramach Poddziałania 10.4.2 *Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy* warto również uwzględnić ryzyko związane z trudnością zdania egzaminu kwalifikacyjnego. Istotna jest więc rekomendowanie uczestnikom – podczas fazy doradztwa edukacyjno-zawodowego – takich kwalifikacji, które rokują osiągnięcie certyfikatu. W obu Poddziałaniach istotny jest też parytet udziału mieszkańców obszarów wiejskich. Doświadczenia pozostałych województw Polski wskazują na fakt, iż problemy rekrutacyjne odnotowywane są w projektach, w których przekracza on 30%, należy więc uwzględnić rekomendowany parytet udziału mieszkańców obszarów wiejskich nie wyższy niż wskazany próg.

Realizacja polityk horyzontalnych w RPO WK-P 2014-2020 przebiega zadowalająco na większości etapów Programu. Brakuje jednak monitorowania wskaźników WLWK. **Pozytywnie należy więc ocenić wprowadzenie w naborach 2018 roku obowiązku monitorowania wszystkich wskaźników horyzontalnych WLWK.**

8 WNIOSKI I REKOMENDACJE

W poniższej tabeli przedstawiono wszystkie główne rekomendacje sformułowane w raporcie. Rekomendacje dotyczą zarówno RPO WK-P 2014-2020, jak też kształtu przyszłego regionalnego programu operacyjnego po roku 2020. Kolejność rekomendacji odzwierciedla kolejność obszarów edukacji omawianych w raporcie – od edukacji przedszkolnej, po edukację osób dorosłych.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji
1.	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA, OGÓLNA, ZAWODOWA Inicjatywa, aby przygotować i złożyć wniosek o dofinansowanie często należy do dyrektora lub pracowników szkoły/placówki. Jest to impuls dla organów prowadzących do stworzenia diagnozy i przygotowania projektu.	Rekomenduje się wysyłanie informacji o planowanych konkursach (wraz z informacją, kto i na jakie działania może składać wnioski o dofinansowanie) w obszarze wsparcia edukacji do szkół i placówek z regionu na adresy mailowe udostępnione przez Kuratorium Oświaty. (str. 47)	Rozszerzenie grup odbiorców działań informacyjno-promocyjnych.	Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich	I/2019	Programowa/operacyjna
2.	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA, OGÓLNA, ZAWODOWA Diagnoza potrzeb i idący za tym zaplanowany zakres projektu w momencie przystąpienia do jego realizacji często okazywały się nieaktualne, ze względu na to, iż diagnozy projektowe były przygotowywane z dużym wyprzedzeniem i nie mogły uwzględnić zmieniających się warunków realizacji projektu (np. skutków reformy edukacji, zmiany personel placówki, dynamicznych zmian sytuacji na rynku pracy). Jednocześnie brak jest możliwości dostosowania zakresu projektu do zmieniających się potrzeb (brak możliwości aktualizacji diagnozy), co	Rekomenduje się w uzasadnionych przypadkach umożliwienie beneficjentom wprowadzanie zmian do diagnoz (ich aktualizację) i umożliwienie wprowadzenia idących za tym zmian w zakresie projektów, przy jednoczesnej konieczności uzasadnienia, iż nowy zakres realizuje cele pierwotne projektu. (str. 100)	Zmiana wniosku o dofinansowanie nieskutkująca/skutkująca aneksem do umowy o dofinansowanie projektu.	IZ RPO WK-P 2014-2020	I/2019	Programowa/operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji
	powodowało obniżenie trafności wsparcia, pominięcie przy realizacji projektów grup docelowych mających potrzeby i deficyty wpisujące się w cele projektu, ale nie spełniających szczegółowych założeń działań projektowych.					
3.	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Mimo zastosowania kryterium premiującego projekty zakładające wsparcie dla osób z niepełnosprawnością niewielu beneficjentów projektów dotyczących edukacji przedszkolnej je realizuje, choć placówki deklarują potrzebę wsparcia dzieci z niepełnosprawnością oraz wsparcia dzieci ze zdiagnozowanymi deficytami. Jednocześnie w ramach projektów EFS do wydania pozostało 72% alokacji. Analiza postępów realizacji wskaźników w tych projektach nie wskazuje na ryzyko nieosiągnięcia zakładanych wskaźników, nawet jeśli realizowane będą projekt droższe pod względem kosztu jednostkowego.	Rekomenduje się, aby pozostałą część alokacji w ramach EFS ukierunkować na jeszcze wyższą jakość tworzonych miejsc wychowania przedszkolnego, na przykład poprzez premiowanie projektów zakładających działania ukierunkowane na zajęcia, szczególnie indywidualne, dla dzieci z dysfunkcjami oraz zakup specjalistycznych (droższych niż standardowe wyposażenie) pomocy dydaktycznych i specjalistycznych. (str. 55)	Opracowanie założeń konkursów na rok 2020. Rekomendowanie KM RPO 2014-2020 konkursu w danym kształcie w RPD 2020. Ogłoszenie konkursu zgodnie z przyjętym w RPD 2020 harmonogramem.	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P 2014-2020	IV/2019	Programowa/operacyjna
4.	EDUKACJA OGÓLNA W okresie programowania 2007-2013 realizowano w ramach komponentu regionalnego PO KL projekty systemowe, które odpowiadały na wyzwania strategiczne w zakresie edukacji ogólnej, występujące na poziomie regionu.	Rekomenduje się, by w przyszłym okresie programowania została przewidziana możliwość realizacji projektów, odpowiadających na strategiczne wyzwania regionalne, realizowanych bądź w trybie systemowym, bądź konkursowym. Projekty te mogłyby spełniać podobne funkcje, jak projekty systemowe w komponencie regionalnym PO KL w latach 2007-2013. (str. 77)	Uwzględnienie tego rodzaju projektów w RPO WK-P 2021+.	IZ RPO WK-P 2014-2020	I/2020	Programowa/strategiczna, perspektywa 2021+

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji
5.	EDUKACJA OGÓLNA Poprawa konkurencyjności regionu w zakresie edukacji ogólnej na tle kraju wymaga zwiększenia nacisku na kształtowanie innowacyjnych form edukacji.	Rekomenduje się dokonanie korekt w ramach kryteriów, obowiązujących w regulaminach konkursów: 1. W przypadku kryterium podniesienia kompetencji i kwalifikacji nauczycieli przeformułowanie go kierunku większego nacisku na formy takie jak coaching, tutoring i tworzenie sieci współpracy; 2. W przypadku kryteriów: preferencji dla różnych form partnerstwa oraz realizacji wsparcia w oparciu o diagnozę należy zwiększyć ich wagę. (str. 80)	Przeformułowanie brzmienia kryteriów w konkursach dla Poddziałania 10.2.2 (z uwagi na niewykorzystaną w pełni alokację istnieje możliwość organizacji następnych konkursów). Rekomendowanie KM RPO WK-P 2014-2020 korekt w ramach wskazanych kryteriów w RPD 2020.	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P 2014-2020	IV/2019	Programowa /operacyjna
6.	EDUKACJA OGÓLNA Nie było możliwości wsparcia Centrów Innowacyjnej Edukacji w ramach RPO WK-P 2014- 2020, pomimo iż mogą one być odpowiedzią na strategiczne wyzwanie poprawy konkurencyjności regionu w zakresie edukacji ogólnej. Jednocześnie samorząd województwa podjął starania, by Centra takie tworzyć w ramach Kontraktu Terytorialnego (tzw. Minikoperniki, które mają powstać na terenie Radziejowa, Brodnicy, Świecia oraz Piwnic (bądź Przysieka).	Rekomenduje się uwzględnienie wsparcia Centrów Innowacyjnej Edukacji w pracach programowych dla perspektywy 2021+, z uwzględnieniem postępów w realizacji przedsięwzięć uwzględnionych w Kontrakcie Terytorialnym. (str. 76)	Uwzględnienie wsparcia Centrów Innowacyjnej Edukacji w RPO WK-P 2021+.	IZ RPO WK-P 2014-2020	I/2020	Programowa/ strategiczna/ perspektywa 2020+
7.	POMOC STYPENDIALNA Wartością dodaną pomocy stypendialnej jest wprowadzenie obowiązku przygotowania we współpracy z opiekunem dydaktycznym indywidualnego	Zaleca się promowanie rezultatów projektów z obszaru pomocy stypendialnej w zakresie istotności opracowania indywidualnych planów rozwoju dla wzmocnienia trwałości efektów wsparcia wzmocnienia efektu ich oddziaływania	Materiały promocyjne, konferencje dla szkół, przedstawiające efekty edukacyjne indywidualnych planów rozwoju opracowanych w ramach działań projektowych.	Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego	II/2019	Programowa/ operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji
	planu rozwoju ucznia uczestniczącego we wsparciu. Wymiana doświadczeń szkół dotyczących konstrukcji takiego planu może być istotnym czynnikiem dyfuzji praktyki indywidualizacji pracy z uczniem zdolnym.	na pozostałe szkoły w regionie. (str. 111)				
8.	EDUKACJA ZAWODOWA Mimo pozytywnych tendencji na kujawsko-pomorskim rynku pracy nie wzrasta zatrudnialność uczniów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia). Wśród uczestników wsparcia RPO WK-P 2014-2020 dominują uczniowie techników.	Rekomenduje się wprowadzenie kryterium premiującego udział uczniów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia) w realizowanych projektach ze wskazaniem kursów kwalifikacyjnych rozszerzających profile kształcenia i szkoleń uzupełniających umiejętności uniwersalne i społeczne. Kryterium to powinno premiować udział uczniów przynajmniej jednej ZSZ w projekcie. (str. 158)	Opracowanie założeń konkursów na rok 2020 dla Poddziałania 10.2.3. i Poddziałania 10.1.3 RPO WK-P 2014-2020. Rekomendowanie KM RPO 2014-2020 konkursu w RPD 2020. Ogłoszenie konkursu zgodnie z przyjętym w RPD 2020 harmonogramem.	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P 2014-2020	IV/2019	Programowa/operacyjna
9.	EDUKACJA ZAWODOWA Mimo zastosowania kryterium premiującego wsparcie pracowni międzyszkolnych potencjał mnożnikowania efektów wsparcia poza obszarem projektu jest stosunkowo niewielki.	Rekomenduje się zwiększenie wagi kryterium premiującego wsparcie pracowni międzyszkolnych dla zwiększenia potencjału sieciowania szkół zawodowych w danej lokalizacji. (str. 160)	Opracowanie założeń konkursów na rok 2020 dla Poddziałania 10.2.3. i Poddziałania 10.1.3 RPO WK-P 2014-2020. Rekomendowanie KM RPO 2014-2020 konkursu w RPD 2020. Ogłoszenie konkursu zgodnie z przyjętym w RPD 2020 harmonogramem.	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P 2014-2020	IV/2019	Programowa/operacyjna
10.	EDUKACJA ZAWODOWA Biorąc pod uwagę dynamikę rynków pracy, pożądaną reorientację kierunków kształcenia zawodowego, pociągającą za sobą konieczność modernizacji	Zaleca się w kolejnej perspektywie finansowej koncentrowanie środków na wsparcie CKU i CKP (np. w postaci konkursów dedykowanych) w zakresie modernizowania zaplecza warsztatowego, również na potrzeby kształcenia praktycznego uczniów szkół kształcenia	Uwzględnienie typu wsparcia w RPO WK-P 2021+.	IZ RPO WK-P 2014-2020	I/2020	Programowa/strategiczna/perspektywa 2020+

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji
	infrastruktury, a także szybki postęp technologiczny wydaje się, iż korzystne jest nie tyle inwestowanie w infrastrukturę poszczególnych szkół, ile przeorientowanie wsparcia na modernizację lokalnych centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego, które mogłyby pełnić rolę miejsc kształcenia praktycznego uczniów kształcenia zawodowego.	zawodowego. Wprowadzenie takiego rozwiązania w przyszłym okresie programowania pozwoliłoby na kompleksowe rozwiązanie problemów związanych z niedoposażeniem warsztatów i niedoinwestowaniem infrastruktury kształcenia zawodowego. Zapewniłoby ono również długofalową trwałość wsparcia Programu. (str. 158)				
11.	EDUKACJA ZAWODOWA Konkursowy tryb wdrażania interwencji nie umożliwia w wystarczającym stopniu rozwijania podejścia systemowego, rozwiązującego kompleksowo zidentyfikowane problemy szkolnictwa zawodowego w regionie.	W przyszłym okresie programowania zaleca się wprowadzenie trybu pozakonkursowego na realizację projektu wdrażającego ponadlokalne systemy współpracy szkół kształcenia zawodowego z pracodawcami oraz ponadlokalnego systemu poradnictwa zawodowego dla uczniów tych szkół. (str. 127)	Uwzględnienie typu wsparcia w RPO WK-P 2021+.	IZ RPO WK-P 2014-2020	I/2020	Programowa/strategiczna/perspektywa 2020+
12.	EDUKACJA ZAWODOWA Wsparcie nauczycieli w ramach realizowanych projektów jest warunkiem trwałości przeprowadzonych interwencji. Innym kierunkiem zwiększającym adaptacyjność kształcenia zawodowego do rynku pracy jest angażowanie potencjalnych pracodawców do użyczenia swojego warsztatu do realizacji egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu.	Zaleca się premiowanie typu działania polegającego na przeprowadzaniu egzaminów praktycznych w zakładach pracy w kolejnych konkursach Poddziałania 10.2.3 i Poddziałania 10.1.3 RPO WK-P 2014-2020. Dodatkowo premiowany powinien być procentowy udział uczniów danej szkoły w przedmiotowym typie interwencji (egzamin praktyczny w siedzibie pracodawcy). (str. 158)	Opracowanie założeń konkursów na rok 2020 dla Poddziałania 10.2.3. i Poddziałania 10.1.3 RPO WK-P 2014-2020. Rekomendowanie KM RPO 2014-2020 konkursu w RPD 2020. Ogłoszenie konkursu zgodnie z przyjętym w RPD 2020 harmonogramem.	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P 2014-2020	IV/2019	Programowa/operacyjna
13.	EDUKACJA ZAWODOWA Nie odnotowano partnerstw JST z otoczeniem społeczno-gospodarczym	Zaleca się wprowadzenie kryterium dostępu w kolejnych naborach, nakładającego na organy prowadzące szkoły kształcenia zawodowego obowiązek wykazania w WoD szerszego udziału	Opracowanie założeń konkursów na rok 2020 dla Poddziałania 10.2.3. i Poddziałania 10.1.3 RPO WK-P 2014-	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P	IV/2019	Programowa/operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji
	mimo wprowadzenia kryterium premiującego.	otoczenia społeczno-gospodarczego w realizacji działań projektowych niż oferowanie miejsca staży i praktyk, np. poprzez opracowanie innowacyjnego programu nauczania, tworzenia klas patronackich, angażowania zakładu pracy jako miejsca odbywania egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu itp. Wyjątek od zastosowania danego wymogu powinien dotyczyć szkół specjalnych.(str. 160)	2020. Rekomendowanie KM RPO 2014-2020 konkursu w RPD 2020. Ogłoszenie konkursu zgodnie z przyjętym w RPD 2020 harmonogramem.	2014-2020		
14.	EDUKACJA ZAWODOWA Wsparcie nauczycieli wybierane jest w niezadawalającej liczbie projektów. W obszarze wsparcia nauczycieli najczęściej decydowano się na organizację kursów lub szkoleń. Sporadycznie jedynie zakładano uczestnictwo nauczycieli w stażach u pracodawcy.	Zaleca się wprowadzenie kryterium premiującego udział staży nauczycieli w realizowanych projektach (str. 141).	Opracowanie założeń konkursów na rok 2020 dla Poddziałania 10.2.3. i Poddziałania 10.1.3 RPO WK-P 2014-2020. Rekomendowanie KM RPO 2014-2020 konkursu w RPD 2020. Ogłoszenie konkursu zgodnie z przyjętym w RPD 2020 harmonogramem.	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P 2014-2020	IV/2019	Programowa/operacyjna
15.	EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Do grup defaworyzowanych w obszarze edukacji osób dorosłych należą – oprócz osób o niskich kwalifikacjach i osób powyżej 50. roku życia – także mieszkańcy obszarów wiejskich. Jak wynika z analizy benchmarkowej, progiem skuteczności wsparcia jest 30-45% udział tej grupy docelowej wśród uczestników wsparcia.	Zaleca się wprowadzenie w projekcie pozakonkursowym, którego beneficjentem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie, parytetowego udziału wśród uczestników wsparcia mieszkańców obszarów wiejskich wynoszącego 30-45%. (str. 166)	Zapisy wniosku o dofinansowanie projektu pozakonkursowego, oszacowanie wielkości grup docelowych.	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P 2014-2020	IV/2019	Programowa/operacyjna
16.	EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Jak wynika z analizy benchmarkowej osoby powyżej 50. roku życia mają skłonność do	Zaleca się uwzględnienie w procesie rekrutacyjnym analizy ryzyka wycofania się uczestnika z ostatniego etapu walidacji i oceny	Regulaminy rekrutacji i promocji w ramach projektu pozakonkursowego Poddziałania 10.4.1 RPO WK-P 2014-	Beneficjenci Poddziałania 10.4.1 i	II/2019	Programowa/operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji
	wycofywania się z ostatniego etapu projektu ze względu na obawy przed formalnym potwierdzeniem swoich kompetencji językowych i cyfrowych.	kompetencji oraz promowanie nie tylko doskonalenia językowego i cyfrowego, ale również wagi certyfikatu. W czasie usługi doradczej ważne jest określenie, jakie jest prawdopodobieństwo nieprzystąpienia przez uczestnika do egzaminu kończącego zdobywanie kompetencji/kwalifikacji. (str. 190)	2020.	Poddziałania 10.4.2 RPO WK-P 2014-2020		
17.	EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH W realizowanych projektach występuje trudność w pozyskaniu doradcy bądź trenera, który może wykazać się ciągłym, 3-letnim lub 1-rocznym doświadczeniem. Specyfiką tych zawodów jest ich cykliczność i okresowość. Bardziej adekwatnym kryterium oceny doświadczenia tego personelu jest liczba godzin przepracowanych w danym zawodzie.	Zaleca się złagodzenie wymogu doświadczenia w edukacji osób dorosłych np. poprzez zastosowanie formuły wykazania minimum określonej liczby godzin przeprowadzonych działań edukacyjnych wśród osób dorosłych w ciągu ostatnich 3-5 lat, nie zaś ciągłego kilkuletniego doświadczenia. (str. 191)	Opracowanie założeń konkursów/projektów pozakonkursowych na rok 2019/2020 dla Poddziałania 10.4.1. i Poddziałania 10.4.2 RPO WK-P 2014-2020. Rekomendowanie KM RPO 2014-2020 konkursu/naboru pozakonkursowego w RPD 2019/2020. Ogłoszenie konkursu zgodnie z przyjętym w RPD 2020 harmonogramem Opracowanie założeń konkursów/projektów pozakonkursowych na rok 2019/2020 dla Poddziałania 10.4.1. i Poddziałania 10.4.2 RPO WK-P 2014-2020. Rekomendowanie KM RPO 2014-2020 konkursu/naboru pozakonkursowego w RPD 2019/2020.	KM RPO WK-P 2014-2020 IZ RPO WK-P 2014-2020	IV/2019	Programowa/operacyjna

9 SYNTETYCZNE ODPOWIEDZI NA PYTANIA BADAWCZE

Pytanie badawcze	Odpowiedź
Obszar badawczy 1: Ocena stopnia trafności interwencji w obszarze edukacji w stosunku do kierunków rozwoju województwa wskazanych w dokumentach strategicznych oraz aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu	
1. Jaka jest dynamika zmian w obszarze edukacji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ostatnich kilku latach?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Mimo dużych zmian na plus w wyniku działań realizowanych w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 dostępność edukacji przedszkolnej w województwie kujawsko-pomorskim nadal jest na jednym z najniższych poziomów w Polsce. Inwestycji wymagają szczególnie gminy wiejskie. Duże potrzeby dotyczą także remontów istniejących już placówek. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Wyzwaniem dla rozwoju w obszarze edukacji ogólnej jest niska zdawalność egzaminów zewnętrznych na wszystkich poziomach edukacyjnych. Wskaźnik ten jednak należy potraktować jako symptom wskazujący na zbiór przyczyn zarówno o charakterze ekonomicznym, jak i społeczno-kulturowym. Występuje tu negatywne sprzężenie zwrotne – niskie aspiracje edukacyjne społeczeństwa przekładają się na priorytety strategiczne gmin i na poziom świadomości przedstawicieli samorządów w zakresie wyzwań edukacyjnych, co w konsekwencji prowadzi do tego, iż działania na rzecz edukacji i wydatki w tym obszarze mają dla wielu samorządów (czyli organów prowadzących) niski priorytet. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W latach 2014-2016 postępuje marginalizacja szkolnictwa zawodowego mierzona liczbą szkół prowadzących kształcenie zawodowe i liczbą uczniów. Na skutek pozytywnych tendencji rynku pracy, ożywienia gospodarczego i wzrostu popytu na pracę w regionie kujawsko-pomorskim, w latach 2015-2017 nastąpił raptowny wzrost zatrudnialności absolwentów technikum. Jednocześnie nie nastąpił wzrost zatrudnialności absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia), co jest skutkiem ich niewystarczających i nieaktualnych kompetencji zawodowe. Bezrobocie absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (obecnie szkół branżowych I stopnia) pozostaje na stałym poziomie. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH W latach 2011-2016 wzrasta liczba mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego w wieku 25-64 lata deklarujących udział w edukacji nieformalnej, spada jednak (z wyjątkiem osób pracujących) odsetek osób uczestniczących w edukacji formalnej i pozaformalnej. Utrzymuje się defaworyzacja osób o niskich kwalifikacjach i osób powyżej 50. roku życia oraz mieszkańców obszarów wiejskich. POMOC STYPENDIALNA W latach 2013-2017 wzrasta liczba laureatów olimpiad przedmiotowych oraz liczba stypendystów Prezesa Rady Ministrów, maleje zaś liczba laureatów i finalistów konkursów regionalnych na niższych szczeblach edukacji. Występuje potrzeba wprowadzenia instrumentów motywujących uczniów zdolnych do podnoszenia umiejętności i osiągania sukcesów edukacyjnych.
2. Czy wszystkie potrzeby sektora edukacji określone	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA W typach projektów w ramach edukacji przedszkolnej uwzględniono wszystkie

w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+ zostały uwzględnione w typach projektów planowanych do realizacji w ramach Programu? Jeśli nie, jakie są przyczyny nieuwzględnienia wszystkich potrzeb w tym zakresie?	potrzeby określone w Strategii dotyczące tego etapu edukacji. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Nie zostały uwzględnione potrzeby z zakresu wsparcia innowacji edukacyjnej. Nie zostały również uwzględnione potrzeby oddziaływania na aspiracje edukacyjne otoczenia społecznego szkoły, przede wszystkim rodziców. Pierwszy z deficytów wynika z przyjęcia formuły wsparcia nieuwzględniającej projektów, odpowiadających na wyzwania strategiczne na poziomie regionu (charakterystyczne dla projektów pozakonkursowych) i ograniczenie wsparcia do projektów realizowanych lokalnie. Drugi wynika z ograniczenia diagnoz do potrzeb szkół, bez zdiagnozowania kontekstu społecznego, w jakim szkoła działa. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Większość potrzeb została uwzględniona w typach projektów. Wskazane działania strategiczne są jednak realizowane w ograniczonym zakresie w projektach RPO WK-P na lata 2014-2020. Konkursowy tryb wdrażania interwencji nie umożliwia w wystarczającym stopniu rozwijania podejścia systemowego, rozwiązującego kompleksowo zidentyfikowane problemy szkolnictwa zawodowego w regionie. Zaleca się więc wprowadzenie trybu pozakonkursowego na realizację projektu wdrażającego ponadlokalne systemy współpracy szkół kształcenia zawodowego z pracodawcami oraz ponadlokalnego systemu poradnictwa zawodowego dla uczniów tych szkół. Rozszerzenie zakresu wsparcia o kształcenie kompetencji kluczowych i uniwersalnych uzupełnia zdiagnozowany deficyt niepełnego uwzględnienia zapisów RSI w typach projektów. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Większość potrzeb wyszczególnionych w <i>SRWK-P Plan Modernizacji 2020+</i> oraz w <i>Regionalnym Planie Kształcenia przez całe życie</i> nie została uwzględniona w typach projektów w dotychczasowych postępowaniach konkursowych. Planowane projekty pozakonkursowe mogą wypełnić tę lukę poprzez spełnienie roli koordynacji, moderacji jakości edukacji ustawicznej, animacji partnerstw międzysektorowych zgodnie ze strategicznymi potrzebami. Zaleca się jednak uzupełnienie ich o działania wspierające CKU i CKP oraz szkoły prowadzące kształcenie zawodowe w rozwijaniu ofert edukacji osób dorosłych. Edukacja społeczna i cywilizacyjna osób dorosłych wymagać będzie działań spoza RPO WK-P 2014-2020. POMOC STYPENDIALNA Działania prowadzone w ramach pomocy stypendialnej odpowiadają na potrzeby regionu związane ze zwiększeniem liczby szkół prowadzących politykę edukacyjną ukierunkowaną między innymi na wspieranie talentów, wspierają także inne działania strategiczne realizowane ze środków własnych województwa, wspierające socjalnie uczniów zdolnych.
3. Czy działania realizowane do tej pory w obszarze edukacji są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa? Czy założenia kierunków wsparcia w obszarze edukacji pozostają aktualne w momencie realizacji badania?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Działania realizowane w obszarze edukacji przedszkolnej są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa. Założenia kierunków wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej pozostają aktualne w momencie realizacji badania. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Działania realizowane w obszarze edukacji ogólnej są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa. Założenia kierunków wsparcia w obszarze edukacji ogólnej pozostają aktualne w momencie realizacji badania. Zarazem jednak działania te wymagają uzupełnienia o obszary m.in. takie jak: innowacja edukacyjna, większy zakres wsparcia ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i pedagogika rodziców.

	KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Interwencje RPO WK-P 2014-2020 pozostają aktualne w stosunku do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych. Zaleca się jednak premiowanie udziału uczniów zasadniczych szkół zawodowych ze względu na zidentyfikowaną większą skalę ich niedostosowania do wymagań rynku pracy w ostatnich latach. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Interwencje RPO WK-P pozostają w pełni aktualne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa oraz w relacji do dynamiki kształcenia ustawicznego. Zaleca się premiowanie udziału mieszkańców obszarów wiejskich. POMOC STYPENDIALNA Interwencje RPO WK-P pozostają w pełni aktualne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa.
4. Czy planując interwencje możliwe do zrealizowania w ramach RPO WK-P 2014-2020 przy konstruowaniu dokumentu oraz kryteriów konkursowych brano pod uwagę rezultaty projektów kluczowych, systemowych i własnych konkursowych Samorządu Województwa dotyczących sektora edukacji, współfinansowanych z RPO WK-P 2007-2013?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Planując interwencję w ramach RPO WK-P wzięto pod uwagę doświadczenia z poprzedniej perspektywy. Zadbano przede wszystkim o większy potencjał trwałości realizowanych projektów, położono także nacisk na stworzenie rzetelnych diagnoz potrzeb na etapie wniosku o dofinansowanie. KSZTAŁCENIE OGÓLNE W działaniach na rzecz edukacji ogólnej nie uwzględniono doświadczeń z realizacji projektów systemowych. Brak w obecnej formule wsparcia wystarczająco skutecznych instrumentów odpowiadania na strategiczne wyzwania istotne w skali całego regionu. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W programowaniu wsparcia uwzględniono wnioski z projektu systemowego Działania 9.2. PO KL Nowa jakość kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim, realizowanego przez Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku, skorzystano także z doświadczeń wdrażania platformy EDUPOLIS i projektów realizowanych we współpracy z CEN Toruń, takich jak Sieci międzyszkolne czy Mobilne pracownie. Co prawda, projekty te dotyczyły głównie wsparcia kształcenia ogólnego na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, niemniej jednak ich doświadczenia wskazały na dużą potrzebę wymiany informacji oraz dzielenia się kadrami i zasobami w szkołach na różnych poziomach kształcenia. W ramach kryteriów wsparcia EFS odwoływano się także do Regionalnej Strategii Innowacji oraz listy inteligentnych specjalizacji regionu, które to dokumenty należy traktować jako projekty własne Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W konkursach dla lat 2017 i 2018 premiowano zgodność kierunków kształcenia zawodowego z inteligentnymi specjalizacjami. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH W okresie programowania 2007-2013 Samorząd Województwa prowadził projekt systemowy „Rynek pracy pod lupą II”, przygotowany w ramach Poddziałania 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy, Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich PO KL. Przeprowadzono analizę poszczególnych zawodów, tak by zebrane informacje pozwoliły na podejmowania efektywnych działań na rzecz podniesienia poziomu zatrudnienia w regionie. Opisano plany zatrudnieniowe pracodawców oraz trudności ze znalezieniem pracowników w kluczowych branżach regionu oraz ofertę szkoleniową dostępną w regionie. Wyniki projektu nie zostały wykorzystane w dotychczasowym wdrażaniu Programu. Mogą one jednak stanowić bazę do projektowania zakresu planowanego projektu pozakonkursowego. Podobnie też w dalszym programowaniu wsparcia użyteczne byłoby uwzględnienie rezultatów projektu systemowego „Diagnoza trendów rozwojowych województwa kujawsko-pomorskiego” zrealizowanego w ramach

	Poddziałania 8.1.4 PO KL. Podstawą planowania interwencji RPO WK-P 2014-2020 jest <i>Regionalny Plan Kształcenia przez całe życie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2017+</i>. POMOC STYPENDIALNA Korzystano z doświadczeń projektu systemowego PO KL „Zdolni na strat!”. Wykorzystano je przy formułowaniu kryteriów wsparcia oraz opracowywaniu koszyka stypendialnego w zależności od etapu edukacji i typu szkoły.
5. Czy realizując działania w ramach RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji brano pod uwagę analizy aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Do realizacji działania w ramach RPO WK-P wykorzystano powstałą w tym celu diagnozę „Wychowanie przedszkolne w województwie kujawsko-pomorskim 2017”. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Na etapie programowania analizy aktualnych uwarunkowań społeczno-demograficznych regionu były brane pod uwagę. W niewystarczającym stopniu uwzględniane są w diagnozach projektowych. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Aktualność uwarunkowań społeczno-gospodarczych została uwzględniona poprzez wymóg opracowania diagnozy na etapie WoD oraz odniesienia do aktualnych opracowań WUP Barometr zawodów, rekomendacji Wojewódzkiej Rady Rynku Pracy. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Aktualność działań zapewniły prace nad <i>Regionalnym Planem Kształcenia przez całe życie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2017+</i>. POMOC STYPENDIALNA Odnoszono się do aktualnych statystyk dotyczących struktury uczniów na danym etapie edukacji.
6. Czy kryteria wyboru projektów i regulaminy konkursów z obszaru edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020 zapewniają wybór projektów, które odpowiadają na aktualne potrzeby edukacyjne wynikające z sytuacji społeczno-gospodarczej regionu?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Kryteria wyboru projektów w ramach Poddziałania 10.1.1, 10.2.1, 6.3.1 i 6.4.2 pozwalają na wybór projektów trafnie odpowiadających na potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej w regionie, a także na wybór projektów potencjalnie trwałych, skutecznych i efektywnych. Kryteria te nie sprawiały beneficjentom problemów. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Preferowane typy projektów odpowiadają stwierdzonym zarówno w <i>Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Plan Modernizacji 2020+</i>, jak i w badaniu ex ante. Nie wypełniają jednak w stopniu zadowalającym założeń kształtowania edukacji innowacyjnej w regionie, tak wpisanych w tę Strategię, jak i wynikających z założeń RSI. Można zatem stwierdzić, że wsparcie edukacji ogólnej w obecnym kształcie będzie prowadziło przede wszystkim do likwidacji lokalnych deficytów, natomiast w mniejszym stopniu przyczyni się do wzrostu konkurencyjności edukacji ogólnej w skali całego regionu. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Wprowadzenie szerokiego spektrum typów działań w konkursach dla lat 2016-2018 należy uznać za prawidłowe. Kryteria premiujące odnoszące się do innowacji i sieciowania poprzez wsparcie pracowni międzyszkolnych nie spotykają się z odpowiedzią wnioskodawców. Zaleca się zwiększenie wagi kryterium premiującego wsparcie pracowni międzyszkolnych. Zaleca się także wprowadzenie kryterium dostępu w kolejnych naborach, nakładającego na organy prowadzące szkoły kształcenia zawodowego obowiązek wykazania w WoD szerszego udziału otoczenia społeczno-gospodarczego w realizacji działań projektowych niż oferowanie miejsc

	staży i praktyk, np. poprzez opracowanie innowacyjnego programu nauczania, tworzenia klas patronackich, angażowania zakładu pracy jako miejsca odbywania egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu itp. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Kryteria wyboru w dotychczasowych postępowaniach konkursowych należy uznać za trafne. Zaleca się jednak premiowanie udziału mieszkańców obszarów wiejskich, zgodnie z założeniami strategicznymi województwa. Zastosowane kryteria pozwoliły na uniknięcie procesu kanibalizacji. Terytorializacja wsparcia w Poddziałaniu 10.4.2 Edukacja dorosłych na rzecz rynku pracy pozwoliła na zwiększenie potencjału penetracji danego subregionu i uniknięcie creamingu. Pozytywnie należy ocenić wprowadzenie trybu pozakonkursowego w dalszych działaniach dla celu realizacji wyzwań określonych w dokumentach strategicznych i operacyjnych. POMOC STYPENDIALNA Pozytywnie należy ocenić system kryteriów oceny WoD i warunki dostępu dla uczniów regionu. Zapewniają one skuteczność i efektywność wsparcia oraz silniejsze motywowanie uczniów najzdolniejszych, z udokumentowanymi sukcesami edukacyjnymi. Kryteria Poddziałania 10.3.2 RPO WK-P 2014-2020 odpowiadają na wyzwanie rozwojowe związane z niewystarczającym wsparciem stypendialnym ucznia zdolnego w przedmiotach zawodowych poza systemem środków regionalnych. Zastosowanie tego kryterium może promować ideę sponsorowania uczniów przez lokalne i regionalne podmioty rynku pracy.
7. W jaki sposób zapewniono w projektach realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 wypełnianie zasad horyzontalnych, tj. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zasady zrównoważonego rozwoju?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Dostęp do wszystkich wytworzonych produktów i rezultatów projektów nie jest uzależniony od żadnego czynnika, zgodnie z zasadą równości szans i niedyskryminacji. Zachowano zasady wolnej konkurencji przy wyborze wykonawców. Projekty infrastrukturalne realizowane są z zachowaniem zasad projektowania uniwersalnego, a usługi świadczone w placówkach uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Do współpracy z dziećmi oddelegowano wykwalifikowane i odpowiednio przygotowane kadry. Stworzenie nowych miejsc przedszkolnych umożliwia podjęcie pracy osobom sprawującym opiekę nad dziećmi w wieku 3-6 lat, a zapewnienie opieki przedszkolnej na terenach wiejskich zapobiega migracji do miast spowodowanej chęcią skorzystania z takiej możliwości. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn jest realizowana m.in. poprzez równy dostęp do zespołów projektowych dla obu płci (pracownicy wybierani ze względu na kwalifikacje) oraz równy dostęp do usług wspartych z EFS bez względu na płeć. Zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, w ramach oferowanych usług poruszane są tematy ekologiczne, członkowie zespołów projektowych stosują segregację odpadów lub korzystają ze sposobów oszczędzania energii, a materiały wykorzystywane w projektach w miarę możliwości pochodzą z materiałów ekologicznych. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Zgodnie z zasadą równości szans i niedyskryminacji, realizacja działań w ramach projektów odbywa się w miejscach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością, dostępny jest też specjalistyczny sprzęt komputerowy i pomoce dydaktyczne. Projekty infrastrukturalne realizowane są z zachowaniem zasad projektowania uniwersalnego. Działania w ramach wsparcia są dostępne dla każdej osoby spełniającej warunki przystąpienia do projektu, bez względu na niepełnosprawność. Projekty zapewniają dostępność cyfrową wg standardów WCAG 2.0 i są realizowane przez odpowiednio wyedukowaną kadrę promującą zasadę niedyskryminacji. Wsparcie w ramach Poddziałania 10.2.2 uwzględnia doradztwo edukacyjno-zawodowe, przyczyniające się do integracji uczniów z niepełnosprawnościami ze środowiskiem rówieśniczym. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn jest realizowana m.in. poprzez wybór członków zespołów projektowych ze

	względem na kompetencje, a nie płeć – zostali oni przeszkoleni z zakresu przestrzegania zasady. Nacisk kładziony jest też na wyrównanie umiejętności językowych i w zakresie TIK u dziewcząt i chłopców. W ramach Poddziałania 10.1.2 zapewniono pogadanki dla uczniów na temat równości szans. Realizacja projektów odbywa się z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju poprzez promowanie zachowań ekologicznych. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Zasada równości szans i niedyskryminacji realizowana jest poprzez zakup specjalistycznego sprzętu i stosowanie materiałów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Najczęściej stosowane narzędzia realizacji polityki równości płci obejmują uwrażliwienie języka ze względu na płeć i szkolenie nauczycieli pod względem neutralizacji stereotypów płci w danym zawodzie. Zasada zrównoważonego rozwoju jest realizowana poprzez realizację projektów zgodnie z regułą zachowania ładu przestrzennego oraz promowanie zachowań ekologicznych w formie działań personelu projektowego oraz edukacji uczniów w tym zakresie. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Zasada równości szans i niedyskryminacji jest realizowana m.in. poprzez likwidację barier architektonicznych i wprowadzenie 8 zasad uniwersalnego projektowania, a także stosowanie elektronicznych wersji dokumentów i materiałów. Uwzględnione zostały też zróżnicowane potrzeby żywieniowe wynikające np. z niepełnosprawności. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn jest realizowana poprzez zastosowanie mechanizmu racjonalnych uprawnień w odniesieniu do osób opiekujących się dziećmi. Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju przebiega z uwzględnieniem technologii cyfrowych i promowanie zachowań ekologicznych. POMOC STYPENDIALNA Równość szans i niedyskryminacja jest zapewniona poprzez dostępność do stypendium dla każdego ucznia spełniającego wymogi formalne, bez względu na czynniki społeczne. Stosowane są rozwiązania ułatwiające załatwianie spraw na odległość oraz udogodnienia cyfrowe (standard WCAG 2.0.). Zasada równości szans kobiet i mężczyzn jest realizowana poprzez brak bariery płci w dostępie do stypendium. W kontaktach ze stypendystami stosowany jest język wrażliwy na płeć oraz tzw. personalizacja korespondencji. W działania zaangażowana jest odpowiednio wykwalifikowany personel wybrany ze względu na kwalifikacje, a nie płeć. Personelowi zapewniona jest elastyczna forma pracy, umożliwiająca godzenie życia zawodowego i rodzinnego. Zasada zrównoważonego rozwoju jest realizowana poprzez stosowanie ekologicznych materiałów, segregację odpadów i oszczędzanie energii.
8. Jaki jest potencjał trwałości uzyskanych efektów (poza okresem trwałości wymagany w ramach RPO WK-P 2014-2020)? Czy beneficjenci i uczestnicy projektów planują kontynuować prowadzone działania po zamknięciu projektu? Jakie są warunki zapewnienia trwałości efektów w skali szkoły/placówki, która pozyskała wsparcie?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Istnieje duży potencjał trwałości uzyskanych efektów, zwłaszcza tych, których multiplikowanie nie wymaga dodatkowych nakładów finansowych. Warunkiem utrzymania się wysoko jakościowych efektów, zwłaszcza w projektach, które zakładają modernizację infrastruktury jest możliwość dalszego ich utrzymania i finansowania. Nie ma jednak zagrożenia, że same efekty w postaci zmodernizowanej infrastruktury nie utrzymają się przez kilka lub kilkanaście lat. Większość beneficjentów planuje kontynuować działania po zamknięciu projektu. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Potencjał trwałości opiera się na dwóch głównych czynnikach: zakupach wyposażenia/pomocy dydaktycznych oraz wiedzy nabytej przez nauczycieli. Nauczyciele przy pomocy nowoczesnych narzędzi mogą prowadzić zajęcia w warunkach, pozwalających na stosowanie nabytej wiedzy lub wiedzy wcześniej już posiadanej, do której zastosowania nie było warunków. Czynnikiem dodatkowym jest to, że podnoszenie jakości usług edukacyjnych staje się dla społeczności lokalnej standardem i jest jednym z kryteriów oceny pracy samorządu (organu prowadzącego).

	KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Częściowa odpowiedź na to pytanie zakłada wysoki potencjał trwałości efektów w związku z koncentrowaniem wsparcia na kierunkach kształcenia w zawodach deficytowych i zrównoważonych oraz korzystnymi prognozami rynku pracy dla województwa kujawsko-pomorskiego. Czynnikiem trwałości są też planowana reforma kształcenia zawodowego w zakresie zwiększenia wymiaru praktycznego nauki, obowiązkowych szkoleń dla nauczycieli oraz zróżnicowania subwencji oświatowej w zależności od kosztochłonności danego kierunku kształcenia. Trwałość efektów będzie większa w tych projektach, w których realizowane jest wsparcie nauczycieli. Zaleca się więc wprowadzenie kryterium dostępowego związanego z obowiązkowym monitorowaniem udziału nauczycieli w kursach kwalifikacyjnych, studiach podyplomowych, stażach u pracodawcy bądź w pozostałych szkoleniach. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Beneficjenci wsparcia nie planują kontynuacji działań w formule popytowej po zakończeniu działań projektowych. Jednym z efektów wsparcia będzie jednak lepsze dostosowanie oferty szkoleń i kursów do popytu. POMOC STYPENDIALNA Potencjał długofalowej trwałości efektów jest znikomy. Podwyższyć go może promocja efektów edukacyjnych indywidualnych programów rozwoju ucznia jako jednego z narzędzi wsparcia, mogącego funkcjonować również bez pomocy stypendialnej.
Obszar badawczy 2: Ocena efektywności i skuteczności projektów podejmowanych na rzecz edukacji w ramach osi 6 i 10 RPO WK-P 2014-2020	
9a. Jakie typy działań podejmowanych w projektach z obszaru edukacji dominują w ramach RPO WK-P 2014-2020? (...)	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA W ramach edukacji przedszkolnej dominują takie działania jak: tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego oraz doskonalenie kompetencji zawodowych nauczycieli. KSZTAŁCENIE OGÓLNE W realizowanych projektach dominują zajęcia dodatkowe dla uczniów, zakupy wyposażenia dydaktycznego, doskonalenie zawodowe nauczycieli. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W realizowanych projektach dominuje wsparcie uczniów w postaci dodatkowych szkoleń i kursów podnoszących umiejętności oraz rozszerzających profile kształcenia oraz staże i praktyki dla uczniów. W projektach infrastrukturalnych dominują prace budowlano-remontowe ukierunkowane na pracownie kształcenia praktycznego w głównych kierunkach kształcenia w danej szkole. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH W realizowanych projektach prowadzone są szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe i kompetencje cyfrowe, poprzedzone etapem doradztwa. Nie zidentyfikowano komplementarności międzyfunduszowej prowadzonych działań. POMOC STYPENDIALNA Pomoc stypendialna obejmuje jeden typ wsparcia.
9b. (...) Czy działania realizowane ze środków EFRR stanowią uzupełnienie dla interwencji podejmowanej w ramach EFS?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Analiza rozkładu terytorialnego projektów kompetencyjnych i infrastrukturalnych RPO WK-P 2014-2020 w obszarze wychowania przedszkolnego wskazuje na wysoki stopień komplementarności międzyfunduszowej. Działania EFS są niezbędne i spełniają potrzeby placówek, zatem nie istnieje ryzyko, że będą one realizowane tylko z powodu obligatoryjności. Działania EFRR stanowią uzupełnienie interwencji podejmowanej w ramach EFS.

	KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W niemal wszystkich lokalizacjach oraz szkołach objętych wsparciem EFRR zrealizowano także wsparcie kompetencyjne współfinansowane z EFS.
10. Które typy projektów są najbardziej skuteczne, tzn. osiągnęły najlepsze efekty (analiza postępu rzeczowego wskaźników)?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Z analizy postępu rzeczowego wskaźników EFRR wynika, że jak dotąd najlepsze efekty osiągnęły projekty dotyczące zwiększania liczby miejsc w infrastrukturze przedszkolnej. Postępy w realizacji wskaźników po 30.06 wskazują na brak zagrożeń związanych z ich ewentualnym niezrealizowaniem. Z analizy postępu rzeczowego wskaźników EFS wynika, że jak dotąd najlepsze efekty osiągnęły projekty dotyczące dofinansowania zwiększania miejsc wychowania przedszkolnego. Nie przewiduje się, aby wskaźniki nie zostały zrealizowane w zakładanym kształcie. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Z analizy postępu rzeczowego wskaźników EFS wynika, że najlepsze efekty osiągnięto dotychczas w zakresie wsparcia nauczycieli. Oczekiwać należy jednak przekroczenia wskaźnika liczby uczniów objętych wsparciem. Zaawansowana jest też realizacja wskaźnika Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniów młodszych objętych pracą indywidualną. Wśród wspartych projektów dominują zawierające następujące instrumenty wsparcia: zajęcia dodatkowe (różne formy) dla uczniów; wsparcie doskonalenia zawodowego nauczycieli; wyposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W zakończonych projektach realizowano wyłącznie staże/praktyki dla uczniów, ich skuteczność wynosi 92%. W analizowanych WoP nie odnotowano problemów z wdrażaniem kursów i szkoleń dla uczniów. Występują problemy związane z wycofywaniem się nauczycieli ze wsparcia w postaci długotrwałych kursów kwalifikacyjnych. Wsparcie nauczycieli w ramach realizowanych interwencji jest warunkiem trwałości przeprowadzonych interwencji. Innym kierunkiem zwiększającym adaptacyjność kształcenia zawodowego do rynku pracy jest angażowanie potencjalnych pracodawców do udzielania swojego warsztatu do realizacji egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu. Zaleca się wprowadzenie takiego typu działania w dalszych postępowaniach konkursowych i nadanie mu rangi obligatoryjnego typu działania. Dodatkowo premiowany powinien być procentowy udział uczniów danej szkoły w przedmiotowym typie interwencji. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH W każdym z Poddziałów edukacji osób dorosłych realizowany jest tylko jeden projekt stąd też analiza nie jest zasadna. POMOC STYPENDIALNA W Działaniu 10.3. RPO WK-P 2014-2020 realizowany był tylko jeden typ projektu, stąd analiza nie jest zasadna. Postępy we wdrażaniu projektów są zadowalające.
11. Jak wygląda porównanie realizacji projektów dotyczących Polityki Terytorialnej (ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych w ramach ZIT) z tymi realizowanymi poza Polityką Terytorialną	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Analiza postępu rzeczowego wykazuje, że projekty realizowane w ramach ZIT charakteryzują się nieco wyższą efektywnością kosztową oraz większym stopniem realizacji wskaźników, a zatem również większą efektywnością. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Analiza rozkładu terytorialnego projektów wskazuje na trafną lokalizację projektów w relacji do poziomu edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w odniesieniu do wyników egzaminów końcowych. Realizowane są także zbiorcze

pod kątem ich skuteczności i efektywności?	projekty w problemowych dużych miastach regionu, odnoszące się do relatywnie dużych dysproporcji w jakości kształcenia w skali dużych miast kraju, co również odpowiada stwierdzonym na etapie programowania potrzebom. Zdecydowanie dalej zaawansowana jest realizacja projektów w ramach ZIT niż realizowanych poza Polityką Terytorialną. Zarówno wykorzystanie alokacji, jak i realizacja wskaźników jest zdecydowanie wyższa w ramach ZIT. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Dotychczas realizowane wsparcie wzmocniło potencjał endogenny obszaru ZIT, podniosło także funkcję społeczną Włocławka w znaczeniu oddziaływania ponadlokalnego. Koncentracja wsparcia i relatywnie równomierne wsparcie poszczególnych ORSG wskazuje na potencjał zwiększenia spójności terytorialnej regionu w obszarze kształcenia zawodowego.
12. Jakie czynniki o charakterze egzogennym i endogennym wpływają lub mogą wpłynąć na skuteczność realizacji projektów z obszaru edukacji?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Czynniki endogenne to przede wszystkim: wzrastający poziom zatrudnienia w województwie kujawsko-pomorskim oraz zmiana trendów wśród rodziców dotycząca chęci wysyłania dzieci do przedszkola. Czynniki egzogenne to przede wszystkim: wprowadzenie nowych metod nauczania m.in. interaktywnych, zmiany demograficzne oraz migracje wewnętrzne w związku z ogólną sytuacją w województwie. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Czynnikiem o charakterze endogennym, związanym z charakterystyką społeczno-kulturową wspieranych społeczności jest poziom aspiracji edukacyjnych. Czynnikiem egzogennym z kategorii barier jest kwestia złego skomunikowania wielu miejscowości na obszarach wiejskich. Realizację projektów utrudniało też to, iż przypadła ona na okres reformy edukacji, która w trakcie opracowywania wniosków nie mogła być wzięta pod uwagę. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Występują bariery uczestnictwa związane z kolizją terminów staży uczniów technikum – realizowanych w terminie wakacyjnym. Zdarza się wycofywanie pracodawców z ustalonych przedsięwzięć, np. wizyt studyjnych. W projektach infrastrukturalnych występuje problem niskiej podaży ofert oraz wyższych cen rynkowych niż zaplanowano w WoD ze względu na ożywienie gospodarcze w ostatnich latach. Może to skutkować opóźnieniami realizacyjnymi. Problemy te dotyczą około 35% wszystkich projektów. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Tendencje rynku pracy sprzyjają realizacji projektów oraz ich trwałości. Może wystąpić ingerencja czynnika zwiększonej aktywności szkoleniowej pracodawców, ale nie będzie to dotyczyć grup defaworyzowanych. Czynniki endogenne to problemy z zamówieniami publicznymi związane z preferencją podmiotów ujętych w BUR, niejednoznaczność dostępu wsparcia dla rolników i osób, które zawiesiły działalność gospodarczą, problemy z pozyskaniem doradców i trenerów spełniających kryterium 3-letniego doświadczenia zawodowego. Czynniki egzogenne związane są z niską dostępnością szkoleń doskonalących umiejętności cyfrowe bazujących na polskojęzycznych materiałach oraz z konkurencyjnością szkoleń nie wymagających zdobycia certyfikatu. POMOC STYPENDIALNA Nie zidentyfikowano czynników wpływających na skuteczność działań projektowych.
13. Które typy projektów są najbardziej efektywne, tj. mierzone stosunkiem	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Z badań jakościowych wynika, że zarówno beneficjenci, jak i placówki starają się zapewnić wysoką efektywność kosztową projektów. Za jedno z najbardziej

poniesionych nakładów do osiągniętych efektów?	skutecznych projektów można uznać te, które oferują dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w zakresie stwierdzonych deficytów. <i>KSZTAŁCENIE OGÓLNE</i> Za najbardziej efektywną kosztowo formę wsparcia w relacji do zakładanych efektów należy uznać zakupy pomocy dydaktycznych i zakupy wyposażenia dydaktycznego. Są to przedsięwzięcia, które nie byłyby dofinansowane z innych źródeł zarówno z uwagi na brak takich środków w budżetach gmin, jak i – w przypadku, gdyby wygospodarowanie tych środków było możliwe – brak gotowości do ich wydatkowania. <i>KSZTAŁCENIE ZAWODOWE</i> Najbardziej efektywne są kursy i szkolenia podnoszące umiejętności uczniów również w dodatkowych profilach kształcenia. Ich koszt jednostkowy jest niższy od staży, ta forma wsparcia obejmuje zaś ponad 50% uczniów. Efektywne kosztowo są również zajęcia z doradztwa edukacyjno-zawodowego. Najmniejszą efektywnością kosztową charakteryzują się kursy kwalifikacyjne dla nauczycieli – ich wysoki koszt nie przekłada się na skalę wsparcia. W projektach infrastrukturalnych ze względu na monotematyczność wsparcia nie można realizować dodatkowych analiz. <i>EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH</i> Obecny stan wdrażania projektów nie pozwala na przeprowadzenie analiz. <i>POMOC STYPENDIALNA</i> Pomoc stypendialna w ramach Działania 10.3 RPO WK-P 2014-2020 wdrażana jest w jednym typie projektu według ściśle określonego taryfikatora kosztu jednostkowego stypendium wynikającego z miejsca uczestnika na liście rankingowej wyników w nauce. Nie można więc wnioskować o różnicowaniu efektywności kosztowej wsparcia.
14. Czy efekty podobne do uzyskanych w projektach z obszaru edukacji można było osiągnąć bez wsparcia środkami Programu lub przy niższych nakładach?	<i>EDUKACJA PRZEDSZKOLNA</i> Realizowane inwestycje i interwencje nie byłyby możliwe do przeprowadzenia bez wsparcia RPO WK-P 2014-2020. <i>KSZTAŁCENIE OGÓLNE</i> Zarówno z uwagi na algorytm subwencji oświatowej, jak i nastawienie znacznej części organów prowadzących (samorządów) osiągnięcie podobnych efektów bez wsparcia nie byłoby możliwe. <i>KSZTAŁCENIE ZAWODOWE</i> Biorąc pod uwagę niekorzystny algorytm subwencji oświatowej realizowane inwestycje i interwencje nie byłyby możliwe do przeprowadzenia bez wsparcia RPO WK-P 2014-2020. <i>EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH</i> Obecny stan wdrażania nie pozwala na udzielenie odpowiedzi na to pytanie badawcze. <i>POMOC STYPENDIALNA</i> Bez wsparcia EFS pomoc stypendialna w skali przewidzianej w RPO WK-P 2014-2020 nie byłaby możliwa.
15. Czy wsparcie udzielone beneficjentom RPO WK-P 2014-2020 przyczynia się do podniesienia jakości nauczania na danym poziomie kształcenia w	<i>EDUKACJA PRZEDSZKOLNA</i> Realizacja projektów RPO WK-P 2014-2020 przyczyniła się do wzrostu liczby uczniów w placówkach objętych wsparciem, jak również miała wyraźny wpływ na poszerzenie oferty zajęć dydaktycznych – w tym największym stopniu zajęć z zakresu nauki czytania i pisanie.

porównaniu z instytucjami, które nie korzystały ze środków Programu?	KSZTAŁCENIE OGÓLNE Przeprowadzone analizy wskazują na to, że w perspektywie dwuletniej wpływ działań projektowych na wyniki nauczania był niezauważalny lub co najwyżej bardzo niewielki. Uzyskane oszacowania sugerują jednak, że choć pozytywny wpływ na liczbę uczniów uzyskujących wysokie oceny końcowe cechował się bardzo małą siłą, to był obserwowalny w 15% placówek. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Realizacja projektów RPO WK-P 2014-2020 nie miała zauważalnego wpływu na zdawalność szkolnych egzaminów praktycznych ani egzaminów zawodowych, ani uzyskiwane przez uczniów oceny końcowe. Dzięki RPO WK-P 2014-2020 w 26% placówek, w których realizowano projekty zakładające odbycie staży i praktyk, odnotowano zwiększenie liczby staży i praktyk oferowanych przez pracodawców, a liczba uczniów odbywających staże i praktyki w ciągu roku szkolnego zwiększyła się średnio o 7 osób. Ponadto projekty RPO WK-P wpływały na zwiększenie liczby uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych, przyczyniały się także do zwiększenia liczby ofert pracy zgłaszanych przez potencjalnych pracodawców. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Obecny stan wdrażania nie pozwala na udzielenie odpowiedzi na to pytanie badawcze. POMOC STYPENDIALNA Silna indywidualizacja wsparcia w ramach pomocy stypendialnej nie pozwala na udzielenie odpowiedzi na niniejsze pytanie badawcze
16. W jakim zakresie realizacja projektów wpłynęła na zwiększenie współpracy z otoczeniem? Czy powstały sieci współpracy międzyszkolnej? Jaki jest potencjał dyfuzji rezultatów, doświadczeń projektowych poza szkoły biorące udział w projekcie?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Istnieje mały potencjał rozszerzania efektów projektowych na inne placówki przedszkolne, zwłaszcza te, które nie brały udziału w projekcie, ale podlegają pod ten sam organ prowadzący. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Nie wypracowano ponadlokalnych sieci współpracy. Większość beneficjentów, choć deklaruje realizację projektu we współpracy z innymi podmiotami, ogranicza tę ją do współpracy szkół zarządzanych przez jeden organ prowadzący. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Zdecydowanie za rzadko decydowano się na partnerstwa wewnątrz lub międzysektorowe. Relatywnie w niskiej skali doposażono pracownie międzyszkolne. Ze względu na wspieranie różnorodnych kierunków kształcenia w skali jednego powiatu potencjał sieciowania wsparcia jest niewysoki. Nie zadziałało także selektywnie kryterium premiujące realizację wsparcia w partnerstwie JST czy szkół z instytucjami otoczenia społeczno-gospodarczego. Żaden z realizowanych projektów nie jest realizowany we wskazanym zakresie partnerstwa. Zaleca się wprowadzenie kryterium dostępu w kolejnych naborach, nakładającego na organy prowadzące szkoły kształcenia zawodowego obowiązku wykazania w WoD szerszego udziału otoczenia społeczno-gospodarczego w realizacji działań projektowych niż oferowania miejsca staży i praktyk, np. poprzez opracowanie innowacyjnego programu nauczania, tworzenia klas patronackich, angażowania zakładu pracy jako miejsca odbywania egzaminów praktycznych pod okiem nauczyciela zawodu itp. Rekomenduje się także premiowanie rozwijania profili kształcenia uzasadnionych oczekiwaniami pracodawców, np. poprzez zastosowanie kryterium współpracy z lokalnymi pracodawcami przy opracowywaniu diagnozy potrzeb szkolnictwa zawodowego w danym kierunku kształcenia. Kryterium to w większym stopniu odpowiadałoby kształtowaniu szkolnictwa zawodowego w stronę „kierunków zamawianych”. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Nie zaobserwowano efektu zwiększenia współpracy między podmiotami kształcenia

	zawodowego. <i>POMOC STYPENDIALNA</i> Nie zaobserwowano efektu zwiększenia współpracy szkół, których uczniowie zostali objęci wsparciem.
17. Jaka jest komplementarność wsparcia RPO WK-P 2014-2020 w relacji do inwestycji ze środków krajowych i europejskich w perspektywie 2007-2013 oraz w relacji do inwestycji i działań wdrażanych w bieżącej perspektywie poza RPO WK-P 2014-2020?	<i>EDUKACJA PRZEDSZKOLNA</i> Działania realizowane w ramach RPO WK-P 2014-2020 są wysoce komplementarne do inwestycji ze środków krajowych i europejskich w perspektywie 2007-2013. <i>KSZTAŁCENIE OGÓLNE</i> W przypadku interwencji realizowanej w ramach Programu w obszarze kształcenia ogólnego komplementarność międzyokresowa ma dwojaki charakter. Z jednej strony występuje ciągłość w realizacji projektów najpierw PO KL i RPO i obecnie RPO w obszarze dofinansowania z EFS; z drugiej jednak strony brak pełnej ciągłości merytorycznej między polityką oświatową realizowaną przy wsparciu PO KL i obecną. <i>KSZTAŁCENIE ZAWODOWE</i> Realizowane projekty stanowią kontynuację działań zapoczątkowanych w komponencie regionalnym PO KL poprzedniej perspektywy finansowej. Wykazują ograniczoną komplementarność do inwestycji własnych beneficjentów, ponieważ te ostatnie miały wyłącznie odtwórczy charakter. <i>EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH</i> Działania wdrażane w ramach RPO WK-P 2014-2020 pozostają komplementarne do interwencji PO KL, poprzez rozszerzenie formuły wsparcia z podejścia podażowego do podejścia popytowego oraz poprzez wprowadzenie ogólnoregionalnej skali wsparcia. Nie zidentyfikowano komplementarności podmiotowej realizowanych projektów Działania 10.4 RPO WK-P 2014-2020 ze wsparciem kształcenia ustawicznego w perspektywie 2007-2013. Beneficjenci nie realizowali projektów w tym obszarze w ramach PO KL. <i>POMOC STYPENDIALNA</i> Wsparcie pozostaje komplementarne do licznych programów stypendialnych realizowanych poza RPO WK-P 2014-2020.
18. W jakim zakresie wsparcie RPO WK-P wpływa/wpłynie na wysokość wskaźników rezultatu strategicznego Programu w obszarze edukacji i rynku pracy? W jakim zakresie wpłynie na osiągnięcie wskaźników SRWK-P Plan Modernizacji 2020? W jakim zakresie przyczyni się do realizacji celów Strategii Europa 2020?	<i>EDUKACJA PRZEDSZKOLNA</i> Wsparcie w ramach RPO WK-P wpłynie na realizację wskaźników RPO dotyczących dostępności miejsc edukacji przedszkolnej, a także wskaźników dotyczących liczby wspartych dzieci, nauczycieli oraz placówek. Realizowane wsparcie przyczyni się także do realizacji celów Strategii Europa 2020 w zakresie podnoszenia jakości edukacji na wszystkich poziomach. <i>KSZTAŁCENIE OGÓLNE</i> Wpływ wsparcia działań projektowych odnosi się przede wszystkim do wskaźnika SRWK-P Plan Modernizacji 2020 „Uśrednione wyniki egzaminów gimnazjalnych w części humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz językowej”. Analizowane wcześniej działania projektowe oraz przyjęta formuła lokalnego diagnozowania deficytów nie będzie stanowiła przeszkody w realizacji tego wskaźnika. Wsparcie realizowane w obszarze kształcenia ogólnego wpływa na wskaźniki Strategii Europa 2020 w zakresie priorytetu „Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji”; dotyczyć będzie to wskaźnika <i>Liczba osób przedwcześnie kończących naukę szkolną i liczba osób zdobywających wyższe wykształcenie</i>; obecnie przyjęta formuła wsparcia edukacji ogólnej sprzyjać będzie przede wszystkim realizacji pierwszej części tego wskaźnika.

	KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Osiągnięcie zaplanowanych wskaźników rezultatu długoterminowego wydaje się niezagrażone. Biorąc pod uwagę całą zakładaną liczbę wspartych uczniów, którzy zwiększą swoją zatrudnialność na rynku pracy (14 070 osób) należy przyjąć, iż stanowi ona 1,1% liczby wszystkich pracujących w roku 2016 oraz 2,5% osób pracujących z wykształceniem średnim i policealnym. Oznacza to, iż w perspektywie do 2020 roku interwencje RPO WK-P 2014-2020 będą miały 0,5% udziału w prognozowanym wzroście wysokości wskaźnika zatrudnialności osób w wieku 20-64 lata z wykształceniem średnim i policealnym oraz 0,12% udziału w prognozowanym wzroście zatrudnienia wszystkich osób w wieku 20-64 lata w regionie kujawsko-pomorskim. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH W perspektywie 2020 roku interwencje RPO WK-P 2014-2020 będą miały 0,12% udziału w prognozowanym wzroście zatrudnienia wszystkich osób w wieku 20-64 lata w regionie kujawsko-pomorskim. POMOC STYPENDIALNA Spodziewane jest osiągnięcie zakładanej wartości wskaźnika rezultatu strategicznego w wyniku wsparcia oraz oddziaływanie na wskaźniki SRWK-P Plan modernizacji 2020_ odnoszące się do zwiększenia odsetka osób dorosłych kształcących się przez całe życie. Można odnotować także zauważalny wpływ interwencji na wskaźnik zatrudnienia Strategii Europa 2020.
Obszar badawczy 3: Identyfikacja dobrych praktyk oraz barier i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020	
19. Jakie bariery i trudności w realizacji projektów z obszaru edukacji występują w ramach RPO WK-P 2014-2020, w szczególności w odniesieniu do edukacji dorosłych?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA W przypadku edukacji przedszkolnej trudności dotyczyły głównie zamówień publicznych. KSZTAŁCENIE OGÓLNE W przypadku edukacji ogólnej trudności w realizacji projektów związane były z brakiem współpracy rodziców w projektach oraz niskimi aspiracjami edukacyjnymi rodziców. Wystąpiły również problemy w realizacji zajęć dodatkowych dla uczniów dojeżdżających z uwagi słabe skomunikowanie obszarów wiejskich i miast. W przypadku edukacji podstawowej i gimnazjalnej bariera występuje przede wszystkim na obszarach wiejskich. W przypadku edukacji ponadgimnazjalnej napotyka się ten problem nawet w Toruniu i Bydgoszczy, a nagminny jest w małych i średnich miastach. Wystąpiły problemy organizacyjne wynikające z wdrażania reformy edukacji w trakcie realizacji projektów. Zmiany ustroju szkolnego wymagały zmian w charakterze oferty i innego zaplanowania zakupów wyposażenia dydaktycznego oraz inwestycji. Odnotowano problemy wynikające z dużej różnicy czasu między diagnozą, a realizacją projektu: niekiedy zmieniają się grupy docelowe (uczniowie), których potrzeby były analizowane w ramach diagnozy, niektóre problemy zostają rozwiązane, a pojawiają się nowe. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE Wystąpiły bariery w postaci wyższych cen rynkowych niż założone (projekty infrastrukturalne). Wystąpiły bariery leżące po stronie uczniów: niska ocena własnych umiejętności, strach przed samodzielnym działaniem, brak doświadczenia w realizowaniu odpowiedzialnych prac w rzeczywistych warunkach pracy, brak doświadczenia zawodowego i kontaktów z pracodawcą, które mogą skutkować niskim zadowoleniem przedsiębiorców z rezultatów staży i praktyk. Bariery uczestnictwa uczniów mogą ponadto wynikać z zamieszkania na terenie wiejskim oraz w mieście poniżej 20 tys.

	mieszkańców, co rodzi barierę finansową związaną z dojazdami, część potencjalnych uczestników musi pomagać rodzicom na gospodarstwach, a to uniemożliwia im udział w dodatkowych formach wsparcia w okresie wakacyjnym. Wystąpiły bariery systemowe: konieczność realizowania programu staży i praktyk w okresie wakacyjnym, z powodu napiętego grafiku nauczania i obowiązkowych zajęć praktycznych. Wystąpiły bariery leżące po stronie nauczycieli: starszy wiek, niechęć do poznawania nowych kwestii, niechęć do zdawania egzaminów kwalifikacyjnych, praca na kilku etatach, co pociąga za sobą brak czasu na dodatkowe kształcenie. Wystąpiły bariery terytorializacji: brak w lokalnym otoczeniu projektu dużych i średnich firm, co pociąga za sobą konieczność rozdrabniania wsparcia i niskiej standaryzacji efektów kształcenia praktycznego. EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH Analiza benchmarkowa pokazuje, iż mogą wystąpić bariery w osiąganiu wskaźników rezultatu bezpośredniego ze względu na skłonność osób powyżej 50. roku życia do wycofywania się z ostatniego etapu walidacji i oceny nabytych umiejętności. Zaleca się więc promocję nie tylko nauki języków obcych, ale także wagi certyfikatu. Zapewnienie wskaźnika rezultatu w obszarze kształcenia zawodowego osób dorosłych wymaga dywersyfikacji portfela szkoleń i kursów proponowanych uczestnikom po etapie doradztwa edukacyjno-zawodowego i uwzględnienia udziału łatwo zdawalnych kursów. W dotychczasowym wdrażaniu RPO WK-P 2014-2020 wystąpiła bariera niskiej adekwatności działań realizowanych w projektach konkursowych do wyzwań określonych w dokumentach strategicznych i operacyjnych regionu. POMOC STYPENDIALNA W trakcie realizacji projektów Działania 10.3 Pomoc stypendialna nie odnotowano trudności w osiąganiu wskaźników produktu i rezultatu, ani w wydatkowaniu środków.
20. Jak można wskazać dobre praktyki z realizacji projektów RPO WK-P 2014-2020 w obszarze edukacji?	EDUKACJA PRZEDSZKOLNA Dobre praktyki to przede wszystkim projekty, w których wspierane są dzieci z niepełnosprawnościami oraz takie, w których udało się osiągnąć 100% lub więcej zakładanych wartości wskaźników. Za dobre praktyki można uznać następujące projekty: Budowa przedszkola gminnego w Osielsku wraz z infrastrukturą towarzyszącą, Przedszkolaki – debeściaki – edukacja przedszkolna i terapia dla dzieci z niepełnosprawnościami, Uczymy przez zabawę - to rozwój i przyszłość każdego dziecka. KSZTAŁCENIE OGÓLNE Większość projektów miała dość podobną formułę: obejmowała zajęcia dodatkowe dla uczniów jako element podstawy oraz doposażenie pracowni i szkolenie nauczycieli. Nie wypracowano w ramach dotychczasowych konkursów rozwiązań, które mogłyby stanowić wartość dodatkową w stosunku do zaspokojenia podstawowych potrzeb w zakresie jakości edukacji i wyposażenia dydaktycznego czy TIK. Wśród projektów, które, niezależnie od powyższego zastrzeżenia wskazać można jako przykłady dobrych praktyk, występują projekty, w których: - wykorzystano potencjał placówek, oferujących doświadczenia metodyczne wykraczające poza potencjał szkoły (np. uczelni wyższych); - skupiono się na kształtowaniu kompetencji, mogących mieć wpływ na wyniki uczniów nie tylko w ramach jednego przedmiotu (np. kształtujące kreatywność). KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

Wsparcie kompetencyjne (EFS): Wśród projektów zakończonych wyróżnia się projekt „Staże uczniów Włocławka szansą na lepszą pracę”, zrealizowany przez przedsiębiorstwo Panaceum Omega. W projekcie osiągnięto zakładane produkty i rezultaty. Warto podkreślić, iż wszyscy uczniowie biorący udział w projekcie zakończyli staże/praktyki. Wartość wskaźnika rezultatu Liczba uczniów, którzy podnieśli, nabyli lub uzupełnili umiejętności praktyczne po opuszczeniu programu została osiągnięta w 111%.

Analiza realizowanych projektów pod względem kompleksowości prowadzonych działań z udziałem wsparcia nauczycieli pozwala na wyróżnienie następujących projektów: „Inwestycje w zawodowców”, „Akcja kwalifikacja”, „Edukacja w technikach”, „Szkoła zawodowców”, „Włocławek zawodowo”, „Inwestuj w swoje umiejętności zawodowe”.

Wsparcie infrastrukturalne (EFRR): Wśród przedsięwzięć infrastrukturalnych Poddziałania 6.2.3. RPO WK-P 2014-2020 wyróżniają się projekty: projekt realizowany przez powiat chełmiński „Doposażenie pracowni zawodowych w ZS nr 2 i ZS CKU” oraz projekt realizowany przez powiat sępoleński „Doposażenie szkół kształcenia zawodowego na potrzeby pracowni kształcenia zawodowego”. Oba reprezentują wysoką skalę oddziaływania w powiatach o wysokim stopniu bezrobocia absolwentów. W pierwszym z nich założono wsparcie 16 pracowni, z których korzystać będzie rocznie 356 uczniów, przy relatywnie dużej efektywności kosztowej wsparcia wynoszącej 5 542 zł. W drugim założono modernizację 10 pracowni dla 542 uczniów rocznie.

Kryterium dobrej praktyki spełniają też projekty: projekt „Modernizacja i wyposażenie warsztatów i pracowni kształcenia praktycznego w szkołach zawodowych w Bydgoszczy – etap I”, ukierunkowany na rozwinięcie potencjału kształcenia w inteligentnych specjalizacjach (Poddziałanie 6.1.3), oraz dwa projekty ukierunkowane na wsparcie uczniów niepełnosprawnych: „Mistrz zawodu w nowoczesnym warsztacie – modernizacja warsztatów kształcenia zawodowego w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 1 im. L. Braille’a w Bydgoszczy”, którego beneficjentem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie oraz „Remont i wyposażenie warsztatów i pracowni kształcenia praktycznego w Zasadniczej Szkole Zawodowej nr 5 Specjalnej w Bydgoszczy”, którego beneficjentem jest Miasto Bydgoszcz.

EDUKACJA OSÓB DOROSŁYCH

Obecny stan wdrażania nie pozwala na udzielenie odpowiedzi na to pytanie badawcze.

POMOC STYPENDIALNA

Należy podkreślić, iż dobrą praktyką w zakresie pomocy stypendialnej mogą być dwa projekty: wybrany do dofinansowania w okresie objętym ewaluacją projekt *Humanisci na start!* oraz projekt Poddziałania 10.3.2 *Prymusi Zawodu Pomorza i Kujaw*. Kryterium ich wyróżnienia jest wypełnianie luki w ofercie ogólnopolskich i regionalnych programów stypendialnych, które na ogół wspierają uczniów uzdolnionych w obszarze nauk przyrodniczych i matematycznych. Wsparcie stypendialne dla uczniów zdolnych w przedmiotach zawodowych jest ponadto kolejnym czynnikiem podnoszącym prestiż kształcenia zawodowego.

10 SPIS TABEL I WYKRESÓW

Spis tabel

Tabela 1 Struktura populacji i próby badania CAWI/CATI z beneficjentami RPO WK-P 2014-2020.....	28
Tabela 2 Struktura populacji i próby badania CAWI/CATI z uczestnikami wsparcia w ramach RPO WK-P 2014-2020	29
Tabela 3 Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat w placówkach wychowania przedszkolnego (procent dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat).....	37
Tabela 4 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego.....	38
Tabela 5 Liczba przedszkoli (z wyłączeniem przedszkoli specjalnych).....	39
Tabela 6 Oszacowania efektu netto dla obszaru wychowanie przedszkolne	61
Tabela 7 Ocena zmian w wyszczególnionych obszarach w szkole/placówce poczynając od roku 2015 – wskazania nauczycieli edukacji ogólnej.....	87
Tabela 8 Ocena, w jakim stopniu poszczególne formy wsparcia, realizowane w projekcie RPO WK-P 2014-2020 w zakresie edukacji ogólnej przyczyniły się do osiągnięcia jego celu – wskazania przedstawicieli szkół i placówek	89
Tabela 9 Oszacowania efektu netto dla obszaru kształcenie ogólne.....	95
Tabela 10 Liczba laureatów i finalistów konkursów przedmiotowych organizowanych przez Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy w latach szkolnych 2013/2014 -2017/2018.....	105
Tabela 11 Oszacowania efektu netto dla obszaru kształcenie zawodowe	149
Tabela 12 Udział formalnych, pozaformalnych i nieformalnych form kształcenia w jakichkolwiek formach doksztalcania się, deklarowanych przez mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego	164
Tabela 13 Zakładana wysokość programowych wskaźników produktu w RPO 2014-2020 w 16 województwach Polski	172
Tabela 14 Stan wdrażania wsparcia edukacji osób dorosłych w ramach RPO w województwach (stan na dzień 2.06.2018).	173
Tabela 15 Zestawienie ponadstandardowych kryteriów formalnych i merytorycznych oraz kryteriów premiujących dla działań z obszaru edukacji osób dorosłych w RPO pozostałych województw Polski.....	176

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba dzieci w wieku przedszkolnym 3-5 lat w województwie kujawsko-pomorskim (osoby)	36
Wykres 2 Procentowy wzrost liczby przedszkoli (z wyłączeniem przedszkoli specjalnych) w porównaniu z rokiem 2007.....	39
Wykres 3 Czy inwestycje przeprowadzone w ramach projektu zaspokoją/zaspokajają wszystkie potrzeby infrastrukturalne w placówce/placówkach objętych wsparciem? (inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w ramach Poddziałów 6.3.1 i 6.4.2)	43
Wykres 4 Plany dotyczące wdrażania kolejnych projektów z zakresu wychowania przedszkolnego w placówkach, które uczestniczą/ły w projekcie	46

Wykres 5 Plany dotyczące wdrażania kolejnych projektów z zakresu wychowania przedszkolnego w pozostałych placówkach zarządzanych przez organ	46
Wykres 6 Zagrożenia dla trwałości efektów projektów	48
Wykres 7 Działania planowane przez beneficjentów do realizacji w aktualnie realizowanych (stan na wrzesień/październik 2018) projektach kompetencyjnych (%).....	51
Wykres 8 Działania planowane do realizacji w projektach EFRR (%)	52
Wykres 9 Realizacja projektów we współpracy z innymi podmiotami (%)	59
Wykres 10 Trudności w realizacji projektów zidentyfikowane przez beneficjentów (%).....	64
Wykres 11 Trudności w realizacji projektów zidentyfikowane przez placówki przedszkolne (%).....	64
Wykres 12 Powiązanie projektu/ów RPO WK-P 2014-2020 (edukacja ogólna) z projektami/ działaniami podejmowanymi w okresie programowania 2007-2013.	77
Wykres 13 Ocena znaczenia zakupionego wyposażenia dydaktycznego dla pracy nauczycieli w szkołach – oceny nauczycieli edukacji ogólnej.....	80
Wykres 14 Deklaracje beneficjentów co do kontynuacji działań realizowanych w ramach projektu wg liczby wskazań	81
Wykres 15 Oczekiwania beneficjentów dotyczące utrzymywania się ogółu efektów projektu wg liczby wskazań	82
Wykres 16 Działania stosowane w projektach edukacji ogólnej wg liczby wskazań	84
Wykres 17 Ocena wpływu projektu na jakość nauczania w szkole – opinie nauczycieli	88
Wykres 18 Liczba laureatów krajowych olimpiad przedmiotowych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013-2018	105
Wykres 19 Liczba szkół kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim w roku: 2008, 2014, 2016.....	119
Wykres 20 Liczba uczniów szkół kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim w roku: 2008, 2014, 2016.....	120
Wykres 21 Zdawalność egzaminów zawodowych wśród absolwentów szkół zawodowych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013-2016	124
Wykres 22 Udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim technicznym wśród bezrobotnych ogółem i bezrobotnych absolwentów w roku 2016	125
Wykres 23 Opinie przedstawicieli szkół uczestniczących w projektach Poddziałania 6.3.2 i 6.4.3 RPO WK-P 2014-2020 dotyczące liczby lat, w jakich wykorzystywana będzie infrastruktura wybudowana/zmodernizowana w ramach Programu.....	133
Wykres 24 Opinie przedstawicieli szkół uczestniczących w projektach Poddziałania 10.1.3 i 10.2.3 RPO WK-P 2014-2020 dotyczące liczby lat, w jakich wykorzystywane będą efekty wsparcia kompetencyjnego	134
Wykres 25 Zakładane efekty wsparcia kształcenia zawodowego w podziale na ZIT, OSI i ORSG (%) .144	
Wykres 26 Opinie beneficjentów wsparcia EFS w obszarze kształcenia zawodowego dotyczące wpływu działań projektowych na zwiększenie współpracy między szkołami na terenie danej JST wg liczby wskazań	145
Wykres 27 Odsetek badanych beneficjentów poszczególnych Poddziałania wsparcia w obszarze kształcenia zawodowego deklarujących rezygnację z przeprowadzenia działań projektowych w wyniku braku dofinansowania.....	147

Wykres 28 Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2010-2017	153
Wykres 29 Osoby w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu ustawicznym w latach 2007-2017 (%)	162
Wykres 30 Udział mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego w wieku 18-69 lat w jakiegokolwiek formie kształcenia ustawicznego oraz udział poszczególnych kategorii mieszkańców według deklaracji respondentów badania GUS Kształcenie dorosłych w roku 2011 i 2016	163
Wykres 31 Udział wartości wskaźników programowych Poddziałania 10.4.1 <i>Edukacja dorosłych w zakresie kompetencji cyfrowych i języków obcych</i> założonych w realizowanych projektach w ich wartości docelowej zaplanowanej w Programie	182
Wykres 32 Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata oraz osób z wykształceniem średnim i policealnym oraz zawodowym w wieku 15-64 lata w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2010-2017	188

